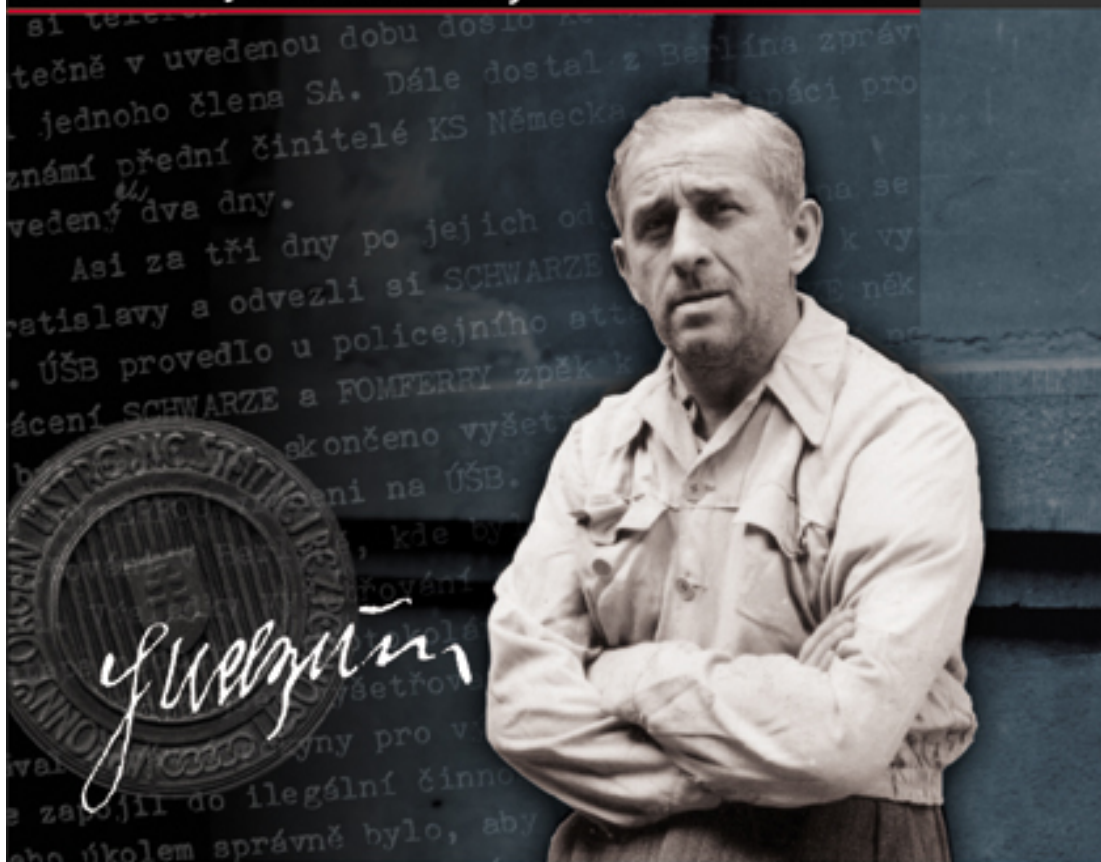

Matej Medvecký

SPRAVODAJSKÉ ESO SLOVENSKEHO ŠTÁTU: KAUZA IMRICH SUCKÝ

EDÍCIA
MONOGRAFIE

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

Matej Medvecký

**SPRAVODAJSKÉ ESO SLOVENSKEHO ŠTÁTU:
KAUZA IMRICH SUCKÝ**

ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA
BRATISLAVA 2007

Matej Medvecký

Spravodajské eso slovenského štátu:
Kauza Imrich Sucký

Edícia MONOGRAFIE

Vydal
Ústav pamäti národa
Nám. SNP 28
810 00 Bratislava
www.upn.gov.sk

1. vydanie

Recenzenti
PhDr. Valerián Bystrický, DrSc.
PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

Jazyková redaktorka Zora Vanovičová
Návrh obálky Peter Rendek
Sadzba a grafická úprava Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov

© Matej Medvecký 2007
© Ústav pamäti národa 2007

Tlač Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov

ISBN 978-80-969296-7-2

Obsah

Úvod	7
Prológ	14
1. kapitola	
Ústredňa štátnej bezpečnosti	19
2. kapitola	
Komunistické oddelenie ÚŠB	56
2.1. Spolupráca medzi ÚŠB a Gestapom.	65
3. kapitola	
Akcie proti komunistom.	80
3.1. Zatknutie I. ilegálneho ÚV.	87
3.2. Zatknutie II. ilegálneho ÚV	101
3.2.1. Špionážna skupina Fomferra – Schwarz.	101
3.2.2. II. ilegálne ÚV	114
3.3. Falošné peniaze	118
3.4. Zatknutie III. ilegálneho ÚV	119
3.5. Zatknutie IV. ilegálneho ÚV	128
3.6. Aktivity komunistického oddelenia na východnom Slovensku 1943 – 1944.	139

3.7. Niektoré aspekty vyšetrovania členov V. ilegálneho ÚV KSS	147
3.8. Komunistické oddelenie ÚŠB a SNP	149
3.9. Útek Širokého a Ďuriša z väzenia.	162
4. Povojnové osudy	
4.1. Pred Ľudovým súdom	169
4.2. Život v exile.	175
4.3. Akcia „BARAN“	177
4.4. Únos	187
4.5. Politická aféra	192
4.6. Ďalšie osudy	196
Summary	199
Použité pramene a literatúra	205
Menný register.	209
Prílohy	223

Úvod

Slovenské dejiny 20. storočia majú rôznu podobu a sú zaplnené mnohými zaujímavými osobnosťami a politickými zvratmi, pričom ľudia a udalosti sa navzájom výraznou mierou ovplyvňujú. Občas priamo, vo väčšine prípadov však nepriamo, keď sa ten-ktorý človek musí prispôbovať zmeneným pomerom a konať pod vplyvom novej situácie. Zmena politickej klímy odzrkadľuje aj celú spoločnosť, v neposlednom rade ovplyvňuje prácu historikov, a tým pohľad celej spoločnosti na vlastnú minulosť. Politická sloboda poskytuje historikovi najväčšiu voľnosť v práci, výskume a publikovaní. Demokracia, ktorá nastúpila po dlhodobej totalite, však stavia pred každého z nás aj mnoho problémov. Často sa stáva, že podliehame trendu a vyhľadávame len pozitívne osobnosti, prípadne sa koncentrujeme na negatívne. Vytvára sa tým skoro rozprávkové prostredie, keď sa môže zdať, že minulosť je vlastne „boj dobra so zlom“. Ľudia sú však komplikovanejšie tvory, preto sa minulosť ťažko dá popísať čierno-bielo. V pozitívnych osobnostiach často nájdeme negatívne vlastnosti a naopak, v negatívnych môže zaujať kladný záblesk. Mnoho osobností sa však vtesnáva do rámca „dobrý – zlý“ pomerne ťažko, najmä v prípade spravodajských služieb. Ľudia s týmto povolaním sú často ochotní meniť sa s dobou a za najvyšší ideál považujú službu bez ohľadu na to, komu slúžia. Za takého by si autor tejto práce dovolil považovať aj Imricha Suckého, o živote a práci ktorého predkladaná publikácia pojednáva.

Imrich Sucký sa do slovenských dejín zapísal ako vedúci 4. (komunistického) oddelenia Ústredne štátnej bezpečnosti (ďalej ÚŠB). Preto práve roky, ktoré tu Sucký strávil a jeho činnosť v tomto období tvoria najrozsiahlejšiu časť predkladanej práce. Podľa povojnových výpovedí svojich kolegov bol práve on „dušou“ komunistického oddelenia a najviac sa pričínil o mnohé úspešné zásahy proti komunistickej ilegalite v rokoch 1941 až 1944. To si uvedomovali aj iní historici, v niektorých publikáciách sa to konštatuje úplne explicitne. Napríklad keď sa historička Anna Štvrtecká vo

svojej publikácii o Jánovi Osohovi zamýšľala nad tým, ako vlastne prišlo k Osohovmu zatknutiu, napísala: „... možno prekvapujúci obrat by do týchto chúlостivých otázok [odhalovania ilegálnej KSS, pozn. M. M.] vniesli niektorí žijúci pracovníci ÚŠB, ak by mali záujem hovoriť v záujme historickej pravdy. Najmä inšpektor Sucký.“¹ Paradoxom však ostáva, že Sucký a aj mnohí jeho kolegovia o svojej služobnej činnosti vypovedali, často však nie v záujme „historickej pravdy“ a už vonkoncom nie z vlastnej vôle. A to ešte predtým, ako si Štvrtecká nad tým v knihe o Osohovi povzdychla. Komunistická Štátna bezpečnosť počas svojej vyše 40-ročnej existencie vyprodukovala tisíce strán protokolov o výpovediach, operatívnych materiálov, zvodiek, výpisov, záznamov z „vyťažovania“ a ďalších dokumentov, ktoré sa týkali práce Ústredne štátnej bezpečnosti, jej pracovníkov, konfidentských sietí a ďalších skutočností. Časť z nich sa bohužiaľ nezachovala.² Z niektorých zväzkov existujú len časti, iné sa zachovali celé. Medzi týmito dokumentmi je najucelenejšia zbierka výpovedí Imricha Suckého, ktoré boli spísané v rokoch 1957 – 1960, počas prvých troch rokov od jeho únosu z Viedne, ktorý sa uskutočnil v septembri 1957. Ide o niekoľko tisíc strán vyšetrovacích protokolov Suckého, výpovedí ďalších osôb a iných dokumentov, ktoré ŠtB k jeho pôsobeniu na ÚŠB zhromaždila. V súčasnosti sú uložené v Národnom archíve v Prahe, vo fonde ÚV KSČ. Tam sa pravdepodobne dostali po tom, ako stranícke vedenie Československa rozhodlo o nevhodnosti zverejnenia v protokoloch obsiahnutých informácií. Na stránkach týchto dokumentov, ako aj na stránkach ďalších dvoch vyšetrovacích zväzkov, a jedného zväzku rozviedky z archívu Ústavu pamäti národa³ a ďalších dvoch zväzkov, ktoré sa nachádzajú v Archíve Ministerstva vnútra Českej republiky v Prahe,⁴ je zachytený jedinečný životný príbeh jedného z najúspešnejších spravodajcov Slovenska v 20. storočí, spojený s dvoma totalitami, ktoré na našom území v tom čase vládli.

1 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*. Bratislava, 1970, s. 209.

2 Napríklad vecné operatívne zväzky na Pavla Gajarského, Dominika Vacha, Pavla Gavoru, Štefana Palacku, Pavla Príkopu, Jozefa Plachého či Michala Lindera. Pozri Archív Ústavu pamäti národa (ďalej A ÚPN), registračný protokol Krajskej správy ZNB Správy ŠtB Bratislava, reg. č. 1364 – 1370.

3 A ÚPN, f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa štátnej bezpečnosti (KS ZNB S ŠtB) Bratislava, V – 1233 a V – 10449; f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894.

4 Archív Ministerstva vnútra Českej republiky (A MV ČR), H – 528; f. KS ZNB S ŠtB Hradec Králové, a. č. 41137.

Počas vyše štyridsiatic rokov totalitnej vlády Komunistickej strany Československa vzniklo obrovské množstvo prác, ktoré sa zaoberali tým-ktorým aspektom ilegálneho pôsobenia komunistickej strany na Slovensku v rokoch 1939 – 1945. Na počudovanie však nevznikla žiadna, ktorá by sa zaoberala 4. oddelením Ústredne štátnej bezpečnosti. Práve toto oddelenie totiž stálo pri väčšine akcií či zásahov, ktoré vtedajší režim proti komunistickej strane uskutočnil. Pritom dokumenty existovali a z veľkej časti boli bádateľom k dispozícii. Napríklad archív bývalého Ústavu marxizmu-leninizmu mal k dispozícii mnoho originálnych dokumentov bývalej Ústredne štátnej bezpečnosti, ktoré bádatelia aj využívali – avšak len z pohľadu skúmania dejín Komunistickej strany Slovenska (ďalej KSS). Rovnako sa využívali dokumenty ľudových súdov a Národného súdu, či písomnosti prokuratúry a súdov. Väčší problém možno predstavovalo získavanie informácií od pamätníkov (bývalých pracovníkov ÚŠB). Časť z nich bola vo väzeniach, kam sa dostali v rámci retribučných procesov, časť z nich sa za mreže dostala v politických procesoch z konca 40. a začiatku 50. rokov 20. storočia. Niektorí zomreli a niektorí si svoje vedomosti nechávali pre seba. Ďalší však vyšli historikom v ústrety. A nakoniec časť materiálov, ktoré nemali byť zverejnené, sa nachádzala v archívoch Štátnej bezpečnosti. Ďalším problémom nepochybne bolo, že písomný výstup, ktorý v čase vlády KSČ o dejinách strany v ilegalite vznikol, musel byť poplatný svojej dobe a musel skutočnosť prekrúcať. Preto boli niektoré dokumenty či výpovede pamätníkov nepoužiteľné. V prípade I. Suckého to platí na sto percent.

Práve Suckého protokoly tvoria jeden zo základných materiálov, na ktorých je táto práca postavená. Mojm prvým krokom po ich preštudovaní bolo overovanie týchto výpovedí – najmä konfrontácia s dokumentmi z iných zdrojov, pričom ku každej kapitole nepochybne existujú ešte ďalšie tisícky strán archívnych dokumentov. Preto som sa snažil vybrať len tie najdôležitejšie. Podobne, pokiaľ ide literatúru, vychádzal som z názoru, že z obsiahlej literatúry popisujúcej činnosť ilegálnej komunistickej strany stačí vybrať niektoré reprezentatívne publikácie. Zameral som sa teda na také, ktoré by mali dostatočne slúžiť na konfrontáciu a overenie Suckého výpovedí. Ako základ overenia Suckého protokolov mi teda slúžili najmä dve štúdie Jozefa Jablonického o ilegálnej KSS,⁵ ďalej príslušné kapitoly z publikácií

5 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004, s. 227 – 295; JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2. Štúdie a články*. Bratislava 2006, s. 441 – 514.

Prehľad dejín KSČ na Slovensku z pera toho istého autora⁶ a *Prehľad dejín KSČ*,⁷ tiež však niektoré ďalšie publikácie, a nakoniec dve edície dokumentov.⁸ Pri overovaní protokolárnych výpovedí Imricha Suckého s uvedenou literatúrou som si uvedomil, že mnohé z jeho výpovedí sú až neuveriteľne presné. Časť z protokolov samozrejme taká presná nie je, v niektorých výpovediach sa dokonca aj mýli. Avšak môžem konštatovať, že ide o materiál s veľkou historickou cenou. Preto som v tejto práci spomenul aj viacero jeho tvrdení, ktoré som overiť nedokázal, pričom niektoré z nich sa pravdepodobne nepodarí nikdy verifikovať. Tie som sa však snažil prezentovať len ako príspevok k vedeckej diskusii o danom probléme.

K samotnej osobe Imricha Suckého a jeho schopnostiam policajta existuje v archívoch a aj literatúre veľké množstvo vyjadrení pamätníkov – všetky sa zhodujú v tom, že ide o výrazný zjav v dejinách bezpečnostných služieb na Slovensku. Suckého pôsobenie na prvorepublikovom policajnom spravodajstve charakterizoval jeho bývalý kolega z bratislavského Policajného riaditeľstva nasledovne: „*Z nejschopnejších orgánů ZUS-ky [Spravodajská ústredňa, pozn. M. M.] byl obvodní inspektor Imrich Suczký /Sucký/, nár. slovenské, ale možná že původem Němec. Typický Bratislavák. Týž byl opravdu, jako vyšetřující orgán na svém místě. Jsem přesvědčen, že velmi úspěšně pracoval pomocí důvěrníků. Po revoluci v r. 1945 byl zatčen. ... Též je mi známo, že Suczký byl za tak zvaného Slovenského státu osobním detektivem tehdejšího ministra vnitra Macha.*“⁹ Zaujímavú charakteristiku zanechal vo svojich spomienkach aj známy bratislavský advokát Aristid Jamnický: „*Suchý [správne Sucký, pozn. M. M.] bol priam geniálny detektív s jedinečným „nosom“, aký sa v každom desaťročí nevyskytne. Svoje pátračské schopnosti však neuplatňoval pri odhaľovaní kriminálnej činnosti.*“¹⁰ A ako posledné svedectvo môžem uviesť môj rozhovor s generálom Antonom Rašlom, ktorý mi povedal, že práve pre

6 *Prehľad dejín KSČ na Slovensku*. Bratislava 1971, s. 241 – 320.

7 *Prehľad dejín KSČ*. Bratislava 1978, s. 148 – 179.

8 CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám Komunistickej strany na Slovensku 1938 – 1944*. Bratislava 1988; HAUTOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám KSČ na Slovensku*. Bratislava 1981.

9 A MV ČR, S-293-3, Protokol s Antonínom Lokayem z 6. 6. 1950.

10 JAMNICKÝ, A.: *Oprášené histórie*. Bratislava 2000, s. 118.

tieto jeho schopnosti navrhol vtedajšiemu šéfovi Štátnej bezpečnosti (ďalej ŠtB) na Slovensku Teodorovi Balážovi, aby Suckého zamestnali.¹¹

Iní však Suckého hodnotili oveľa kritickejšie. Napríklad Štefan Kiripolský, ďalšia obeť únosu, ktorý so Suckým sedel vo Valdiciach, ho charakterizoval ako človeka síce talentovaného v jednom smere, ale vcelku primitívneho. Obaja muži istý čas spolupracovali vo Viedni na CIC a Sucký podľa Kiripolského podával hlásenia značne bombastické a nafúknuté. Mal však rutinu.¹²

Koncepcia tejto práce pochopiteľne vychádza z jednotlivých etáp Suckého života, ktorý poznamenala práca v Spravodajskom oddelení Policajného riaditeľstva v Bratislave, v Ústredni štátnej bezpečnosti a jeho ďalšie povojnové osudy, únos, väzenie a nakoniec opätovná emigrácia do Rakúska na sklonku života. Koncepcia najrozsiahlejšej kapitoly o komunistickej ilegalite v rokoch 1939 – 1945 vychádza z periodizácie, aká sa zaužívala v doterajšej literatúre o dejinách KSS. Napriek tomu, že o delení dejín KSS na päť ilegálnych Ústredných vedení (ÚV) sa dá polemizovať (a niektorí súčasníci ho tak nevnímali, napríklad člen IV. ilegálneho ÚV Štefan Handera vo svojich spomienkach, ktoré zaslal Karolovi Bacilkovi, sa sám označuje za člena II. vedenia KSS), považujem túto periodizáciu za prehľadnú a slúžiacu svojmu účelu. Preto som sa rozhodol toto členenie dodržať a pri popisovaní vyšetrovania komunistického oddelenia ÚŠB ho rešpektujem. Okrem toho som do tejto kapitoly zaradil viacero podkapitol, ktoré síce s odhaľovaním ilegálnych komunistických štruktúr nesúvisia, sú však dôležité z pohľadu 4. oddelenia ÚŠB, prípadne obsahujú informácie, ktoré sú doteraz neznáme (kauza Fomferra – Schwarz, či podkapitola o prípravách povstania alebo podkapitola o falošných peniazoch).

Naopak, rozhodol som sa nepoužívať doteraz zaužívaný názov „protikomunistické oddelenie“ a namiesto neho v práci používam buď formálne označenie oddelenia arabskou číslovkou (4.) alebo názov „komunistické oddelenie“, ktorý sa v tej dobe aj skutočne používal.¹³ Označenie „komunistické oddelenie“ mi pripadá aj formálne správnejšie. Na porovnanie sa

11 Z rozhovoru, ktorý sa uskutočnil 9. 5. 2005 som si spravil krátky záznam. Porovnaj: RAŠLA, A.: *Spomienky spoza mreží*. Banská Bystrica 1998, s. 207. Na tomto mieste je citovaný rozsudok nad Rašlom a jeho snaha presadiť Suckého do ŠtB pomocou Františka Hagaru.

12 A MV ČR, f. KS MV Hradec Králové, a. č. 41137.

13 Aj keď treba povedať, že sa používal aj termín protikomunistické oddelenie, v oficiálnych dokumentoch nachádzame obidva termíny.

dá uviesť, že pre 2. oddelenie ÚŠB sa používa názov „spravodajské oddelenie“ a nie „protispravodajské (resp. protišpionážne oddelenie)“, a pre 3. oddelenie je za správny názov „národnostné oddelenie“ a nie „protinárodnostné oddelenie“.

Práca je teda rozdelená na niekoľko základných kapitol. V prologu zachytávame niekoľko fragmentov z činnosti Suckého na prvorepublikovom policajnom spravodajstve. Prvá kapitola sa venuje samotnej Ústrednej štátnej bezpečnosti¹⁴ a popisuje jej štruktúru, fungovanie a miesto, ktoré jej prikladal nedemokratický režim, ktorý na Slovensku zaviedla Hlinkova slovenská ľudová strana (ďalej HSLŠ). Mala by poskytnúť dostatočný prehľad a pomôcť pochopiť fungovanie tejto organizácie ako celku. Druhá kapitola sa už venuje samotnému 4. oddeleniu ÚŠB, jeho vzniku a príčinám, ktoré k tomu viedli. Tiež spresňuje a približuje formálnu stránku fungovania tohto oddelenia. V rámci kapitoly sa samozrejme nedala obísť ani spolupráca s nemeckým Gestapom, ktorá bola veľmi dôležitá nielen z pohľadu samotnej ÚŠB, ale aj z iných dôvodov. Najdlhšia kapitola s poradovým číslom tri sa už venuje samotným akciám, ktoré 4. oddelenie za účelom potlačenia aktivít komunistickej ilegality vykonalo, a miestu Imricha Suckého v týchto aktivitách. Posledná, štvrtá kapitola sa venuje Suckého osudom po skončení 2. svetovej vojny v širších súvislostiach. Ako som už spomínal vyššie, jednotlivé podkapitoly 3. kapitoly dodržiujú zaužívanú chronológiu periodizácie dejín ilegálnej KSS. Navyše sú však pridané tie časti, ktoré síce priamo s dejinami ilegálnych Ústredných vedení (ďalej ÚV) nesúvisia, z pohľadu komunistického oddelenia však išlo, ako je už spomenuté vyššie, o veľmi zaujímavé zásahy. Do tejto kapitoly som zaradil aj väčšiu podkapitolu o tom, aké informácie komunistické oddelenie ÚŠB (resp. celá Ústredňa) získalo o prípravách Slovenského národného povstania. Z hľadiska kritiky prameňov ide nepochybne o najproblematickejšiu kapitolu, niektoré informácie som z iného zdroja nebol schopný overiť. Preto som celú túto časť poňal skôr ako príspevok k diskusii o celom probléme. Pri

14 K dejinám Ústredne štátnej bezpečnosti (1940 – 1945) doteraz vzniklo len pomerne málo literatúry. Ako parciálny problém, resp. niektoré aspekty jej činnosti sú v literatúre bohato rozobrané, samotná inštitúcia však stojí v pozadí. Z prác, ktoré sa venovali ÚŠB ako takej, pozri: KIŠ, Š.: Vznik Ústredne štátnej bezpečnosti klérofašistického Slovenského štátu a jej protikomunistická činnosť do začatia agresie fašistického Nemecka proti Sovietskemu zväzu. In: *Historie ZNB* 4. Praha 1979, s. 46 – 66; MEDVECKÝ, M.: Vznik Ústredne štátnej bezpečnosti. *Pamäť národa*, roč. 2, 2006, č. 2, s. 24 – 35; ale aj SUŠKO, L.: *Formy ovládania Slovenska nacizmom 1939 – 1945*. Habilitačná práca. Bratislava 1976.

spracúvaní tejto podkapitoly som čerpal predovšetkým z výpovedí zainteresovaných pracovníkov, ktoré sú nepochybne mimoriadne dôležitým zdrojom informácií o celej záležitosti. Keďže v tejto záležitosti dlhý čas panovala nejednotnosť, pokúsil som sa aj na základe doteraz neznámych materiálov prispieť k objasneniu celého problému, resp. som vypracoval a predložil istý logický záver. Zároveň je mi však jasné, že to nie je definitívna bodka za diskusiou o vedomostiach ÚŠB o prípravách SNP. Kapitola sa dá chápať skôr ako istý teoretický pokus o objasnenie tejto záležitosti. Na spracovanie ešte čakajú nepochybne veľmi zaujímavé dokumenty, napríklad z nemeckých archívov. Z finančných a pracovných dôvodov som nebol schopný v Nemecku študovať dokumenty, ktoré koncom 2. svetovej vojny získali bezpečnostné služby Tretej ríše.

Tiež je potrebné upozorniť na to, že Suckého slovenčina bola veľmi kostrbatá, evidentne rozprával lepšie po nemecky. Preto sú citáty z ním písaných poznámok upravené do spisovnej slovenčiny, avšak s nezmenenou štylizáciou.

Súčasne je na mieste vysvetliť, že v poslednej kapitole knihy sú niektoré mená písané veľkými písmenami a v úvodzovkách. Je to preto, že pracovníci československej komunistckej rozviedky používali aj vo vnútornom písomnom styku krycie mená, ktoré sú takto zvýraznené a odlišené od pravých.

Na záver úvodu si dovoľujem poďakovať svojim recenzentom PhDr. Jozefovi Jablonickému, DrSc. a PhDr. Valeriánovi Bystrickému, DrSc. Ďalej PhDr. Petrovi Zelenákovi, CSc. za podnetné pripomienky a pomoc, bez ktorej by táto práca nevznikla. Tiež by som chcel vysloviť úprimné poďakovanie PhDr. Alene Šimánkovej z Národného archivu Českej republiky, ktorá mi vyšla v ústrety a Suckého protokoly na moju žiadosť našla. Rovnako by som chcel vyjadriť vďaka PhDr. Michalovi Schvarcovi za cenné pripomienky ku kapitole o spolupráci ÚŠB a nemeckých bezpečnostných zložiek a PhDr. Pavlovi Žáčkovi, PhD. za zistenie pravých mien pracovníkov I. správy Zboru národnej bezpečnosti. A v neposlednom rade ďakujem Ústavu pamäti národa za to, že mi umožnil na tejto téme pracovať.

Prológ

Imrich Sucký vstúpil do policajných služieb už na začiatku roku 1919. Absolvoval policajný kurz a pracoval na štátno-policajnom referáte Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska.¹⁵ Počas mobilizácie v roku 1920 narukoval do Českých Budejovic a po návrate nastúpil službu na trestno-kriminálnom oddelení Policajného riaditeľstva (ďalej PR) v Bratislave,¹⁶ odkiaľ bol v roku 1924 preradený na policajné politické spravodajstvo,¹⁷ konkrétne na Odbočku spravodajskej ústredne pri Policajnom riaditeľstve v Bratislave.

Jednou z najznámejších akcií, na ktorej sa podieľali spravodajcovia z Bratislavy, bol prípad Vojtech Tuka a spol., ktorý sa riešil pred súdnym tribunálom v roku 1929.¹⁸ Tuka, ako vplyvný politický činiteľ Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, najneskôr od roku 1920 pracoval pre Maďarsko, jeho cieľom bolo pripojenie Slovenska k Maďarsku („oslobodenie Hornej zeme“). V tom čase na dosiahnutí tohto cieľa proti Československu spolu-pracovali Maďari s Poľskom. Obe strany si uvedomovali, že priamo na ČSR zaútočiť nemôžu a Tuka mal za úlohu vytvoriť na Slovensku oddiely, ktoré by podporili budúcich interventov. Kvôli tomu uzavrelo Poľsko s Maďarskom zmluvu

15 Ministerstvo Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska malo svoje Oddelenie pre štátnu bezpečnosť. Odd. bolo pravdepodobne zrušené koncom roku 1923, resp. začiatkom roku 1924, keď bola výnosom Prezídia Ministerstva vnútra ČSR č. 20877 zriadená Spravodajská ústredňa pri Policajnom riaditeľstve v Prahe. Jej následne podliehali Odbočky, mimo iných aj bratislavská. Národný archív Českej republiky (ďalej NA ČR), 200-366-1.

16 A MV ČR, H-528/2, Ustanovka (z roku 1953).

17 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1.

18 O procese s Vojtechom Tukom pozri napr.: LUKEŠ, M.: Vojenská spravodajská služba v pozadí Tukova procesu. In: *Historie a vojenství* roč. 46, č. 4, 1997, s. 33 – 46. HERTEL, M.: *Dr. Vojtech Tuka v rokoch 1880 - 1929. Pokus o politický profil*. Dizertačná práca. Bratislava : Historický ústav SAV, s. 151 – 173.

o spolupráci proti ČSR. Tuka sa v rokovaníach s maďarskými a poľskými politikmi zaviazal vytvoriť polovojenské oddiely. Skutočne, ešte v roku 1923 sa mu podarilo vytvoriť Rodobranu, svoj pravý cieľ však udržoval v tajnosti.¹⁹ Okrem toho Tuka udržoval vo Viedni styky aj so Sovietmi.²⁰ Podľa Suckého tiež československá polícia zistila, že si osobne vo Viedni viackrát vyberal peniaze z konta maďarského vyslanectva vo Wiener Allgemeine Bank-Verein.²¹

Okrem iných to bol Sucký, kto sledoval Vojtecha Tuku na jeho cestách do Viedne²² (on sám sa vyjadril, že Tuku odhalil „ako maďarského špióna“ a mal veľkú zásluhu na viacerých úspešných zásahoch proti maďarskej špiónážnej sieti v ČSR).²³ Toto tvrdenie treba brať s rezervou. Na zhromažďovanie materiálov o Tukovej špiónážnej činnosti sa podieľal celý tím ľudí. Napriek tomu nastal problém s obstarávaním dôkazov, ktoré by obstáli pred súdom. Priame dôkazy boli totiž získané ilegálne, a preto nemohli byť použité pred súdom.

V súvislosti s Vojtechom Tukom je zaujímavá ešte jedna Suckého spomienka: „*Keď v roku 1939 bol ešte ministerským predsedom Karol Sidor, zavolať mňa do jeho kancelárie a keď vedel, že za I. ČSR som Tuku dlhšiu dobu pozoroval a potom aj zadržal [a] spýtal sa mňa, či bych mohol, ale veľmi nenápadne, pozorovať asi 10 dní dr. Tuku a denne abych mu hlásil výsledok. Keďže som vedel, že dr. Tuka je veľmi krátkozraký prevzal som pozorovanie, ale o tomto pozorovaní nesmel sa nikto dozvedieť, ani policajný riaditeľ. Keď som dr. Tuku už 3. deň pozoroval odcestoval tento na Železnú Studánku pri Bratislave, kde sa stretol s dvoma pánmi a ako som počul boli to ríšsky Nemci. Dr. Tuka s uvedenými mal poradu asi 2 hodiny a potom sa rozišli. Ja som išiel za neznámymi, ktorí asi za pol hodiny*

19 HERTEL, M.: *Dr. Vojtech Tuka v rokoch 1880 – 1929*, s. 78 – 83.

20 Na piatom kongrese Komunistickej internacionály v lete 1924 sa totiž skonštatovalo, že československý národ neexistuje a KSČ musí podporovať boj o autonómiu Slovenska. Bola to však len krátka epizóda. Tamže, s. 102 – 103. Bližšie o mnohovrstevných aktivitách Vojtecha Tuku pozri citovanú prácu Maroša Hertela.

21 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, návrh na tlačovú konferenciu s I. Suckým.

22 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 252.

23 Sucký sa napríklad chválil, že Tukovi osobne vybral z tašky kompromitujúce dokumenty. A UPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam kpt. Pařca o priebehu verbovky z 25. 4. 1955.

odišli a to do hot[ela] Carlton v Bratislave. Tam som zistil, že sú tam ubytovaní a sú údajne redaktori "Völkischer Beobachter" a to istý Weisecker a Karbus²⁴ z Berlína. Keď som toto Sidorovi hlásil povedal, že už netreba ďalej pozorovať.²⁵

Citované spomienky približujú aj ďalšie zaujímavé skutočnosti z obdobia tesne pred vznikom Slovenského štátu. Krátko pred 14. marcom 1939 totiž slovenská polícia zistila, že niektorí členovia Hlinkovej gardy z Devína do Bratislavy pašujú zbrane a muníciu. Polícia mala tiež informácie o činnosti Deutsche Partei, podľa Suckého tvrdenia totiž pre políciu pracoval ako konfident pobočník Franza Karmasina.

Polícia mala v tom čase plné ruky práce. Jedným zo zaujímavých prípadov bol aj atentát na Karola Sidora. Vtedy zistili, že majiteľom auta je istý Sulovský. Ten mal od nemeckých úradov dostať za zničené auto ako náhradu Opel Kadet. Polícia následne zadržala dvoch ľudí, ktorí sa zúčastnili rozmiestňovania bômb po Bratislave. Obaja boli členmi 16-člennej pyrotechnickej skupiny, ktorá bola zodpovedná za teror v bratislavských uliciach. Ešte pred dokončením výsluchu ich polícia na príkaz vlády prepustila. Nemci tiež vtedy rozhadzovali po Bratislave komunistické letáky s protinemeckým obsahom, polícia však zistila, že boli vytlačené cyklostylom na sekretariáte DP v Bratislave.²⁶

Okrem tohto prípadu Sucký vo svojich nedobrovoľne napísaných spomienkach popísal napríklad aj spoluprácu československých spravodajcov s Karolom Weiszom. Weisz, maďarský žid a sociálny demokrat, ako odporca Horthyho režimu opustil svoju vlasť a prišiel do Bratislavy. Udržoval však s domovom styky (samozrejme najmä s maďarskými sociálnymi demokratmi) a o dianí na maďarskej politickej scéne informoval československých spravodajcov. Jeho zásluhou polícia odhalila aj viacerých agentov, ktorí pracovali pre maďarské spravodajské úrady. Treba dodať, že

24 Ide pravdepodobne o Ernesta von Weiszäckera a Lorenza Karbusa. K tomu treba dodať, že Weiszäckeroва návšteva je nepravdepodobná, pretože v tom čase zastával vyšší post na nemeckom Zahraničnom úrade a na rozdiel od Karbusa nepracoval pre Sicherheitsdienst. Sucký si pravdepodobne zle zapamätal meno.

25 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, rukopisné spomienky Imricha Suckého. Karol Sidor bol predsedom slovenskej autonómnej vlády v dňoch 11. – 14. 3. 1939. Či je celá udalosť datovaná presne sa však dá ťažko posúdiť.

26 Tamže. O terore v Bratislave v predvečer vzniku Slovenského štátu pozri: BYSTRICKÝ, V.: Nacistické Nemecko a vznik Slovenského štátu. In: *Vojenská história*, roč. 5, 2001, č. 2, s. 41 – 60.

jeho spolupráca s políciou skončila v roku 1938, neskôr mu však ÚŠB vybavila výnimku, ktorá ho až do roku 1944 chránila pred deportáciou. Po vypuknutí povstania a príchode nemeckých vojsk na Slovensko ho však aj tak odtransportovali do koncentračného tábora, kde pravdepodobne zahynul.²⁷

Ďalším zaujímavým zdrojom informácií pre bratislavských spravodajcov v medzivojnovom období bol Jozef Mičudík. S Imrichom Suckým sa zoznámil ešte v roku 1919 na policajnom kurze. Mičudík však pri polícii neostal. Približne v roku 1925 sa obrátil na Suckého, ktorý už vtedy pracoval v policajnom spravodajstve, že mu neznámy muž ukradol doklady. Tento neznámy muž neskôr utrpel úraz a Mičudíkovej manželke oznámili z nemocnice, že sa jej manžel nachádza tam. Keďže bol Mičudík v tom čase doma, obaja to považovali za omyl. V nemocnici však zistil, že sa cudzinec prihlásil na jeho ukradnuté doklady a oznámil to polícii, ktorá neznámeho mladšieho muža v nemocnici zadržala. Keď o krátky čas neskôr Mičudíka vyhľadal iný muž s odvolaním na zadržaného a žiadal ho o pomoc pri lúpeži, navštívil Mičudík opäť Suckého. Sucký na oplátku požiadal Mičudíka o pomoc a na pokyn Suckého si Mičudík s neznámym mladíkom dohodli schôdzku. Pri nej ich Sucký sledoval a nemenovaného mladého muža po skončení schôdzky zatkol. Počas výsluchu sa dozvedel, že ho na lúpež, ktorá sa mala uskutočniť v bratislavskej Patrónke (t. j. továrni na výrobu munície), navádzal neznámy cudzinec s falošnými dokladmi. Styky Suckého s Mičudíkom potom prestali až do roku 1932, keď poštová cenzúra zabavila Mičudíkovi adresovaný list s 20 dolármi a listom, ktorý bol písaný tajným písmom. Adresát sa mal v určený dátum dostaviť do Viedne na schôdzku. Keďže Mičudík bol členom komunistického strany, spadalo vyšetrovanie najprv do „protikomunistického“ oddelenia Policajného riaditeľstva (ďalej PR) a celú vec vyšetroval inšpektor Alexius Sečkář. Neskôr bol prípad pridelený Spravodajskej odbočke pri PR v Bratislave, ktorú viedol Dr. Karol Palát. Mičudíka zadržali a počas výsluchu po predložení zabaveného dopisu, na Suckého radu, podrobne vypovedal o svojej činnosti. Uviedol, že od roku 1929 bol členom skupiny, ktorá sa nazývala „Stredoeurópsky komitét“ a bol vedúcim tejto organizácie v Bratislave. Skupina mala získavať informácie o zbrojnej a s tým súvisiacej výrobe a pri dôležitejších výrobkoch získavať vzorky. Spracované prehľady a získané vzorky mal

27 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, rukopisné spomienky Imricha Suckého.

Mičudík odovzdávať svojmu riadiacemu orgánu vo Viedni. Od neho sa tiež Mičudík dozvedel, že celá organizácia pracuje pre Sovietsky zväz. A keďže Mičudík nechcel ísť do väzenia, žiadal zo starej známosti Suckého, aby mu nejakým spôsobom poradil. Ten Mičudíkovi dohodol stretnutie s Palátom, ktorý súhlasil s Mičudíkovým prepustením pod tou podmienkou, že pomôže policii odhaliť celú skupinu – stane sa konfidentom. Mičudík súhlasil. Po prepustení odišiel na schôdzku do Viedne a dostal od svojho riadiaceho orgánu pokyn, aby cestoval do Prahy, kde mal prevziať vzorky vojenských súčiastok z plzenskej zbrojovky. Na tejto ceste ho už sprevádzal Sucký. Balík, ktorý v Prahe dostal, odovzdal na PR, kde zistili, že obsahuje novú vojenskú vysielачku, granáty a špeciálne zameriavače. Policajní spravodajcovia sa samozrejme okamžite spojili s vojakmi a vojenský odborníci nedokázali skryť zdesenie. Palátovi oznámili, že ide o najnovšie vojenské vynálezy československej armády, ktoré ešte nie sú ani zapracované do mobilizačných materiálov a nesmú za žiadnu cenu opustiť Československo. Na základe toho bolo dohodnuté, že sa na hraniciach usporiada fingovaná strelba a do novín sa dá oznam, že československí financi na hraniciach prenasledovali neznámeho muža, ktorý počas úteku stratil balík. Palát skutočne uverejnenie takejto správy v novinách zabezpečil. Keď po nejakom čase mal ísť Mičudík opäť do Prahy a vyzdvihnúť technické výkresy z plzenskej Škodovky, pričom sa stretol s dvoma mužmi, z ktorých jeden bol v Škodovke inžinierom, rozhodli sa vojenský spravodajcovia v ďalších akciách nepokračovať a začať zatýkať. Týmto Mičudíkova práca na tomto prípade skončila. Bratislavskí spravodajcovia sa ho však rozhodli využívať ďalej. Mičudík totiž bol v tom čase členom nemeckej strany a Sucký ho požiadal, aby v tejto strane prevádzal rozkladnú politiku a viedol opozíciu proti vedeniu strany. Mičudík teda pracoval v intenciách bratislavskej spravodajskej odbočky, kým ho zo strany nevylúčili.²⁸

28 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 24. 4. 1958. Je možné, že ide o toho istého Jozefa Mičudíka, ktorý bol koncom 50. rokov 20. storočia vyšetrovaný v rámci akcie „Opozícia“ a odsúdený v rámci skupiny trockistov, kde boli zaradení napr. aj Anton Rašla alebo sudca Ján Terebessy.

1. kapitola

Ústredňa štátnej bezpečnosti

Ústredňa štátnej bezpečnosti bola najvyšším policajným úradom počas Slovenskej republiky 1939 – 1945, ktorý mal na starosti vykonávanie policajného spravodajstva (obránného), plnenie funkcie politickej polície a ďalších štátno-bezpečnostných úloh. Vznikla v roku 1940, a podobne ako niektoré iné úrady Slovenskej republiky, „samovoľne“ zanikla na jar 1945 súčasne s režimom, ktorý ju vytvoril. Na rozdiel od komunistickej Štátnej bezpečnosti však do istej miery nadväzovala na tradície prvorepublikovej policajnej administratívy, aj keď samozrejme priniesla mnoho „noviniek“. To však bolo podmienené nedemokratickým režimom, ktorý na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 zaviedla Hlinkova slovenská ľudová strana.²⁹

Československá republika si začala budovať policajné spravodajstvo okamžite po svojom vzniku, pre potreby tejto práce však stačí uviesť, že takmer od začiatku na Slovensku existoval štátno-policajný referát Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska.³⁰ V roku 1923, po prijatí zákona na ochranu republiky (50/1923 Zb.) sa situácia zmenila a prišlo ku koncentrácii policajných spravodajských zložiek. Výnosom Prezídia Ministerstva vnútra ČSR č. 20877 bola zriadená Spravodajská ústredňa pri Policajnom

29 O politickom systéme, ktorý na Slovensku zaviedla HSLS, pozri napr.: PODOLEC, O.: HSLS v pozícii štátnej strany (1938 – 1945). In: LETZ, R., MULÍK, P., BARTLOVÁ, A. (zost.): *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905 – 1945*. Bratislava 2006, s. 273 – 282.

30 Ministerstvo Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska malo svoje Oddelenie pre štátnu bezpečnosť. Odd. bolo pravdepodobne zrušené koncom roku 1923, resp. začiatkom roku 1924, keď bola výnosom Prezídia Ministerstva vnútra ČSR č. 20877 zriadená Spravodajská ústredňa pri Policajnom riaditeľstve v Prahe. Jej následne podliehali Odbočky, okrem iných aj bratislavská. NA ČR, 200-366-1.

riaditeľstve v Prahe.³¹ Jej podliehali regionálne Odbočky (ďalej OZÚs), na Slovensku konkrétne bratislavská a košická. Po 6. októbri 1938 (vyhlásenie autonómie Slovenska) z bratislavskej OZÚs-ky odišli českí zamestnanci a jej vedenie prevzal na rozkaz policajného riaditeľa Dr. Jána Jusku, ako najstarší pracovník, Dominik Vacho.³² Po 14. marci 1939 sa z Odbočky pochopiteľne stala Spravodajská ústredňa.

Po vzniku Slovenskej republiky sa rozhodli vtedajšie mocenské špičky – vláda a Hlinkova slovenská ľudová strana zmeniť orientáciu štátnobezpečnostnej ochrany štátu. Špecializovaná policajná zložka sa už nemala orientovať len na boj proti špiónom posielaným zo zahraničia, prípadne ich pomáhačom z radov občanov štátu, ale mala zabezpečovať aj monitorovanie politickej opozície a vykonávať proti nej zásahy, sledovať aktivity národnostných skupín, prípadne dozerať na pomery v hospodárstve, cirkvách atď.

Preto sa začal pripravovať vznik špecializovanej policajnej zložky a dôležitým nástrojom režimu sa stal aj Zaisťovací tábor v Ilave. Ten slúžil na internáciu politických odporcov režimu.³³ Toto väzenie patrilo do kompetencie ÚŠB, ktorá si svoje jedinečné právo zaisťovať v ňom úzkostlivo strážila. Situácia sa zmenila až v roku 1944, keď vznikla trojčlenná Komisia pre zaisťovanie a prepúšťanie pri Ministerstve vnútra (ďalej MV). Tvorili ju vtedajší prednosta 15. oddelenia MV Peter Starinský, hlavný prokurátor Dr. Štefan Lucký a advokát Dr. Štefan Král.³⁴ Ďalšia zmena nastala po príchode nemeckých bezpečnostných zložiek na Slovensko v septembri 1944, keď dokonca mali istý čas celý tábor vo vlastnej správe.

K vzniku Ústredne štátnej bezpečnosti najväčšou mierou prispel prof. Vojtech Tuka. V čase, keď vykonával funkciu ministra vnútra, sa rozhodol, že Slovensko potrebuje policajnú zložku obdobnú nemeckému Gestapu. Z jeho iniciatívy prišla na Slovensko policajná misia z Nemecka, ktorá mala za úlohu pomôcť na Slovensku vytvoriť takýto úrad. Už 29. júna 1939

31 Tamže.

32 Štátny archív Bratislava (ďalej ŠA BA), f. Okresný ľudový súd (ďalej OLS) Bratislava, 230/1945, výpoveď Dominika Vachu zo dňa 26. 4. 1945.

33 O Zaisťovacom tábore v Ilave pozri napr.: VICEN, J.: K problematike zaisťovacieho tábora Ilava v rokoch 1939 – 1945. (Perzekučno-represívny prostriedok). In: ŠMIGEL, M., MIČKO, P. (zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IV*. Banská Bystrica 2005, s. 135 – 143.

34 KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu*. Bratislava 1999, s. 57.

bola na Slovensko vyslaná prvá policajná misia vedená vládnyim radcom Tanzmannom. Úlohou tejto misie malo byť: „1. štúdium slovenskej polície; 2. pomáhať slovenskej polícii podľa jej želania; 3. udržiavať so slovenskou políciou potrebný styk, aby bolo možné energicky bojovať so zločinnou politickou činnosťou.“³⁵ Tanzmannovi sa však nepodarilo nadviazať efektívnu spoluprácu so slovenskou políciou, čo Tuka Nemcom vysvetlil ako sabotáž jemu podriadených úradníkov Ministerstva vnútra a polície (napríklad policajného prezidenta Juska či prezidiálneho šéfa MV Izidora Kosa).³⁶ Misia koncom júla ukončila svoju činnosť a vrátila sa späť do Nemecka. Dňa 13. septembra 1939 na Slovensko dorazila nová trojčlenná misia. Iniciatívu, smerujúcu k jej príchodu, vyvinul opäť Vojtech Tuka, ktorý sa so žiadosťou o jej príchod obrátil na Ríšskeho vodcu SS Heinricha Himmlera. Vedúcim misie bol kriminálny riaditeľ Josef Vogt, ďalšími členmi boli Günter Pütz a Franz Goltz.³⁷ Misia bola oficiálne pripojená k nemeckému vyslanectvu.

Po príchode na Slovensko si členovia misie pripravili prednášky o organizácii, metódach a úlohách nemeckej polície z politického hľadiska. Témy boli rozdelené nasledovne: Vogt prednášal o všeobecných otázkach, Pütz o vnútornej bezpečnosti a Goltz o špionáži a štátnej zrade. Prednáškový cyklus trval tri týždne. Prvý turnus prednášok sa konal vo vládnej budove a bol určený pre vyšších koncepčných úradníkov. Kurzu sa však zúčastnili nielen úradníci, ako šéf prezidia MV Dr. Mattovič, Dr. Jozef Beňuška, Dr. Jozef Mišík, ale aj približne 10 – 12 detektívov, pričom Mišík a Mattovič tlmočili z nemčiny. Druhý turnus sa konal v hoteli Palác a bol určený pre Rodobranu. Prednášky pre Rodobranu zorganizoval jej veliteľ Jozef Joštiak, tlmočil František Galan a zúčastnilo sa ich približne 30 – 40 poslucháčov (napr. Pavol Krchňák).³⁸ V tej dobe existovala silná snaha pričleniť Rodobranu k štátnej bezpečnosti, resp. Rodobrana mala ambíciu vykonávať úlohy politickej polície. Podobné prednášky sa uskutočnili aj

35 Citované podľa: SUŠKO, L.: Systém poradcov v nacistickom ovládaní Slovenska v rokoch 1939 – 1941. In: *Historické štúdie*, roč. 23, 1982, s. 6.

36 TÖNSMEYER, T.: *Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945. Politischer Alltag zwischen Kooperation und Eigensinn*. Paderborn 2003, s. 118.

37 Slovenský národný archív (ďalej SNA), f. Národný súd, 45/1946, Zápisnica o výpovedi Franza Goltza z 26. 8. 1946.

38 Pavol Krchňák sa krátko po vzniku Slovenského štátu stal správcom väznice v Ilave. Patril do skupiny radikálov okolo Vojtecha Tuku a Alexandra Macha. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 35/1948.

pre Freiwillige Schutzstaffel (ďalej FS), šéf Deutsche Partei (ďalej DP) Franz Karmasin totiž bol v kontakte s Vogtom.³⁹

Táto misia bola úspešnejšia ako jej predchodkyňa, a to napriek tomu, že rezervovaný postoj slovenských policajných úradníkov pretrvával aj naďalej.⁴⁰ Nevľúdne členov misie prijal nový minister vnútra Dr. Ferdinand Ďurčanský (vo funkcii od októbra 1939). Pri audiencii si neodpustil poznámku, že on ich nevolal.⁴¹

O zriadení Ústredne štátnej bezpečnosti sa rozhodlo na jeseň 1939, práve v čase, keď prebiehali vyššie spomenuté kurzy vedené nemeckou policajnou misiou. Budúci prvý prednosta ÚŠB Jozef Mišík⁴² sa v tom čase stal prednostom IV. oddelenia Ministerstva vnútra. Po svojom vymenovaní za ministra vnútra sa Ferdinand Ďurčanský rozhodol, že zasiahne do procesu zriaďovania slovenskej politickej polície a vznikajúci úrad prispôsobí svojim predstavám a ambíciám. Zvolal poradu zainteresovaných úradníkov, ktorej sa zúčastnili okrem ministra a Mišíka aj Timotej Ištók za žandársky zbor a bratislavský policajný riaditeľ Dr. Jusko. Na tejto porade sa zrodil plán na zlúčenie IV. odboru s bratislavskou ZÚs a tým aj na vznik ÚŠB. ZÚS bola do novovzniknutej ÚŠB začlenená ako celok, vzniklo z nej II. oddelenie (obránné spravodajstvo).

Ústredňa štátnej bezpečnosti vznikla k 1. januáru 1940.⁴³ Bola vytvorená na základe vládneho nariadenia č. 51/1936 Sb. z. a n. (O organizácii policajnej správy a policajnej služby) s pôsobnosťou štátneho policajného úradu, teda administratívneho policajného úradu I. stolice pre celé územie Slovenskej republiky so sídlom v Bratislave. ÚŠB prevzala agendu spravodajských a politických oddelení polície aj s ich personálom.⁴⁴ Podľa vládne-

39 SNA, f. Národný súd, 45/1946, zápisnica s Goltzom zo 26. 8. 1946.

40 Tento postoj bol podmienený tým, že časť policajných úradníkov bola odchovaná demokratickou československou republikou a s nedemokratickým režimom Slovenskej republiky nesúhlasila; iní so štátom či režimom síce súhlasili, ale odmietali byť len uskutočňovateľmi nemeckých požiadaviek.

41 SNA, f. Národný súd, 45/1946, zápisnica s Goltzom zo 26. 8. 1946.

42 Jozef Mišík po skončení vojny tvrdil, že mu prevzatie IV. oddelenia Ministerstva vnútra v polovici septembra 1939 Jozef Tiso nariadil. SNA, f. Národný súd, 49/1945/6, výpoveď Jozefa Mišíka.

43 ŠA BA f. OLS Bratislava, 35/1948. ÚŠB bola zriadená podľa rozvrhu práce MV č. 17401/39 prez. Z 30. 12. 1939. CHREŇOVÁ, J.: *Štruktúra ústredných orgánov na Slovensku v rokoch 1939-1945 (Prehľad)*. Bratislava 1977, s. 71.

44 ŠA BA, f. OLS BA, 195/1945, Koloman Skačáni, výpoveď Jána Greinera.

ho nariadenia č. 314/1939 Sl. z. zo dňa 13. decembra 1939 (s účinnosťou od 1. januára 1940) jej vo veciach štátnej bezpečnosti podliehali policajné riaditeľstvá priamo, štátne policajné úrady a okresné úrady⁴⁵ „spravidla“ prostredníctvom príslušného župného úradu. Táto prax sa však pravdepodobne neujala a ÚŠB komunikovala nielen so štátnymi policajnými úradmi, ale aj s okresnými úradmi priamo. ÚŠB (aj napriek svojmu názvu) v tom čase nebola ústredným úradom, hoci bola miestne obmedzená hranicami republiky, ale bola súčasťou Ministerstva vnútra. Z toho tiež vyplýva, že Ústredňa štátnej bezpečnosti nemala ani samostatnú hospodársku správu alebo personálne oddelenie; túto agendu vykonávali pre ÚŠB príslušné oddelenia Ministerstva vnútra. Hospodárske a personálne záležitosti získala ÚŠB do vlastných rúk až po tom, čo sa v roku 1942 na základe vyhlášky ministra vnútra č. 152/1942 Sl. z. zmenila na samostatnú inštitúciu.

ÚŠB bola policajným úradom so zameraním na protištátne trestné činy a obranné spravodajstvo. To znamená, že ÚŠB nemala ofenzívne úlohy, a teda ani žiadna jej súčasť nefungovala ako rozvedka. Vyplýva to nielen zo záväzku Slovenskej republiky podriaďiť svoju zahraničnú politiku Nemeckej ríši (z toho dôvodu jej odpadla – aspoň oficiálne – väčšina potencionálnych cieľov – napr. Maďarsko, ako tradičný nepriateľ a dlhodobý cieľ spravodajských služieb medzivojnového Československa bolo štátom spojeneckým), ale aj z predchádzajúcej tradície, keď ofenzívne spravodajstvo vykonávali najmä vojenský spravodajcovia.

Po zriadení mala ÚŠB nasledovnú štruktúru: 1. oddelenie bolo kanceláriou prednostu. 2. oddelenie bolo spravodajské – bola to v podstate bývalá bratislavská ZÚs (náplňou práce a aj personálne). Prednostom tohto oddelenia bol Dominik Vacho. Vachovi bol pridelený komisár František Jurčo,⁴⁶ ktorý neskôr funkciu prednostu oddelenia prevzal.⁴⁷ Činnosť 2. od-

45 O štátnej správe a činnosti okresných úradov na Slovensku v rokoch 1938 – 1945 pozri viac: TIŠLIAR, P.: K otázke organizácie a fungovania štátnej správy na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. In: LACKO, M. (zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov II*. Bratislava 2003, s. 55 – 82.

46 František Jurčo pôsobil v tejto funkcii takmer až do konca II. svetovej vojny. 3. 2. 1945 ho zatklo Gestapo a zomrel v koncentračnom tábore Mauthausen. Už od roku 1940 bol zapojený do odboja, podieľal sa na pašovaní českých dôstojníkov do Juhoslávie a spolupracoval hlavne so skupinou Flóra. ZAJACOVÁ, V.: *Slováci v Mauthausene*. Bratislava 1970, s. 92.

47 Vacho o tom po vojne vypovedal: „V ÚŠB hneď od začiatku ponechali ma ako vedúceho referenta v spomenutom odd., ktoré dostalo názov odd. obrannej spravodajskej služby až do tých čias, kým sa v odd. stále pridelený Frant. Jurčo ako

delenia ÚŠB bola zameraná proti výzvednej činnosti iných štátov a tak ako v predchádzajúcom období najmä proti Maďarsku. Oddelenie úzko spolupracovalo s 2. (spravodajským) oddelením Ministerstva národnej obrany (ďalej MNO). ÚŠB pre vojakov vykonávalo sledovanie civilných osôb podozrivých z výzvednej a protištátnej činnosti. Činnosť takýchto osôb však zisťovalo Ministerstvo národnej obrany aj za pomoci vlastnej agentúrnej siete, ktorá bola ÚŠB neznáma. V prípade, že ÚŠB mala požiadavku na niektorého z agentov vojenskej spravodajskej služby, táto bola vybavená vojakmi a na ÚŠB vrátená úradnou cestou. 2. oddelenie ÚŠB tiež spracovávalo zoznam bývalých zbytkových statkárov a zisťovalo, ako títo získali majetok po pozemkovej reforme z roku 1923, spracovávalo udania na osoby židovskej národnosti, podľa ktorých mali mať jednotliví židia falošné pasy alebo ukryté zlato. A v neposlednom rade sledovali bývalých členov agrárnej strany, ktorí sa tajne schádzali.⁴⁸ Po pripojení sa Slovenska k vojne proti ZSSR sa situácia zmenila; na základe zákona o obrane štátu za brannej pohotovosti získalo spravodajské oddelenie MNO právo žiadať informácie týkajúce sa štátnej bezpečnosti a ÚŠB bola povinná vyhovieť. Z tohto dôvodu ÚŠB zasielala na MNO správy o vyšetrovaných prípadoch, často spolu s protokolmi o výpovedi a trestným oznámením. Spravodajské oddelenie MNO takto získalo prehľad o ilegálnej činnosti jednotlivých skupín, nálade obyvateľstva a jeho spokojnosti s vládnucim režimom a na základe týchto informácií mohli potom vojenský spravodajcovia uskutočňovať opatrenia. Oddelenie 3. (národnostné) bolo pri vzniku inštitúcie rozčlenené na dve pododdelenia (3/A, 3/B).⁴⁹ Vedúcim odd. 3/A bol Dr. Jozef Beňuška a 3/B Dr. Emil Malinovský. Oddelenie 3/C (komunistické) vzniklo až neskôr a jeho

konceptný úradník nezpracoval a oddelenie neprevzal. " ŠA BA, f. OLS Bratislava 230/1945, výpoveď Dominika Vacha z 26. 4. 1945.

- 48 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 12. 1957.
- 49 Tzv. maďarské a nemecké oddelenie. Zaujímavé je, že v tomto čase existovali na spracovávanie materiálu ohľadom dvoch spriatelенých štátov samostatné oddelenia (resp. pododdelenia). Napríklad oddelenie venujúce sa Maďarom však malo niekedy pomerne ťažkú prácu, niekedy jeho pracovníkom vyčítali „rigorózne zasahovanie“: „*Ako viem taký Esterházy a spol. keď sa dozvedeli, že na ÚŠB je oddelenie pre maďarské veci obišli ÚŠB a išli hneď hore. Často sa potom stalo, že ÚŠB dostalo príkaz tú ktorú vec korigovať. Keď sme odobrali Maďarom pasy pre ilegálnu činnosť, museli sme pasy predať na vyšší príkaz vydávať.*“ SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

vedúcim sa stal Dr. Koloman Skačáni. 4. oddelenie (vedúcim bol Štefan Miština) sa zaoberalo evidenciou časopisov a cenzúrou,⁵⁰ aj keď čítanie časopisov vykonávali pracovníci 2., 3. a 4. oddelenia.⁵¹ 5. oddelenie bolo administratívno – právne a malo v referáte vydávanie víz, ale pod dohľadom malo aj malý pohraničný styk. Vedúcim tohto oddelenia bol od 1. marca 1940 Dr. Peter Komendák.⁵² Na prelome rokov 1941 a 1942 prišla dal-

50 V polovici mája 1943 sa ÚŠB prestala zaoberať cenzúrou, prešla do kompetencie XV. oddelenia MV. KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945*, s. 73.

51 SNA, 209-861-3.

52 Zaujímavé svedectvo o Komendákovi podal pred ľudovým súdom vojenský spravodajca Jarmil Přecechtěl: „*S Petrem Komendou* (správne Komendákom, pozn. M. M.) *jsem se seznámil asi v lednu 1939 v Žilině. Kde jsem byl tenkrátě přidělen ku zvláštní ofenzivní spravodajské skupině hlavního štábu pracující proti Polsku. Komenda byl tenkrátě zástupcem Policejního ředitele v Žilině. Pokud se pamatují, pocházel Komenda z evangelické rodiny z Liptovského Sv. Mikuláše. Jeho strýc Klimeš (Slovák) byl ruským legionářem a školním inspektorem. ... Pokud se pamatují přišel Komenda do Žiliny z Košic, kde pracoval u OZÚs Policajného ředitelství v Košicích s radou Sázvavským. Od ledna 1939 spolupracoval s naší skupinou na utajení pobytu skupiny v Žilině (vystavování obč. legitimací na fingoaná jména, slovenská evidenční čísla na auta atd.). Se mnou pak spolupracoval v tom směru, že mi byl nápomocen při získávání agentů proti Polsku (pro evakuaci nedokončeno). ... Neprojevil žádnou radost neb souhlas nad politickým stavem (po 14. 3. 1939, pozn. M. M.), který ... nastal.“ ŠA BA, f. OLS Bratislava, 224/1946, výpoveď Jarmila Přecechtěla. Komendák na ÚŠB pracoval až do 1. 3. 1945, jeho oddelenie však nemalo exekutívu. SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Fedora Komená (správne Petra Komendáka) na hlavnom pojednávaní. Komendák tiež pomáhal židom, ktorí utiekli z koncentračných táborov: „*Túto pomoc som poskytoval s tromi ľuďmi. V roku 1942 začali prechádzať utečenci z koncentračných táborov. Prechádzali s mojím vedomím, prišli za mnou. Cesta išla cez Čadcu, Kysucké Nové Mesto, Oravský Podzámok. Mnohí tu zostali. Boli celé stovky. To bolo v jara 1944 naraz prišlo oznámenie. Dotaz nemeckého vyslanectva na ÚŠB od Goltza, že cez Mikuláš prechádzajú títo a títo Židia z koncentračných táborov a že bol príkaz týchto vracať. Potom zakročil aj Dr. Vašek, že to je jeho vec a vtedy som musel vyrukovať s farbou. Predžilo sa to skoro do augusta 1944 a skutočne sa to dostalo na 15. oddelenie. Predseda: Od koho bolo udanie na Vás? Od koho ste dostali výzvu na ospravedlnenie? Svedok: To bolo dané od Macha z Ministerstva bola nóta. Beňuška mi to hovoril, že aby som si to vybavil a aby som išiel k Dr. Starinskému a tam si napísal ospravedlnenie. Tam išlo o 54 osôb, aby boli prepustené. Tam som napísal ospravedlnenie, že dodržiaval som zásady medzinárodného práva, že ich považujem za politických utečencov a ponosoval som sa na Okresné úrady, že svojvoľne ich prepustili na slobodu. Predseda: V tom vám nepomáhal Dr. Starinský? Svedok: Nie. To som si sám napísal. Starinskému som to dal a povedal, že pôjde s tým za Machom.**

šia zmena v organizácii, 3. oddelenie sa prestalo členiť na dve pododdelenia, pričom pododdelenie 3/C bolo povýšené na samostatné oddelenie a označené číslom 4. Cenzúru malo na starosti oddelenie s poradovým číslom 6. V poslednom kvartáli 1940 sa početné stavy zamestnancov ÚŠB zvyšovali, na výkon služby bolo na ÚŠB pridelených takmer 40 nových zamestnancov, poväčšine strážnikov. Tento trend pokračoval aj naďalej, začiatkom roku 1941 pracovalo v Ústredni štátnej bezpečnosti 123 zamestnancov, z toho 40 úradníkov a kancelárskych síl, zvyšok tvorili výkonní orgáni (detektívi).⁵³ Pritom si treba uvedomiť, že štruktúra ÚŠB nebola príliš centralizovaná, jednotliví prednostovia oddelení mali relatívnu voľnosť. Niektoré veci samozrejme podliehali schváleniu prednostom. Fungovalo to tak, že konkrétny prípad spracoval prednosta oddelenia a následne priniesol na podpis šéfovi ÚŠB, pričom mu o danej záležitosti referoval. Občas však prednostu obišiel a o veci referoval priamo ministromi.⁵⁴ Za tento stav však nepochybne nesie zodpovednosť sám Alexander Mach, ktorý úradoval živelné, obchádzal štruktúry riadenia a aj z vlastnej iniciatívy si volával niektorých zamestnancov, aby mu o prípade, ktorý ho zaujal, referovali.⁵⁵ Situácia sa však zmenila za prednostovania Jozefa Beňušku, ktorý si agendu u seba koncentroval.

Na rozdiel od bratislavskej Ústredne prešovská Odbočka ústredne štátnej bezpečnosti (ďalej OÚŠB) vznikla v podstate len premenovaním bývalej OZÚs pri Policajnom riaditeľstve v Prešove.⁵⁶ Po tom, čo boli Maďarsku odstúpené Košice, sa tamojšie policajné riaditeľstvo presťahovalo do Prešova, kde OZÚs ďalej vykonávala svoju činnosť. Z nej vznikla OÚŠB. Tento čisto formálny krok však vyvolal nejasnosti, ktoré názorne

Predseda: Či mohol Dr. Starinský potom proti Vám zakročiť lebo či mohol zastaviť sťažnosť? Svedok: Pokračovanie nebolo žiadne, to bola len informačná fáza, či je v tej veci. Starinský to nechal v stole ležať a Mach mal jednu chybu, že zabúdal na veci. Prišiel august a aj táto vec sa zabudla. Nechal to v stole ležať a čakal až ho Mach vyzve.“ Tamže.

53 SNA, 209-910-20.

54 SNA, f. Národný súd, 49/1945, obrana Dr. Jána Ambru.

55 „*Že Sucký chodieval referovať ministromi Machovi sám, o tom neviem. Dozvedel som sa o tom tak, že som ho stretol na ceste k Machovi. Mach mal vo zvyku zavolať si občas aj iné osoby.*“ SNA, f. Národný súd, 49/1945, obrana Dr. Petra Starinského.

56 O pomeroch na východnom Slovensku pozri: PEKÁR, M.: *Východné Slovensko 1939 – 1945*. Prešov 2007.

dokladá dopyt zaslaný do Bratislavy: „*Tunajšia odbočka ÚŠB v Bratislave dovoľuje si prosiť o pokyny, či pri svojom úradovaní má sa i naďalej pridržovať inštrukcií vydaných Spravodajskou ústredňou v Prahe pod č. 4384/34. ZÚS – menovite: 1. či má i naďalej užívať značku „OZÚS“ 2. či má svoje správy i naďalej predkladať i polic. riaditeľstvu OZÚS v Bratislave alebo či len tamojšej Ústredni...*“⁵⁷ Prednostom OÚŠB v Prešove bol hlavný policajný radca Dr. Ladislav Števonka, pracovalo tam spolu 13 zamestnancov. Okrem prednostu vykonával administratívu ešte aktuársky tajomník Ján Liba, zvyšok tvorili výkonní orgáni.⁵⁸

Odbočky ÚŠB sa podľa potreby zriaďovali aj pri štátnych policajných úradoch, napríklad pri zvolenskom pod vedením inšpektora Jána Maďara pracoval ešte jeden inšpektor a traja strážnici.⁵⁹

Po zriadení Ústredne považovali nemecké úrady poslanie policajnej misie za úplne ukončené. Už podľa hlásenia nemeckého vyslanca Hansa Bernarda z 19. decembra 1939 bola väčšina úloh nemeckej policajnej misie v tom čase splnená. Bernard na záver ešte skonštatoval, že Slováci sú precitlivení na zasahovanie do vnútorných záležitostí a stavajú sa proti rôznym aktivitám Sicherheitsdienstu⁶⁰ (ďalej SD) na Slovensku, pričom nerozlišujú medzi činnosťou SD a policajnej misie.⁶¹ Začiatkom roku 1940 najvyšší predstaviteľ nemeckej bezpečnosti a ríšsky vodca SS Heinrich Himmler konštatoval: „...organizačná práca nemeckej polície vo vzťahu k slovenskej polícii je v podstate vykonaná, takže od januára 1940 jestvuje na Slovensku politická polícia. Práca je špecializovaná podľa nášho vzoru, ale prstrihnutá na slovenské pomery.“⁶² Nemeckú policajnú misiu na základe toho vo februári 1940 zo Slovenska odvolali, ostal len Franz Goltz, ktorý plnil styčné úlohy a neskôr bol vymenovaný do funkcie policajného atašé pri nemeckom vyslanectve v Bratislave. Goltz však priamo na fungovanie slovenskej polície nemal vplyv, jeho činnosť bola obmedzovaná poradcom

57 SNA, 209-248-30.

58 SNA, 209-861-2.

59 Tamže.

60 K pôsobeniu SD na Slovensku pozri: SCHVARC, M.: *Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938 – 1944 (od autonómie po Povstanie)*. Bratislava 2006.

61 Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Berlin, R 100780, H. Bernard Zahraničnému úradu, 9.12.1939, 4497800, 4497801. Za láskavé poskytnutie tohto dokumentu autor ďakuje PhDr. Michalovi Schvarcovi.

62 Citované podľa: JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969, s. 46.

pre túto problematiku Dr. Hahnom. Situácia sa v Goltzov prospech zmenila až v januári 1942, keď ho vymenovali za policajného atašé.⁶³

Koncom februára 1940 vydal minister Ďurčanský pod číslom 3973/1940 ÚŠB novú inštrukciu o štátnej bezpečnostnej službe, ktorou sa zrušili predchádzajúce úpravy – obežníky MV z 12. októbra 1939 č. 20.870/1939 prez. (o novej organizácii spravodajstva) a 24.864/1939 prez. (o zriadení ÚŠB). Podľa novej inštrukcie dostala ÚŠB do kompetencie nasledovné veci: „a/ *Všetky veci politickej povahy, menovite: socialistické a komunistické pohyby, židovská otázka, maďarská strana a národnostný pohyb maď. národnej skupiny, rusínska otázka, záležitosti HSLS, DP, HG, HM, FS, DJ, pohraničné incidenty, zahraničný odboj ČSR a podobne.* b/ *Všetky veci tlačové a cenzúra.* c/ *Veci hospodárske s hľadiska verejného poriadku a pokoja /stávky a výluky.../ d/ Zákon na obranu štátu.* e/ *Interné pokyny a opatrenia dôverného rázu administratívno–policajnej povahy.* f/ *Obranná služba spravodajská.*“⁶⁴ V týchto veciach ÚŠB v obvode bratislavského Policajného riaditeľstva od neho prebrala a vo veciach obrannej spravodajskej služby vykonávala svoje úlohy priamo v Župe bratislavskej, nitrianskej a považskej a nepriamo v podtatranskej a šarišsko-zemplínskej (prostredníctvom OÚŠB v Prešove) a Župe pohronskej (prostredníctvom svojej odbočky pri Štátnom policajnom úrade vo Zvolene). ÚŠB boli vo veciach spravodajských a štátnobezpečnostných podriadené župné a okresné úrady, notariáty, žandárstvo a polícia.⁶⁵ Spravodajské informácie od žandárskych staníc dostávala ÚŠB priamo, nedávali sa na vedomie úradom štátnej správy (okresní náčelníci a župani). V podtatranskej, šarišsko-zemplínskej a pohronskej župe sa však odpisy zasielali tamojším Odbočkám. Okresní náčelníci o spravodajských poznatkoch tiež informovali priamo, ale o správe boli povinní upovedomiť žandársku stanicu. ÚŠB ďalej pre potreby vybraných rezortov vypracovávala pravidelné mesačné situačné správy (zo správ okresných náčelníkov), pričom každá správa bola rozčlenená na určené okruhy: „*Správy politické vo všeobecnosti /pohraničné incidenty, polit. situácia celková atď./, b/ Správy o komunistoch a o socialistických pohyboch vôbec, c/ Správy o národnostných skupinách, d/ Veci HSLS, DP, HG, HM, FS, DJ., e/ Správy o Židoch z hľadiska politického,*

63 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Franza Goltza na hlavnom pojednávaní.

64 SNA. 209-861-3.

65 Tamže.

f/ *Správy o pomeroch náboženských.*⁶⁶ Hospodárska časť sa ďalej delila na: „a/ *Hospodárska situácia vo všeobecnosti /zásobovanie obyvateľstva, stav úrody, živelné pohromy, atď./*. b/ *Trh práce, nezamestnanosť, mzdové pomery, stávky a výluky.* c/ *Správy o Židoch z hľadiska hospodárskeho /arizácia podnikov a pod./ a majetkové veci cudzincov /odpredaj väčšieho majetku cudzinca/.*⁶⁷ Žiada sa podotknúť, že sledovanie vybraných skupín nebolo len pasívne, preventívne sledovanie „protištátne orientovaných“ skupín však často vykonávali podriadené zložky (či už žandárske stanice alebo aj okresné úrady a pod.). ÚŠB v rámci svojej kompetencie vydávala aj záväzné úpravy. Napríklad 13. septembra 1940 ÚŠB nariadila odobrať židom vodičské preukazy a rádiá,⁶⁸ o deň neskôr bolo rozhodnuté, že u „čechoslovakistov“ sa budú vykonávať občasné domové prehliadky; ÚŠB tiež dohliadala na to, aby židia nemohli spolupracovať pri výkupe obilia, kontrolovala poštu príbuzných utečencov alebo dokonca pracovníci ÚŠB zbierali informácie o tom, čím kto prispel na slovenský zlatý poklad.⁶⁹ Ako kuriozita sa dá spomenúť napríklad šetrenie, ktoré ÚŠB vykonalo na dožiadanie veliteľa bratislavskej posádky mjr. Šlechtu ohľadom kaviarne Dax a reštaurácie Kocian. ÚŠB v odpovedi skonštatovala, že uvedené podniky sa tešia zlej povesti a neodporúča, aby ich dôstojníci z bratislavskej posádky navštevovali.⁷⁰ Väčšinu menej závažných oznámení však nevybavovala ÚŠB priamo, ale požiadala o vykonanie úradného zákroku príslušnú žandársku stanicu, resp. policajný úrad; takéto prípady sa iba evidovali. Výjazdy detektívnych skupín, riadené spravidla prednostom oddelenia alebo ním povereným úradníkom sa vykonávali len v dôležitejších prípadoch.

Na činnosť ÚŠB sa vzťahovalo viacero zákonov a vládnych nariadení. Napriek tomu, že stále platila 48 hodinová lehota na zadržanie, platilo tiež generálne zmocnenie ministra vnútra podľa nariadenia 32/1939 Sl. z., podľa ktorého mohli byť počas vyšetrovania podozrivé osoby zaistené

66 SNA. 209-861-3.

67 Tamže.

68 Aj keď nie je celkom jasné, do akej miery bolo toto opatrenie prevedené. 7. 3. 1941 ÚŠB totiž uskutočnila sledovanie, či židia počúvajú anglický rozhlas. SNA, 209-90-5.

69 SNA, 209-90-15.

70 SNA, 209-90-39.

dlhodobejšie.⁷¹ Zaistenec musel podpísať, že berie na vedomie zaistovaciú väzbu preto: „*lebo dosavadnou činnosťou vzbudili ste obavu, že v prípade ponechania na slobode budete prekážkou v budovaní štátu.*“⁷² Takýto výmer bol konečný a nebolo možné sa proti nemu odvolať. Po prepustení naopak musela zaistená osoba podpísať reverz, v ktorom sa zaviazala, že sa stanovenú dobu (1 rok) nebude angažovať vo verejnom živote, politizovať a podobne.⁷³ Najviac bol však výkon služby ÚŠB usmernený prijatím zákona č. 320/1940 Sl. z. *O trestných činoch proti štátu*, zo dňa 26. novembra 1940. Tento zákon vymedzoval všetky protištátne trestné činy – vlastizrady, poškodzovanie republiky (vrátane štátnej a vojenskej zrady a vyzvedačstva) a útoky na ústavných činiteľov, poškodzovanie pokoja v republike a jej vojenskej bezpečnosti. ÚŠB tiež sledovala a svojimi úpravami a zásahmi ovplyvňovala aj ďalšie zákony. Napríklad po vydaní vládneho nariadenia 63/1939 Sl. z. dostávala ÚŠB z okresov správy o likvidovaní židovských spolkov a podobne.⁷⁴

Ústredňa štátnej bezpečnosti pracovala s vlastnou sieťou konfidentov. Ich získavanie prebiehalo tak, že detektív (resp. úradník) dal návrh na spravodajské využitie danej osoby prednostovi oddelenia, vo výnimočných prípadoch prednostovi ÚŠB. Ten, aj na základe rozhovoru s potencionálnym spolupracovníkom, rozhodol o účelnosti tejto spolupráce. Prácu konfidentov riadil prednosta oddelenia, resp. prednosta ÚŠB. Konfident odovzdával správy v písomnej alebo ústnej podobe, z ústnych hlásení sa spísal úradný záznam, ktorý sa predkladal prednostovi oddelenia. Jeden zo šéfov komunistického oddelenia Pavol Príkopa počas výsluchu v roku 1959 nasledovne objasnil spôsob práce: „*Získaná správa buď od konfidenta alebo udanie väčšieho rozsahu boli písané na záznamy a tieto boli protokolované v ústrednej podateľne, ktorá zaprotokolovala a pridelovala spisy. Prísne tajné veci malo na starosti spravodajské odd. Na zprávkach získaných od konfidentov nebolo uvádzané meno prameňa, ak sa však jednalo o udanie*

71 SNA, f. Národný súd, 49/1945, zápisnica z hlavného pojednávania zo dňa 13. 11. 1946.

72 SNA, 209-861-1.

73 Zaistenec bol zvyčajne prepúšťaný proti sľubu, že „*sa do jedného roku do verejného života miešať nebude, žiadnej politickej schôdzky sa nezúčastní, do novin písať nebude, väčším spoločnostiam sa vyhne, že sa bude zdržiavať kritizovania činnosti verejných činiteľov, ba naopak, svojich spoluobčanov upozorní k poslušnosti a trpezlivosti.*“ SNA, 209-90-88.

74 SNA, 209-90-13.

*bola uvedená celá adresa.*⁷⁵ Prednosta následne rozhodol o výške odmeny a ďalších opatreniach. Spravodajským fondom disponoval prednosta ÚŠB, ktorý ho rozdeľoval prednostom jednotlivých oddelení.

Konfidentov, na rozdiel od komunistickej Štátnej bezpečnosti, nežiadali o podpísanie záväzku k spolupráci. Taktiež ÚŠB nevedla zvláštne vzťahy na svojich konfidentov, ich hlásenia sa vo forme úradných záznamov zakladali do spisov osôb alebo objektov, ktorých sa hlásenia týkali. Žiadny samostatný spis konfidenta sa nevedol a potvrdenia o vyplatených odmenách odovzdával prednosta oddelenia s vyúčtovaním prednostovi ÚŠB. Mesačný paušál na konfidentov prideloval vedúcim oddelení prednosta ÚŠB, vyúčtovanie výdavkov však mal na starosti Jozef Plachý, ktorý mal vo svojom referáte aj účtovníctvo.⁷⁶ Existovala jediná skupina konfidentov, ktorých zoznam ÚŠB spracovala. Išlo o spolupracovníkov z radov osôb rasovo prenasledovaných – židov. Tí museli byť evidovaní z dôvodu rasovej legislatívy, ktorá platila počas Slovenskej republiky 1939 – 1945. Z tohto dôvodu ÚŠB vybavila výnimky, ktoré im umožňovali cestovať po Slovensku. Tiež ich chránili pred zaradením do pracovného alebo sústreďovacieho tábora, deportáciou a poskytovali im ďalšie výhody. Počas vylúču dňa 23. 5. 1958 bývalý prednosta ÚŠB Peter Starinský na otázku vyšetrovateľa ohľadom zoznamu židovských konfidentov ÚŠB vypovedal: „Myslím, že tento prípis (zo dňa 25. 9. 1942 adresovaný na XIV. odd. MV Dr. Antonovi Vaškovi, pozn. M. M.) pre Ministerstvo vnútra, 14. oddelenie pre dr. Vaška vyhotovil Komendák a ako prednosta som tento prípis podpísal. Žiadneho z uvedených agentov som osobne nepoznal, ani podľa mena. Tiež mi nie je známe, ktorými oddeleniami boli využívaní, na ktorých prípadoch a s ktorými orgánmi ÚŠB pracovali.“⁷⁷ Na margo tohto zoznamu neskôr vypovedal aj Pavol Príkopa, ktorý na otázku, či zoznam židovských konfidentov ÚŠB videl, odpovedal: „Nevidel, ale viem, že takýto zoznam existoval a bol vybavený na 14. odd MV a celú záležitosť vybavoval Ondrej Nemček. Do tohoto zoznamu sa dostali podľa rečí na ÚŠB osoby, ktoré zpravodajsky nepracovali avšak mali dobré styky s niektorými orgánmi ÚŠB a tito sa postavili aby boli zaradení do zoznamu a aby tak dostali výjimku. Do zoznamu

75 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, T-578, zápisnica o výpovedi Pavla Príkopa z 3. 4. 1959.

76 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Petra Starinského zo dňa 20. 5. 1958.

77 Tamže, protokol o výpovedi Petra Starinského zo dňa 23. 5. 1958.

sa mohli dostať osoby tiež za úplatu, ktorá v tej dobe u orgánov ÚŠB nebola zvláštnosťou. Blížšie o tejto celej záležitosti mne nie je nič známo. Za naše odd. mohol do tohto zoznamu nahlásiť osoby sám Sucký, ktorý ich lepšie poznal, ja osobne som nenahlásil žiadneho.⁷⁸ ÚŠB pre nich zariadila výnimky, niekedy ich však miestne úrady nerešpektovali.⁷⁹

Konfidenti ÚŠB boli získavaní viacerými spôsobmi – jednak to boli ľudia, ktorí boli ochotní riadiť sa pokynmi detektíva, resp. úradníka a za to dostávali finančnú odmenu. Ďalej boli spolupracovníci získavaní za sľub prepustenia z väzby a upustenia od podania trestného oznámenia. A v neposlednom rade existovali prípady, keď občan ohlásil činnosť, ktorá spadala do kompetencie ÚŠB a bol ochotný sa za účelom čo najširšieho odhalenia udaného prípadu riadiť pokynmi pracovníkov ÚŠB. Avšak v takomto prípade býval väčšinou oznamovateľ informácie využitý len raz a ÚŠB nemusela trvať na ďalšej spolupráci.

Pracovníci Ústredne štátnej bezpečnosti rozdeľovali konfidentov do nasledovných skupín: „1./ *Dôverníci z presvedčenia, ktorí pracujú s bezpečnostnými orgánmi z idealizmu a presvedčenia, sú to dôverníci najspolahlivejší a keď sú vedení odbornými orgánmi, sú najcennejšou pomocnou zložkou bezpečnostnej služby. ... 2./ Dôverníci z povolania /:remeselníci:/, ktorí pracujú pre bezpečnostných orgánov za odmenu. U týchto je však obava, že vo svojej prihorlivosťi často dávajú správy a informácie skreslené, ba aj vymyslené, len aby nestratili prameň svojho zárobku. Preto platených dôverníkov spravidla môžu mať len školené osoby bezpečnostnej služby, ktoré môžu takéto ich úchyľky hneď v počiatku kontrolovať a z ďalšej spolupráce ich vylúčiť. Preto nedoporučoval by som neodborníkom mať platených dôverníkov, najmä nie na takých miestach, kde je možnosť vyvedieť alebo získať cenný materiál pre cudzie záujmy, lebo sa často stáva, že takýto remeselný dôverník hľadá prameň zárobku aj u protivníka,*

78 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, T-578.

79 Napríklad dňa 30. 5. 1942 komisár Jurčo intervenoval na Okresný úrad v Poprade, aby nedeportovali Dr. Silbersteina a Leopolda Lichtensteina. NIŽŇANSKÝ, E. (zost.): *Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942*. Bratislava 2006, Dokument 296, s. 383. Z dokumentu síce nevyplýva, že by obaja pracovali ako konfidenti, je však pravdepodobné, že z iného dôvodu by ÚŠB nebola oprávnená vybavovať výnimky. Na druhej strane však môžeme konštatovať, že existujú indicie, podľa ktorých niektorým židom ÚŠB vybavila výnimku za úplatu, zo známosti či iných dôvodov.

3./ Príležitostní dôverníci, ktorí pravda môžu byť za svoju spoluprácu v tom, ktorom prípade odmenení, už či finančnými prostriedkami, alebo nejakou protislužbou, ako napr. umiestnením do zamestnania. Takto môže sa z neho potom stať dôverník z idealizmu a presvedčenia.⁸⁰

Tým, že skúsenejší pracovníci ÚŠB prípadne v štátnych policajných úradoch pracovali už počas ČSR v policajnom spravodajstve a novovytvorený úrad spôsob práce s agentúrou nemenil novými smernicami, pokračovalo sa v zabehnutých zvyklostiach. Konfidenti, prinášajúci správy pracovníkom bratislavskej OZÚs-ky, boli počas ČSR orientovaní z veľkej časti na problematiku maďarských špionážnych a iredentistických akcií (ku koncu 30. rokov 20. storočia aj nemeckých). Je pravdepodobné, že časť konfidentov si pracovníci ÚŠB pri jej vzniku jednoducho „preniesli“ do služby pre novovytvorený úrad. Niekoľko spolupracovníkov získala ÚŠB akýmisi „postúpením“ od vojenskej spravodajskej služby. Boli to často osoby, ktoré boli v roku 1938, v rámci výmeny „politických väzňov“, prepustené z maďarských väzníc. Všetci takíto konfidenti boli po uskutočnení výmeny najprv vypočutí na Policajnom riaditeľstve v Bratislave a vtedy ešte československá polícia sa im snažila nájsť zamestnanie. V prípade, ak vojenský spravodajcovia nemali pre takéhoto človeka ďalšie využitie a dotýčný prejavil záujem, mohol sa stať policajným konfidentom a neskôr pracovať pre ÚŠB.

S konfidentskou sieťou pracovali najmä oddelenia 2. (spravodajské) a 4. (komunistické). Napríklad spravodajské oddelenie spočiatku nemalo stálych platených konfidentov.⁸¹ Podľa prvého šéfa detektívnej skupiny tohto oddelenia, Imricha Suckého, bol na tento účel zvláštny fond, spolupracovníci boli využívaní od prípadu k prípadu. Odmeny za ich služby mali siahť do výšky 200 korún v závislosti od poskytnutých informácií. O agentúrnej sieti rozhodoval hlavne prednosta oddelenia, s jeho súhlasom aj vedúci detektívov. Získavanie spolupracovníkov schvaľoval na základe návrhu výkonných orgánov opäť len prednosta. To sa týkalo spolupracovníkov z radov osôb na slobode aj vo väzbe. Ľudia, ktorí boli uväznení, boli po získaní pre spoluprácu väčšinou prepustení na slobodu.⁸² Pokiaľ sa konfident, ktorý vo

80 SNA, f. Národný súd, 8/1946, spolupráca HSLS s bezpečnostnými orgánmi.

81 Týka sa to pravdepodobne ešte doby pred vznikom ÚŠB, finančným fondom asi disponovalo Policajné riaditeľstvo.

82 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 12. 1957.

väzbe sľúbil spoluprácu, vyskytoval vo výpovediach iných súdených osôb (prípád Františka Vávru), bol s daným konfidentom spísaný antيداتovaný protokol v tom duchu, že sa sám dostavil na ÚŠB a dobrovolne sa k svojej činnosti priznal. Týmto spôsobom získal pred súdom beztretnostf. Pokiaľ o konfidentovi jeho spoločníci vedeli, že bol zadržaný, dostal inštrukcie oboznámiť ich v tom duchu, že pri výsluchoch odolal a museli ho prepustiť. Zvyšok už záležal na jeho osobných schopnostiach.⁸³ Zaujímavé informácie sa týkajú niektorých konfidentov, s ktorými sa spolupracovalo už za 1. ČSR. Štefan Pék z Bratislavy bol funkcionárom Maďarskej národnej strany a pracoval v jej ústredí. Tento konfident, ktorého Sucký podľa vlastných slov zverboval už v roku 1928, mal byť jedným z dôležitých spolupracovníkov československej spravodajskej služby a jej aktivít, zameraných proti maďarskej špionáži. Ďalšími spolupracovníkmi boli Gejza Nemlaha a Ján Mižéry.⁸⁴ Stabilnejším konfidentom bol aj Teodor Willmon.⁸⁵ Na sklonku 30. rokov minulého storočia donášal Willmon na ÚŠB správy o osobách

83 NA ČR, f. ÚV KSCĎ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 12. 1957.

84 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 12. 1957.

85 Teodor Willmon bol skoro až agentom–profesionálom. Pracoval takmer pre všetky režimy, ktoré na našom území v 20. storočí panovali. Už v 30. rokoch minulého storočia v službách ofenzívnej skupiny vojenskej spravodajskej služby (konkrétne s kpt. Pokorným) proti Maďarsku, kde ho však zatkli. Keď v roku 1938 prebehla výmena špiónov medzi ČSR a Maďarskom, bol medzi navrátilcami aj Willmon. V roku 1940 istý čas pracoval pre prešovskú odbočku ÚŠB, čoskoro však tamojší spravodajcovia prestali využívať jeho služby, pretože sa pod krytím konfidentstva pre OÚŠB dopúšťal kriminálnych deliktov. Neskôr sa z Prešova odšahoval do Banskej Bystrice a jeho bývalý „kolega“, vrátnik z továrne Gumon Molnár – Malinovský, ktorý bol tiež v roku 1938 vymenený z Maďarska, na ÚŠB oznámil, že Willmon sa venuje falšovaniu dokladov, ktoré potom predával Židom. Molnár sa o tom dozvedel priamo od Willmona, ktorý mu sľúbil, že ak mu zoženie „zákazníkov“, dostane províziu. Keďže však Willmon Molnárovi nakoniec žiadnu nedal, išiel ho Molnár udať ÚŠB. Na Willmona bol nasadený konfident Jozef Leer, ktorého mal Willmonovi predstaviť Molnár. Molnár dohodol schôdzku a Leer sa s Willmonom stretol. Počas ďalšej schôdzky, keď Willmon odovzdal Leerovi falošné doklady, boli všetci účastníci schôdzky zadržaní. Keďže Willmon ešte nemal odpykaný trest za podvody v Prešove, ponúkol sa, že bude pracovať ako konfident. Po 2. svetovej vojne ho poslal do väzenia Okresný ľudový súd v Bratislave. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 221/1945. Tiež: NA ČR, f. ÚV KSCĎ, nezaradené spisy, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 26. 9. 1958. Už v roku 1957 bol však zaevidovaný ako agent komunistickej Štátnej bezpečnosti, zväzok bol archivovaný až v roku 1975. O Willmonovej činnosti pre 4. odd. ÚŠB vid' nižšie.

českej, slovenskej a maďarskej národnosti, ktorých činnosť bola zameraná proti Slovenskej republike a správy o ukrytých (zatajených) cennostiach Židov. Willmon však nebol považovaný za seriózneho konfidenta.⁸⁶ Keďže ide z hľadiska stanovenej témy o zaujímavú postavu, budeme sa mu neskôr venovať bližšie. K celej veci treba ešte spomenúť jednu z mnohých neoverených informácií, o ktorých Sucký počas svojho väznenia tvrdil. Ide konkrétne o neskoršieho partizánskeho veliteľa Jozefa Trojana, o ktorom ako o konfidentovi ÚŠB sa už dosť popísalo nielen na stránkach historických prác, ale aj súdnych či vyšetrovacích spisov. Sucký vo svojich rukopisných spomienkach tvrdil, že Trojan bol veľmi dobrým známym Jozefa Beňušku (čo je pravda) a že mu podával správy. Aké, však nevedel.⁸⁷

Ako prebiehalo získanie zadržaného komunistu pre spoluprácu s ÚŠB, popísal Sucký pri jednom zo svojich výsluchov: „... vyslychal jsem mimo jiných též zatčené ilegální funkcionáře KS Františka VÁVRO v polovině r. 1941 a Štefana HANDERU koncem r. 1942 a oba jsem získal se souhlasem Dr. BENUŠKY za agenty protikomunistického oddělení ÚŠB. Oba jmenovaní při vyšetřování projevovali zájem, aby byli propuštěni na svobodu a že by byli ochotni pomáhat při odhalování ilegálních funkcionářů KS. Dr. BENUŠKA se vždy sám přesvědčil u výslechu jmenovaných o jejich návrhu, pohovořil s nimi, jak si představují spolupráci a po té o jejich návrhu s konečnou platností rozhodl.“⁸⁸ S konfidentmi nepracoval len jeden detektív, ale tým, že konfidenti dochádzali do úradných miestností, zväčša ich poznali viacerí výkonní orgáni daného oddelenia. V prípade, že sa detektív, s ktorým konfident prichádzal do kontaktu najčastejšie, nenachádzal na pracovisku, konfident odovzdal svoje správy inému, resp. prednostovi oddelenia. Detektívi z ÚŠB sa na úrade sústreďovali pred deviatou hodinou ráno a po tejto hodine chodili (pokiaľ sa nerobili výsluchy) či už na sledovačky, robiť domové prehliadky, vyšetrovanie v teréne a podobne. Orgán, ktorý prijal hlásenie, to oznámil šéfovi oddelenia, ktorý rozhodol o ďalšom postupe. Spomínaný Príkopa túto záležitosť vysvetlil nasledovne: „Podávanie správ bolo prevádzané prevažne v úrade, a to aj tým spôsobom, že konfidenti osobne dochádzali k vedúcemu výkonného odd. alebo osobne za niektorým orgánom. Pri závažných poznatkov bol napísaný záznam. Či boli usku-

86 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 12. 1957.

87 Tamže, rukopisné spomienky I. Suckého.

88 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 30. 5. 1958.

točňované schôdzky mimo budovy mne nie je známo ale pripúšťam i túto možnosť. Odmeny konfidentom neboli vyplácané len kryté vzniklé výlohy, pretože peňažné sumy na kofidentské účely dostávalo v malých čiastkach konkrétne moje odd. malo na štvrt roka 500.- Ks. A konfidenti boli zaviazaní túto prácu vykonávať a už ako odmena sa počítalo to, že nebol daný do väzby. Všetky správy a poznatky získané rôznym spôsobom boli overované samotnými orgánmi podľa úprav vedúceho výkonných orgánov. Nepamätám sa žeby konfidentské správy boli preverované inými konfidentami.⁸⁹ Pokiaľ udavač doposiaľ nemal žiadny styk s ÚŠB, prerokoval s ním prednosta otázku, či by nebol podľa inštrukcií ÚŠB ochotný splniť úlohu, týkajúcu sa udania. V niektorých prípadoch prednosta oddelenia rozhodol, aby sa s udavateľom spísal protokol o výpovedi. Táto možnosť sa však málo využívala z toho dôvodu, že sa mohla odhaliť jeho totožnosť pred súdom. Tento postup sa väčšinou využíval v menej významných prípadoch (napr. letákové akcie), kde toto hľadisko nebolo podstatné – často to boli členovia HG, Deutsche Partei (ďalej DP) a podobne.

Prednosta ÚŠB Ján Ambra⁹⁰ pred Národným súdom v roku 1946 na otázku predsedu senátu Karla Bedrnu, koľko sa mesačne vyplácalo konfidentom, vypovedal: „*To sa nedá povedať. Ja som od ministerstva vnútra prevzal určitú sumu a tou sumou sme disponovali. Tých 170 000 korún som prevzal z toho so súhlasom Kosu poťažne Macha sme vyplácali konfidentom. Z toho som dal tiež kúpiť 3 rádia Leiky⁹¹ a okrem toho prednostom jednotlivých oddelení, ktorí mali z toho vyplácať svojich konfidentov. Tak to bol zaužívaný zvyk, ktorý som ja nemenil.*“⁹² Na záver treba dodať, že finančný fond určený na vyplácanie konfidentov nebol používaný len na tento účel, ale boli z neho hradené aj ďalšie výdavky (podľa uváženia prednostu), napríklad aj hostiny na Železnej studničke, ktoré ÚŠB organizovalo pre nemeckého policajného atašé Franza Goltza a príslušníkov Gestapa počas ich návštev na Slovensku, poľovačky pre návštevy z Ríše a pod.

89 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, T-578.

90 Aj Ján Ambra, podobne ako mnohí iní, koncom vojny pracoval aj pre budúcich víťazov. Podľa svedka Antona Reiserera mu dokonca po potlačení SNP (Ambra v tom čase slúžil v armáde) poskytol vojenské informácie (napr. stavy nemeckých vojakov, ktorí prechádzali cez Bratislavu). SNA, f. Národný súd, 49/1945, výpoveď Antona Reiserera.

91 V októbri 1940 objednal prednosta ÚŠB Ambra 4 fotografické aparáty Leica za vyše 25 000 KS. SNA, 209-861-3.

92 SNA, f. Národný súd, 45/1946, výpoveď Jána Ambru z 12. 6. 1946.

Tie však boli recipročné, podľa svedeckej výpovede Kolomana Skačániho: „*V Lige poriadal posedenie s Nemcami Ambra a potom sa mu Goltz revanšoval a spravil také posedenie v Tatre.*“⁹³ Hostiny na Železnej studničke navrhol Starinskému organizovať Mach: „*Ja som žiadal Starinského, aby dobre pohostil brnenských pánov, lebo od nich vychádzali námietky proti Starinskému. Ja som býval na Železnej studničke skoro každý druhý – tretí deň a mohlo sa stať, že tam práve boli títo hostia, ja som však bol v inej spoločnosti. Chodil som tam po práci kolkovať so šoférmí.*“⁹⁴ Niektorí pracovníci ÚŠB však tieto pitky využívali aj na iné ciele. Podľa Andreja Maxiána napríklad komisár Jurčo raz opitému Wilhelmovi Nöllemu (z brnenského Gestapa) ukradol aktovku so spismi.⁹⁵

Prvé administratívne úkony, ktoré ÚŠB v roku 1940 riešila, samozrejme súviseli so situáciou, v ktorej sa nový štát nachádzal. Vybavovali a vyšetrovali sa otázky štátneho občianstva, vyšetrovala sa morálna a politická zachovalosť žiadateľov o zamestnanie v štátnej službe, vybavovali žiadosti o vízum, trvalé pobyty, žiadosti o prepožičanie koncesie na počúvanie rozhlasu a pod. Čo sa týka vydávania pasov, zmenila sa dovtedajšia prax. Dovtedy ich vydávali prvostupňové úrady (okresné) za súhlasu druhostupňového úradu (Krajinský úrad). Na porade, ktorá sa uskutočnila dňa 27. marca 1940 na Ministerstve vnútra, sa zainteresované strany dohodli, že pasy bude vydávať oddelenie II A. Ministerstva vnútra, po dobrozdaní Ministerstva národnej obrany a ÚŠB.⁹⁶

Administratíva na jednotlivých oddeleniach vyzerala tak, že protokolárne výpovede sa spravidla spisovali päťkrát, v dôležitejších prípadoch šesťkrát. Originál protokolu šiel spolu s trestným oznámením a zaistenými dokumentmi na súd, jedna kópia spolu s trestným oznámením sa odovzdávala na XV. odd. MV (od roku 1942, keď toto oddelenie vzniklo), ďalšia spravodajskému oddeleniu MNO, ďalšiu kópiu dostal nemecký policajný atašé Goltz a jedna, prípadne dve ostávali na ÚŠB. Z nich jedna sa spolu so spisom odovzdávala na podateľňu ÚŠB, ktorú viedol hlavný kancelársky oficiál Kadák a na „vykartovanie“ osôb (zavedenie do kartotéky, pozn. M. M.). Druhá kópia (v dôležitejších prípadoch – napr. v prípade Jána Osohu

93 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Kolomana Skačániho na hlavnom pojednávaní.

94 Tamže, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

95 Tamže, svedecká výpoveď Andreja Maxiána na hlavnom pojednávaní.

96 SNA, 209-28-14.

a pod.) bola založená priamo na oddelení (v tomto prípade komunistickom odd. ÚŠB). V miestnostiach, v ktorých pracovali výkonní orgáni, sa tieto držali v skrini pre potrebu výkonu služby, aby ich nemuseli vždy žiadať z podateľne. Kópia sa tu držala tak dlho, kým neboli objasnené všetky mená v nej uvedených osôb. Po objasnení a spracovaní poznatkov sa aj táto kópia zakladala v podateľni.

ÚŠB pri svojom vzniku participovala na nútenom odsune obyvateľov českej národnosti do Protektorátu Čechy a Morava.⁹⁷ Po prvej vlne, ktorú vykonávala živelne a násilne Hlinkova garda (ďalej HG), prišla fáza druhá, na ktorej sa slovenská vláda dohodla s vládou nemeckou. Iniciatívu v tomto prípade vyvinul opäť Vojtech Tuka.

Slovenské úrady pri tejto úlohe spolupracovali s Českou štátnou sťahovacou komisiou v Bratislave. Na vystahovanie Čechov z územia Slovenského štátu vydalo prezídium Ministerstva vnútra dňa 17. júla 1939 obežník č. 8725/39 prez. Keďže vystahovávanie Čechov v praxi bolo problematickejšie ako sa čakalo, zmenila ÚŠB spomínanú inštrukciu obežníkom č. 6066/3a/1940 zo dňa 27. marca 1940. Kým podľa pôvodného obežníka mali byť osoby českej národnosti z územia Slovenska vypovedané, podľa novej úpravy osoby českej národnosti „...nemajú byť v budúcnosti vypovedané, ale v každom prípade, že by bolo treba z dôležitých záujmov štátnych takéto osoby vyhostiť, nech je o tom upovedomená Ústredňa štátnej bezpečnosti, ktorá po uvážení prípadu zariadi s Českou štátnou sťahovacou komisiou, že dotyčná osoba dobrovoľne opustí územie Slovenského štátu. Len keby sa nepodarilo dosiahnuť s dotyčnou osobou dohody o dobrovoľnom opustení Slovenského štátu, vydá ÚŠB pokyn, aby osoba bola vyhostená.“⁹⁸ Obežník sa odvolával na podrobné inštrukcie, ktoré k otázke vystahovania osôb českej národnosti vydala Česká štátna sťahovacia komisia, ktorej mali byť slovenské úrady „všemožne po ruke.“⁹⁹ Majetok, ktorý odsunutým Čechom ukradli členovia Hlinkovej gardy, mal byť vrátený, pokyny prednostu Mišíka však neboli rešpektované: „...Bez súhlasu Ústredne štátnej bezpečnosti nesmie byť žiadan cudzinec zo Slovenska vypovedaný ..., lebo nie je možné, aby pre nevšímavosť, alebo nedbalosť pánov okresných náčelníkov musela Ústredňa štátnej bezpečnosti, poťažne

97 O tejto otázke pozri viac: ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Z.: Postavenie Čechov v Slovenskej republike 1939 – 1944. In: *Historie a vojenství*, roč. 40, 1991, č. 1, s. 48 – 76.

98 SNA, 209-29-33, obežník č. 8725/39 prez.

99 Tamže.

*ministerstvo zahraničných vecí, každú chvíľu odpovedať na protestné nóty nemeckého vyslanectva. Češi používajú na Slovensku tú istú ochranu, ako príslušníci Nemeckej ríše a preto treba, aby pri vypovedaní Čechov boli presne rešpektované pokyny Ústredne štátnej bezpečnosti. ... Z toho dôvodu keď zistím, že niektorí z pánov prednostov vzdor tomuto napomenutiu ani v budúcnosti nebude rešpektovať pokyny Ústredne štátnej bezpečnosti, podám návrh osobnému oddeleniu, aby proti dotyčnému zakročilo podľa príslušných predpisov služobnej pragmatiky.*¹⁰⁰ Ďalšie protičeské opatrenie sa malo vykonať k 1. októbru 1941. Vtedy, podľa povojnovej výpovede Andreja Maxiána, mu prednosta Starinský nadiktoval po príchode z vládnej budovy obežník, ktorý nariadoval vykonať súpis Čechov protištátneho zmysľania. Maxián počas rozhovoru o obežníku Čechov polutoval a žiadal, aby obežník nevydali. To sa aj stalo, pretože Starinský vydanie neurgoval a vec „zaspala“.¹⁰¹ Posledná známa protičeská akcia ÚŠB sa uskutočnila v druhej polovici roku 1943, keď minister Mach nariadil urobiť súpis Čechov za účelom ich vypovedania do Protektorátu. Podľa bývalého ministra však ku skutočnému vyvezeniu Čechov pristúpiť nezamýšľali.¹⁰²

Začiatok existencie ÚŠB bol obdobím veľkého sporu s Hlinkovou gardou, resp. s Rodobranou. Podstata sporu bola v tom, že Rodobrana, ktorá bola súčasťou Hlinkovej gardy, budovala vlastnú spravodajskú službu - Dôvernícku sieť Rodobrany. Jej pomocou sa Rodobrana chcela stať výlučnou bezpečnostnou zložkou a nahradiť v tomto smere štátny aparát. Keďže prvý prednosta ÚŠB Jozef Mišík mal už predtým konflikty s HG,¹⁰³ je pochopiteľné, že takmer celé obdobie jeho pôsobenia bolo na ďalšie konflikty podobného druhu bohaté. ÚŠB prekážalo najmä to, že Rodobrana (a jej veliteľ Jozef Joštiak, švagor Alexandra Macha) vytvára vlastné agentúrne siete a všemožne sa snaží posilniť svoju pozíciu na úkor štátnych orgánov, resp. suplovať ich činnosť, a to navyše amatérsky. Celú Rodobranu na ÚŠB s dešpektom nazývali „*nickcarterovským spolkom*“. Takéto označenie pou-

100 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 35/1948.

101 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Andreja Maxiána na hlavnom pojednávaní.

102 Tamže, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

103 V roku 1939 Mišík zakročil proti príslušníkom HG v Piešťanoch, ktorí sa správali „nezákonne“ proti Židom. Mišík, ktorý tu bol vo funkcii okresného náčelníka, vtedy nechal internovať v lave členov HG a Deutsche Partei, ktorí rabovali majetky piešťanských Židov a vykonávali na nich aj fyzické násilie. Prípado riešil Krajský súd v Trenčíne. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 35/1948.

žil aj vysoký funkcionár HG Karol Danihel, ktorý však tvrdil, že Joštiak svoje aktivity rozvíjal aj mimo HG.¹⁰⁴

Spor vrcholil v marci 1940, keď sa iniciatívy chytila polícia. Pod číslom 4.280/IIIb/1940 ÚŠB vydala obežník, v ktorom županov, okresných náčelníkov, policajných riaditeľov a prednostov policajných úradov žiadala, aby „... venovali vo svojich správnych obvodoch zvýšenú pozornosť, najmä mravnej zachovalosti funkcionárov HG ako i v evidentných prípadoch vôbec osôb politicky exponovaných ... Pod mravnou zachovalosťou treba rozumieť najmä beztretnosť podľa obecného trestného zákona, resp. pod trestnou minulosťou v prvom rade tresty podľa obecného trestného zákona. Ovšem trestné činy podľa zákona na ochranu republiky alebo politického charakteru, prichádzajú tu tiež do úvahy a to najmä v tých prípadoch, v ktorých smerovali proti Slovenskému štátu. Pánov prednostov titl. úradov žiadam, aby predmetné zisťovanie prevádzali dôverne a vôbec tak, aby apriórne bolo vylúčené porušenie charakteru tohto výnosu a predišlo sa takto akýmkoľvek nedorozumeniam resp. sťažnostiam.“¹⁰⁵ Ak takúto závalu zistili, mali o tom ÚŠB obratom informovať správou. K tej mal samozrejme byť pripojený aj trestný listok. Len niekoľko dní po vydaní tohto obežníka nasledoval ďalší, ešte ostrejší: „Podľa správ, ktoré dochádzajú Ústrední štátnej bezpečnosti bolo zistené, že po Slovensku chodia osoby, ktoré sa vydávajú za členov akejsi tajnej štátnej polície, preukazujú sa odznakmi a tvrdia o sebe, že sú slovenským Gestapom. Takéto osoby sa dokonca odvažujú i od úradných kruhov žiadať podporu vo svojej činnosti. Vyskytli sa i prípady, že sa niektoré osoby vydávali za členov nemeckého Gestapa. Kvôli informácii Ústredňa štátnej bezpečnosti sdeluje, že na Slovensku nemecké Gestapo nepôsobí a nejestvuje ani žiadne slovenské Gestapo. Každý, kto by sa vydával za člena akejsi tajnej štátnej polície, či už slovenskej alebo nemeckej, má byť ihneď zadržaný a potrestaný podľa § 44. priest. zákona. Samozrejme, že jestli sa dopustil iného trestného činu v súvislosti s tým, že sa vydával za verejného úradníka, má byť potrestaný podľa príslušného právneho predpisu /npr. § 381 bod 1. trest. zák./“¹⁰⁶ Ďalší obežník nasleduje 12. marca 1940, v ktorom ÚŠB vyzvala štátne úrady, aby ju informovali o „prehmatoch“, ktorých sa HG dopúšťala pri protizákonnom zriadení pracovných

104 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Karola Danihela na hlavnom pojednávaní.

105 ŠA BA, OLS Bratislava, 35/1948.

106 Tamže.

táborov pre Židov.¹⁰⁷ Práve koncom tohto mesiaca zaslala ÚŠB predsedovi vlády obšírny návrh na spoluprácu medzi štátnymi úradmi na strane jednej a HG a Rodobranou na strane druhej. ÚŠB síce diplomaticky, ale o to ráznejšie, podrobila obe spomínané organizácie zdrvujúcej kritike: „*Jedným z najdôležitejších úkolov ÚŠB a bezpečnostných úradov a orgánov vôbec je zaistiť vo štáte právnu istotu a poriadok, aby budovateľská práca v štáte nebola žiadnymi nevhodnými zásahmi hatená. Úkolom štátnych úradov, HG a Rodobrany je všemožne napomáhať a podporovať konsolidačný proces v štáte a odvracať všetky prekážky, ktoré by sa tomuto procesu stavali do cesty. Zo skúseností, ktoré ÚŠB nadobudla je zrejmé, že HG a Rodobrana túto svoju úlohu mnohokrát mylne chápu a svojimi zásahmi a opatreniami často viac škodia veci, ako osožia. ÚŠB nacytľavo zozbierala niektoré akcie HG a Rodobrany z ktorých je zrejmé, že všetky tieto zásahy, i keď boli snád' dobre myslené, minuli sa svojho účelu, ba dokonca škodlivo pôsobili na konsolidačný a budovateľský proces vo štáte.*“¹⁰⁸ V zmienenom elaboráte ÚŠB kritizuje Rodobranu za to, že si zriadila vlastnú spravodajskú sieť, pomocou ktorej sa snaží kontrolovať verejný život a zbiera kompromitujúce materiály. Kritika spravodajských ambícií Rodobrany je o to silnejšia, že ÚŠB túto inštitúciu považuje za neschopnú, pretože jej konfidenti vystupujú povýšenecky, orientujú sa najmä na zbieranie klebiet a často dokonca prezradia svoje „údajne tajné“ poslanie - dekonšpirujú sa. Spravodajské aktivity Rodobrany sa stali verejným tajomstvom: „*Stal sa prípad, že sprievodca vlaku významne žmurkal okom na zamestnanca ÚŠB, ktorý sa vo vlaku preukázal ročným lístkom, podobným ako má Rodobrana, lebo sa mylne domnieval, že dotýčny úradník je členom Rodobrany.*“¹⁰⁹ Pisateľ elaborátu sa tiež pozastavoval nad morálnym profilom konfidentov, ktorých Rodobrana využívala, ďalej nad jej provokačnými metódami a v neposlednom rade nad tým, že si získava svojich informátorov aj v radoch štátnych zamestnancov a že sa snaží aktívne zasahovať do chodu úradov a ovplyvňovať ich rozhodovania. Kritika tiež upozorňovala na fakt, že dôverníci Rodobrany sú štedro platení a aby „... si udržali priazeň Rodobrany a finančný dôchodok,

107 ŠA BA, OLS Bratislava, 35/1948. Niektoré okresné úrady následne zaslali na ÚŠB žiadané správy. Pozri viac: NIŽŇANSKÝ, E., BAKA, I., KAMENEC, I. (zost.): *Holokaust na Slovensku 5. Židovské pracovné tábory a strediská na Slovensku 1938 – 1944*. Zvolen 2004, s. 72 – 82.

108 SNA, 209-29-37, Hlinkova garda a Rodobrana – návrh na spoluprácu so štát. úradmi, č. j. 6081/40-ÚŠB zo dňa 28. 4. 1940.

109 Tamže.

snazia sa vykázat' nejakú činnosť a podávajú správy, ktoré nie sú overené a nemajú žiadneho podkladu, lebo však udavač nemá žiadnu zodpovednosť i keby sa správa ukázala byť falošnou. Úrady majú potom mnoho práce, kým zistia, že sa udanie nezakladá na pravde, nehľadiac na to, že vyšetrovaná osoba je znechutená, ba mnohokrát pred svojím okolím úplne zneвозмоžená... Dôkazom toho, že sa udavačstvo nadmieru rozmáha sú správy okresných náčelníkov ktorí žiadajú, aby sa tento nešvár konečne zamedzil.¹¹⁰ Pisateľ sa pohoršoval nad faktom, že HG sa využíva na naplnenie osobných ambícií jednotlivcov, ktorí svoje zámery nemôžu dosiahnuť legálnou cestou, tiež sa pozastavoval nad tým, že akonáhle proti podobným praktikám zakročí štátny úradník: „... ktorý sa snaží tieto nešváry zamedziť stane sa v očiach HG a Rodobrany nespoľahlivým a žiada sa o jeho preloženie, lebo vraj ‚nie je nám moc naklonený‘, ba začne sa i verejne stavať proti nemu.“¹¹¹ ÚŠB preto navrhuje: „Všetky podnety HG a Rodobrany, pokiaľ by sa týkali verejného poriadku a pokoja oprávnené sú prevziať výlučne štátne úrady, ktoré sú na to povolané príslušnými právnymi predpismi. Je samozrejmé, že takéto hlásenia a podnety podávala by HG a Rodobrana bezplatne, čiste z vlasteneckej povinnosti a každý gardista a rodobranec musel by považovať za svoju česť hlásiť zistené závady príslušným štátnym úradom. V prípadoch zvlášť zreteľných mohol by byť jednotlivec odmenený za svoje cenné služby pre štát z prostriedkov, ktoré majú pre takého cieľa po ruke štátne bezpečnostné úrady. Tým, že by bol zrušený systém platených agentov Rodobrany nielen že by vymizol špiclovský systém v štáte, ktorý už aj za bývalej republiky narobil mnoho zla, ale štát by ušetril aj značné výdavky, ktoré sú spojené s financovaním Rodobrany ... poťažne dosiahlo by sa o mnoho väčších úspechov vtedy, keby suma určená pre Rodobranu bola daná k dispozícii štátnym bezpečnostným úradom.“¹¹² To už je v podstate návrh na zrušenie Rodobrany. Na podopretie tohto návrhu a ako prílohu k citovanému elaborátu zaslala ÚŠB dokument označený ako

110 Tamže. Treba poznamenať, že HG, resp. Rodobrana mala na základe osnovy predpisu, ktorý mal vydať minister vnútra, hlásiť závady polícii.

111 Tamže. Spory medzi Mišíkom a gardistickými radikálmi názorne dokumentuje článok v novinách „Naše zprávy“, ktoré vydával Rudolf Vávra a Zahraničná Hlinkova Garda vo Viedni: „Policajný kopov Mišík vyrukoval proti našim roľníkom a robotníkom so žandármi.“ *Naše zprávy*, roč. 1, č. 9, s. 3. Paradoxne, aj sám Mišík bol členom HSLS a HG.

112 SNA, 209-29-37, Hlinkova garda a Rodobrana – návrh na spoluprácu so štát. úradmi, č. j. 6081/40-ÚŠB zo dňa 28. 4. 1940.

„*Napochytro pozbierané niektoré akcie HG a Rodobrany*“.¹¹³ Podľa povojnovej výpovede prednostu komunistického oddelenia Kolomana Skačániho poveril Mišík Dr. Pavla Sadloňa, ktorý vtedy na ÚŠB pracoval,¹¹⁴ aby pozbieral „...*najkriklavejšie prípady Gardy voči Čechom, Židom a obyvateľstvu*“.¹¹⁵ Išlo väčšinou o kriminálnu trestnú činnosť spáchanú gardistami a rodobrancami v rokoch 1938 – 1940. Napriek tomu, že väčšinou išlo o obyčajnú kriminalitu (vydieranie, krádeže, obmedzovanie osobnej slobody, výtržníctvo, ale dokonca aj vražda), vyskytlo sa niekoľko prípadov iného charakteru, o ktorých je vhodné zmieniť sa. Zaujímavý je prípad č. 199, keď sa na polícii prihlásil istý poddôstojník, ktorý vypovedal o tom, že ho chcela zviať maďarská vyzvedačka: „*Zadržaná bola agentka Rodobrany Spišiaková, ktorá chcela vojaka vyprovokovať tým, že mu hovorila, že má ísť do Francie, kam má odnieŤ veľmi dôležitú správu a žiadala vojaka, aby jej pomohol. Pri vypočúvaní prezradila Spišiaková bez toho, aby sa jej niekto na to bol opýtal, všetky krycie mená členov Rodobrany a poznamenala, že podľa inštrukcií, ktoré jej Rodobrana dala, má dovolené dopustiť sa akýchkoľvek činov, menovite môže vraj nadávať na vládu a podobne. Spišiaková totiž na vládu skutočne aj nadávala*“.¹¹⁶ O tom, že ostrie tohto útoku bolo namierené priamo proti HG a Rodobrane, a nie len proti ich nezákonným aktivitám, jasne svedčí prípad uvedený pod číslom 196: „... *HV HG vydalo dňa 6.2.1940 pod č. 646 HŠ HG /1940 rozkaz o prihlasovaní sa do HG. V článku piatom tohoto rozkazu sú stanovené podmienky, akých je treba, aby niekto mohol byť gardistom alebo rodobrancom, pri čom ako jedna podmienka je uvedená beztrestnosť, pri čom tresty menšieho rázu citujem doslova: ‚ako urážku na cti, pytlíctvo atď.‘ sa nepočítajú, neboli – li spáchané z pohnútok nízkych a nečestných. Treba poznamenať, že podľa príslušných ustanovení trestného zákona, pytlíctvo sa kvalifikuje ako krádež*“.¹¹⁷

Je pravdepodobné, že tento spor kopíruje spor medzi umiernenou (Jozef Tiso) a radikálnou skupinou (Vojtech Tuka) v HSLŠ, a to o to viac, že aj prednosta ÚŠB Mišík bol Tisov človek; Joštiak bol naopak výrazný člen Tukovej skupiny. Konflikt medzi ÚŠB a HG sa však stával neúnosným a bolo

113 SNA, 209-29-37, Napochytro pozbierané niektoré akcie HG a Rodobrany.

114 Komisar politikkej správy Dr. Pavel Sadloň pracoval v oddelení 3/A.

115 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 195/1945, zápisnica o výpovedi Kolomana Skačániho zo dňa 6. 7. 1945.

116 Tamže.

117 Tamže.

treba upraviť ich vzájomný vzťah. Pretože v prvej polovici roku 1940 mala umiernená skupina návrch, výsledok sa dal predpokladať.

Rokovania o úprave vzájomných vzťahov prebiehali v apríli 1940, pričom 20. apríla 1940 HV HG oznámila ÚŠB, že o probléme bude rokovať hlavný veliteľ HG priamo s ministrom vnútra Ďurčanským. Na základe týchto rokovaní bol vypracovaný návrh obsahujúci 9 paragrafov, ktorý mal problematický vzťah vyriešiť. Návrh Hlavného veliteľstva HG bol pod jednacím číslom 1893/HŠHG/1940 zaslaný ÚŠB.¹¹⁸ Bol v podstate totožný s neskorším úradným návrhom ministerstva vnútra. Podľa tohto návrhu záväzného predpisu ministerstva vnútra, ktorý vychádzal z návrhu HV HG, mala Hlinkova garda vykonávať len asistenčné úlohy. Už prvý paragraf jasne určoval, že za zabezpečovanie a udržiavanie verejného poriadku sú zodpovedné výlučne úrady a štátne orgány, ktoré sú na to určené právnymi predpismi, a len tie môžu požiadať HG o pomoc pri prevádzaných opatreniach. Paragrafy 2 až 9 definujú, ako sa má táto spolupráca uskutočňovať v praxi a paragrafy 10 až 13 (tie boli do návrhu HV HG doplnené na ministerstve) definujú, na základe evidovaných prípadov, čo všetko Garda robiť nemôže. To znamená, že HG nesmie organizovať tajnú políciu (§ 10), žiadať štátne úrady, aby ju oboznamovali s prevádzanými opatreniami, pričom dožiadania v tomto zmysle môže robiť len HV HG priamo na ÚŠB (§ 11). HG tiež nesmie z vlastného rozhodnutia zatýkať, vykonávať domáce prehliadky, habať majetok, vykonávať aktivity, ktoré patria do kompetencie štátnych úradov a pod. (§ 12). Posledný paragraf určuje postup proti takým gardistom, ktorí by sa proti tomu previnili.¹¹⁹ Podobný návrh predpisu bol vypracovaný aj o spolupráci medzi štátnymi úradmi a Freiwillige Schutzstaffel. Budúce asistencie HG policajným úradom upravoval §2 zákona 166/40 Sl. z..¹²⁰

118 SNA, 209-29-37, príloha k č.j. 1893/HŠHG/1940.

119 SNA, 209-29-37, Úradný návrh.

120 Poslanie Hlinkovej gardy podľa zákona 166/1940 Sl. z., § 2, písm. c je „...byť nápomocnou pri obrane štátu a právnymi predpismi na to určeným orgánom pri udržiavaní verejného poriadku a verejnej bezpečnosti spôsobom, ktorý určí minister národnej obrany alebo minister vnútra, pri čom jej členovia používajú rovnakú ochranu ako úradné orgány (zák. čl. XL/1914). Pri plnení týchto úloh členovia Hlinkovej gardy sú oprávnení nosiť zbraň a používať ju ako bezpečnostné orgány (čl. I zákona č. 28/1928 Sb. z. a n.)...“

Na záver k otázke konfliktu medzi ÚŠB a Rodobranou treba dodať, že Rodobrana bola rozpustená v júni 1940.¹²¹ V tom čase už nebol hlavným veliteľom HG Alexander Mach, ale Tisov exponent František Galan. Avšak po Machovom nástupe do funkcie ministra vnútra vybraných pracovníkov Rodobrany jednoducho zadellil na ÚŠB. Napríklad Dominik Damin: „1. septembra 1940 Joštiak ma odovzdal so súhlasom Ministerstva vnútra z rozkazu ministra vnútra Macha do služby ÚŠB ako podriadeného dr. Ambrovi. Služobné zadelenie som mal pozorovanie hazardných kartárov, pozorovanie pašovania cudzích valút a machinácie so židovskými majetkami. Rozkazy som dostával priamo od dr. Ambru.“¹²² Zdá sa, že aj angažovanie bývalých rodobrancov napomohlo k Ambrovmu pádu. Bývalí rodobranci a časť aktívnejších gardistov však na svoje spravodajské ambície nerezignovali, „uplatnili“ sa ako konfidenti Sicherheitsdienstu, pričom niektorí z nich s SD spolupracovali už v tom čase (prípadne ešte skôr). Zdá sa, že za snahami o vybudovanie Rodobrany ako tajnej politickej polície stál okrem iných výrazne aj Alexander Mach. Po jeho menovaní za ministra vnútra sa táto snaha neopakovala, čo nepochybne súvisí s tým, že Machove ambície boli naplnené – štátnu bezpečnosť mal pod svojím vplyvom. Podľa bývalého vedúceho komunistického oddelenia ÚŠB začala spolupráca polície s HG a FS výslovne na príkaz Alexandra Macha.¹²³ Diala sa však len od prípadu k prípadu, nie systematicky.¹²⁴

Aj vďaka tomuto meraniu síl, keď sa ÚŠB snažila získať voľné železničné lístky Rodobrany, sa ako zaujímavosť dá uviesť, že tie, ktoré využívala ÚŠB (júl 1940), boli oficiálne napísané na Zväz slovenských kníhkupcov, Zväz priemyselníkov, Slovenské mliekarenské družstvo, Továreň na káble a Hospodársku priemyselnú a obchodnú účastinnú spoločnosť.¹²⁵ Snaha Hlinkovej gardy o zriadenie vlastnej spravodajskej služby sa zopakovala ešte raz, pravdepodobne na prelome rokov 1941 a 1942. HG vypracovala návrh a jej zástupcovia ho odovzdali prednostovi Starinskému na

121 KÁRPÁTY, V.: Obnovenie Rodobrany a vývoj jej organizačnej štruktúry v rokoch 1938 – 1940. In: ŠMIGEL, M., MIČKO, P. (zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IV*, s. 100.

122 ŠA BA, f. OLS BA, 72/1948.

123 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Kolomana Skačániho na hlavnom pojednávaní.

124 Tamže, obrana Dr. Jána Ambru.

125 SNA, 209-861-2.

pripomienkovanie. Proti tomu sa však razantne postavili Vacho a Jurčo, Starinský ich stanovisko podporil. Z celej akcie nakoniec zišlo.¹²⁶

ÚŠB sa pri svojom vzniku dostala aj do ďalšieho sporu, tentokrát so štátnym úradom. Konkrétne išlo o to, že niektorí pracovníci Ministerstva pravosúdia, resp. prokuratúry odmietali s ÚŠB spolupracovať, odvolávajúc sa na to, že ÚŠB nemá zákonný podklad. Konkrétnu podstatu sporu objasňoval vo svojej výpovedi pred Národným súdom v rámci procesu proti Jánovi Ambrovi a Petrovi Starinskému bývalý bratislavský prokurátor (po skončení vojny predseda Okresného ľudového súdu Bratislava) Jozef Kostka, ktorý vo svojej svedeckej výpovedi tvrdil, že ÚŠB v podstate vznikla *via facti*, a preto ju (ešte vo funkcii prokurátora) nebral na vedomie. Prípisy ÚŠB teda na Štátnom zastupiteľstve na jeho príkaz považovali za policajné a odpovede mali byť zasielané na Policajné riaditeľstvo. Podľa Kostku to časť pracovníkov ÚŠB, „*policajní úradníci vychovaní v starej škole*“¹²⁷, akceptovala a chodili na prokuratúru na porady o prípadoch, niektorí dokonca nosili aj opis protokolov o výpovedi obvinených. Tento vcelku kladný pomer medzi ÚŠB a Štátnym zastupiteľstvom trval až do Ambrovho nástupu do funkcie prednostu. Podľa Kostku mu komisár František Jurčo dokonca raz vysvetlil, že Ambra má takúto predstavu o štruktúre moci na Slovensku – na prvom mieste je samozrejme vláda, po nej nasleduje ÚŠB a potom idú jednotlivé rezorty. Kostka ďalej vypovedal, že na základe toho sa nedivil, keď začali z ÚŠB na prokuratúru prichádzať prípisy, dožadujúce sa podania správy a pod.. Proti tomuto postoju sa vraj postavil, minister pravosúdia Gejza Fritz však nezaujal žiadne stanovisko.¹²⁸ Ďalším nedorozumeniam „pomohol“ aj už spomínaný príchod radikálnejších gardistov, Kostka konkrétne spomína Michala Lechtu, ktorý podľa jeho povojnovej výpovede zneužíval právomoc verejného činiteľa a obohacoval sa na úkor židov (išlo o desiatistícové sumy). Pri priamom útoku však (pochopiteľne) nepomohli ani intervencie na najvyšších miestach: „... *vybral som sa po návšteve hl. p. radcu Garaia a dra Kardoša k vtedajšiemu predsedu vlády dr. Tukovi a predniesol som mu žalostný stav polície, zavinený nálezou ÚŠB. Dr. Tuka sa tváril, ako by o ničom nevedel. Nevedel vraj, že Lechta je trestaný človek. Nevedel, že sa na ÚŠB zákon nerešpektuje. Proti Lechtovi aby som preto postupoval podľa*

126 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Andreja Maxiána na hlavnom pojednávaní.

127 SNA, f. Národný súd, 53/1945, výpoveď Jozefa Kostku.

128 Tamže.

*zákona. Ináč vraj, keď sa o pár dní vráti minister vnútra /Mach/, požiadala ma na spoločnú poradu, na ktorej bude postarané, aby aj pre ÚŠB platil zákon. K tej porade, pravda, nikdy nedošlo.*¹²⁹

Aj na základe týchto skutočností dostala už v roku 1940 komisia, zložená zo zástupcov MNO, MV, žandárstva a jej práce sa zúčastňoval aj Franz Goltz, za úlohu vypracovať osnovu zákona, ktorým by ÚŠB dostala vhodnejšie zákonné vymedzenie. Za políciu v nej pôsobili Dominik Vacho, František Jurčo, Mattovič a zástupcovia žandárstva.¹³⁰ Práca sa však predložila a zákon bol nakoniec prijatý až v roku 1942 (č. 152/42 Sl. z.).

V lete 1940, po rokovaní v Salzburgu, nastúpil do funkcie ministra vnútra Alexander Mach. Ten Jozefa Mišíka z funkcie okamžite odvolal, pričom hlavným dôvodom bolo to, že ho pokladal za „agrárnika“.¹³¹ Mach tiež naznačil, že za Mišíkovo vymenovanie intervenoval niektorý z vplyvných predstaviteľov HSLS z Trenčína (konkrétne spomenul Andreja Marsinu). Po Mišíkovom odvolaní bol do funkcie prednostu ÚŠB (údajne na nátlak Nemcov) vymenovaný protežant Vojtecha Tuku major Michal Lokšík.¹³² Ten sa síce funkcie ujal, ale jeho úradovanie bolo veľmi krátke – trvalo jeden až dva dni, potom bol vedením poverený Jozef Beňuška. Medzitým Mach dočasne vymenoval za prednostu Dr. Jána Ambru. Ambra predtým pracoval ako referent na Spravodajskom oddelení Hlavného veliteľstva Hlinkovej gar-

129 SNA, f. Národný súd, 53/1945, výpoveď Jozefa Kostku.

130 SNA, f. Národný súd, 49/1945, otázka Jána Ambru na svedka Andreja Maxiána počas hlavného pojednávania.

131 To v dobovej terminológii znamenalo, že je to nepriateľ slovenskej štátnosti, prípadne čechoslovakista a pod. Republikánska strana zemédeľského a malorolníckeho lidu bola jednou z najvplyvnejších politických strán v predvojnovom ČSR a na Slovensku bola hlavným konkurentom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Mišíka tiež veľmi kritizoval SD, ktorý ho označil za zástancu „právneho štátu“. TÖNSMEYER, T.: *Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945*, s. 131.

132 Na adresu vymenovania Michala Lokšíka za šéfa ÚŠB jeho predchodca Jozef Mišík pred Národným súdom vypovedal, že keď sa dozvedel o jeho vymenovaní do funkcie, nechal z kartotéky vytriahnuť jeho kartu, z ktorej bolo zrejmé, že sa Lokšík dopustil viacerých trestných činov. Túto potom ukázal Tisovi, ktorý sa zasadil o zbavenie Lokšíka funkcie. SNA, f. Národný súd, 49/1945, výpoveď Jozefa Mišíka. Tento fakt dokonca spomínal aj Dr. Ernest Žabkay, jeden z Tisových obhajcov, pred Národným súdom: „Vieme o prípade smutne známeho pplk. Lokšíka, ktorého Tuka menoval za šéfa ÚŠB, ale Tiso zariadil, že ho ihneď po menovaní odvolali.“ RAŠLA, A., ŽABKAY, E.: *Proces s dr. J. Tisom*. Bratislava 1990, s. 209.

dy.¹³³ „... dňa 1. augusta 1940 hlásil som sa na ministerstve vnútra v Bratislave. Tu mi bolo povedané, že som pridelený na ÚŠB a na ÚŠB mi bolo povedané, že som pridelený na Policajné riaditeľstvo. ... Keď sa vyjasnila otázka môjho pridelenia zavolať ma do svojej kancelárie (Jozef Beňuška, pozn. M. M.) a oznámil mi, že budem daný na miesto Dr. Skačániho na komunistické oddelenie. Tomuto som sa bránil, neprevzal som ho.“¹³⁴ Ján Ambra sa nakoniec prednostom stal a Alexander Mach to vysvetlil nasledovne: „S Dr. Ambrom som sa poznal zo študentských čias, vedel som o tom, že je z ľudáckej rodiny a považoval som ho za ľudáka. Mimo to bol Dr. Ambra služobne najstarší a považoval som ho za spoľahlivého a schopného viesť ÚŠB. Kvôli osobným nezhodám medzi vládnymi činiteľmi, hlavne medzi Tukom a Tisom, kde sa jednalo o posilnenie mocenského vplyvu, nemohol som Dr. Ambru menovať ako prednostu ÚŠB definitívne, ale len dočasne kedy bol len poverený vedením ÚŠB.“¹³⁵ A najmä, keď sa Mach stal ministrom vnútra, musel podľa vlastných slov otázku šéfa bezpečnosti riešiť a jeho tajomník Slivka (ktorý bol v tejto funkcii i za Ďurčanského) mu predložil štyri mená služobne najstarších pracovníkov. Medzi nimi sa nachádzalo aj meno Jána Ambru. A vzhľadom na predchádzajúcu známosť (aj keď, ako Mach tvrdí, neboli priatelia) menoval práve jeho. Mach tiež tvrdil, že nechcel menovať nikoho z Tukom navrhovaných osôb. Ambra bol nakoniec menovaný 14. augusta 1940.¹³⁶ Mach ďalej tvrdil, že v niektorých prípadoch sa mu Ambra javil ako neschopný, prípadne neschopnosť predstieral, ale „...pokiaľ viem plnil iba moje rozkazy, neviem, že by niečo robil z vlastnej iniciatívy.“¹³⁷ Na margo toho napríklad Koloman Skačáni pred ľudovým súdom tvrdil: „Spoznal som z úradného jednaní s Dr. Ambrom, že tento dôsledne plnil všetky tie príkazy, ktoré mu vo veciach politických dal Alexander Mach, ba dokonca som mal ten dojem, že postupoval bez-

133 Na Hlavné veliteľstvo Hlinkovej gardy (2. oddelenie) ho dosadil Mach. Pôsobil tam asi 2, 3 alebo 4 mesiace a údajne vykonával nejakú podradnú robotu. V tom čase tam pôsobilo len niekoľko ľudí a tí spracovávali hlásenia z okresov. Nebola to však systematická práca. SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Karola Danihela na hlavnom pojednávaní.

134 Tamže, výpoveď Jána Ambru.

135 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Alexandra Macha zo dňa 28. 5. 1958.

136 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, T – 1257.

137 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

*ohľadnejšie, ako by si to sám Mach bol býval priat.*¹³⁸ Skačáni ďalej tvrdil, že rozdiel medzi Mišíkom a Ambrom bol aj v tom, že kým za Mišíka sa opatrenia diali len na zákonomnom podklade, za Ambru „...začal ÚŠB na kurz gardistický a spolupráca s Nemcami.“¹³⁹ Na druhej strane treba povedať, že Ambra nariadil, aby denne dostával zoznamy zadržaných politických delikventov a aby boli tieto prípady čím skôr vybavené. Ľudia zadržaní ÚŠB totiž mohli byť v cele držaní aj viac ako 48 hodín a Ambra urgoval, aby podobné prípady boli vybavované čím skôr.¹⁴⁰ Ambra mal mínus aj v očiach Nemcov. Podľa Goltza zneužíval svoju funkciu na svoje osobné ciele,¹⁴¹ pri hlavnom pojednávaní to však poprel a tvrdil, že nedorozumenie vzniklo chybou prekladateľa: „*Ja som iba tolko povedal, že mi Kroha oznámil, že Dr. Ambra sa hodlá vzdať svojho úradu a bude obchodovať. To nepovedal, že z úradu robí obchody. Ja som o tom nemal žiadnej vedomosti.*“¹⁴² V takom duchu sa podľa prokurátora Jozefa Kostku vyslovil aj predseda vlády: „*Sám Tuka prehlásil vraj, že je korupčníkom.*“¹⁴³ Ambrova skutočná alebo predstieraná nekompetentnosť viedla k jeho odvolaniu z funkcie ku dňu 14. januára 1941.

Funkciu opäť dočasne prevzal Beňuška,¹⁴⁴ ale minister Mach už v marci inštaloval do funkcie nového prednostu, ktorým sa stal Dr. Peter

138 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 195/1945, protokol o výpovedi Kolomana Skačániho zo dňa 6. 7. 1945.

139 Tamže.

140 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

141 SNA, f. Národný súd, 45/1946, výpoveď Franza Goltza z 26. 8. 1946. Na tomto mieste však treba spomenúť, že Nemci sa o Ambru zaujímali už pred jeho nástupom do funkcie: „*Či ho [Ambru, pozn. M. M.] dali pozorovať to presne neviem, ale na jeden prípad sa pamätám a to bolo než sa Ambra stal prednostom ÚŠB a Nemci urobili prípis na ÚŠB, v ktorom vyslovujú podozrenie, že Ambra má nejaké styky s Londýnom. Tento prípis bol zaprotokolovaný v druhom oddelení, vec na ÚŠB sa nevyšetrovala. Či ho Nemci dali pozorovať o tom neviem. Ani či ho dali pozorovať neskôršie po zbavení funkcie neviem. Viem, že sa Goltz raz spýtal, či Ambra nie je židovského pôvodu.*“ SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

142 SNA, f. Národný súd, 49/1945, výpoveď Franza Goltza na hlavnom pojednávaní.

143 SNA, f. Národný súd, 53/1945, výpoveď Jozefa Kostku.

144 Beňuška sa v kruhoch SD rovnako netešil veľkej priazni, považovali ho za pokračovateľa tradície Jozefa Mišíka. Pozri: TÖNSMEYER, T.: *Das Dritte Reich und die*

Starinský,¹⁴⁵ bývalý okresný náčelník v Medzilaborciach. Mach k tomu s odstupom času dodal: „Pri oficiálnych i osobných zájazdoch do jednotlivých okresov na Slovensku som sa presvedčil, že veľmi dobre si počína v medzilaboreckom okrese tamojší náčelník Dr. Peter Starinský a to ako správny úradník, právnik a i po stránke politickej taktiky, keď s prehľadom riešil zložitú národnostnú otázku v medzilaboreckom okrese. Na základe toho som si Starinského vyhladal ako vhodný typ za prednostu ÚŠB a vyhovoval i po stránke politickej, keď bol členom HSLS a HG. Z tohoto hľadiska bol Starinský prijateľný pre Tisu aj Tuku.“¹⁴⁶ Samotný Starinský sa však o funkciu iniciatívne neuchádzal a preložený bol na rozkaz ministra vnútra, čo mu pred Národným súdom dosvedčil aj samotný minister Alexander Mach.¹⁴⁷ Podľa náhodného svedka jeho menovania do úradu sa situácia udiala nasledovne: „Jeho menovanie za prednostu ÚŠB to bolo rýchlo nad ním bol veľmi prekvapený a pamätám na tú okolnosť, že dokonca bol som v jeho izbe, bol telefonicky volaný bývalým ministrom Machom a ja som bol náhodou pri tom v tom rozhovore bolo vidno, že bol sám prekvapený a nechcel a nemal veľkej chuti prijať tento úrad. On sa pýtal, že ako prišlo k tomu, že ste mňa vyhladali až z kopaníc. To som počul do telefónu.“¹⁴⁸ Starinský bol však nepochybne sympatizantom umierneného krídla HSLS, svedčí o tom aj svedectvo Dr. Andreja Maxiána na Národnom súde.

K Starinského odvolaniu podľa bývalého ministra vnútra došlo na základe nemeckých sťažností. Nemci svoju nespokojnosť s jeho prácou odôvodňovali tým, že z ÚŠB utekajú väzni a nič sa tam nerobí. Aj samotný Mach mal k Starinského práci výhrady, pred Národným súdom však

Slowakei 1939 – 1945, s. 131.

- 145 Starinský bol vo funkcii až do 24. 9. 1942, keď sa stal prednostom novovytvoreného XV. oddelenia Ministerstva vnútra. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Košice, S – 7473. Koncom vojny bol Starinský okresným náčelníkom v Novom Meste nad Váhom, z tohto obdobia mu Rozália Zábrecká pred Národným súdom dosvedčila, že ju (ako Židovku) skrýval pred Nemcami vo svojom byte. SNA, f. Národný súd, 49/1945, výpoveď Rozálie Zábreckej na hlavnom pojednávaní.
- 146 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Alexandra Macha zo dňa 28. 5. 1958. Starinský musel v septembri 1944 odstúpiť z funkcie vedúceho XV. oddelenia MV, podľa vlastného tvrdenia na nátlak Nemcov (viď nižšie).
- 147 SNA, f. Národný súd, 49/1945/60.
- 148 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Teodora Pedana na hlavnom pojednávaní.

odmietol špecifikovať dôvody.¹⁴⁹ Príčinu týchto sťažností môže naznačovať výpoveď Franza Goltza pred Národným súdom. Ten vypovedal, že Starinský podľa jeho názoru považoval spoluprácu s Nemcami za vnútenú a nemecké požiadavky sa nikdy neponáhlal splniť. Pri urgenciách sa vždy údajne odvolával na to, že sa o veci musí poradiť. Goltz ho dal do protikladu s jeho nástupcom, Jozefom Beňuškom, ktorý bol aktívnejší, pretože nemecko-slovenskú spoluprácu považoval za predpoklad samostatnosti štátu.¹⁵⁰

Peter Starinský pripravil pre pracovníkov ÚŠB niekoľko noviniek. Medzi iným prednášky (trvali 2 hodiny a uskutočňovali sa každý týždeň), na ktorých sa mali detektívi „okresať“. Prednášal sa na nich trestný poriadok (to pravdepodobne začalo už za Mišíka) a spoločenská výchova. Politická výchova sa za jeho prednostovania na ÚŠB neprednášala.¹⁵¹ Prednášky sa tiež týkali ďalších záujmových tém, napríklad dlhoročný pracovník policajného spravodajstva Dominik Vacho mal prednášku o maďarskej spravodajskej službe.¹⁵²

Treba ešte spomenúť jeden podstatný moment, a to je faktické prepojenie štátnej bezpečnosti a vládnucej strany v období Slovenskej republiky 1939 – 1945. Ústredňa štátnej bezpečnosti sa stala dôležitým nástrojom, pomocou ktorého vládnuca Hlinkova slovenská ľudová strana ovládala spoločnosť (resp. plánovala ovládať). Jedným z dôležitých nástrojov, ktoré na to ÚŠB mala, bolo vykonávanie previerok o politickej a mravnej zachovalosti; aj jej súhlasom bolo podmienené zamestnanie sa v štátnej službe. Neskôr sa k politickej zachovalosti vyjadrovala už len HSLS: „*V autoritatívnom štáte, kde štátna Strana je jedinou a výhradnou nositeľkou politickej moci, Strana má za úkol aj usmerňovať a viesť štátnu správu. Usmerňovanie štátnej správy samo o sebe nevyčerpáva ešte dostatočne, lebo štátna Strana musí ovládať nielen život politický, ale aj život hospodársky a usmerňovať ho. Aby tieto úkoly Strana mohla plniť, musí vždy o všetkom a včas byť informovaná. K tomuto účelu Strana má k dispozícii Hlinkovu gardu – systém miestnych organizácií, poľažne organizácií nadriadených, jednak štátny aparát, ktorý sa skladá z ľudí k tomu účelu zvlášť školených, t. j. bezpeč-*

149 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní. Za poznámku však stojí, že Starinského „potrestal“ povýšením na šéfa oddelenia MV.

150 Tamže, svedecká výpoveď Franza Goltza na hlavnom pojednávaní.

151 Tamže, svedecká výpoveď Kolomana Skačániho na hlavnom pojednávaní.

152 Tamže, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

nostných orgánov a žandárstvo.“¹⁵³ Týmto spôsobom sa snažila vládnuca strana dosiahnuť spoľahlivosť a úplnú podriadenosť štátneho aparátu, a tým plošnú kontrolu spoločnosti.

Po tom, ako sa Peter Starinský 24. septembra 1942 stal šéfom XV. oddelenia MV, vymenoval minister Mach do funkcie prednostu ÚŠB Jozefa Beňušku. Ten vo funkcii zotrval do novembra 1944, keď ho pre podozrenie z krytia príprav Slovenského národného povstania prepustili.¹⁵⁴

Organizačná štruktúra ÚŠB sa do konca vojny ešte raz zmenila a dochádzalo aj k iným zmenám, pričom kľúčovým determinantom týchto zmien bolo Slovenské národné povstanie. Ide v podstate o to, že po jeho začiatku začali oficiálne na Slovensku pôsobiť bezpečnostné zložky Nemeckej ríše (viď nižšie). V septembri 1944, po vymenovaní novej vlády, bola Ústredňa štátnej bezpečnosti vyňatá z kompetencie Ministerstva vnútra a podriadená novovzniknutému bezpečnostnému odboru MNO. Rozkazom č. 470/1944 bola ÚŠB poverená štátnobezpečnostnými úlohami na celom území Slovenska, MNO malo rozhodovať len o veciach zásadného rázu. 30. októbra 1944 boli ministrom obrany Štefanom Haššikom pod číslom 1560/1944 vydané nové smernice na vybavovanie agendy. Do kompetencie Ústredne teda patrili: veci politickej povahy (socialistické a komunistické pohyby, židovská otázka, národnostné skupiny, pohraničné incidenty, zahraničný odboj a sledovanie verejného života), sledovanie protištátnej tlače, veci hospodárske z hľadiska verejného pokoja (sabotáže, stávky, zásobovacie závady atď.), vydávanie interných pokynov na opatrenia dôverného rázu vo veciach administratívno-policajných, obranná spravodajská služba, zaistovanie a prepúšťanie osôb z koncentračného tábora (podľa pokynov ministra), povoľovanie prekročenia hraníc (pasy), povoľovanie pobytu a vydávanie pracovných povolení, povoľovanie vypovedania z územia Slovenskej republiky.¹⁵⁵ Začiatkom novembra 1944 sa novým prednostom úradu stal brezniansky sudca dr. Pavol Denk.¹⁵⁶

Úlohy ÚŠB sa teda príliš nezmenili, ale v čase od septembra 1944 do samovoľného rozchodu ÚŠB koncom marca 1945 už bola reálna bez-

153 SNA, f. Národný súd, 6/1946.

154 KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945*, s. 74. Beňuška sa 7. 12. 1944 stal šéfom Štátneho policajného úradu v Žiline.

155 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 50/1948, Štátnobezpečnostná služba – smernice z 30. 10. 1944.

156 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 50/1948, žaloba.

pečnostná služba v rukách Nemcov a spravodajského oddelenia HG. Po vypuknutí SNP zavládla na ÚŠB neistota, v septembri 1944 úrad v podstate nevykonával žiadnu činnosť.¹⁵⁷ Zmena situácie prišla po tom, ako sa predstavitelia HG a HM dohodli na úzkej spolupráci a v podstate začali vykonávať aj úlohy politickej polície.¹⁵⁸ Pri Hlavnom veliteľstve HG a Hlinkovej mládeže (ďalej HM) vznikli spravodajské oddelenia (II. odd.). Spravodajcov HG viedol Ján Slivka, II. odd. HM dr. Ladislav Jankovič. Počas posledných mesiacov existencie Slovenskej republiky začala dokonca pomerne úspešnejšie fungovať aj dovtedy vždy problematická spolupráca s Hlinkovou gardou, hlavne však preto, že ÚŠB sa stalo v podstate podporným výkonným orgánom spravodajcov z HG.¹⁵⁹ Napríklad denné hlásenie z 18. októbra 1944 konštatuje, že orgáni ÚŠB spolu s členmi HG vykonávali v tom čase akciu zameranú na zatýkanie komunistov.¹⁶⁰ Je to však spôsobené najmä tým, že nový šéf štátnej bezpečnosti Otomar Kubala úradoval prevažne so „svojimi“ - príslušníkmi Hlinkovej gardy.

Koncom 2. svetovej vojny vydal posledný prednosta ÚŠB Pavel Denk pred evakuovaním príkaz, aby boli všetky spisy všetkých oddelení ÚŠB spálené. Podľa neskoršieho svedectva Imricha Suckého a ďalších pracovníkov ÚŠB však tento príkaz po Denkovom odchode nebol splnený a zamestnanci ÚŠB sa jednoducho rozišli. Sucký tiež tvrdil, že až do príchodu frontu občas zašiel do úradu, kde už nikto nepracoval. Posledný raz tam bol deň pred príchodom frontu a spisy sa v tom čase ešte nachádzali na svojich miestach. V takomto stave ich potom prevzala a využívala novozriadená Národná bezpečnosť. Jediný, kto sa Suckého na spisovú agendu pýtal, bol Anton Rašla, ktorému mal v súkromnom rozhovore povedať všetko vyššie uvedené.¹⁶¹

Ďalšie zaujímavé svedectvo o ničení spisov na konci 2. svetovej vojny zanechal úradník ÚŠB Ján Vozár. Tvrdil, že v čase, keď Denk vydal rozkaz na spálenie celého archívu ÚŠB, tajne ukryl materiály, ktoré sa týkali vyšetrovania Viliama Širokého, Júliusa Ďuriša, Jána Osohu a Štefana Bašťovanského, ktoré vážili 10 – 15 kg. Všetky tieto spisy krátko po oslo-

157 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 50/1948, žaloba.

158 KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945*, s. 116.

159 Tamže, s. 117.

160 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 50/1948, denné hlásenie z 18. októbra 1944.

161 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 6. 1958.

bodení odovzdal „osobne na Ústrednom výbore KSS priamo do vlastných rúk generálneho tajomníka s. Štefana Baššovanského“.¹⁶²

Aktivity ÚŠB stratili iniciatívnosť, alibizmus v radoch zamestnancov bol enormný (ak neberieme do úvahy ľudí spolupracujúcich s odbojom, niektorí už od roku 1940). Jednou z mála spravodajských hier, na ktoré sa ešte zmožila, bola neúspešná snaha vypátrať pobyt Viliama Širokého a Júliusa Ďuriša po ich úteku dňa 5. februára 1945 (alebo aspoň odhaliť pomocníkov ich úteku). Ústredňa štátnej bezpečnosti ukončila svoju činnosť koncom marca 1945, keď jej posledný prednosta Pavel Denk evakuoval spolu so slovenskou vládou a ďalšími aktivistami režimu do pripravených priestorov v Rakúsku. Zamestnanci sa v podstate samovolne rozišli a pripravovali sa na nástup nového režimu. Viacerí emigrovali, ale väčšina z nich ostala na Slovensku. Z nich mnohí boli následne postavení pred retribučné súdy a súdení pre kolaborantstvo. A naopak, iní sa úspešne uplatnili v policajných zložkách obnoveného ľudovodemokratického Československa. Na margo toho sa dá ako zaujímavosť dodať, že vo výnimočných prípadoch sa dokonca stalo, že niektorí zamestnanci ÚŠB pracovali v Národnej bezpečnosti (a dokonca aj v Štátnej bezpečnosti) ešte na začiatku 50. rokov 20. storočia.

Na záver sa azda ešte žiada porovnanie s druhou totalitou, ktorá ovládala Slovensko v 20. storočí. Dá sa skonštatovať, že Ústredňa štátnej bezpečnosti sa predsa len nestala takou oporou režimu Slovenskej republiky 1939 – 1945, akou bola komunistická Štátna bezpečnosť. Tento fakt je okrem iného spôsobený aj tým, že HSLS po získaní mocenského monopolu nevykonala v bezpečnostnom aparáte také čistky, aké v ňom uskutočnili o niekoľko rokov neskôr komunisti. Preto časť zamestnancov ÚŠB – a to aj vo vyšších funkciách – ktorí s vládnucim režimom nesúhlasili alebo ich k tomu viedli osobné dôvody (napr. známosť), mohli pracovať ďalej a súčasne sa zapájať do odboja, prípadne aspoň pomáhať rôznym odbojovým skupinám či známym. Ako príklad sa dá uviesť vedúci spravodajského oddelenia

162 Vozár ďalej tvrdil, že tajne vyberal niektoré novoprišlé príписы z podatelne ÚŠB ešte pred zaregistrovaním, tie potom zničil alebo odovzdal komunistom. Po vojne bol Ministerstvom obrany vyznamenaný a prijatý do KSS. „Až do r. 1950 slúžil som u ŠtB v Bratislave v Spravodajskom oddelení, kedy som na vlastnú žiadosť pre nezhody s niektorými pracovníkmi opustil služby MV.“ Tamže, protokol o výpovedi Jána Vozára zo dňa 14. 5. 1958.

v rokoch 1940 - 1942, už spomínaný Dominik Vacho,¹⁶³ ktorý už v roku 1940 do istej miery okrem iného pomáhal ľuďom zapojeným do pašovania českých vojakov z Protektorátu Čechy a Morava do Francúzska. Pomoc odbojárom poskytovali aj iní úradníci či detektívi; dokonca prvý prednosta ÚŠB Mišík v roku 1942 pašoval na Slovensko od československých vojenských spravodajcov z Turecka šifrovací kľúč.¹⁶⁴ Kým pracovali na ÚŠB takíto ľudia, nemohla sa stať dokonalým nástrojom ovládania spoločnosti.

163 Dominik Vacho je nepochybne ďalšou zaujímavou postavou z dejín ÚŠB. Veľmi zaujímavú spomienku zanechal počas procesu proti Ambrovi a Starinskému o provokačných metódach Nemcov: „*Nemci chceli vylákať gen. Čatloša a plk. Kristína na maďarské pohraničie pod tým titulom, že ide o schôdzku s francúzskym generálom Mersenom. Bolo to v máji 1940. Títo mali prísť na túto schôdzku a tam ich mali Nemci zavrieť. Na tom mieste k schôdzke neprišlo, ale došlo k nej v Tr. Tepliciach a tam Dr. Papežová Kristína položila.*“ SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

164 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 35/48.

2. kapitola

Komunistické oddelenie ÚŠB

Komunistická strana Československa sa svojím extrémizmom a rôznymi aktivitami, smerujúcimi k likvidácii demokratického zriadenia v Československu, dostávala do zorného uhla polície už od svojho vzniku začiatkom 20. rokov minulého storočia. Ale kým v 20. rokoch pod umierneným vedením Bohumila Šmerala dávala KSČ menej dôvodov k zásahom štátneho aparátu proti nej, od roku 1929, po nástupe skupiny Klementa Gottwalda a tzv. bolševizácii strany, sa situácia zmenila. Začiatkom 30. rokov 20. storočia sa KSČ postavila úplne proti štátu, začala si intenzívne budovať ilegálny aparát, snažiť sa o vyzbrojenie a pod. Vyslovene protištátne aktivity komunistov, ktorí útočili nielen proti demokratickému zriadeniu ČSR, ale aj proti republike ako takej, si vynútili zriadenie tzv. Protikomunistickej ústredne pri pražskom Policajnom riaditeľstve¹⁶⁵ (malo odbočky po území celej ČSR). Tieto, tzv. protikomunistické oddelenia, sledovali a zaznamenávali činnosť strany a spracúvali zoznamy komunistov.¹⁶⁶ Tieto opatrenia zo strany československého štátu sú pochopiteľné, a to okrem už spomína-

165 Pozri viac: KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky (1918 – 1938). Díl II. Československo a České země v krizi a ohrožení (1930 – 1935)*. Praha 2002, s. 150 – 164.

166 Podľa Jána Ambru napríklad zaistovanie komunistov v roku 1940 prebiehalo tak, že inšpektor Alexius Sečkář, ktorý ako jediný z ÚŠB pracoval na tejto problematike už za prvej ČSR, jednoducho šiel po pamäti. Ambra pred Národným súdom vypovedal, že Sečkář bol taká „živá kartotéka“. Až potom vydal Ambra príkaz, aby okresné úrady zasielali na ÚŠB zoznamy komunistov. SNA, f. Národný súd, 49/1945, obrana Dr. Jána Ambru. Oto Klein – Krajňák to datuje do roku 1939, krátko po vzniku štátu. KRAJŇÁK, O.: *Komunisti bratislavskej oblasti v boji proti fašizmu v rokoch 1938 – 1942*. Bratislava 1959, s. 68. Obe verzie si však neodporujú, plošné zatýkanie komunistov totiž prebehlo aj začiatkom novembra 1940. Tamže, s. 96.

ných príčin aj preto, že samotná strana (resp. niektoré jej časti) slúžili ako výzvedná agentúra Sovietskeho zväzu.

Hlinkova slovenská ľudová strana patrila medzi ideologických odporcov komunizmu. Preto sa zdá byť logické, že v čase, keď bojovala a získavala v štáte (resp. jeho časti) moc, rozhodla sa za pomoci mocenských prostriedkov komunistickú stranu eliminovať. Preto v rámci rokovanií medzi politickými stranami v Žiline v roku 1938, kde HSLS primäla k zlúčeniu sa s ňou ostatné strany pôsobiace na Slovensku, presadila, aby z tohto procesu bola komunistická strana (ale aj sociálni demokrati) vylúčená. Dokonca ju výnosom Prezídia MV dňa 9. októbra 1938 zakázali. Pretože sa však komunistická strana neustále pripravovala na ilegálne pôsobenie, tento krok ju nepostihol až tak silno - roky pohybu na hranici legality sa jej po žilinskej dohode nepochybne hodili. Už v októbri 1938 boli obežníkom Prezídia Krajsinského úradu rozpustené komunistické spolky, koncom októbra úrady zhabali stranické materiály.

Koncom októbra alebo začiatkom novembra 1938 si už strana vytvorila ilegálne vedenie, ktoré tvorili Koloman Moško, Július Ďuriš a Karol Bacílek, pričom Moško sa zdržoval najmä v Prahe, Bacílek s Ďurišom v Brne.¹⁶⁷ Nasledovalo nové rozdelenie územia na oblasti (v dôsledku odstúpenia územia Maďarsku). Dňa 23. januára 1939 nasledoval ďalší úradný zákrok – rozpustenie KSC na Slovensku – na základe tohto opatrenia komunisti stratili mandáty v zastupiteľských zboroch.¹⁶⁸ Poslanci a najvyšší funkcionári strany na Slovensku hromadne odchádzali do zahraničia. Keďže odišli aj Bacílek a Moško, v Prahe bolo vytvorené ďalšie vedenie, v ktorom pôsobili Július Ďuriš, Ľudovít Benada a Ján Osoha (tradične označované ako I. ilegálne ústredné vedenie).

Komunisti si vypracovali smernice činnosti, vytvorili ilegálne organizácie a začali vyvíjať rozsiahle aktivity. Išlo o výrobu a rozširovanie letákov,

167 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 62. Podľa výpovede Viliama Širokého na ÚŠB však určil krajské vedenie KSC on a to nasledovne: „... 1./ Politický vedúci: Karol Jozef Bacílek, ... 2./ Organizačný tajomník: František Zupka, ... Agitačnopropagačný tajomník: Dr. Július Maibaum ... Koloman Moškovič...“ Pozri viac: NA ČR, fond 100/24 (K. Gottwald), svazek 110, archívni jednotka 1432. Zápisnica o výpovedi Viliama Širokého na ÚŠB do dňa 20. 7. 1941. Za poskytnutie dokumentov ďakujem PhDr. Marekovi Sýrnému.

168 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 442. Poslanci za KSC však už aj predtým mali limitované možnosti pôsobenia, pozri: NA ČR, fond 100/24 (K. Gottwald), svazek 110, archívni jednotka 1432. Zápisnica o výpovedi Viliama Širokého na ÚŠB do dňa 20. 7. 1941.

písanie protištátnych hesiel, neskôr (hlavne po začiatku nemecko–sovietskej vojny) pribudli aj sabotáže, nepoľavili však ani v ďalších protištátnych aktivitách (špionáž atď.). Na jeseň 1939 stupeň ilegálnej práce komunistov pokročil natoľko, že už mala svoje organizácie takmer vo všetkých okresoch a v októbri mali už aj pripravené smernice pre ilegálnu činnosť.¹⁶⁹

V rokoch 1939 a 1940 práca ÚŠB na poli potlačania komunistického hnutia neprinášala prevratné výsledky. Komunistov zatýkali predovšetkým za vyššie spomenuté ľahšie delikty a zvyčajne za mrežami strávili len krátky čas. Podstatnú úlohu zohral fakt, že policajné zložky ako také spočiatku celkom nechápali šírku komunistických ilegálnych sietí a ich organizovanosť. Tým vlastne ilegálnej strane umožnili nie síce bezproblémový, ale aj tak sa stupňujúci rozvoj.

Na druhej strane však je nevyhnutné konštatovať, že vládnuca garnitúra nedemokratického režimu Slovenskej republiky prijala za účelom zabezpečenia svojich predstáv o poriadku viaceré právne normy, pomocou ktorých sa chcela zbaviť občanov, ktorí jej boli nepohodlní, považovala ich za nespoľahlivých, resp. si ich vybrala za nepriateľov (či už nimi v skutočnosti boli alebo nie). Okrem už spomínaného vládneho nariadenia 32/1939 Sl. z. je dôležité spomenúť aj zákon č. 320/1940, ktorý schválil Slovenský snem 26. novembra 1940. Pomocou neho už mohli aj súdy razantnejšie zasahovať proti aktivitám komunistov (ale nielen proti nim).

Pri vzniku ÚŠB v roku 1940 nemala táto inštitúcia samostatné komunistické oddelenie. Jeho vznik si vynútili vonkajšie okolnosti. Ku koncu roku 1939 sa na Slovensku výrazným spôsobom zvýšila aktivita komunistickej strany, ktorá sa prejavovala v zvýšenom počte letákových akcií a písaní hesiel na múry. Štátny sekretariát pre záležitosti nemeckej menšiny zbieral o týchto prípadoch informácie, ktoré cez nemecké vyslanectvo putovali do Berlína. Takéto informácie od ÚŠB získaval Goltz (resp. nemecké vyslanectvo) a v apríli 1940 vo veci intervenovala Nemecká vojenská misia, ktorá ÚŠB žiadala, aby informácie o komunistických akciách hlásili aj im.¹⁷⁰

Pracovníkom Gestapa sa v rovnakej dobe podarilo zistiť spojenia medzi komunistami z Protektorátu a zo Slovenska. Nemci následne v tejto veci intervenovali a vyvinuli iniciatívu na uskutočnenie medzištátneho rokovania. Slovákom vyčítali laxný postup proti komunistickej ilegalite a ponúkli sa, že

169 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 87.

170 Pozri: CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám Komunistickej strany na Slovensku 2*, Dokument č. 68, s. 326 – 328.

poskytnú niekoľkých orgánov Gestapa, ktorí by slovenskej polícii pomáhali v potieraní komunistického hnutia. Proti tomu sa postavil Jozef Tiso, ktorý dal následne ministrovi Machovi pokyn, aby sa tejto problematike venovalo výrazne viac pozornosti. Tiso na druhej strane Nemcov ubezpečil, že slovenská strana si s komunistickým problémom poradí vlastnými silami a podnietil vznik komunistického oddelenia (3/C), čo môžeme datovať do tohto obdobia. Jeho prednostom sa stal Koloman Skačáni, ktorý vo funkcii zotrval do konca roku 1941.

Nemci však trvali na poskytnutí pomoci a z jednanja vzišla dohoda, že vo väčších prípadoch budú slovenskej bezpečnosti pomáhať pracovníci Gestapa z Brna – z komunistického oddelenia tamojšieho Gestapa Otto Koslowski a zo spravodajského oddelenia Richard Schetke. So Schetkem do Bratislavy dochádzali ako výkonní orgáni Wolfgang Dick, Franz Prudky, Ewald Taudt a iní. Koslowskeho zas sprevádzali Franz Florian, Johann Zehetmayer a Leopold Eibl. Koslowski so svojím tímom chodili spočiatku do Bratislavy veľmi často (najmä v roku 1941). Podľa Suckého došlo začiatkom roku 1941 k jednaniu medzi Nemcami a slovenskou vládou, na ktorom sa rokovalo o pridelení nemeckých poradcov (z Gestapa) na ÚŠB. *„O této poradě jsem se dověděl od Dr. Jozefa BEŇUŠKY, který byl tehdy ve funkci zástupce přednosta ÚŠB a dal mi příkaz, abych nastoupil službu v protikomunistickém oddělení. Já jsem proti přeřazení ze zpravodajského oddělení do oddělení protikomunistického ohradil, při čemž mi BEŇUŠKA řekl o výše uvedeném jednání. Na základě toho se mělo rozšířit protikomunistické oddělení a pokyn k tomu došel od vlády. Při tom mi BEŇUŠKA uváděl, že TISO se brání příchodu Němců a Gestapa na Slovensko a že jistě nechci, aby přišli Gestapáci na ÚŠB, že by tím měli přehled o politické situaci na Slovensku. Na základě toho jsem souhlasil s mým přeřazením do protikomunistického oddělení, kam jsem přešel ve funkci vedoucího výkonné skupiny orgánů.“*¹⁷¹

Komunistické oddelenie sa neskôr personálne rozšírilo a podobu, v ktorej dosiahlo svoje najväčšie úspechy, získalo pravdepodobne krátko po nástupe Petra Starinského do funkcie v marci 1941. V rozpise práce na rok 1942 je po ďalších organizačných zmenách ÚŠB ako prednosta už 4. oddelenia uvedený Jozef Beňuška, ktorý tu pôsobil až kým sa nestal šéfom celej ÚŠB. Vtedy ho nahradil Pavel Príkopa, ktorý na oddelení pôso-

171 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 12. 1957.

bil už aj predtým. Príkopa funkciu vykonával pravdepodobne do decembra 1944, na ÚŠB však pracoval až do zatknutia Nemcami dňa 14. februára 1945.

Najväčší rozmach a úspechy však oddelenie zaznamenalo pod Beňuškovým vedením. Bývalý prednosta ÚŠB Starinský po rokoch na margo tejto záležitosti vypovedal: „*Na žiadosť prednostu (komunistického, pozn. M. M.) oddelenia dr. Beňušku boli do tohto oddelenia zaraďovaní orgáni z rozpustených policajných úradov a menejšochopných orgánov preradzoval dr. Beňuška na iné pracoviská.*“¹⁷² Oddelenie teda od začiatku malo v rámci štruktúry ÚŠB isté nadštandardné postavenie, porovnateľné azda len s oddelením spravodajským. K väčšej autonómii komunistického oddelenia podľa povojnovej výpovede člena odbojovej skupiny Flóra Dr. Andreja Maxiána prispeli aj ďalšie okolnosti. Na otázku Karla Bedrnu, či s väčšou samostatnosťou toho oddelenia súvisí aj to, že Goltz tam chodil priamo, odpovedal: „*To závisí na osobnom vzťahu. Sucký bol považovaný za najvernejšieho služobníka Nemcov a k tomu mali Nemci aj väčší prístup, než k prednostom, lebo Sucký vedel aj po nemecky a prednostovia nie.*“¹⁷³ Nemecké záujmy na ÚŠB však presadzoval aj bratislavský Nemeč komisár Dr. Rudolf Luptovits. Ten pôvodne pracoval na kriminálke a bol aj členom DP. Luptovits sa ako právnik poznal s ostatnými právnikmi z ÚŠB (Beňuška, Skačáni, Jurčo) a vedelo sa o ňom, že nie je horlivý nacistu. Osobné vzťahy boli nepochybne dôležitou súčasťou rôznych zákulisných ťahov. Suckého považovali kolegovia za osobu „dôveryhodnú“ aj pre špičky rezortu, dokonca niektorí tvrdili, že bol osobným detektívom ministra Macha.

V decembri 1944 nariadil Denk šéfovi komunistického oddelenia Pavlovi Príkopovi zriadiť odbočku ÚŠB v Banskej Bystrici, ktorá mala za úlohu prispieť k vykonaniu perzekučných opatrení, ktorými chceli štátne orgány postihnúť účastníkov povstania. Následne sa pravdepodobne komunistické oddelenie zlúčilo s cudzineckým a pasovým oddelením, a teda ukončilo svoju činnosť na poli potierania ilegálnej komunistickej strany.¹⁷⁴

172 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Petra Starinského zo dňa 23. 5. 1958.

173 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Andreja Maxiána na hlavnom pojednávaní.

174 A MV ČR, ZV-349, operatívny podzväzok, zápis o výpovedi (svedeckej) s Pavlom Príkopom zo dňa 17. 4. 1951.

Komunistické oddelenie ÚŠB spracovávalo aj vlastné zoznamy svojich väzňov. Tie vyhotovoval inšpektor Ján Považan¹⁷⁵ na základe hlásení o zatknutí. Zoznamy sa vyhotovovali na pokyn prednostu oddelenia a boli k dispozícii na nahliadnutie prednostovi ÚŠB.¹⁷⁶

Práca prednostu oddelenia už bola vysvetlená vyššie, ostáva ešte priblížiť post vedúceho detektívnej skupiny. Táto funkcia spočívala okrem iného aj v tom, že jednotlivé prípady, ktoré oddelenie riešilo, prideloval na vybavenie detektívom zo svojej skupiny, a to do veľkej miery podľa vlastného uváženia. Mnohé však vybavoval aj osobne, aktívne sa zúčastňoval výsluchov, riadil stopovanie, zatýkanie aj vyšetrovanie. Napríklad Karol Madluška na margo toho neskôr vypovedal: „*Najprv som sa tu (na 4. oddelení, pozn. M. M.) zapracovával a Sucký mi prideloval len menšie veci ako niektorú osobu predviesť, pomáhať pri domových prehlídkach a neskôr som dostával na spracovanie menšie prípady. Jednalo sa o prevádzanie prešetrovania okolo podozrivej osoby a po sústredení materiálu som túto osobu vypočúval. Spisy som tiež niekedy dostával od Švrčka a tieto obsahovali hlavne výpisy z protokolov zatknutých osôb, kde som podľa rozsahu výpovedi a zistených skutočností vykonával opatrenia. Ďalej som vyšetroval a zisťoval pisateľov anonymných letákov a dopisov. Toto vyšetrovanie bolo spravidla bez výsledku.*“¹⁷⁷

175 Sucký tvrdil, že zoznamy vyhotovoval oficiál Ján Vozár, ktorý však pri svojom výsluchu dňa 14. 5. 1958 tvrdil, že ich vypracovával Ján Považan. Sucký uviedol, že Vozára označil preto, že ako kancelársky úradník komunistického oddelenia ÚŠB spracovával agendu zaistovacieho tábora v Ilave pre celú ÚŠB a podľa rozhodnutia XV. odd. MV dával rozkazy na zaistenie alebo prepustenie z lavy na jednotlivé oddelenia ÚŠB, vydával povolenia k návštevám zaistených osôb. Podľa Suckého však zmienené zoznamy mohol vyhotovovať aj Považan, pretože v niektorých prípadoch pomáhal v administratíve. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaraďené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 6. 1958.

176 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 4. 1958.

177 Tvrdenia Madlušku, že spracovával len menšie prípady, sú však zavádzaním z jeho strany, už v tom istom protokole vypovedal, že vypočúval okrem iných aj Štefana Handeru, jedného z najúspešnejších konfidentov ÚŠB, prípadne Jána Osohu alebo Štefana Baštovanského. Zaujímavá je však aj ďalšia časť protokolu: „*Pamätám sa, že som vyšetroval jeden prípad a pri výsluchu som nezistil plne jeho ilegálnu činnosť a keď som predával protokol Imrichovi Suckému zistil, že mi vyšetrovanec nevypovedal pravdu. Spýtal sa ma na dôvod a pýtal sa, či som mu, nejakú dal, na čo som mu povedal, že som vyšetrovanému dal jednu facku. Sucký mi k tomu dodal, čo to je jedna facka. Potom som už ďalších vyšetrovanecov bil, pretože som pokladal rozhovor so Suckým za pokyn k vyšetrovaniu, aby*

Na tomto mieste je vhodné venovať niekoľko viet aj spôsobu, akým sa výsluchy vykonávali, a tiež používaniu fyzického nátlaku pri nich. Týranie väzňov bolo počas Slovenského štátu, podobne ako za I. ČSR, alebo tiež v dobe vlády KSČ oficiálne zakázané. Ale aj napriek tomu sa používalo: „*Stávalo se však, že když některý ze zatčených ilegálních pracovníků nechťel vypovídat, nebo zjištěnou okolnost zapřel, byl vyšetřujícím orgánem bit a mnohdy i za přítomnosti přednosta oddělení. K některým tak zvaným ostřejším výsledkům dával přednosta oddělení i příkazy.*“¹⁷⁸ Známe sú aj viaceré konkrétne prípady, napríklad Hans Schwarz (viď nižšie) nechcel pri výsluchu priznať svoje pravé meno. Príkaz na jeho zbitie vydal podľa Suckého sám minister vnútra Alexander Mach. Spomína tiež, že jeho detektívi zbili ing. Pavla Stahla, Ota Kleina-Krajňáka, Jozefa Lietavca, Zoltána Szóbela a mnohých ďalších. Počas povojnových retribučných súdov odzneli mnohé hrozné svedectvá o pomeroch na vyšetrovačke ÚŠB, najmä o rôznom spôsobe bitia zaistencov (najčastejšie sa spomínajú kopance, bitie rukou, obuškom, žilou či brezovou metlou alebo dokonca reťazou). Známe sú aj ďalšie formy represie uväznených, mohol to byť zákaz donášania stravy zvonku, vyšetrovatelia však nemohli zakázať roznos väzenskej stravy, pretože ÚŠB nemala vlastnú väznicu. V mnohých prípadoch však vyšetrovatelia nemuseli siahnuť k násiliu: „*Ve většině případů nebylo třeba používat nějakého násilí, neboť jsme měli dostatek usvědčujícího materiálu z domovních prohlídek, nebo z výpovědí dalších zatčených. Skoro při každé domovní prohlídce jsme našli různé seznamy ilegálních pracovníků a jiný materiál o ilegální činnosti KS. Při tom jsme měli do ilegálního vedení KS zapojeny své agenty VÁVRU, HANDERU, KOHŮTA a WILMONA, kteří nám dodávali potřebný materiál a při výsleších zatčených jsme jako hlavní usvědčující prostředek používali konfrontace. Hodně nám při výsleších pomáhala i ta okolnost, že někteří zatčení ilegální pracovníci KS měli tak zvané arizované živnosti a podrobným doznáním chtěli získati polehčující okolnost, aby nepřišli o své obchody. Tak tomu bylo v případě člena oblastního vedení v Báňské Bystřici BLAŽOVSKÉHO, Dr. Cyrila DAXNERA z Vranova, FENDTA z Bratislavy a dalších, na jejichž jména se nepamatují. Většinou zvláště podrobně vypovídali o své ilegální práci v KS pracovníci, které jsme označovali za osoby židovského náboženství. Bylo tomu*

som tak získal od vyšetrovancov priznanie.“ Tamže, protokol o výpovedi Karola Madlušku zo dňa 1. 8. 1958.

178 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 8. 1959.

*tak proto, že se obávali v případě krátkého trestu, že budou po propuštění dáni do židovského tábora a vyvezeni do Polska. Konkrétně si vzpomínám na Vojtěcha KOHNA, DONÁTHA, WETZLERA, Otta KLEINA – KRAJNÁKA a další. Ti všichni se snažili dostat co nejvyšší trest, aby zůstali ve vazbě Krajského soudu, odkud nemohli být vyvezeni, dokud im neskončí trest.*¹⁷⁹ Podobne to fungovalo aj u cudzích štátnych príslušníkov, napríklad Fomferra sa podrobne priznal z obavy trestu smrti v prípade vrátenia do Nemecka, či Jaroslav Hlinenský sa obával prísnych postihov v prípade vrátenia do Protektorátu Čechy a Morava. „*Pro charakteristiku uvádím i jeden případ z „československé illegality“, kdy majitel kina z Moravy prosil se sepjatýma rukama Dr. BEŇUŠKU, aby byl po odsouzení dán do llavy, jen aby nebyl vydán do Protektorátu, kamž patřil.*“¹⁸⁰ Známa je však tiež žiadosť ÚŠB, aby počas vyšetrovania mohli zviazať väzňom nohy – žiadosť úrad zdôvodnil tým, že niektorí zo zaistencov radšej chcú zomrieť ako vypovedať. Štátne zastupiteľstvo súhlasilo.¹⁸¹

Zrekonštruovať agentúru komunistického oddelenia nie je jednoduché. V duchu vyššie konštatovaných faktov sa však dá predpokladať, že väčšina detektívov mala ľudí, na ktorých sa v prípade potreby obracala. Nepochybne sa však dá povedať, že najúspešnejším pracovníkom s agentúrou bol Sucký a jeho konfidenti najviac zasiahli do problematiky, ktorou sa táto práca zaoberá. Komunistické oddelenie podľa slov vedúceho detektívnej skupiny nemalo zvláštnu agentúru, stálymi konfidentmi boli František Vavro, Štefan Handera, Teodor Wilmon a Ján Kohút. Ostatní konfidenti boli zapájaní len od prípadu k prípadu, ako napríklad Jozef Leer,

179 Tamže. Napríklad Blažovský vlastnil sódovkáreň, Daxner kameňolom. Či tieto podniky získali arizovaním, sa autorovi zistiť nepodarilo.

180 Tamže.

181 Jeden z väzňov komunistického oddelenia napríklad počas výsluchu vyskočil z okna a zabil sa. Iný sa o to neúspešne pokúsil. CHREŇNOVA, J.: *Dokumenty k dejinám komunistickej strany na Slovensku (1938 – 1944) 2*, Dokument 160, s. 748 – 749.

Otto Bauer, Karol Weisz,¹⁸² Max Porges, Jakub Friš, Kopenich,¹⁸³ obchodník s detskou bielizňou a iní. Sucký počas výsluchov tvrdil, že v čase jeho príchodu na komunistické oddelenie neprevzal žiadnych konfidentov. Vedel však, že pre oddelenie pracovali manželia Mičudíkovci, obaja predvojnoví

-
- 182 Sucký aj počas výsluchu k procesu proti Handerovi, aj na ruzyňskej vyšetrovačke po svojom únose o Karolovi Weiszovi tvrdil, že pracoval pre československú políciu a prinášal hodnotné spravodajské informácie o Maďarsku. Podľa výsluchu z roku 1948: „*Po vyhlásení takzv. Samostatného Slovenského štátu Dr. Malinovský, ako prednosta proti-maďarského oddelenia ma požiadal, či by som nevedel uviesť niekoho, kto by ho informoval o činnosti maďarskej menšiny na Slovensku, resp. v BA. Uviedol som práve Karola Weisza, lebo som bol o ňom presvedčený, že je demokratického zmysľania, pre ktoré musel aj z Maďarska utiecť.*“ Sucký ďalej tvrdil, že Weisz na ÚŠB neskôr chodil už len intervenovať a „*Ako viem s Weiszom chodil istý Werner, ktorý ako som počul pracoval pre ÚŠB, ale pre koho neviem a či podával správy a jaké, to tiež konkrétne neviem uviesť, ale tento ako viem sa sám obesil v tábore v Seredi.*“ ŠA BA, f. Ludové súdy Bratislava, 408/1948, zápisnica o výpovedi Imricha Suckého z 27. 1. 1948.
- 183 Príbeh o jeho spolupráci je zaujímavý, preto ho zreprodukujem. ÚŠB v roku 1941 zadržala za rozširovanie komunistických letákov jeho manželku a Kopenichov brat študoval v Berlíne na diplomatickej škole. Preto sa pravdepodobne oprávnenne domnieval, že sa tým skomplikuje nielen bratova pozícia, ale aj jeho samotného, pretože bol členom DP. Žiadal preto jej prepustenie a zaviazal sa priniesť správy o komunistickej ilegalite, ktoré budú pre políciu hodnotnejšie, ako trestanie manželky. Mal ÚŠB poskytnúť niektoré informácie o Jánovi Osohovi a Júliusovi Ďurišovi. Zaujímavé je však aj nasledovné: „*... Na této schůzce mi KOPENICH řekl, že v ilegální KSS pracují Dr. HUSÁK, Dr. PŮLL, Dr. FALŤAN, Dr. VAŠEČKA, Dr. RAŠLA, Dr. Ondřej PAVLÍK, Laco NOVOMESKÝ a uvedl snad ještě další, jejichž jména si již nepamatuji. O jmenovaných mi KOPENICH řekl, že se téměř každý den scházejí v odpoledních hodinách v kavárně Savoy, kde je možno schůzky pozorovat. ... O této skupině mi KOPENICH řekl, že vedou akademické rozhovory o ilegální činnosti KSS, že diskutují o vývoji mezinárodní situaci a jsou opoisič proti vedení KSS, hlavně OSOHOVI, BACÍLKOVI a BENADOVI.*“ Hlavný rozpor bol v tom, že Osoha zastával stanovisko, že je potrebné centrálné vedenie strany v rámci ČSR, Husák a ostatní boli proti. Ďuriš sa prikláňal k podobným názorom ako Husák. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 17. 1. 1958. Situácia však netrvala dlho, Osoha (pravdepodobne na základe smerníc) svoj názor zmenil a bol zástancom (podobne ako Husák) sovietskeho Slovenska. Podľa Suckého však na ÚŠB boli obavy, že samotný Kopenich je komunista a treba si na neho dávať pozor. Kopenich mal obchod s detskou bielizňou na Rybnej bráne. Podľa Suckého podával správy približne do roku 1943, po vojne pravdepodobne emigroval.

členovia KSČ.¹⁸⁴ Schôdzky s nimi sa väčšinou uskutočňovali v úradných miestnostiach ÚŠB. Okrem nich mali detektívi množstvo známych v kaviarňach, hoteloch, reštauráciách, vrátnikov v továrňach, domoch a úradoch, od ktorých bol ten-ktorý pracovník schopný tiež získať informácie, ktoré potreboval.

2. 1. Spolupráca medzi ÚŠB a Gestapom

Ústredňa štátnej bezpečnosti počas svojej existencie, samozrejme, nadviazala aj spoluprácu so zahraničím. Kým v prípade napríklad Maďarska alebo Bulharska (viď nižšie) to bolo len na základe konkrétneho prípadu, spolupráca s Nemeckom stála na širšej báze. Slovensko, ako spojenec Tretej ríše, sa tomu ani nemohlo vyhnúť, navyše keď niektoré nemecké kruhy (SD, armáda) ho považovali zo svojho pohľadu za vnútrozemie Ríše. ÚŠB, ako so svojím náprotivkom, nadviazala spoluprácu s Gestapom. Tá však v praxi tiež prebiehala len od prípadu k prípadu a po formálnej stránke išlo o vcelku zdĺhavý proces. Niektorým aspektom vzniku tejto spolupráce sme sa venovali vyššie a nie je to potrebné opakovať.

Najdôležitejšou osobou, zabezpečujúcou spoluprácu medzi ríšskymi a slovenskými bezpečnostnými úradmi, bol Franz Goltz. Na Slovensko prišiel v rámci vyššie spomenutej misie a podľa viacerých autorov (napr. Ladislav Suško) pôsobil ako poradca pre štátnu bezpečnosť. Jeho zásahy však boli omnoho menej výrazné ako u iných poradcov. Na zaistenie a zlepšenie spolupráce bol na nemeckom vyslanectve v Bratislave v roku 1942 zriadený úrad policajného atašé, ktorý mal plniť aj styčné úlohy medzi nemeckou a slovenskou políciou. Goltz však nepochybne na Slovensku predstavoval najväčšiu kontinuitu záujmov nemeckých bezpečnostných zložiek, v Bratislave prakticky pôsobil počas celej 2. svetovej vojny. Zabezpečoval presadzovanie záujmov nemeckej polície, pôsobil ako sprostredkovateľ, a to nielen vo veciach štátnej bezpečnosti, ale v policajnej oblasti vôbec.¹⁸⁵ Goltz si silnú pozíciu udržal až do vypuknutia povstania, rázny koniec tomu postaveniu však urobil po svojom príchode na Slovensko Jozef Witiska.

184 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 14. 12. 1957.

185 SUŠKO, L.: *Formy ovládania Slovenska nacizmom 1939 – 1945*, s. 380.

Pre spoluprácu v oblasti vojenského spravodajstva zriadili Nemci v Bratislave Heeresmission, v rámci nej bola aj úradovňa Abwehru – vojenského obranného spravodajstva, ktorú spočiatku viedol kpt. Nagel a pravdepodobne od jesene 1940 pplk. Hans Kroha. Tento úrad spolupracoval najmä so spravodajským oddelením MNO, ale aj so spravodajským oddelením ÚŠB, do kompetencie ktorého patrili okrem iného aj ilegálne vysielačky, parašutisti alebo partizáni. Spravodajské oddelenie MNO tiež úzko spolupracovalo so spravodajcami z ÚŠB. Spravodajskí orgáni MNO nemohli podľa vtedajších zákonov zatýkať civilné osoby, a to ani v prípade, ak boli zapletené do vojenských deliktov, a preto takéto prípady postupovali na spracovanie spravodajskému oddeleniu ÚŠB. O výsledku spracovania takýchto prípadov dávalo ÚŠB hlásenie spravodajskému oddeleniu MNO a pplk. Krohovi. Činnosť pplk. Krohu bola obdobná ako činnosť Franza Goltza, mohol zasielať príписы k vyšetreniu aj iným oddeleniam ÚŠB (napr. aj komunistickému), ale prípady, ktorých sa toto úradné jednanie týkalo, boli vojenského charakteru. Goltz tiež dostával od ÚŠB periodické hlásenia, spracúvané na základe hlásení okresných náčelníkov.¹⁸⁶

Paradoxné na slovensko-nemeckej spolupráci v oblasti štátnej bezpečnosti (minimálne zo začiatku) je aj to, že veľká väčšina pracovníkov ÚŠB nevedela po nemecky. Pre vedenie (Ambra, Starinský) tlmočil najmä komisár Rudolf Luptovits. Podobne napríklad inšpektor Imrich Sucký, ako „prešpurák“ vedel po nemecky, podľa A. Rašlu dokonca lepšie ako po slovensky. Snahu o zmenu tejto situácie vyvinul ministerský radca Izidor Koso, ktorý nariadil kurzy nemčiny pre pracovníkov ÚŠB.¹⁸⁷

Za výrazné zlepšenie spolupráce a skvalitnenie vzťahov medzi ÚŠB a Gestapom bol nepochybne zodpovedný Alexander Mach, ktorý sa funkcie ministra vnútra ujal po rokovaniach v Salzburgu. Vtedajší šéf spravodajského oddelenia ÚŠB pred Národným súdom spomínal nasledovnú situáciu: „*Mach mi povedal: ‚Tak chlapsky mi povedzte, ako sme s Nemcami‘. Ja som mu povedal, že Nemci začínajú od nás žiadať veci čiste nás sa týkajúce. Mach mi na to povedal, že Nemcom sa musí dávať všetko čo budú žiadať, lebo aj tak v najbližšom čase prídu do úradu beráteri a nesmieme pred nimi vzbudiť zdanie, že čosi tajíme.*“¹⁸⁸ Na základe toho ÚŠB podávala

186 TÖNSMEYER, T.: *Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945*, s. 126.

187 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Kolomana Skačániho na hlavnom pojednávaní.

188 Tamže, svedecká výpoveď Dominika Vachu na hlavnom pojednávaní.

policajnému atašé správy o všetkých zaistených, vyšetrovaných a zatknutých politických prípadoch a po skončení vyšetrovania aj opis trestného oznámenia. Ďalej ÚŠB musela na požiadanie Goltzovi predložiť aj ďalší získaný materiál ku konkrétnemu prípadu (napr. zabavený počas domovej prehliadky). ÚŠB tiež musela prešetriť každý prípad, ktorý úradu postúpil nemecký policajný atašé a podať o prešetrení písomnú správu. Žiadosti o prípadoch však z času na čas žiadali aj iné nemecké úrady, napr. vojenská misia.¹⁸⁹

Na základe rokovaní v Salzburgu sa na Slovensko v oveľa väčšej miere dostali nemeckí poradcovia (beráteri), ktorí pôsobili takmer pri každej oblasti verejného života. Iniciatíva k rozvinutiu vzájomných stykov prišla samozrejme z Ríše. Spolupráca sa však inštitucionalizovala až v prvej polovici roku 1941. Ešte v roku 1940 poveril šéf brnenského Gestapa Wilhelm Nölle svojich dvoch podriadených Otta Koslowského a vládneho radcu Letowa, aby pomocou Franza Goltza nadviazali so Slovákmi užšiu spoluprácu, na to dostali podnet a súčasne aj povolenie od RSHA.¹⁹⁰ Goltz im v spolupráci v nemeckým vyslancom v Bratislave Manfredom von Killingerom dohodol schôdzku s vtedajším prednostom ÚŠB Petrom Starinským. Keďže Starinský spočiatku nechcel dať súhlas s rozbehnutím akcií Gestapa na Slovensku, a pretože pracovníci ÚŠB nemali dovtedy veľké úspechy v potieraní komunistického hnutia,¹⁹¹ nasledovalo pozvanie do Brna. Tu sa mali pracovníci Gestapa podeliť o svoje skúsenosti. „Semináru“ (návštevy) sa zúčastnili Starinský, Beňuška, Jurčo (prednosta 2. oddelenia ÚŠB), policajný komisár Rudolf Luptovits z 3. oddelenia ÚŠB, aktuársky tajomník ÚŠB Ondrej Nemček,¹⁹² Koloman Skačáni (prednosta komunistického oddele-

189 CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám komunistickej strany na Slovensku (1938 – 1945)* 2, dokument 136, s. 630 – 631.

190 Úrad IV. (Gestapo) RSHA.

191 V tom čase ešte neexistoval zoznam komunistov, existovala len čiastková kartotéka, kompletná sa spracovávala.

192 V súvislosti s ním sa objavujú viaceré zaujímavé veci – Nemček údajne zneužíval svoj úrad a robil rôzne výstrednosti a dopúšťal sa zločinov. Chránil ho však minister Mach: „Nemček v r. 1938 alebo r. 1939 zorganizoval v Prahe schôdzku študentov a myslím aj v Brne ako hnutie pre slovenský štát, takže potom z týchto dôvodov som sa ho viac ráz zastal aj v takých veciach, ktoré ináč boli dosť nedobré. Bránil som ho vzhľadom na tieto spomínané zásluhy. Nakoniec som ho musel odstrániť aj z ÚŠB, lebo sa dopustil takých činov, že ho nebolo možné ďalej držať.“ SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní. Jeden z Nemčekových excesov stojí za spomenutie

nia), Imrich Sucký a ďalší. Zamestnancov ÚŠB na ceste do Brna sprevádzal Franz Goltz.¹⁹³ Podľa jeho svedectva pracovníci ÚŠB ešte v priebehu roku 1941 absolvovali krátku cestu do Viedne, kde sa tiež oboznamovali s metódami práce Gestapa. O iných cestách Goltz nevedel, takže sa dá predpokladať, že sa ani neuskutočnili.¹⁹⁴

V Brne bola slovenská delegácia privítaná šéfom brnenského Gestapa Wilhelmom Nöllem, Ottom Koslowskim,¹⁹⁵ Florianom, Zehenmayerom a ďal-

– „Průvodčí v tramvaji, který trval na tom, aby mu ukázal legitimaci pro volnou jízdu, nechal zavřít. Veškeré zákroky byly marné. Teprve když se na něho obrátila sama žena zavřeného, byl ochoten manžela propustit, ale k projednání aby ho navštívila v jeho bytě. Ta se obrátila na Čarnogurského a ten dal Machovi ultimatum, buď Němčeka zavřít – nebo že s věcí půjde do parlamentu. A dopadlo to „po slovensku“. Manžel sedí – Němček úřaduje a Čarnogurský nadává.“ Okrem toho podľa tej istej správy si Nemček vynucoval peniaze od židov nasledovným spôsobom: predvoláva si ich k sebe, ale len ich nechá čakať, aj viackrát za sebou. Nakoniec príde advokát a za úplatok vec vybaví, aj keď dotčný žid nevie, o čo vlastne ide. A MV ČR, 302-67-25. Nemček sa tiež angažoval pri snahe zaviesť pre členov ÚŠB uniformy, dokonca vypracoval aj ich nákresy. SNA, f. Národný súd, 49/45, svedecká výpoveď Andreja Maxiána pri hlavnom pojednávaní.

193 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 12. 1957.

194 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Franza Goltza na hlavnom pojednávaní.

195 Otto Koslowski pôsobil od roku 1939 ako vedúci oddelenia IV. A brnenského Gestapa. Toto oddelenie malo v referáte boj s ilegálnou komunistickou činnosťou. V októbri 1940 ho povýšili na kriminálneho radcu a stal sa vedúcim celého IV. oddelenia. V rámci funkcie mu podliehali IV.1-a (komunizmus, marxizmus, ruskí a ukrajinskí repatrianti); IV.1-b (Nemecká a česká opozícia, odboj, terorizmus); IV.1c. (zbrane, výbušniny, rozhlas, homosexuáli); IV.-4 (židia, slobodomurári, cirkvi, sekty, hospodárstvo); IV.-5 (registratúra, hlavná kartotéka); IV.-6 (zatykacia skupina, ochranná väzba); IV.-GST (stála služba).

V Nemecku po nástupe Adolfa Hitlera k moci prišlo k tvrdým zásahom proti legálnym aj ilegálnym štruktúram komunistickej strany. KS Nemecka vcelku účinne rozložili, v ilegalite ostal pracovať len tzv. AM-Apparat (antimilitaristický aparát), ktorý tvorili členovia bývalého Rot Frontkämpfer Bundu (Zväz bojovníkov červenej fronty). Medzi hlavné ciele AM-Apparatu patrilo získavanie zbraní a výbušnín, sabotáže a terorizmus, špionáž v prostredí priemyselných závodov a prispieť k rozkladu Wehrmachtu a polície. Poznatky Gestapa o AM-Apparate a výsledky boja proti nemu boli v roku 1938 ešte veľmi slabé. Gestapo preto vypracovalo metodiku boja proti komunistom, ktorá mala spočívať jednak na zistení štruktúr organizácie, a tiež na jej infiltrovaní (na čo najvyšších miestach). Z dôvodu účinnejšieho boja proti komunistom si Gestapo vytvorilo tzv. A-Kartei (A-kartotéku),

šími. Po prehliadke pracoviska nasledovala prednáška. Koslowski na nej osvetľoval metódy práce komunistickej strany v ilegalite. Keďže väčšina funkcionárov ÚŠB nevedela po nemecky, prednášku podľa vlastných slov pre nich tlmočil Sucký. Neskôr nasledovala prehliadka Brna a večer kabaret. Na tomto stretnutí sa Starinský s Nöllem dohodli, že aj keď na ÚŠB nebudú priamo pôsobiť poradcovia, predsa len dvaja pracovníci Gestapa z Brna budú slovenskej polícii vypomáhať v komunistických veciach. Týmito „externými poradcami“ sa stali vyššie spomenutí Otto Koslowski a Franz Florian. V rámci svojich služobných povinností sa mali z času na čas zastaviť v Bratislave a usmerňovať, resp. pomáhať svojim slovenským kolegom v ich práci.¹⁹⁶

Nemecká strana predložila ako dôkazy o rozmáhajúcej sa činnosti komunistov na Slovensku viacero rôznych komunistických letákov aj s informáciou, kde a kedy boli rozhadzované. K dohode, ako je už z vyššie uvedeného zrejme, nakoniec došlo – komunistické oddelenie ÚŠB bolo rozšírené. Taktiež sa obe strany dohodli, že o každej protištátnej a protine-meckej činnosti musí byť písomne vyrozumieť Goltz.¹⁹⁷ Spolupráca medzi ÚŠB a Gestapom však bola z pohľadu potierania komunistického hnutia nevyhnutná, pretože komunistické štruktúry v Protektoráte Čechy a Morava a na Slovensku navzájom komunikovali a spolupracovali. Pred Národným

ktorá mala ambíciu zaznamenať všetkých komunistov. Osoby v nej zaznamenané členili na 3 skupiny – 1) tí, ktorí mali byť zatknutí okamžite; 2) tí, ktorých stačilo zavrieť neskôr; 3) tí, ktorí boli Gestapu známi. A MV ČR, S/2-130-15.

196 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 12. 1957. Podobne vypovedal o 10 rokov skôr pred súdom aj Franz Goltz: „*O Kozlovskom* (ide len o v tom čase bežné poslovenčenie mena; pred Národným súdom bol napr. vedený proces proti Františkovi Goltzovi a nie Franzovi Goltzovi, pozn. M. M.) *viem, že bol akýmsi poradcom ÚŠB vo veciach potierania komunistického hnutia. Keď som sa dozvedel, že Kozlovský sa nechová riadne ako pridelenec na ÚŠB informoval som o tom nadriadené úrady Koslovského v Brne a žiadal som, aby bol odvolaný. ... Proti Kozlovskému som aj zakročil, ako som už raz vypovedal, keďže som sa dozvedel, že so zaistencami na Slovensku zle zaobchádzal. Slovenskí činitelia zas trvali na tom, aby Kozlovský aj cez dlhší čas zostal na Slovensku ako odborník vo veci znemožnenia komunistického hnutia. Sucký bol úradníkom Kozlovského, ktorý dôverný materiál dal k dispozícii Kozlovskému. Ako viem, na trovy Gestapa bola manželka Suckého po niekoľko týždňov v tzv. Protektoráte.*“ SNA, f. Národný súd, 45/46, výpoved Franza Goltza zo dňa 3. 3. 1948.

197 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, vlastnoručne písaná výpoveď Imricha Suckého.

súdom však Alexander Mach popieral spoluprácu medzi ÚŠB a Gestapom na základe dohody, veci sa podľa neho v spolupráci riešili len z prípadu na prípad.¹⁹⁸

Treba poznamenať, že formálne postupy Gestapa sa od pomerov na Slovensku odlišovali. V Nemecku a Protektoráte nemuseli byť ľudia, ktorí boli zadržaní v rámci väčších prípadov, vydaní do väzby vyšetrojúcemu sudcovi. Stačilo schválenie RSHA na predbežnú vyšetrovaciu väzbu. Tá trvala až do skončenia vyšetrovania, ukončená bola pri odovzdaní vyšetrovanca do rúk súdu alebo do koncentračného tábora. RSHA začiatkom vojny tiež vydal zvláštny výnos, podľa ktorého nemali byť väzni z „ochrannej väzby“ prepúšťaní pred koncom vojny.¹⁹⁹ Výnimky tvorili prípady, keď išlo o viazanie konfidentov, alebo keď sa väzni používali na „uľahčenie vyšetrovania“. Koncom vojny opatrenia ešte sprísnil prípisom, podľa ktorého význačnejší väzni mali podliehať tzv. Sonderbehandlungu.²⁰⁰ Ako je známe, išlo o priamu likvidáciu týchto ľudí.

Naopak, v rámci policajnej práce s konfidentmi boli metódy veľmi podobné, dokonca vidieť, že v niektorých veciach, s ktorými slovenská polícia nemala skúsenosti, sa pracovníci ÚŠB nechali „inšpirovať“. Nemci medzi svojimi spolupracovníkmi rozlišovali v podstate tiež len tri skupiny: informátorov (ľudia, ktorí sa napríklad pohybovali v „záujmovom“ prostredí, domovníci a pod.), platených agentov a V-mannov (väčšinou ľudia, ktorí boli zatknutí a aby zabránili svojmu postihu začali spolupracovať).²⁰¹ Tiež sa používali agenti-provokatéri, a to v prípadoch, keď išlo o terorizmus, sabotáže a v ilegálnych kruhoch. Pracovníci Gestapa však naopak mali o každom V-mannovi viesť samostatný fascikel, do ktorého sa mali prepísať aj ústne podané správy a tam sa mali zakladať aj potvrdenky o odovzdaných peniazoch.

Sucký vo svojich výpovediach prvú návštevu Koslowského ako poradcu pre boj s komunizmom datuje už do začiatku roku 1941 v súvislosti so zatknutím Pavla Tonhauzera a neskôr Pavla Stahla. Spolupráca sa

198 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

199 Na Slovensku sa o podobné nariadenie usiloval predseda vlády Vojtech Tuka.

200 A MV ČR, S/2-130-15.

201 Tamže. V tejto súvislosti je zaujímavá informácia, ktorú tvrdil Otto Koslowski, že nacisti chceli pod zámienkou túžby vrátiť sa domov vylákať na územie Ríše Nemcov zo zahraničia. Tu mali navrátilcov internovať v koncentračných táboroch, zverbovať za agentov.

zintenzívnila v prvej polovici roku 1941, keď Gestapo rozbehlo akciu na vyšetrovanie spojenia slovenských komunistov s českými. Začali objasňovať štruktúry v zbrojovke v Považskej Bystrici. Miestni komunisti udržiavali čulý styk s komunistami z Moravy a v tomto prípade Koslowski využil služby konfidenta Jaroslava Kmínka, ktorého zatkla ÚŠB a ešte v roku 1940 ho vyhostili zo Slovenska do Protektorátu. V lete 1941 prišla z Brna celá skupina v súvislosti so zatknutím Viliama Širokého, ktorého vypočúvali aj bez prítomnosti orgánov ÚŠB a koncom júla 1941 sa Koslowski zúčastnil zatýkania Františka Vavra. Po tom, čo Vavro pri výsluchu prisľúbil Suckému spoluprácu, išiel s Florianom do Martina zatýkať Benadu. Ďalej sa pracovníci Gestapa podieľali na zatýkaní Štefana Szabóa, ktorého zatýkal inšpektor Maloch spolu s Leopoldom Eiblom a Koslowski so svojím tímom vypočúvali tiež viacerých komunistov z Bratislavy (Zoltán Szóbel, Štefan Tóth a ďalší). Tiež sa zúčastnil výsluchu Anny Rossovej, v súvislosti s týmto prípadom zatkli pracovníci viedenského Gestapa Gerbera Puschmanna. Na súdny proces s ním zaslala ÚŠB fotokópie písomností, ktoré od neho Rossová získala. Samozrejme, zúčastnili sa aj výsluchov v prípade Fomferra – Schwartz. V apríli 1942 po zatknutí Vincenta Škrabalu, Ota Kleina-Krajňáka a Ernesta Rosenthala²⁰² Koslowski prišiel do Bratislavy opäť a jeho hlavným záujmom bol Škrabala, ktorého vypočúval na jeho pobyt v ZSSR v rokoch 1940 – 1941. Rovnako prišli pracovníci komunistického oddelenia brnenského Gestapa vypočúvať aj zatknutého Osohu. Od druhej polovice roku 1942 sa frekvencia návštev príslušníkov Gestapa z Brna výrazne znížila, a keď prišli do Bratislavy, starali sa najmä o zaobstaranie jedla, koňakov, hodínok, látok a ďalšieho nedostatkového tovaru. Dokonca sa nezúčastnili ani výsluchov Štefana Baštovanského. V roku 1943 sa ešte zúčastnili vyšetrovania Róberta Donátha, niekoľkých menších skupín a aj prípravy zásahu proti komunistom z východného Slovenska, ktorí mali spojenie na KS Maďarska (prípád Tonhauzer, viď nižšie). Dôvodom k tomu azda ani nebol znížený záujem pracovníkov brnenského Gestapa o Slovensko, skôr zásah nemeckého vyslanectva, ktoré cez Goltza požiadalo o Koslowského odvolanie z postu poradcu ÚŠB pre potieranie komunistického hnutia.²⁰³

Po vypuknutí SNP prišiel Koslowski opäť do Bratislavy ako veliteľ Einsatzkomanda 13, v tejto funkcii pôsobil do 13. septembra 1944.

202 Spolu s Otom Kleinom-Krajňákom podala ÚŠB trestné oznámenie aj na Vincenta Škrabalu, Ernesta Rosenthala, Gejzu Weisza a Jána Vaňu.

203 SUŠKO, L.: *Formy ovládania Slovenska nacizmom 1939 – 1945*, s. 394.

Obsadil školu na vtedajšej Telocvičnej ulici a príslušníci SS pod jeho vedením začali v Bratislave veľkú raziu proti Židom, pričom zatýkali všetkých bez ohľadu na výnimky, dokonca aj konfidentov ÚŠB a polície. Zatýkanie prebehlo podľa zoznamu, ktorý dopredu pripravilo vedenie Deutsche Partei. Koslowski vtedy úradoval vo vile na Palisádach, kde sídlil aj Franz Goltz. Po niekoľkých dňoch vykonal aj návštevu ÚŠB, kde prednostovi Beňuškovi vysvetlil, že jeho úlohou v Bratislave bolo pripraviť podmienky na príchod Gestapa na Slovensko. Kvôli tomu obsadil budovu na Štefánikovej ulici. Ďalej sa Beňušku pýtal na bratislavské väznice. Od neho sa Koslowski dozvedel, že najväčšia v Bratislave je väznica Krajského súdu, ktorú následne Gestapo so súhlasom Ministerstva pravosúdia obsadilo. Koslowski sa v Bratislave zdržal približne dva týždne. Sucký to okomentoval nasledovne: „*V té době se k nám KOSLOWSKI choval již odměřeně a byla to jeho poslední návštěva na ÚŠB v Bratislavě.*“²⁰⁴

Schetke a Koslowski so svojimi podriadenými prichádzali do Bratislavy po konzultácii s Goltzom, ktorý mal prehľad o zatýkaniach na Slovensku. Naznačený spôsob spolupráce medzi ÚŠB a Gestapom fungoval až do vypuknutia SNP, keď si Gestapo v Bratislave zriadilo vlastné úradovne. Po ich zriadení tam zaradených pracovníkov už Sucký z predchádzajúcej činnosti nepoznal. „*Služebně jsem s nimi přišel do styku pouze ve dvou případech. Bylo to po té, kdy ÚŠB a policie provedla v nočních hodinách v Bratislavě policejní razii, při níž bylo zatčeno asi dvacet Poláků a Ukrajinců, kteří neměli od slovenských úřadů povolení k pobytu. Druhý den ráno někdo z této úřadovny Gestapa telefonoval dr. BEŇUŠKOVI na ÚŠB s tím, aby se k nim dostavil. Protože na ÚŠB nebyl přítomný dr. LUPTOVIČ, zavolal mne Dr. BEŇUŠKA a řekl, abych tam došel a projednal s nimi co chtějí. Sám tam nechtěl jít proto, že neovládal dobře německy.*“²⁰⁵ Na Gestape vysvitlo, že ÚŠB zatkla viac ich agentov a ÚŠB musela čeliť kritike, že robí razie bez vedomia Nemcov. Následne Suckému povedali, že „... *když bude ÚŠB provádět razii, musí k tomu mít souhlas od Gestapa, které k provedení razie dá též svoje orgány. Dále uvedl, že na ÚŠB k Dr. BEŇUŠKOVI pošle jednoho orgána, který překontroluje doklady zatčených a osoby o které požádá, musí být ihned propuštěny na svobodu bez jakéhokoliv úředního jednání a řízení. Pokud se pamatují, všechny osoby s polskými a ukrajinskými doklady, kte-*

204 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 5. 1959.

205 Tamže.

*ré jsme při razii zatkli, byly propuštěny na svobodu jako agenti Gestapa. Na žádné jméno si nepamatuji.*²⁰⁶ Sucký ďalej spomínal, že s týmto nemenovaným orgánom Gestapa prišiel do styku vo februári 1945, keď išiel spolu s Júlíusom Leštáchom previesť výsluch Róberta Donátha.

Okrem tejto skupiny došla do Bratislavy ešte jedna, približne osemčlenná skupina Gestapa pod vedením npor. Pappého, ktorá mala svoju úradovňu na vtedajšej Törökovej ulici. Tá mala zvláštne úlohy a podliehala priamo vrchnému veliteľovi nemeckých vojsk na Slovensku generálovi SS Hermannovi Höfflemu. Sucký tvrdil, že Pappého poznal už od roku 1942, keď Bruno von Lettow, vysoký úradník Gestapa, vykonával inšpekčnú cestu po úradovniach Gestapa v strednej a juhovýchodnej Európe a cestou sa zastavil na priateľskú návštevu u nemeckého policajného atašé Goltza v Bratislave. Goltz delegáciu priviedol na návštevu na ÚŠB k prednostovi Beňuškovi. Lettow si však hlavne chcel na Slovensku nakúpiť väčšie množstvo jedla a iného tovaru a od ÚŠB potreboval, aby mu zariadili u slovenských colníkov bezproblémový prechod hraníc. Podobnú „zdvorilostnú“ návštevu v Bratislave Pappé s Lettowom absolvovali aj v roku 1943.

V septembri 1944, keď bol Pappé služobne zaradený do Bratislavy, vykonal ešte z dôvodu predchádzajúcej známosti jednu priateľskú návštevu na ÚŠB. O práci však nebola reč. Zaujímavý je však opis vyššie spomínaného zatýkania na ÚŠB: *„Někdy na podzim r. 1944, setkal jsem se náhodně v kavárně Reduta v Bratislavě s PAPPÉM. V rozhovoru mi mimo jiné řekl, že vyslyšal v úřadovně generála HÖFFLEHO zatčené slovenské politické a vojenské prominenty jako Dr. Františka JURČA z ÚŠB, generála VIESTA, generála GOLIANA a snad i další. PAPPÉHO jsem se dotazoval co JURČO má a zda by se mohl propustit na svobodu a PAPPÉ mi řekl, že mají prokázáno, že JURČO již delší dobu byl zapojený v ilegalitě a on sám, že ho propustit nemůže a že bude pravděpodobně odvezený do Německa. O této situaci jsem po rozhovoru s PAPPÉM mluvil s manželkou Dr. JURČO. Od PAPPÉHO jsem se dále dověděl, že generál VIEST se při výsluchu choval jako důstojník a nic nechtěl prozradit a generál GOLIAN, že se choval zbaběle a při výsluchu vše do protokolu vypověděl.*²⁰⁷ Nič bližšie o celej záležitosti sa však Sucký nedozvedel. Pappé vypočúval aj Jozefa Beňušku, ktorého Nemci zatkli začiatkom februára 1945. Suckému tvrdil,

206 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 5. 1959.

207 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 5. 1959.

„že Gestapo má zjištěno, že Dr. BEŇUŠKA věděl o přípravách Slovenského národního povstání. PAPPE mi uváděl, že dr. BEŇUŠKA nechtěl jim při výslechu vypovědět, že by o přípravách povstání informoval vládu nebo Dr. TISO. Při tom se odvolával, že nebyl zbaven slovenskými úřady slibu mlčenlivosti a odvolával se na úřední tajemství. PAPPE říkal, že tato skutečnost je Gestapu známa, ale potřebují od BEŇUŠKY, jako přednosty ÚŠB, aby skutečnost o hlášení protokolárně potvrdil a byl by ihned propuštěn na svobodu. O BEŇUŠKOVÍ PAPPE říkal, že jeho postoj nemůže pochopit, že je to od něho nezodpovědnost a že ho to může stát i život. Dále pak, že o celé situaci jednali s manželkou dr. BEŇUŠKY a tuto i předvolali k jeho výsluchu s tím, aby mu domluvila a BEŇUŠKA, aby celou věc podle pravdy vysvětlil. On přes domluvu manželky, Dr. BEŇUŠKA nic nevyprávěl. Při této návštěvě PAPPEHO na ÚŠB byl našeho rozhovoru přítomný Július LEŠTÁCH. PAPPE se mne dotazoval, jaká byla na ÚŠB praxe a zda přednosta ÚŠB o zjištěných závažnějších případech měl za povinnost informovat ministra vnitra a vládu, případně Dr. TISO. PAPPEMU jsem řekl, že to byla věc čistě přednosty, jaké měl povinnosti nevím a též mi není známo, jaké případy hlásil a nebo měl za povinnost hlásit.“²⁰⁸ Nemci sa tiež zaujímali o protokol o výpovedi s Ferdinandom Hoffmanom-Dvorinom (pozri kapitolu 3.8.).

Zároveň pri tejto príležitosti treba spomenúť aj to, že okrem oficiálnej spolupráce medzi nemeckou a slovenskou políciou existovali z nemeckej strany aj nelegálne (mimo oficiálnych štruktúr) zásahy a operácie. Nemci si už počas medzivojnovy CSR, aj na Slovensku, budovali vlastné spravodajské siete, v tom čase samozrejme ešte (aj) s iným zámerom. Táto činnosť sa v roku 1938 výrazne zintenzívnila. Išlo o niekoľko samostatne fungujúcich zdrojov informácií, ktoré sa často prelínali. Vlastné konfidentské siete si na Slovensku budovali najmä SD, Gestapo a Abwehr. Napríklad Imrich Sucký ako svedok pred Národným súdom vypovedal, že Nemci mali na Slovensku viacero spravodajských sietí, maskovaných ako sklad dreva, nakladateľstvo kníh. Tie pracovali pre Wehrmacht. Otto Koslowski pracoval aj s ÚŠB a aj na vlastnú päsť. Taub spolupracoval najmä s ÚŠB, zaoberal sa problematikou „Čechoslováci“.

Popri policajných a vojenských bezpečnostných zložkách fungoval ešte jeden dôležitý zdroj poznatkov – Deutsche Partei pod vedením Franza Karmasina. Tá disponovala košatým zdrojom informácií – svojimi re-

208 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 5. 1959.

gionálnymi štruktúrami. Členovia Deutsche Partei zbierali informácie, ktoré potom zasielali na Štátny sekretariát. Odtiaľ boli získané poznatky prostredníctvom nemeckého policajného ataše Franza Goltza postúpené ďalej do Nemecka. Súčasne DP úzko kooperovala so stranickou bezpečnostnou službou NSDAP – Sicherheitsdienstom.²⁰⁹

Práca a organizácia Deutsche Partei na Slovensku fungovala tak, že každá miestna organizácia musela pravidelne podávať správy o politickej situácii vo svojom obvode nadriadenému sekretariátu. Správy z nižších článkov DP prichádzali do úradu Volksgruppenführera a odtiaľ na vedomie aj Štátnemu sekretariátu pre záležitosti nemeckej menšiny (preberal vedúci úradu Dr. Ludwig Dostal-Dollmann). Správy, ktoré sa týkali vnútorných vecí DP, ostávali samozrejme na nemeckom štátnom sekretariáte. DP vyžadovala od svojich členov prísnu disciplínu a na trestanie priestupkov mala zriadené zvláštne komisie, ktoré všetky priestupky riešili a vynášali rozsudky. V prípade, že išlo o vážnejšie priestupky, prípadne dokonca trestné činy, dávali komisie DP návrh na zaradenie člena DP do ľavy nemeckému policajnému ataše Goltzovi, ktorý potom písomne vyznamenal ÚŠB, aby vinníka zatkla a dala ho na stanovenú dobu do zaisťovacieho tábora v ľlave. Túto agendu však spracúvalo 3. oddelenie ÚŠB.

Deutsche Partei sa pomocou svojich členov snažila aj iniciatívne zisťovať ilegálnu a sabotážnu činnosť na Slovensku, protinemeckú propagandu, snažila sa zisťovať napríklad pisateľov letákov alebo získavať všemožné informácie, ktoré boli pre Ríšu zaujímavé. Tieto informácie posielali stranické organizácie na štátny sekretariát do Bratislavy, tu sa následne rozhodlo o tom, či o týchto poznatkoch budú prostredníctvom Goltza informovať slovenské úrady alebo nie. Pracovníci ÚŠB postupne zistili, že členovia DP majú dôverný príkaz, aby svoje poznatky nehlásili slovenským úradom, ale najprv stranickou linkou na centrálu v Bratislave. Takýmto spôsobom (prostredníctvom DP) sa napríklad SD dozvedel v roku 1940 o zadržaných českých dôstojníkoch, ktorí chceli odísť do československých légii.²¹⁰

Okrem spracovávanía došlých správ mali pracovníci oddelenia Dr. Dostala-Dollmana získavať aj správy politického charakteru. Na tento účel vydržovali aj vlastnú konfidentskú sieť. Ide konkrétne o spravodajský aparát DP, ktorý riadil tzv. Wepner Amt. Títo boli povinní zisťovať údaje o po-

209 O spolupráci SD a DP pozri: SCHVARC, M.: *Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938 – 1944 (od autonómie po Povstanie)*, s. 23 – 48.

210 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 165/1948, zápisnica o výpovedi Viktora Krajčiroviča z 29. 5. 1945.

dozrivých osobách a podávať správy politického charakteru zo svojho okolia. Zaujímali ich najmä výroky proti Nemcom, slovenskej vláde, sledovanie Židov a letákových akcií. S konfidentmi pracovalo niekoľko úradníkov, Sucký si menovite vedel spomenúť len na istého Zapa. Zap prišiel niekoľkokrát aj na ÚŠB a dával oznámenia na osoby vykonávajúce protištátne aktivity a Židov. Zap mal tiež dávať oznámenia na trestné oddelenie Finančného riaditeľstva.

Informátorov si vyržieval aj Franz Goltz. Keďže jediný zdroj ich identifikovania, na ktorý autor tejto práce počas výskumu narazil, je práve Imrich Sucký a pretože je to z pohľadu tejto práce len marginálna otázka, budú Goltzovi informátori spomenutí len na základe Suckého spomienok a v minimálnom rozsahu, len na ilustráciu, prípadne ďalšie preverenie týchto informácií inými bádatelmi. Sucký počas svojich výsluchov tvrdil, že pre Goltza pracoval istý Rakúšan menom Kruger, ktorý často chodil na ÚŠB. Pred anšlusom Rakúska sa volal Krupica, vedel čiastočne česky a bol členom ilegálnej nacistickej strany. Po pripojení Rakúska k Nemecku na jar 1938 dostal funkciu na viedenskej polícii a po zriadení úradu nemeckého policajného ataše v Bratislave bol preradený sem a v slovenskej metropole pôsobil až do konca vojny.²¹¹ Okrem Krugera pracoval u Goltza ešte jeden úradník a zapisovateľka. Goltz a Kruger spracovávali došlé správy a potom ich posielali do Berlína, prípadne aj na brnenskú úradovňu Gestapa (ak jej pracovníci mali docestovať a podieľať sa na nejakej akcii a pod.). Podľa Suckého mal Goltz tiež vlastnú sieť konfidentov: „*Vím, že pro německého policajního attaché Goltze pracovali jako agenti Delkov, hudebník z Bratislavy, Wildmoser, syn obchodníka z Bratislavy, kapelník Pohr z Bratislavy, František Haberfelner policejní inspektor kriminálního oddělení z Bratislavy, obchodní příručí Bedřich Schwantzer z Bratislavy, číšník z Městského pivovaru Prokop, městský strážník Kundák z Bratislavy, Viktor Krajčírovič, policejní inspektor civilní stráže z Bratislavy a do r. 1942 než byl dán do hlavy, zámečnický mistr Pipán. Pro Goltze pracovalo jistě více agentů, o jejich spolupráci však nevím a jména neznám. S uvedenými agenty pracoval František Goltz a v jeho nepřítomnosti s nimi jednal Kruger.*“²¹²

211 Zaujímavé je aj to, že Sucký sa s Krugerom stretol v polovici 50. rokov 20. storočia vo Viedni a dozvedel sa, že Kruger bol koncom vojny poverený evakuáciou dokumentov z Goltzovho úradu do Viedne. Tieto mal Kruger uschovať v jednej vile v 11. okrese a viac sa o ne nestaral. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 5. 1959.

212 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 5. 1959.

Suckého vedomosti o Goltzových konfidentoch sú však pochopiteľne len útržkovité. O Delkovovi²¹³ vypovedal, že v druhej polovici roku 1942 prišlo na komunistické oddelenie od Goltza písomné oznámenie, že hudobník Kaiser spolu s ďalším muzikantom Slovenského rozhlasu rozširujú komunistické letáky. Vec oznámil kapelník Delkov. Sucký prípad prideliť na spracovanie jednému z detektívov. Ten predvolal Delkova na výsluch a keďže sa Sucký s Delkovom osobne poznal, výsluchu sa zúčastnil. Počas vypočúvania sa Delkov pozastavoval nad tým, že bol predvolaný a že ho ÚŠB vyšetroje, a tiež nad tým, prečo ho vyšetroje až teraz, keď oznámenie Goltzovi poslal už pred dlhšou dobou. Sucký sa Delkova pýtal na to, prečo prípad hlásil Goltzovi a nie ÚŠB. Delkov odpovedal, že s Goltzom spolupracuje už dlhšie a o Kaiserovi mu podal už tri správy. O iných prípadoch spolupráce Sucký nevedel.

Wildmoser mal obchod s lahôdkami na Palisádoch v Bratislave a Sucký sa poznal s jeho synom, ktorý prišiel v roku 1938 oznámiť na spravodajské oddelenie Policajného riaditeľstva istého Mađara, ktorý na Slovensku vykonával špionáž. Ten chcel Wildmosera mladšieho získať na spoluprácu, ktorý mu ju aj prisľúbil. Ale namiesto poznatkov pre Mađarsko informoval políciu. Wildmoserov syn sa v období po vyhlásení autonómie prihlásil za Nemca a bol členom Freiwillige Schutzstaffel. Niekedy v roku 1941 zastihol Sucký pri kontrole nočných podnikov v kaviarni Bláha (neskôr Krym, dnes Trafená hus) Wildmosera v rozhovore s inšpektorom Františkom Haberfelnerom. Ten potom Suckému povedal, že Wildmoser pracuje pre Goltza a pri spomínanom stretnutí mu odovzdal aj správy. O aké správy išlo a či Wildmoser dostával aj finančnú odmenu, sa Sucký nedozvedel.

Ku kapelníkovi Pohrovi Sucký uviedol nasledovnú príhodu – niekedy v zime 1941 vykonával kontrolu v kaviarni Reduta v Bratislave, kde Pohr hral so svojou kapelou. Počas prestávky ho Pohr vyhladal a požiadal, aby z kaviarne vyviedol Žida Fidera. Sucký „z prestížnych dôvodov“ odmietol a Pohr mu pohrozil, že sa na slovenskú políciu za nadržívanie Židom bude sťažovať Goltzovi. O niekoľko dní si skutočne Suckého zavolať Beňuška do svojej kancelárie, kde Goltz predniesol Pohrovu sťažnosť. Sucký sa Goltzovi vyhovoril, že Fidler má výnimku a že pracuje ako konfident pre ÚŠB (aj keď to nebola pravda). Pohra mal Goltz používať na získavanie správ od umelcov

213 Sucký ďalej vypovedal, že Delkov pochádzal z Budapešti, počas vlády Bélu Kuna zastával nejakú významnejšiu funkciu. Do Bratislavy prišiel približne v roku 1926 a za Nemca sa prihlásil po vzniku Slovenského štátu. Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 5. 1959.

a hudobníkov, ktorí prichádzali vystupovať na Slovensko, mal totiž koncesiu na sprostredkovanie angažmá. O ich správaní podával potom správy, ktoré získaval jednak z rozhovorov s umelcami, ale aj z rozhovorov s personálom zariadení, kde títo umelci vystupovali. Počas SNP sa Pohr v uniforme FS zúčastnil zatýkania Židov v Bratislave: „V jednom takovom prípade, keď vedl skupinu asi desiatich osob židovského vyznání, aby je nemusel vést až do města, kde je Gestapo soustřeďovalo ve škole na Tělocvičné ulici, tloukl je pažbou pušky do hlavy a pak je házel do Dunaje. Jedna z těchto osob se zachránila, jméno nevím. Po r. 1945 však celou záležitost oznámila na bezpečnosti, Pohr byl někde v Čechách zatčen a v Bratislavě odsouzen k trestu smrti.“²¹⁴

František Haberfelner pracoval na bratislavskej kriminálke a v roku 1938 sa prihlásil za Nemca, neskôr zastával v DP aj významnejšiu funkciu. O tom, že podáva Goltzovi správy, údajne rozprával Suckému sám. O charaktere týchto správ však nepovedal nič.

O spolupráci medzi Goltzom a obchodným pomocníkom zo železiarskeho obchodu Palener, Fridrichom Schwantzerom, sa Sucký dozvedel od inšpektora Viktora Krajčíroviča po tom, ako stretol oboch mužov v roku 1940 v reštaurácii. Po Schwantzerovom odchode si Sucký ku Krajčírovičovi prisadol a pýtal sa ho, ako Schwantzera pozná. Krajčírovič mu vtedy povedal, že Schwantzer pracuje pre Goltza a že si ho Goltz obľúbil. Sucký sa však počas svojej činnosti na ÚŠB s konkrétnym udaním od Schwantzera nestretol. Schwantzer sa počas SNP, podobne ako iní bratislavskí Nemci, zúčastnil zatýkania Židov.

Viktor Krajčírovič bol pôvodne agrárnik, ktorý sa po 14. marci 1939 prihlásil k DP. Pretože to bol policajný inšpektor, podával DP, ale aj SD a na nemecké vyslanectvo hodnotné informácie zo zákulisia slovenskej polície. Podľa Suckého Goltzovi udal, že policajný riaditeľ Dr. Jusko sa často súkromne aj vo svojej kancelárii stretáva so Židmi a že im nadŕža. Samotný Krajčírovič sa po vojne priznal, že pre Dr. Böhrscha z SD zisťoval informácie (napr. majetkové pomery) o ďalších slovenských prominentoch – Dr. Belovi Kováčovi, Alexandrovi Machovi či prednostovi kancelárie prezidenta dr. Neumannovi.²¹⁵

214 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 5. 1959.

215 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 165/1948, zápisnica o výpovedi Viktora Krajčíroviča z 29. 5. 1945.

Čašníka Mestského pivovaru Prokopa ÚŠB zatkla za machinácie s protektorátnymi korunami. Krátko po jeho zatknutí telefonoval na ÚŠB Goltz a žiadal jeho prepustenie, pretože pre neho pracuje, čo Prokop Suckému pri výsluchu potvrdil. Prokop pre Goltza získaval informácie od návštevníkov Mestského pivovaru, kam prichádzali hostia nielen z Čiech, ale aj Nemci.

O strážnikovi Kundákovi sa Sucký dozvedel pri rozhovore s manželkou Fridricha Reismanna. Reismann ako Žid nemohol obchodovať, ale napriek tomu obchodoval na čierne. Kundák sa to dozvedel a vyhrážal sa Reismannovej, že nechá jej manžela prostredníctvom Goltza zavrieť. Aby tomu zabránila, slúbila Reismannová strážnikovi Kundákovi platiť 500 až 1000 korún štvrťročne. Sucký tvrdil, že Reismannovú nahováral, aby na Kundáka podala trestné oznámenie za vydieranie. Ona to zo strachu z Goltza odmietla urobiť. To, že Kundák pracoval pre Goltza, Suckému potvrdil aj Haberfelner. Kundák, podobne ako ďalší Nemci, po vypuknutí SNP pomáhal Gestapu zatýkať Židov.

S Pipánom sa Sucký poznal z Bratislavy, kde mal zámočnícku dielňu. Pipán bol funkcionárom DP a častejšie dochádzal za Goltzom (Sucký tvrdil, že mu to Pipán povedal). V roku 1942 nechal Goltz Pipána prostredníctvom ÚŠB zaistiť do Ilavy preto, že bral úplatky od Židov a stretával sa s nimi aj napriek zákazu zo strany DP. Sucký vypovedal, že keď Pipánovi ukázal Goltzov príkaz na jeho zadržanie, Pipán sa sťažoval, že to má ako odmenu za služby, ktoré pre Goltza vykonal. Aké správy Goltzovi podával, sa však Sucký nedozvedel.²¹⁶

216 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 5. 1959.

3. kapitola

Akcie proti komunistom

Komunisti boli nepochybne jedným z najväčších nepriateľov nedemokratického režimu Slovenskej republiky. Nebezpeční boli aj pre demokratickú prvú republiku, preto si aj tá zriadila orgány na ich monitorovanie a príležitostne proti nim zakročila. Totalitné režimy majú však väčšiu možnosť vysporiadať sa so skupinami, ktoré z akéhokoľvek dôvodu ohrozujú moc vládnucej skupiny a režim Hlinkovej slovenskej ľudovej strany po tomto prostriedku siahol. Zvýšená perzekúcia komunistov zo strany nedemokratického režimu, samozrejme, automaticky neznamená, že táto skupina politických odporcov sledovala nezištný cieľ obnovenia demokracie na Slovensku, prípadne demokratickej ČSR. Pre nedemokratické režimy sú skupiny, usilujúce sa o nastolenie vlastného monopolu moci, ešte nebezpečnejšie. To je, podľa názoru autora, jeden z podstatných momentov boja proti komunizmu v tej časti Európy, ktorá sa nachádzala v mocenskej sfére nacistickej Tretej ríše. Je to, samozrejme, len jeden z motívov tvrdých postihov komunistov, ďalším je napríklad tradičný odpor tejto na katolicizmus orientovanej strany k materialistickému komunizmu ako takému, či mnohé iné dôvody.

Komunistická strana Slovenska v tom čase neexistovala, slovenských komunistov viedlo Krajinské vedenie KSC na Slovensku. Ako samostatná organizačná jednotka (ale v podstate len formálne) sa KSS vyčlenila v máji 1939.²¹⁷

V rokoch 1939 a 1940 zatkla slovenská polícia niekoľko komunistických funkcionárov (resp. verejne známych osôb), aktivistov a rozširovateľov letákov. Nešlo však ešte o také systematické prenasledovanie ako

217 *Prehľad dejín KSC*. Bratislava 1978, s. 151.

v neskoršom období, najmä preto, že exekutíva nemala predstavy o systematickosti organizovania sa komunistov.

Zaujímavý je aj fakt, že KSS sa na začiatku svojej ilegálnej činnosti pokúšala infiltrovať rôzne organizácie, v niektorých prípadoch úspešne, v iných menej: „*I keď Ďuriš nás vo svojich listoch nabádal, aby sme obrátili pozornosť na zaistenie našich pozícií v radách Hlinkovej strany, Hlinkovej gardy, FS a kresťanských odboroch, táto jeho inštrukcia bola všeobecného rázu, ktorú sme vždy od začiatku buď s menším, alebo väčším úspechom snažili sa prevádzať. Mám však názor, že nikde okrem kresťanských odborov sme volajákych solídnejších pozícií nezískali.*“²¹⁸

V súvislosti s aktivitami komunistov sa v literatúre často spomína štrajk baníkov v Handlovej v októbri – novembri 1940. Na potlačenie tohto štrajku, ktorý si komunisti počas svojej vlády „privlastnili“, vyslal minister vnútra Alexander Mach spolu s MNO 215 žandárov, 50 vojakov, 4 tanky, 4 obrnené vozidlá a 22 agentov ÚŠB. Aj tí sa samozrejme angažovali pri zatýkaní iniciátorov. Problémom však je, že kým komunistická historiografia tvrdila, že išlo o štrajk v rézii komunistov, zaangažovaní pracovníci ÚŠB celú záležitosť vysvetľovali úplne inak. Aj samotný šéf strany v ilegálite, Ján Osoha, počas výsluchu vyhlásil, že stranu vypuknutie štrajku prekvapilo.²¹⁹ Polícia zatkla viacerých aktivistov a organizátorov štrajku a uväznila ich v Zaisťovacom tábore v Ilave. Následne padlo rozhodnutie, aby sa príčiny celej záležitosti bližšie objasnili a pracovník ÚŠB Jozef Glinda, maskovaný ako väzeň, začal vo väznici zisťovať príčiny štrajku. Podľa jeho tvrdenia pred Národným súdom: „*Pôvod stávk bol v tom, že robotníctvo nahovorili, aby stávkovalo. Príslušníci nemeckej národnosti v Handlovej to robili. ...* [Nemci, pozn. M. M.] *chceli celé bane prevziať do kontroly Herman Göring Werke.*“²²⁰ To vo svojej výpovedi potvrdzoval aj minister vnútra Alexander Mach či Koloman Skačáni, ktorý prácu ÚŠB na tomto prípade koordinoval a riadil. Celú akciu bezpečnostných zložiek však riadil samotný minister Mach, ktorý na miesto aj odcestoval.²²¹

218 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/42, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

219 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

220 SNA, f. Národný súd, 53/1945, výpoveď Jozefa Glindu.

221 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

V tomto období, teda ešte predtým, ako vzniklo komunistické oddelenie ÚŠB, resp. pred jeho posilnením, sa za mrežami ocitlo viacero významnejších komunistov. Za zmienku stoja napríklad Pavel Stahl a Pavel Tonhauzer,²²² ktorí spoločne koncom roku 1941 utiekli zo Zaisťovacieho tábora v Ilave. O týchto prípadoch sa netreba rozpisovať zoširoka, pretože okrem toho, že už boli spomínané v literatúre, napríklad v Tonhauzerovom prípade zatknutie realizovali detektívi zo Štátneho policajného úradu vo Zvolene na základe udania konfidenta,²²³ ktorý pracoval pre prednostu zvolenského policajného úradu Štefana Uhrovčika a inšpektora Skladaného. Zvolenský policajti to hlásili na ÚŠB, odkiaľ prišiel príkaz previezť ho do Bratislavy. Hlásenie o zadržanom bolo na základe dohody medzi ÚŠB a Nemcami hlásené Goltzovi, ktorý informáciu o tomto prípade odovzdal ďalej na patričné miesta v Nemecku. O nejaký čas po Tonhauzerovom prevoze na ÚŠB prišiel z Brna „externý poradca“ Otto Koslowski, aby Tonhauzera vypočul, čo mu bolo aj umožnené. Keďže Tonhauzer odmietol vypovedať, Koslowski a Zehetmayer ho zbili. Sucký sa neskôr z výsluchu vzdialil a keď sa po niekoľkých hodinách vrátil, na stole už boli prvé výsledky. Koslowski ukázal Suckému skicu, kde bolo zakreslené ilegálne Ústredné vedenie, časť oblastných vedení a technický aparát. Podľa Suckého vtedy Tonhauzer vypovedal, že členmi Ústredného vedenia sú Ján Osoha a Július Ďuriš, Štefan Szabó bol vedúcim pre Bratislavu, Ludovít Benada pre Žilinu, Banej pre Prešov a sám Tonhauzer pre Banskú Bystricu. Po skončení výsluchu do miestnosti prišiel aj Beňuška a Koslowski obom mužom vysvetľoval, ako funguje komunistická strana v ilegalite. Na druhý deň Tonhauzera vypočul Sucký s tým, že stačí ak podpíše slovenský preklad zápisnice z predchádzajúceho dňa, s čím Tonhauzer čiastočne súhlasil. Žiadal len, aby v zápisnici neboli uvedené mená Osohu, Ďuriša a Benadu a ani ich funkcie, aby sa pred súdom nezverejnilo, čo všetko vypovedal.

ÚŠB na základe Tonhauzerovej výpovede dala príkaz na sledovanie osôb uvedených v zápisnici. Tieto osoby mali byť (a časť z nich aj bola)

222 Pavla Tonhauzera polícia zatkla 30. 12. 1940. TICHÝ, Miloš: *Z bojov komunistov banskobystrickej oblasti I. (6. október 1938 – 22. jún 1941)*. Bratislava 1962, s. 146.

223 Podľa výpovede Pavla Gajarského za zatknutím Tonhauzera bol Jozef Hanuska, ktorý bol vo februári 1946 ako konfident Uhrovčika odsúdený okresným ľudovým súdom vo Zvolene. ŠA Banská Bystrica, f. OLS Zvolen, 35/1945, zápisnica o výpovedi Pavla Gajarského z 4. 12. 1945.

po preverení poznatkov pozatýkaná.²²⁴ Spolu s Tonhauzerom boli pozatýkaní viacerí komunisti z okolia Zvolena a Banskej Bystrice, napr. Rudolf Blažovský a mnohí iní.²²⁵ Záťah smeroval k zadržaniu Karola Bacíľka, ku ktorému však nedošlo. Spomedzi viacerých zatknutých dlhšiu dobu za mrežami strávil len Blažovský, ktorý vo svojej výpovedi pred žalobcom Okresného ľudového súdu Zvolen tvrdil, že na seba zoberal vinu aj za iných.²²⁶ Podobne, ako mnohokrát potom, boli zatknuté len špičky organizácií KSS, a nie všetci, ktorí finančne prispievali na stranu.²²⁷ Treba však ešte spomenúť, že Tonhauzer so Stahlom na jeseň 1941 spoločne ušli z Ilavy. Tonhauzer odišiel do Maďarska a načas sa stratil z dohľadu slovenskej polície.

Ďalším dôležitým komunistom, na ktorého sa ÚŠB zamerala, ale ktorého nezatkli, bol Karol Bacíľek. V roku 1940, keď prišiel na Slovensko, išiel sa s ním do Banskej Štiavnice stretnúť Ján Osoha a to aj napriek tomu, že po Bacíľkovi pátrala ÚŠB.²²⁸ Bacíľkovou úlohou bolo pôsobiť v intenciách moskovského vedenia KSC v ilegalite, to znamená, podľa Viliama Širokého, „*rozvíjanie politiky národného frontu na platforme samostatného slovenského štátu.*“²²⁹ Bacíľek na Slovensko prišiel koncom roku 1940 a ÚŠB sa o jeho príchode dozvedela. Zaujímavý zdroj tohto prezradenia poskytuje Sucký: „*Keď v roku 1941 bol zadržaný dr. Husák* [na inom mies-

224 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 27. 12. 1957.

225 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 1. 1958.

226 ŠA Banská Bystrica, f. OLS Zvolen, 35/1945.

227 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 1. 1958.

228 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 123. Po Bacíľkovi pátrali pracovníci Štátneho policajného úradu vo Zvolene, ktorí sa o jeho príchode do Banskej Štiavnice dozvedeli už v decembri 1940. Podľa inšpektora Emila Slotu mu Hanuska oznámil, že videl ako v kancelárii neznámy muž (Bacíľek) odovzdal Blažovskému čistý biely papier, v ktorom bola zasunutá partecetla s inštrukciou, aby tieto veci odovzdal na vyslanectvo ZSSR v Bratislave. Z toho mal byť spísaný záznam, ktorý sa však v Hanuskovom súdnom spise pred ľudovým súdom nenachádza. Je tam naopak jeho výpoveď z mája 1941. V tej stojí, že Bacíľek bol u Blažovských doma a po krátkom čase odcestoval, Hanuska ho identifikoval na základe policajnej fotografie. Nejasnosť však dopĺňuje aj výpoveď Blažovského, ktorý tvrdil, že písal citrónovú šťavu správou, ktorú pomocou svojho švagra poslal bratislavskému vedeniu KSS a že Hanuska musel vidieť toto, lebo v priebehu týždňa ho zatkla polícia. ŠA Banská Bystrica, f. OLS Zvolen, 35/1945.

229 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 128.

te Sucký uviedol, že sa to stalo počas Husákovho zatknutia v roku 1942, nepochybne však ide o zatknutie v novembri 1940, pozn. M. M.] *a tento, ako sa pamätám, bol daný do lavy, viem, že vtedy v kancelárii plakal a dr. Beňuška si ho vzal do svojej kancelárie, kde dlhšiu dobu s dr. Husákom hovoril, čo, však mne nie je známe. Dr. Husák bol potom za niekoľko týždňov prepustený na slobodu. Viem, že meno dr. Husáka viackrát sa objavilo, keď boli odhalené v Bratislave niektoré osoby, ktoré prevádzali ilegálnu činnosť a boli aj zadržané, však Husák z príkazu dr. Beňušky nebol zadržaný, až neskoršie. Keď pricestoval na Slovensko zo ZSSR Bacílek, aby urovnal pomery v ilegálnej komunistickej strane na Slovensku viem, že o tom mi prvý povedal dr. Beňuška, ktorý sa toto dozvedel, ako mi sám hovoril, od dr. Husáka. Preto som presvedčený, že dr. Husák s určitostou dával správy o činnosti ilegálnej komunistickej strany dr. Beňuškovi, lebo tento mal častejšie správy o ilegálnej činnosti komunistickej strany a hlavne z kruhu intelektuálov.*²³⁰ Toto tvrdenie je ťažko overiť, v čase, keď bolo vypovedané, žili len dvaja protagonisti tejto udalosti (Beňuška zomrel začiatkom roku 1945 v Mauthausene). V prípade, ak je pravdivé, pomohol Husák ÚŠB identifikovať osobu, ktorá mala za úlohu nielen vyriešiť stranícke problémy, ale rovnako zabezpečiť spravodajské spojenie do Moskvy (vysielateľkou) a vybudovať písomný styk cez Turecko,²³¹ pričom tento rozmer Bacílkových úloh považujeme za dôležitejší. ÚŠB vydala na Bacílka zatykač už 3. januára, ten sa však v marci 1941 úspešne vrátil späť do Moskvy.

Spočiatku úspechy slovenskej polície na poli potierania komunistického hnutia neboli veľké. Prvé (napríklad aj spomínané dva prípady) zatknutia, aj keď významnejších funkcionárov, ukazujú, že pracovníci ÚŠB ešte úplne nerozumeli systému práce ilegálnej KSS. Zmena prišla až po rozvinutí spolupráce s Gestapom, ktoré samozrejme malo v tejto oblasti omnoho väčšie skúsenosti. Gestapo už pracovalo s faktom, že medzi komunistami z Protektorátu Čechy a Morava a ich slovenskými spolusúdruhmi existujú veľmi aktívne spojenia. Pri zatýkaní vedenia KSČ v Uherskom Hradišti totiž pracovníci Gestapa zistili pohraničnú stanicu, slúžiacu na prevážanie materiálu na Slovensko, a požiadali prostredníctvom Franza Goltza ÚŠB o vyšetrovanie celej záležitosti. Ústredňa však veľa nevyšetrila a podala negatívnu

230 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, rukou písané spomienky Imricha Suckého.

231 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 130.

správu.²³² Gestapo tiež vedelo, že sa neustále prenášajú zo Slovenska do Protektorátu materiály a tiež, že pre funkcionárov nie je problém v prípade potreby prekročiť hranice. Po istom administratívnom zdržaní (schválenie cesty RSHA) vyslal vedúci brnenského Gestapa Nölle na Slovensko Lettowa a Koslowského, ktorí následne navštívili Franza Goltza. Delegácia sa potom stretla so šéfom ÚŠB Starinským (vo funkcii od marca 1941), ktorý súhlasil s tým, že komunistické hnutie na Slovensku treba aktívne potierať a vyhlásil, že sa zasadí, aby sa pri uskutočňovaní úlohy jeho podriadení začali angažovať. Starinský ďalej povedal, že sa na to slovenská polícia bude koncentrovať vlastnými silami. Koslowski ďalej tvrdí: „V dôsledku toho, že žiadny úradník na ÚŠB nemal na toho odborné znalosti, vládný radca Letow navrhol, aby bola z ÚŠB vyslaná delegácia k brnenskej štátnej polícii, kde sa mali dať na základe mnou zozbieraného materiálu týmto úradníkom pokyny. Na tento návrh zaobstarával Dr. Starinský súhlas ministra Macha. Asi za tri dni na to prišli Goltz, Dr. Starinský, a komisári Luptovič a inšpektor Sucký a jeden ďalší úradník do Brna. Po prehliadke polícii som držal asi hodinovú prednášku o ilegálnej komunistickej činnosti na Morave. Goltz, Dr. Starinský a Nölle sa dohodli, že ja a Kass [kriminálny asistent, pozn. M. M.], Florian budeme poradcami úradníkov ÚŠB v Bratislave, pokiaľ títo budú vec vyšetovať.“²³³

Čoskoro po tejto návšteve prišli Koslowski s Florianom opäť na Slovensko. Po konzultáciách s úradníkmi na ÚŠB Koslowski zistil, že v roku 1940 slovenská polícia uskutočnila niekoľko zásahov proti rozširovateľom komunistických letákov, tie však boli obmedzené len na menšie krúžky ľudí, keďže vyšetovanie sa uskutočnilo bez skutočného poznania rozvrstvenia straníckych organizácií.²³⁴ Z riešených prípadov Koslowského zaujal najmä prípad Ľudovíta Benadu, ktorý sa objavoval na viacerých miestach a polícia po ňom neúspešne pátrala. Obaja príslušníci Gestapa dostali od Starinského povolenie na činnosť v niektorých okresoch a Koslowski sa rozhodol, že musí zistiť štruktúru ilegálnej KSS na Slovensku. Od Starinského tiež dostali písomné odporúčanie, aby im podriadené úrady vo všetkom vyhovel.

232 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

233 Tamže. To, že si Nemci museli na výsluch vypýtať povolenie slovenských orgánov, potvrdzujú aj výpovede pracovníkov ÚŠB pred retribučnými súdmi, napr. Koloman Skačáni pri hlavnom pojednávaní proti Petrovi Starinskému.

234 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

Pri uvažovaní o spôsobe napojenia sa na slovenskú komunistickú ilegality prišiel vhod zo Slovenska vyhostený Jaroslav Kmínek. Kmínka, ktorý pracoval v zbrojovke v Považskej Bystrici, slovenská polícia zadržala za rozširovanie komunistických letákov. Ako osobu s domovskou príslušnosťou v Protektoráte ho odovzdali nemeckým pohraničným orgánom.²³⁵ Kmínka neskôr eskortovali do Brna a počas tvrdého výsluchu prezradil niekoľko mien svojich spolupracovníkov zo Slovenska. Tu sa ho Gestapu podarilo získať na spoluprácu (podľa Kmínkovej výpovede z roku 1951 ho prinútili pod hrozbou perzekúcie rodiny) a Koslowski ho neskôr vyslal na Slovensko spolu s Günтером Wagnerom,²³⁶ ktorý mal falošnú identitu a doklady vystavené na meno Václav Horynka.²³⁷ Mali za úlohu zapojiť sa do ilegálnej KSS. Kmínek po príchode do Považskej Bystrice navštívil svojho známeho Jozefa Bečicu. Kmínek Bečicu, u ktorého obaja muži bývali, žiadal, aby mu pomohol dostať sa do Juhoslávie, neskôr na naliehanie Wagnera odcestoval do Žiliny, kde mal za úlohu zistiť viac o komunistoch v tejto oblasti. Neskôr sa do Považskej Bystrice vrátil a chystal sa na cestu do Bratislavy, kam však v skutočnosti neodišiel. Krátko po svojom odchode sa k Bečicovi vrátil, sprevádzaný pracovníkom Gestapa, ktorý Bečicu zatkol.²³⁸ O Kmínkovi a jeho činnosti však slovenská polícia nevedela. Vďaka nemu sa však podarilo nadviazať spojenie v Považskej Bystrici a Gestapo následne zatкло člena vedenia Grünbauma, Koslowski ho odviezol do Brna a vypočul ho. Ten pri výsluchu prezradil okresnú organizáciu KSS, po skončení výsluchu zadržaného spolu so zápisnicou odovzdali do Bratislavy na ÚŠB. Potom Starinský s Goltzom dohodli vyslanie štvorčlennej delegácie z brnenského Gestapa, ktorá mala ÚŠB pomôcť rozložiť komunistické hnutie na Slovensku (viď vyššie). Tú tvorili okrem Koslowského aj Florian,

235 Kmínka polícia zatkla spolu s ďalšími osobami za vydávanie a rozširovanie letákov. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 667/1946, zápisnica o výpovedi Jozefa Bečicu z 13. 9. 1945; A MV ČR, S/2-130-15, zápis o výpovedi Jaroslava Kmínka z 31. 5. 1951.

236 Samotný Kmínek však počas výsluchu v roku 1951 vypovedal, že Václav Horynka bol Florian, túto informáciu sa dozvedel až pri svojom procese. A MV ČR, S-2/130-15, zápis o výpovedi Jaroslava Kmínka z 31. 5. 1951. Počas výsluchu v roku 1945 však jednoznačne spomína Wagnera, takže sa dá predpokladať, že sa v roku 1951 pomýlil. Na druhej strane to, že Horynka bol Florian, tvrdí aj Koslowski.

237 ŠA BA, f. OLS, 667/1946, zápisnica o výpovedi Jaroslava Kmínka zo dňa 9. 11. 1945.

238 Tamže, zápisnica o výpovedi Jozefa Bečicu z 13. 9. 1945.

Zehetmayer a Eibl. Formálny súhlas RSHA obstaral Goltz, ktorý o činnosti delegácie informoval aj nemeckého vyslanca v Bratislave.²³⁹

3. 1. Zatknutie I. ilegálneho ÚV

Úspechy komunistického oddelenia ÚŠB sa v roku 1941 „systematizovali“. Po zatknutí Tonhauzera, Ludovíta Raucha, rozrušení žilinskej a trenčianskej oblasti na čele s Jánom Mrázikom a zatknutí Pavla Stahla, si detektívna skupina komunistického oddelenia ÚŠB pod Suckého vedením a po dohode s Gestapom za prvý cieľ útoku na jar 1941 vybrala Banskú Bystricu. Dôvodom na to bolo zatknutie bývalého poslanca KSC Viliama Širokého, ktorý sa len krátko predtým vrátil z Moskvy ako emisár s inštrukciami k ilegálnej práci. Z nájdenej zápisnice o výsluchu Širokého a ďalších dokumentov totiž jasne vyplýva, že práve Viliam Široký poskytol prvú „nitku“, smerujúcu nakoniec k pozatýkaniu celého ilegálneho vedenia.

Medzitým však ešte prebehlo veľké preventívne zatýkanie komunistov (na základe vyššie spomínaných zoznamov), ktoré súviselo s nemeckým útokom na ZSSR. Podľa smerníc ÚŠB mali byť komunisti, ktorí nemohli byť odsúdení za protištátnu činnosť, internovaní v Zaisťovacom tábore v Ilave.²⁴⁰

Viliam Široký pricestoval so svojim sprievodcom Vincentom Škrabalom na Slovensko zo ZSSR pašeráckymi cestami a spojenie s komunistickou ilegalitou nadviazal vo Zvolene. Široký sa mal na Slovensku stať šéfom strany a dozerať na vykonávanie „správnych smerníc“, ktoré z Moskvy priniesol. V ZSSR okrem toho dostal aj spravodajské úlohy. Po príchode do tohto mesta sa obom emisárom Moskvy podarilo nadviazať kontakt so Štefanom Sekerešom, pomocou ktorého sa dostali do styku so Samuelom Feigom a s oblasťným vedúcim v Banskej Bystrici Františkom Vávrom. Vávro sa s oboma zišiel v lese pred Banskou Bystricou. Mal pre nich zabezpečiť ubytovanie a spojenie s bratislavským ústredným vedením. Ubytovanie pre oboch emisárov skutočne aj našiel. Široký sa v Bystrici zdržal, Škrabala čoskoro odcestoval do Bratislavy. Bývalého poslanca za KSC tu dňa 3. júla 1941 zatkol policajný strážnik na základe udania istej ženy, ktorá zahlási-

239 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

240 Pozri: CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám komunistickej strany na Slovensku (1938 – 1944)* 2, dokument 130, s. 598 – 600.

la, že viackrát v noci videla k Jozefovi Habanovi²⁴¹ prichádzať neznámeho muža. Strážnik išiel na udanú adresu, našiel tam Širokého a rovno ho aj zatkol.²⁴² Aj keď to bola náhoda, išlo o pomerne výrazný úspech, pretože zatknutie Širokého prišlo len niekoľko dní po vypuknutí sovietsko-nemeckej vojny. Širokého polícia zatkla skôr, ako vôbec mohol začať plniť svoje poslanie²⁴³ a ako sa s pomocou Rosenbauma stihol spojiť s ilegálnym vedením a Jánom Osohom.²⁴⁴ Vincent Škrabala bol úspešnejší a s Osohom sa v Bratislave stretol, podľa Osohu, približne 20. júna.²⁴⁵

Prvý výsluch Širokého sa uskutočnil na zvolenskom Štátnom policajnom úrade. Keďže v jeho výpovedi mnohé kolidovalo, na návrh prednostu tohto úradu Surovčíka si ÚŠB Širokého vyžiadala z väznice štátneho zastupiteľstva v Banskej Bystrici a jej pracovníci ho eskortovali do väznice v Bra-

241 Jozef Haban bol švagrom Karola Bacilka.

242 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, správa obranného dôstojníka Veliteľstva pozemného vojska č. 48990 Dôv. O. D. 1941 z 28. 8. 194. To isté vypovedal aj Sucký vo svojom protokole zo dňa 9.1.1958. K celej záležitosti ešte dodáva: „*Toto mi řekl sám uvedený strážník, který byl za iniciativní výkon služby odměněn částkou asi 300 korun, které jsem mu vyplatil z příkazu přednosty ÚŠB dr. Starinského. Vyplacením odměny jsem byl pověřen proto, že jsem dostal rozkaz od Beňušky, abych provedl eskortu Širokého z Báňské Bystrice do Bratislavy k vyšetřování na protikomunistické oddělení. Dr. Beňuškou jsem byl též pověřen, abych prováděl vyšetřování Viliama Širokého.*“ NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 9.1.1958.

243 STRÖBINGER, R.: *Rudá zrada. Archivy odhalují pravdu o partizánském hnutí*. Olomouc 1998, s. 55. K Širokému Sucký uvádza, že ho poznal ešte ako chlapca a poznal i jeho rodinu. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam kpt. Pařča o priebehu verbovky z 25. 4. 1955. Toto uvádza ako dôvod, prečo pustil Širokého z väzenia na pohreb Širokého sestry. Údaj sa zdá byť dôveryhodný. Širokého brat Rudolf po vojne vypovedal: „*Keď mi zomrela sestra, tak som šiel cestou Suckého za obžalovaným (Koloman Skačáni, ktorý bol vtedy prednostom protikomunistického odd. ÚŠB, pozn. aut.) a tento povolil, aby mohol môj brat ísť na pohreb. Išiel brat na cintorín a hoci mal povolenie len na jednu hodinu, bol vonku až 5 hodín. Doprevádzal ho pritom agent Sucký. Pri tom brat nebol spútaný a pohyboval sa celkom nenápadne.*“ ŠA BA, f. OLS BA, 195/1945, Koloman Skačáni, výpoveď Rudolfa Širokého. Rodina Širokých bola pravdepodobne ponímaná ako „prominentná“, ďalšiemu bratovi V. Širokého pre zmenu pomáhal Alexius Sečkář. ŠA BA, f. OLS BA, 455/1948, prehlásenie Ľudovíta Širokého z 16. 5. 1947.

244 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

245 Tamže.

tislave. Široký spočiatku odmietal vypovedať a svoje výpovede menil.²⁴⁶ Vypočúval ho vedúci detektívnej skupiny komunistického oddelenia ÚŠB inšpektor Sucký,²⁴⁷ ale aj vyššie spomínaní pracovníci Gestapa z Brna.²⁴⁸ Keďže v jeho prvej výpovedi (z 20. júla 1941) boli nezrovnalosti a nebola dôveryhodná „... pristúpil SUCKÝ k ostrejšiemu vypočúvaniu, ktorého sa zúčastnil aj EIBL, ZEHETMAYER a FLORIAN. Bolo mi známe, že SUCKÝM prevádzaný ‚zostrený výsluch‘, bol všeobecne schválený /trpený/ ako šéfom ÚŠB, tak aj ministrom MACHOM, pripúšťam, že aj ja som dal Širokému pár úderov, toto ale určite neviem.“²⁴⁹ Podľa Suckého naopak Širokého zbil Koslowski a jeho ľudia. V každom prípade v priebehu nasledujúcich niekoľkých dní neskôr Široký svoju výpoveď doplnil (ide o dodatok datovaný k 30. júnu), na základe čoho ÚŠB identifikovala ľudí, s ktorými sa Široký skontaktoval a ktorí boli zapojení do ilegality.

Po prevezení na ÚŠB Sucký Širokého vypočúval o podrobnostiach jeho úteku z Československa v roku 1939, o jeho činnosti v zahraničí, o odchode z Francúzska do ZSSR, o jeho práci pre Kominternu. ÚŠB mimoriadne zaujímalo, ako bol Široký pripravovaný na plnenie úloh na Slovensku a dôvody, ktoré viedli k jeho vyslaniu sem. Po spomínanom „zostrenom“ výsluchu Široký ďalej priznal, že má v mydle na holenie ukryté mikrofilmy s inštrukciami, ako rozvíjať činnosť ilegálnej komunistickej strany. Podľa Koslowského počas výsluchu Široký tvrdil, že bol v Moskve poverený uskutočniť zásadný obrat v politike komunistickej strany na Slovensku, propagandu jej vedenia označil za ťažkú a pomýlenú. Tvrdil, že všetky letáky mali byť schvaľované Gottwaldom a techniku vyrábania mikrofotografií na Slovensko priniesol najmä na teno účel. Koslowski to však nepovažoval za úplnú pravdu: „Ja som ale aj dnes ešte presvedčený, že tento spôsob

246 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, prípis obranného dôstojníka Veliteľstva pozemného vojska č. 48.990 Dôv. O. D. 1941 z 28. 7. 1941 adresovaný Ministerstvu národnej obrany, Oddelenie II/4.

247 V tejto súvislosti sa nedá nedodať, že Sucký pred Národným súdom vypovedal, že Nemci o Širokého príchode vedeli dva mesiace dopredu. Bohužiaľ, viac to nerozvádza. SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Imricha Suckého na hlavnom pojednávaní.

248 V správe obranného dôstojníka Veliteľstva pozemného vojska č. 48990 Dôv. O. D. 1941 z 28. 8. 1941 sa uvádza, že Širokého vypočúvali pracovníci viedenského Gestapa.

249 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

[zasielanie mikrofotografií do Moskvy, pozn. M. M.] *mal hlavne slúžiť spravodajskej službe.*²⁵⁰

Pretože pri prvej prehliadke nebolo holiace mydlo zabavené, polícia vykonala ešte jednu domovú prehliadku, pri ktorej zabavili aj mydlo a tubu na zubnú pastu s dolármi. Sucký si tieto dôkazy vyzdvihol na letisku Tri Duby. Pretože ÚŠB nemalo vlastné laboratórium, dali mydlo na chemickú analýzu do Dynamitovej továrne, kde v laboratóriu technik vykonal pokusy a mikrofotografie získal.²⁵¹ Našli v ňom tri mikrofotografie, ktoré obsahovali ilegálne inštrukcie. Tieto si vyžiadal Koslowski na vyvolanie a do Bratislavy následne zaslal zväčšené kópie.²⁵² Túto technológiu sa neskôr podarilo technikom úplne zvládnuť a boli schopní mikrofotografie vyrábať v ľubovoľnom množstve. Opis udalosti zanechal aj samotný Koslowski: „*Ponevác tento mikrofotogram nie je ľudským okom viditeľný – SUCKÝ požiadal chemika bratislavskej DYNAMIT – NOBEL-ky Dr. Totha, ktorý už predtým na požiadanie ÚŠB previedol niekoľko vedeckých výskumov – aby z mydla odstránil mikrofotogram. Pri tejto práci Dr. Totha v laboratóriu závodu, ktorá trvala niekoľko dní som bol prítomný. Dr. Tothovi sa podarilo pri jednoduchej analýze mydla bez prísady luhu zistiť folín s mikrofotografiou. Obsahovala formulu na vyhotovenie mikrofotografických platní, ktoré dovoľujú experimenti pri fotografovaní a v mikroskope aj pri úplnom dennom svetle. Po mnohých pokusoch sa Dr. Tothovi podarilo podobné mikrofotogrami vyhotoviť v ľubovoľnom množstve. Jeho dobrozdanie a materiál bol potom z Brna zaslaný na hlavný ríšsky bezpečnostný úrad.*“²⁵³

Široký mal však pre Koslowského veľkú cenu aj preto, že bolo mimoriadne zriedkavé zadržať človeka, ktorý sa práve vrátil z centrály Kominterny. Samotný Koslowski to však popiera: „*Nakolko Širokého údaje boli len miestneho rázu, týkajúce sa Slovenska, nemal som o tieto zvláštny záujem, preto sa ani na podrobnosti už nepamätám. Na dotázanie Široký vyhlásil, že sovietske Rusko, poťažne Kominterna považuje rozbitie fašizmu*

250 Tamže.

251 Podľa Koslowského to urobil Dr. Todt, ktorý podobné úlohy pre ÚŠB plnil už predtým. A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského. O koho ide sa autorovi nepodarilo zistiť, je však pravdepodobné, že pokusy uskutočnil Dr. Ing. Richard Doht, ktorý bol súdnym znalcom a dával ÚŠB posudky aj pri iných príležitostiach, napr. v prípade Fomferra – Schwarz (viď nižšie).

252 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 9. 1. 1958.

253 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

za neschodnú etapu ,na ceste k svetovej revolúcii'. Sovieti hodľali vyčkať do ,ausbluten', vykrvácanie osy a demokracie a potom vzhľadom na ohromnú červenú armádu – diktovať mier v Európe. Podľa jeho mienky ČA by sa bola aj vtedy pohľa, keď by Nemci neboli napadli Rusko.²⁵⁴ Koslowski ďalej tvrdil, že považovali Širokého výpovede naďalej za neúplné, a preto si ho vyžiadali do Brna. Tu sa im údajne nič zaujímavé nepodarilo zistiť. Podľa jeho výpovede ho už nebili, jediným nátlakom bolo to, že ho priviedli pod šibenicu a vyhrážali sa mu popravou. Na tento trik však Široký „neskočil“. Koslowského výpoveď sa však nedá považovať za úplne dôveryhodný zdroj a treba ju brať s rezervou. Podľa výpovede J. Horáka, ktorý Koslowského po vojne vypočúval, sa bývalý kriminálny radca obával o celej záležitosti vypovedať.²⁵⁵

V júli 1941 sa teda začala prvá veľká akcia zameraná na likvidáciu komunistických štruktúr. Podľa hlásenia obranného dôstojníka Veliteľstva pozemných vojsk nasledovala po Širokého zatknutí vlna ďalších: „Na základe novej výpovede ŠIROKÝ-ho bol dňa 23/7 t. r. zatknutý členmi ÚŠB a Gestapa Ondrej MOJŽIŠ Menovaný je starý komunistický pracovník a bol v súvislosti s prípadom ŠTAUDINGER, resp. BLAŽOVSKÝ a spol. dňa 17/12 1940 zatknutý pre ilegálnu komunistickú činnosť. ... Ondrej MOJŽIŠ bol vo vyšetrovacej väzbe štát. zastupiteľstva v B. Bystrici od 17/12 1940 do 7/4 1941, kedy bol prepustený na slobodu. Po prepustení na slobodu MOJŽIŠ v ilegálnej komunistickej činnosti neprestal, ale vo spojení so Šalomonom FEIG-om v tejto činnosti ďalej pokračoval. Preto dňa 24/7 1941 bol zatknutý tiež Šalomon Feig, Na základe výpovedí FEIG-a bol zatknutý dňa 25/7 1941 v Ponikách tiež Pavel. Vyšetovaním bolo zistené, že Pavel sa menuje pravým menom František VAVRO. ... Výsluch oblastného vedúceho Františka VAVRA-u dosiaľ nie je skočený. ÚŠB spolu s Gestapom prevádza ďalšie zatýkanie jednotlivých funkcionárov, aby tak bolo zneškodnené celé vedenie. Dnes alebo v najbližšej dobe budú zatknutí obvodní vedúci v B. Štiavnici a v Brezne n./ Hr. Na základe ich výpovedí potom okresní vedúci atď...“²⁵⁶ Z citovaného dokumentu teda vieme, že

254 Tamže.

255 Horák tvrdil, že Koslowski sa po tom, ako sa dozvedel, že Široký je podpredsedom československej vlády, bál vypovedať otvorene, resp. príliš obsiahlo. NA ČR, fond 100/24 (K. Gottwald), svazek 110, archívni jednotka 1432. Za poskytnutie dokumentov ďakujem PhDr. Marekovi Syrnému.

256 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaranené spisy, MV, prípis obranného dôstojníka Veliteľstva pozemného vojska č. 48.990 Dôv. O. D. 1941 z 28. 7. 1941 adresovaný

na základe Širokého výpovede bol zatknutý Ondrej Mojžiš. Ten spolupracoval so Šalomonom Feigom, ktorý bol zadržaný deň po ňom. O oboch zatknutých mala ÚŠB vedomosť už predtým, najmä z výpovedí Tonhauzera a Blažovského. Široký vypovedal, že sa s Feigom poznal a Feigovu činnosť na ÚŠB objasnil Mojžiš.²⁵⁷ Feig pravdepodobne pri výsluchu uviedol, že od mája 1941 udržuje kontakt s osobou, ktorá vystupuje pod krycím menom „Pavel“ a vypovedal o ňom dostatočne široko, aby ho ÚŠB bola schopná identifikovať. Ide o Františka Vavru,²⁵⁸ ktorý bol po Tonhauzerovom zatknutí poverený znovuzorganizovaním komunistickej siete v oblasti Banská Bystrica a zasielal Feigovi balíky s propagandistickým materiálom. Vavra tiež poveril Feiga (okolo polovice júna 1941), aby zaobstaral byt pre práve prislého Širokého. A práve Feig odporučil Vavrovi, aby sa ohľadom Širokého obrátil na Mojžiša. Po Feigovej výpovedi teda polícia Vavru zatkla dňa 25. júla 1941 a následne u neho vykonali domovú prehliadku.²⁵⁹

Z uvedených faktov a zo samotnej Širokého zápisnice jasne vyplýva, že prvou nitkou, ktorá detektívov komunistického oddelenia ÚŠB priviedla až k pozatýkaniu oblastného vedenia ilegálnej komunistickej strany v Banskej Bystrici, bola práve Širokého výpoveď. Práve tento úspech sa stal kľúčovým pri rozbití I. Ústredného vedenia.

Františka Vavru vypočúvali najprv v Banskej Bystrici, neskôr ho previezli do Bratislavy. Samotný budúci konfident na svoj výsluch s odstupom rokov spomínal nasledovne: „*Po provedené domovní prohlídce jsem byl převezen autem do Bářské Bystrice na policejní ředitelství, kde jsem byl vyslýchán Imrichem Suckým a členy (Gestapa, pozn. M. M.) Zehetmayerem, další jsem neznal. Sucký zahájil výslech, krátce po té však odešel a vyšetřovali mne gestapáci, jejichž výslech spočíval v tom, že po každé negativní odpovědi mne bili obuškami, fackovali a kopali, až jsem omdléval. Některým částem tohoto výsluchu byl přítomen Imrich Sucký, který mne též uhodil. Když docházel k výslechu domlouval mi, abych se*

Ministerstvu národnej obrany, Oddelenie II/4.

257 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 1. 1958.

258 Pre zaujímavosť sa dá uviesť, že práve v čase, keď bol Vavro oblastným vedúcim KSS, vznikla tu akási „zvláštna zložka, ktorá mala za úlohu sledovať metódy a spôsoby prenikania konfidentov do ilegálneho hnutia.“ TICHÝ, M.: *Z bojov komunistov banskobystrickej oblasti I.*, s. 110.

259 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 1. 1958.

*přiznal a nenechal se ubít.*²⁶⁰ Počas výsluchu vypovedal o tom, ako ho funkciou oblastného vedúceho KSS poveril žilinský krajský vedúci Ludovít Benada a podal tiež obsiahle vysvetlenie o organizácii oblastného vedenia KSS v Banskej Bystrici, spolu s menami funkcionárov.²⁶¹ Treba spomenúť aspoň najznámejších: okrem Benadu ešte identifikoval Jána Osohu, Vojtecha Kohna, ale i ďalších. V čase spisania spomenutej správy Vávru ešte stále vypočúvali, ale vyšetrowanie a najmä zatýkanie zo strany ÚŠB, Gestapa a vojenských spravodajských orgánov pokračovalo. Vavro však od ÚŠB žiadal, aby mená funkcionárov, o ktorých vypovedal, neboli zaznačené v zápisnici, aby on sám nebol pred súdom zverejnený ako udavač. ÚŠB sa vtedy mimoriadne zaujímala hlavne o Benadu, ktorý už bol v ilegalite a márne po ňom pátrali.²⁶²

Počas výsluchu Vávro objasnil spôsob, akým sa s Benadom stýkal. Sucký sa ho následne spýtal, či by bol ochotný sa s ním stretnúť. Vavro súhlasil; žiadal však, aby bol prepustený na slobodu a prisľúbil s ÚŠB spolupracovať. „*Toto jsem hlásil BEŇUŠKOVÍ, který se dohodl s KOZLOWSKÝM, aby byl VÁVRO propuštěn.*“²⁶³ Na začiatok spolupráce si sám Vávro spomínal nasledovne: „*Po sepsání protokolu byl jsem za několik dnů předvolán do kanceláře dr. BEŇUŠKY, kde byl myslím přítomen Dr. Koloman SKAČÁNY. BEŇUŠKA mi řekl, že měl poradu s Gestapem, na které se dohodli, že budu předán k dispozici Gestapu a mým úkolem bude pomoci Gestapu i ÚŠB ke zjištění Ludevíta BENADY, protože s ním mám sjednanou schůzku v Martině. Dále mi bylo BEŇUŠKOU slíbeno, když pomohu a ÚŠB zajistí BENADU, OSOHU a ještě další ilegální funkcionáře KSS na kterých mají zájem, že bude proti mé osobě zastaveno trestní stíhání.*“²⁶⁴ Pracovníci ÚŠB sa spočiatku obávali, aby sa Vavro nestratil v ilegalite, Koslowski ich však ubezpečil, že on osobne takúto prax (t.j. prepustenie zadržaného funkcionára ako konfidenta) používa s veľkými úspechmi. Vavru teda prepustili a dostal pokyn, aby sa o niekoľko dní dostavil na ÚŠB, kde

260 Tamže, protokol o výpovedi Františka Vávru zo dňa 28.1.1958.

261 Tamže, správa obranného dôstojníka Veliteľstva pozemného vojska č. 48990 Dôv. O. D. 1941 z 28. 8. 1941. Koslowski vo svojej výpovedi tvrdí to isté. Porovnaj: A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

262 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 1. 1958.

263 Tamže.

264 Tamže, protokol o výpovedi Františka Vávru zo dňa 30.1.1958.

s ním mali prebrať detaily jeho schôdzky s Benadom. ÚŠB na Benadovi tak záležalo aj preto, že predchádzajúce pátranie po ňom bolo neúspešné a nepomohlo ani to, že prednosta Ján Ambra chcel na neho vydať zatykač ako na vraha.²⁶⁵ Beňuška (ako zástupca prednostu ÚŠB) sa s Koslowským dohodol, že Vavro si dohodne s Benadom schôdzku a zamestnanec brnenského Gestapa Florian sa jej zúčastní. Vavro mal Benadovi Florianu predstaviť ako odbojára z Čiech, ovládal totiž výborne český jazyk. Vavro s Florianom odcestoval do Martina, kde si pomocou spojok dojednával s Benadom schôdzku. Potom sa vrátil domov a o niekoľko dní prišiel na ÚŠB do Bratislavy. Odtiaľ išiel s Florianom cez Banskú Bystricu späť do Martina, kde sa dohodli, že po stretnutí Benadu privedie pred hotel Národný dom, kde už čakal pripravený detektív z ÚŠB, ktorý mal previesť zatknutie. Po tomto dohovore sa Vavro s Florianom odobrali na železničnú stanicu čakať Benadu: *„Očekávaným vlakem BENADA skutečně přijel a u východu z nádraží jsem se k němu s gestapákem připojil. BENADA se mne hned dotazoval, co je to za muže, jež mne doprovází. Řekl jsem mu, že je to jeden pracovník z illegality, jméno jsem mu neřekl. BENADA se dotazoval kam půjdeme. I když jsem ho měl vést směrem k Národnímu domu do města, protože jsem v přítomnosti BENADY stratil odvahu, řekl jsem, že půjdeme, kam bude chtít. S BENADOU jsme šli podle tratí směrem k nemocnici. Na rozhovor s BENADOU se již nepamatuji, mluvil jsem málo a gestapák nemluvil vůbec. Když jsme došli za nemocnici, gestapák mne předešel, vytáhl pistoli, dal nám rozkaz, abychom se oba otočili, BENADOVI ukázal odznak a řekl mu, že ho zatýká. BENADA se vzepřel a vykřikoval asi v tom smyslu, že nemá právo ho zatýkat, že s ním nepůjde i kdyby ho zastřelil a mně říkal, že jsem to na něho připravil. Já jsem mu řekl, že jsem byl zrazen i s ním.“*²⁶⁶ Vavro sa potom vrátil späť do mesta a tam čakajúce-
mu pracovníkovi ÚŠB vysvetlil situáciu. Medzitým Florian na utekajúceho Benadu vystrelil a poranil ho, ten však aj tak utiekol. Vávru detektív z ÚŠB pre istotu spýtal a začala porada o vzniknutej situácii. Poobede do Martina dorazil Koslowski a opätovne Vavru vypočúval a zbil. Nasledujúce dni všetci zúčastnení po Benadovi pátrali; s Vavrom neustále chodil Florian. Snaha bola korunovaná úspechom a raneného Benadu v tretej augustovej dekáde roku 1941 zatkli spolu s evanjelickým farárom Vojtechom Hruškom, ktorý

265 Pracovníci prokuratury to však odmietli. SNA, f. Národný súd, 53/1945, výpoveď Jozefa Kostku.

266 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Františka Vavru zo dňa 30. 1. 1958.

ho ukryl.²⁶⁷ Benadu vypočúval inšpektor Mikuláš Švrček, ktorý, rovnako ako Benada, pochádzal z Holíča a obaja muži sa dokonca osobne poznali.²⁶⁸ Benada sa podľa Suckého pri výsluchu odmietal priznať a vyhlasoval, že si uvedomuje, že Vavro je konfidentom ÚŠB. Benadu najprv vypočúvali pracovníci Gestapa, neskôr ho odovzdali do rúk ÚŠB.²⁶⁹

Ako ďalšiu úlohu mal Vavro podrobne spísať všetky svoje vedomosti o ilegálnych komunistických štruktúrach (funkcionári, spôsoby spojenia, úlohy atď.). Túto správu Vavro vypracoval a na jej základe boli pozatýkani všetci funkcionári z banskobystrickej oblasti okrem Ladislava Exnára.²⁷⁰ Zatýkania sa okrem slovenských orgánov zúčastnili aj pracovníci Gestapa Koslowski, Eibl, Florian a Zehetmayer.²⁷¹ Vavru ÚŠB využívala aj tým spôsobom, že ho vodili po Bratislave a čakali, či sa na neho niekto nenapojí. Koncom leta 1941 tiež dostal za úlohu pomôcť pri zisťovaní pobytu Ladislava Exnára, ktorého za Vavrovej pomoci zatkli 29. augusta 1941.²⁷²

Veľké zatýkanie komunistov v lete 1941 a ich výpovede poskytli pracovníkom Ústredne štátnej bezpečnosti plastický obraz celého ilegálneho komunistického hnutia na Slovensku. Systém komunistickej ilegality fungoval tak, že ilegálna činnosť strany bola zameraná najmä na získavanie nových členov strany, vytváranie nových buniek a organizácií. Išlo v prvom rade o to, že od členov strany sa vyberali členské a od sympatizantov dobrovoľné finančné príspevky. Takto získané peniaze sa používali v prvom rade na financovanie ilegality profesionálnych funkcionárov KS a na vydávanie propagačného materiálu. Ten vydávali za štandardne propagandistickým

267 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 1. 1958. Porovnaj: JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 472.

268 Podľa Švrčka sa s Benadom poznali a priatellili už od mladosti. Švrček bol bývalý sociálny demokrat. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 59/1946, zápisnica o výpovedi Mikuláša Švrčka z 16. 4. 1945. Benada naopak tvrdil, že Švrček sa k nemu spočiatku choval slušne, neskôr však od jeho manželky vydieral peniaze a okrádal ho o balíčky s potravinami, ktoré mu posielala. Tamže, zápisnica o výpovedi Ludovíta Benadu z 4. 7. 1945.

269 SNA, f. Národný súd, 49/1945, svedecká výpoveď Ludovíta Benadu z 13. 11. 1946.

270 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 1. 1958.

271 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 13. 1. 1958.

272 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 473. Exnára zatkli žandári, počas eskorty na pojednávanie súdu vyskočil z vlaku. TICHÝ, M.: *Z bojov komunistov banskobystrickej oblasti II. (1941 – 1943)*. Bratislava 1966, s. 70.

účelom - dôležité bolo získať ďalších členov, a tým aj zabezpečiť zvýšenie prísunu finančných prostriedkov, čím sa celý systém komunistickej ilegality vlastne reprodukoval. ÚŠB tiež zistila, že spojenie medzi Ústredným vedením a oblastnými vedeniami bolo zabezpečené pomocou kuriérov, ktorí boli tiež platení z vyzbieraných peňazí.²⁷³ Celkový obraz o komunistickej ilegality na Slovensku, ktorý v tom čase ÚŠB so svojimi nemeckými kolegami malo, charakterizoval Koslowski nasledovne: „Z doterajšieho vyšetrovania bolo jasné, že Krajské vedenie KSČ Slovenska, ktoré po federalizácii Československa sa v roku 1938 odlúčilo od pražského centrálného vedenia, ale ktoré predsa netvorilo samostatnú sekciu v Kominterne – sa zastávalo z nasledujúcich členov: Ďuriš: - politický vodca a krajský tajomník, Osoha: tajomník Agit-Propu, Benada: organizačný tajomník, Cohn [správne Kohn, pozn. M. M.]: technik.“²⁷⁴

V súvislosti s Vavrovým zatknutím a jeho výpoveďami sa uskutočnila aj akcia v Turci. Detektívna skupina komunistického oddelenia pod vedením prednostu tohto oddelenia Skačániho odišla do Martina, kde vyšetrovala činnosť Rudolfa Strechaya, Ladislava Langerera a iných, a tiež zlikvidovala ilegálnu tlačiareň, v ktorej sa tlačili komunistické noviny „Hlas ľudu“.

Po tom, ako sa Vavro osvedčil, ho definitívne prepustili z policajnej väzby, a dostal od Beňušku peniaze na vlak a odcestoval za rodinou do Nového Mesta nad Váhom. Spočiatku ho sledovala polícia, Vavro sa však nesnažil schovať v ilegality a tým si získal dôveru ÚŠB. Konfident si našiel nové zamestnanie, pracoval ako obchodný cestujúci, čo bolo pre konfidenta pomerne vhodné zamestnanie. Ak mal služobnú cestu do Bratislavy, vždy sa zastavil na ÚŠB a hlásil, čo má nové, prípadne ako splnil zadané úlohy. Zo začiatku Vavro pracoval v okruhu ľudí okolo Exnára a Krútela v Banskej Bystrici, ktorí v tom čase ešte neboli vo väzení, neskôr už plnil úlohy na celom Slovensku. Fungovalo to nasledovne: keď sa ÚŠB z hlásení okresných úradov prípadne HG dozvedela o nejakej akcii (napr. letákovej), dostal Vavro za úlohu napojiť sa na túto skupinu. Na základe Vavrových údajov potom ÚŠB pristúpilo buď k zatýkaniu alebo vyšetrovaniu na slobode (ak išlo o menej dôležité prípady).²⁷⁵

273 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 13. 1. 1958.

274 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

275 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 1. 1958.

Podľa Vavru sa so Suckým naposledy stretol po tom, ako sa dozvedel, že má byť súdený za svoju činnosť z roku 1941. Sucký Vavrovi: „... navrhl, abych napsal dopis Šaňo MACHOVI, kde bych uvedl spolupráci s ÚŠB a Gestapem při zjišťování ilegální činnosti KSS, v jaké postavení se nachází moje rodina a požádal ho o pomoc a aby zasáhl u soudu v Trenčíně, abych nebyl odsouzen. Taktéž, aby provedl intervenci u slovenských úřadů s tím, abych získal vhodné a trvalé zaměstnání. Tento dopis jsem MACHOVI odeslal, žádné vyřízení jsem však na dopis nedostal.... Celý obsah dopisu byl zaměřen v tom smyslu aby mi MACH pomohl a proto jsem psal o svých „zásluhách“ pro t.zv. Slovenský stát. Rozhovor se SUCKÝM jsem uskutečnil na moji žádost a chtěl jsem od něho radu jak zabránit mému zatčení.“²⁷⁶ Ako kuriozita sa dá nakoniec k činnosti Františka Vavru uviesť, že začiatkom roku 1942 ponúkol: „... ako jeden z bývalých vedúcich komunistickej strany na Slovensku – svoje služby národnej práci tým, že by vydal tlačou vlastné vyhlásenie proti rozvratníkom.“²⁷⁷ Vavro bol naďalej ako konfident používaný v prípadoch prevažne v okresnom meradle, a to až do roku 1943. Vtedy ho vyslali na stredné Slovensko, pri práci sa začal vydávať za zamestnanca ÚŠB a vylákal od niekoho peniaze. Žandári ho však pri tom zadržali. Žandárska stanica o prípade samozrejme vyrozumela ÚŠB, odkiaľ prišiel príkaz na Vavrovo prepustenie a zaslanie do Bratislavy. Ďalšia činnosť pre ÚŠB mu potom bola zakázaná a tiež už ani nemal na ÚŠB chodiť.

Ďalším využitím Vavrových kontaktov bolo zatknutie Vojtecha Kohna. ÚŠB to uskutočnila koncom augusta 1941 v jeho byte v Trenčíne. Jeho výsluch viedol Sucký osobne a podľa jeho výpovede: „... KOHN nejdříve popíral svoji činnost, v krátke době však k ilegální činnosti přiznal a vše otevřeně přiznal. ... Při domovní prohlídce u KOHNA jsme našli více ilegálního materiálu jako psací stroje, rozmnožovací stroje, blány, papír a řadu formulářů čistých i vyplněných na neexistující jména, formuláře o státním občanství a křestní listy a ještě další materiál, který byl používán pro ilegální činnost. Dále jsme našli různé seznamy osob, vyúčtování peněz a větší částky peněz. Při výslechu jsem předkládal KOHNOVI uvedený materiál a KOHN vše podrobně vysvětloval. Kladný postoj KOHNA k vyšetřování jsem si vyžil tím, což mi i sám několikrát v rozhovoru potvrdil, že se obával jako osoba židovského původu předání do soustředovacího tábora, odkud byli židé transportováni

276 Tamže, protokol o výpovedi Františka Vavru zo dňa 4. 3. 1958.

277 Tamže, nezariadené spisy, 65/1942-prez. (Odpis dopytu Úradu propagandy ÚŠB).

*Němci do Polska.*²⁷⁸ Kohn ďalej pri výsluchu potvrdil, že je vedúcim technického aparátu KSS a že má spojenie s najvyššími špičkami komunistickej ilegality – Osohom, Benadom, Ďurišom, Szóbelom a ďalšími.

Kohn tiež bližšie popísal prácu technického aparátu a činnosť Ing. Szóbela, ktorý pre Kohna zhotovoval rôzne pečiatky, osobné doklady pre funkcionárov a podobne. To však nebolo všetko: „*Na príkaz Dr. BENUŠKY jsem prováděl vyšetřování SOBELA a vím, že SOBEL vyhotovoval různé doklady osobám židovského původu na Slovensku i v Čechách, které nebyli členy strany a nepracovali v ilegalitě. SOBEL za vyhotovení dokladů dostával vysoké částky peněz.*“²⁷⁹

Pred koncom vyšetrovania sa Kohn Suckého spýtal: „... *zda by bylo možno, aby byl přepuštěn na svobodu a dostal od ÚŠB legitimaci k volnému pohybu na Slovensku. KOHN řekl, když by byla jeho žádost kladně vyřízena, že by byl ochoten pro ÚŠB v ilegálním komunistickém hnutí pracovat. Kdo řekl KOHNOVI, že ÚŠB vydává pro své agenty židovského původu legitimace neomezenému cestování po Slovensku, to mi nechťel prozradit. Uváděl, že je to všeobecně známo, mezi osobami židovského původu na Slovensku.*“²⁸⁰ Sucký Kohnovi odpovedal, že toto nemôže rozhodnúť sám, ale musí prekonzultovať s prednostom oddelenia. Ten nesúhlasil.

Poskytol však ÚŠB iné služby. Počas vyšetrovania totiž uviedol spôsob, akým si dohovára stretnutia s Júliusom Ďurišom. Obaja komunisti si dohovárali schôdzky pomocou inzerátov v novinách. ÚŠB Kohna prinútila, aby inzeráty uverejnil a dostali sa na stopu Ďuriša. Schôdzka sa uskutočnila v byte Ferdinanda Kunkela. Pre Ďuriša však nedopadla tak, ako si želal – Sucký ho zatkol.

Pred zatknutím Júliusa Ďuriša sa komunistickému oddeleniu ÚŠB podaril ešte jeden dôležitý úlovok v Bratislave – zatkli vedúceho tejto oblasti Štefan Szabóa. Szabó určitý čas schovával Jána Osohu u seba. Neskôr sa aj s manželkou presťahoval do Brenneru (Bratislava – Pálenisko). Szabová si tu všimla, že ju neustále sleduje neznámy civilista na bicykli, ktorý ju po čase aj zatkol a odviezol na políciu. Tu sa dozvedela, že ide o inšpektora Malocha. Na strážnici financov medzi Vajnormi a Bratislavou ju následne

278 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 16. 1. 1958. Treba však upozorniť, že v tom čase ešte Židia zo Slovenska neboli deportovaní do koncentračných táborov, existovali však pracovné tábory na území Slovenska.

279 Tamže.

280 Tamže.

vypočúval Sucký spolu s jedným pracovníkom Gestapa (pravdepodobne Eiblom), ktorému Sucký tlmočil. Szabóová bola so svojim manželom dohodnutá tak, že ak sa do určitého času nevráti, všetci opustia dom (v tom čase tam býval aj Osoha). Po skončení výsluchu išla Szabóová spolu s policajtmi k nej domov, kde sa v tom čase zdržoval už len Štefan Szabó, ktorý strážil ich malé dieťa. Keď si všimol príchod polície, pokúsil sa o útek cez okno, inšpektor Maloch po ňom však vystrelil a trafil ho do nohy.²⁸¹

Celkový spád udalostí bol veľmi rýchly, sám vedúci ilegálnej strany na Slovensku, Július Ďuriš, sa za mreže policajnej cely dostal už 30. augusta 1941.²⁸² Po jeho zatknutí dostal Sucký príkaz na jeho vyšetrovanie. ÚŠB v prvom rade zaujímala Ďurišova činnosť v KSS, odkiaľ a od koho dostával pokyny, jeho spolupracovníci, spojenie do Čiech a ako uskutočňoval svoje ilegálne prechody na Moravu. ÚŠB zistila, že Ďuriš mal spojenie so spojkou z Rakúska Zweigelhofferom, ktorý zároveň udržoval styk Prahy, Viedne a Bratislavy s Moskvou. Ďuriša s ním mala zoznámiť študentka medicíny Alžbeta Rossová.²⁸³ Ďuriš sa podľa Suckého k svojej činnosti odmietal priznať. Zaujímavé je však svedectvo Dr. Zdenky Fenclovej, podľa ktorej sa od prokurátora Jozefa Kostku dozvedela, že Ďuriš vypovedá veľmi obsiahlo.²⁸⁴

ÚŠB počas vyšetrovania zistila, že Ďuriš organizoval slovenskú ilegality podľa pokynov z Prahy a tak bolo na Slovensku ustanovené ilegálne ústredné vedenie, ktoré malo k dispozícii svojho kuriéra, ktorý udržoval spojenie s jednotlivými oblasťami. Každá oblasť sa delila na obvody, každému obvodu podliehalo niekoľko okresov. Ako svojich spolupracovníkov

281 Szabóová neskôr spolupracovala so Štefanom Gažíkom, od ktorého preberala motáky. Tie odovzdávala Jánovi Vaňovi, ktorý ich doručoval Osohovi. Zatkli ju pravdepodobne na základe výpovedí Gažíka. Po niekoľkých týždňoch bola z väzby prepustená, aby sa mohla starať o dieťa. Tamže, záznam o pohovore s Teréziou Baranikovou (predtým Szabóová).

282 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 164.

283 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 20. 1. 1958.

284 „*V době, kdy byly zatčeni ÚŠB Široký a Ďuriš, mluvila jsem jednou s prokurátorem Kostkou, který byl velmi rozčilen a řekl mně, že Ďuriš na ÚŠB vypovídá tak, že kdyby měli zavřít všechny, o kterých vypovídá, celá bratislavská věznice by nestačila. Řekl, že každou pitomou bábu, u které přespal, také jmenoval.*“ MEDVECKÝ, M.: Spomienky sudkyne a odbojárky Dr. Zdenky Fenclovej. In: MEDVECKÝ, M. (zost.): *Posledné a prvé slobodné (?) voľby 1946, 1990*. Bratislava 2006, s. 201.

Đuriš uviedol okrem Osohu aj Vojtecha Kohna, Ludovíta Benadu, Karola Černockého, Rossovú, Irenu Blühovú a ďalších. Aj Đuriša prišiel vyšetrovať Koslowski z Brna, spolu s Eiblom, počas výsluchov však nepísali protokol, len si robili poznámky. Ako vysvetlenie Koslowski vtedy uviedol, že si aj tak vyžadajú Đuriša na vyšetrovanie do Brna.²⁸⁵ To sa aj uskutočnilo, Július Đuriš a Viliam Široký museli na brnenskom Gestape stráviť pomerne dlhý čas.

Po zatknutí Júliusa Đuriša ostal na slobode z celého vedenia len Ján Osoha. Ako vypovedal po svojom zatknutí do zápisnice, krízu sa strane podarilo prekonať až na prelome rokov 1941 a 1942.²⁸⁶ Brnenské Einsatzkomando považovalo svoju činnosť na Slovensku za ukončenú, likvidáciu jednotlivých buniek komunistickej ilegality nechali na slovenskú políciu. Oblastné a okresné organizácie komunistickej oddelenie pod vedením Kolomana Skačániho zvládalo likvidovať, aj keď sa pracovníci brnenského Gestapa na tom predsa len istou mierou podieľali. Koslowski však nakoniec svojich podriadených zo Slovenska odvolal a svoje rozhodnutie oznámil telefonicky prednostovi ÚŠB Starinskému. Ten ho pozval do kaviarne Carlton na rozlúčkovú čašu vína, ktorej sa zúčastnili viacerí komisári z ÚŠB, nechýbal ani agilný inšpektor Sucký. Koslowski ďalej ohľadom tohto stretnutia vypovedal: *„Asi za hodinu prišiel ku mne na moje veľké prekvapenie, ale si neprisadol – minister Mach, poďakoval sa mi za spoluprácu a povedal: ‚Dúfam, že sa čoskoro stretne v Moskve‘.“*²⁸⁷

Na záver tejto podkapitoly je vhodné spomenúť ešte jeden aspekt komunistickej ilegality, ktorý počas vyšetrovania ÚŠB zistila. Komunistická strana totiž ako hlavný zdroj svojich príjmov v tomto období mala zbierky od svojich členov a sympatizantov. ÚŠB počas vyšetrovania zistilo, že Ludovít Benada ako inštruktor pre všetky slovenské oblasti vybrané financie sústredoval u seba a potom ich odovzdával Osohovi, ktorý robil aj hlavného pokladníka (po Benadovom zatknutí išli financie priamo Osohovi). Počas svojich výsluchov Benada vypovedal aj o tomto aspekte svojej činnosti a uviedol tiež sumy, ktoré dostával od jednotlivých oblastných a v niektorých prípadoch aj okresných vedúcich strany. Vo viacerých prípadoch sa

285 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 20. 1. 1958.

286 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

287 A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

stalo, že Benada uviedol nižšiu sumu ako bola tá, ktorá bola uvedená v materiáloch zabavených ÚŠB. Na vysvetlenie rozdielu pracovníci ÚŠB dokumenty Benadovi ukázali a následne zistili, že niektorí funkcionári KSS si časť stranických peňazí nechávali pre seba. Sucký v tejto súvislosti uvádza Woznera a Wetzlera, Vavru, Ringwalda, Feigha. Po zatknutí Jána Osohu sa situácia opakovala a rovnakou metódou zistili, že financie si nechávali aj ďalší nižší funkcionári ilegálnej komunistickej strany.²⁸⁸

3.2. Zatknutie II. ilegálneho ÚV

3.2.1. Špionážna skupina Fomferra – Schwarz

Sledovanie komunistov bolo okrem cielenej perzekúcie ideových odporcov také silné aj preto, že v podstate tvorili aj základňu pre rozvíjanie špionážnych aktivít Sovietskeho zväzu. Sovietski špióni počas vojny pôsobili vo všetkých častiach Európy, teda aj na Slovensku. Pravdepodobne najznámejší boli nemeckí komunisti Heinrich Fomferra a Hans Schwarz.²⁸⁹

288 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 23. 2. 1958.

289 Hans Schwarz bol členom Komunistickej strany Nemecka ešte pred nástupom Hitlera (ilegálny Zväz bojovníkov Červenej fronty). V roku 1933 na rozkaz vodcu aparátu ilegálnej organizácie v Berlíne údajne vykonal popravu niektorého tajomníka nemeckej KS (ten mal spolupracovať s Gestapom a napr. vyzradiť tajné miestnosti v Liebknechtovom dome). Pod krytím sa v ZSSR zúčastnil kurzu Kominterny pre sabotáže. Tu sa stretol s Fomferrom. Aj on bol nemecký komunista, ktorý odišiel z Nemecka pred Hitlerom. Obaja sa zúčastnili španielskej občianskej vojny a pred vypuknutím 2. svetovej vojny obaja dostali z Moskvy pokyn, aby sa presunuli do Maďarska, kde sa mali legalizovať. Schwarz neskôr bojoval ako partizán na východnom Slovensku a zahynul. Fomferra vojnu prežil a neskôr zastával v NDR vyššie posty (pplk. Národnej milície). A MV ČR, H-528/1, týždenná zvodka referátu 3011 KS MV BA zo dňa 6. 2. 1954. ŠA BA, f. Ludové súdy, 599/46 I. Sucký, odpis výpovede Otta Koslowského. Fomferra bol zatknutý 14. 2. 1942 v Hlohovci a Schwarz toho istého dňa v Piešťanoch. Schwarz 26. 8. 1944 vyslobodili partizáni z väzenia v Ružomberku. Bojoval ako príslušník partizánskej brigády Jánošík a neskôr v boji padol. *Dejiny Slovenského národného povstania 1944, V. diel*, Bratislava 1984, s. 128, 469 – 470. Treba dodať, že Fomferra podľa Koslowského pracoval ešte pred nástupom Hitlera k moci v oblasti „priemyselná špionáž“ a dokonca začiatkom 30. rokov 20. storočia získal pre ZSSR „hlavné konštrukčné plány pre pancierový voz značky ‘A’ v Kruppových závodoch...“ A MV ČR, H – 751, výpis z protokolu o výpovedi Otta Koslowského.

Obaja mali pôvodne pracovať v Maďarsku, odkiaľ však boli nútení odísť, pretože maďarská polícia ich podozrievala a sledovala. Neskôr sa na príkaz z Moskvy vrátili do Budapešti. Keďže sa však necítili bezpečne, rozhodli sa prejsť na Slovensko, kam v roku 1940 aj skutočne prišli. Hans Schwarz pricestoval v máji 1940.²⁹⁰ Prišiel na švajčiarsky pas znejúci na meno Franz Schreck a ako krytie si zriadil obchodnú firmu.²⁹¹ Moskovská centrála s tým súhlasila a Schwarz dostal peniaze na vybudovanie krycej agentúry (firmy) s potravinami. Hlavnou úlohou dvojice bolo samozrejme zbierať a pomocou vysielačky do Moskvy zasielať správy vojenského a iného charakteru. Na splnenie tejto úlohy Schwarz dostal v januári 1941 krátkovlnnú vysielačku. Špióni podľa žaloby už v marci 1941 pracovali na získavaní informácií o nemeckých vojenských transportoch. Schwarzovu sieť okrem jeho manželky Štefánie Schwarzovej²⁹² tvorili jej brat Kanut Križan, Vincent Vrchota, Ignác Svitnič, Štefan David, Adolf Hurbanič, Anna Hurbaničová, Ján Jurkovič a ďalší, pričom uvedení ľudia mali okrem spravodajských plníť aj úlohy sabotážneho charakteru. Medzi konkrétne úlohy, ktoré ľudia z tejto siete vykonali, patrilo zisťovanie nemeckých vojenských posádok v okolí

290 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 940/1942, žaloba. O celej ceste podrobnejšie pozri napr.: BYSTRICKÝ, V.: Spolupráca antifašistického hnutia na Slovensku s generálom Zaimovom. In: *Slovanský prehľad*, roč. 73, 1987, s. 224 – 225.

291 Autorovi tejto práce sa nepodarilo zistiť bližšie súvislosti, ale v dokumentácii sa zachoval príkaz na prevedenie 8000 korún z účtu Franza Schrecka na bankový účet Ferdinanda Ďurčanského. Je to vcelku zaujímavé, ale na druhej strane bývalý minister vnútra bol nepochybne vyhľadávaným advokátom a pravdepodobne nevedel, čím sa jeho klient živí. ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, list F. Schrecka Tatrabanke zo dňa 20. júna 1941.

292 Za mimoriadne zaujímavý sa dá považovať fakt, že so svojim budúcim manželom Hansom Schwarzom sa zoznámila už v roku 1937 v Prahe, kde sa jej predstavil ako obchodný cestujúci. Nadviazali spolu krátku známosť, keďže však Schwarz vedel iba po nemecky a Štefánia (vtedy ešte) Križanová túto reč veľmi neovládala, mali problém sa dorozumieť a známosť čoskoro ukončili. ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, zápisnica o výpovedi Štefánie Schreckovej zo dňa 26. 2. 1942. Táto informácia núti k zamysleniu, čo vlastne Schwarz, ktorý v Moskve absolvoval špiónažne kurzy, v Prahe v roku 1937 robil. Je pravdepodobné, že sa venoval spravodajstvu v prospech ZSSR, zamestnanie obchodného cestujúceho malo byť (podobne ako neskôr) len zásterkou. Štefánia Križanová sa za Hansa Schwarza vydala v roku 1940 po tom, čo ich zoznámil vojenský atašé sovietskej ambasády. Svadba bola v podstate dohodnutá a účelová, aj keď si mladomanželia čoskoro začali byť skutočne blízki. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Štefánie Schwarzovej zo dňa 15. 5. 1958.

Malaciek, v okolí Spišskej Novej Vsi, Levoče, Prešova, Medzilaboriec. Po vypuknutí nemecko-sovietskej vojny patrilo medzi hlavné úlohy skupiny zisťovanie a prípadne sabotovanie (výbuchy a ničenie ložísk) nemeckých transportov, ktoré smerovali na front. Plánovali aj uskutočnenie sabotáže (bombou) benzínových tankov v rafinérii Apollo. V tom čase bola v rafinérii nepretržitá prevádzka, pracovalo sa na tri smeny. S týmto úmyslom sa Štefánia Schwarzová spojila s komunistom Ľudovítom Vanekom (ktorý bol vedúcim komunistickej bunky v Ludwigovom mlyne²⁹³). Ten ju zoznámil s Jaroslavom Hlinenským, ktorý Schwarzovú poznal pod krycím menom „Viera“. Požiadala ho, aby dal do tanku termosku. Hlinenský ju doma rozobral a zistil, že v termoske je fľaška s neznámou chemikáliou a niekoľko šúlkov dynamitu. Hlinenský však podľa svojej neskoršej výpovede na ÚŠB považoval „Vieru“ za provokatérku a termosku odovzdal Rosimu.²⁹⁴ Podľa pokynov Fomferru Schwarz vytvoril väčšiu skupinu, ktorá mu tiež získavala informácie o slovenskej a nemeckej armáde. Priznal, že ním vedená skupina železničiarov sabotovala nemecké transporty na východný front. Do ložísk železničných vagónov dávali kyselinu solnú, soľ a piesok, aby sa zavarili.²⁹⁵ Schwarzova skupina pozostávala minimálne z 24 ľudí, pričom: *„Zaujímavé je, že medzi vyššie uvedenými osobami sú i robotníci továrne Dynamit, ktorí z príkazu Schwarz kradli rôzne kyseliny a výbušné látky, ktoré Schreck – Schwarz potreboval pri výrobe traskavín. Zhotovené traskaviny k výbuchu Schwarz odovzdával jednotlivým osobám, ktoré ich potom podľa pokynov mali prevádzať, resp. prevádzali. ... Podľa doterajšieho zistenia Fomferra a spol. zapálili v Račišdorfe stohy obilia, vo Svätom Juri stohy slamy, zhotovovali umelé uhlie, v ktorom bola vložená traskavina, aby tak vyhadzovali lokomotívy do povetria, sypali do ložísk železničných vagónov sklenný prášok, piesok, soľ a iné kyseliny, aby týmto spôsobom hatili premávku. ... Pozoruhodné je i to, že chceli rozširovať týfové bacily, otravovať mlieko a je zistené, že jedy sypali po tráve, kde sa pasie dobytok, najmä kravy, aby týmto spôsobom dobytok bol otrávený. Bol tiež daný príkaz, aby jedy boli hádzané do studní, aby týmto boli otrávení nielen ľudia,*

293 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 663/1942, žaloba na Viliama Širokého a spol.

294 Tamže, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jaroslava Hlinenského zo dňa 22. 7. 1942.

295 ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, násilné poškod. vozňov od 1. 1. 1942 (zoznam).

*ale i dobytok.*²⁹⁶ Okrem toho do brikiet, ktorými sa prikladalo do kotlov lokomotív, vŕtali diery a do nich dávali výbušniny, či pomocou fosforu alebo kyseliny zapalovali slamu vo vlakoch.²⁹⁷

Fomferra sa usadil v Piešťanoch ako barón Adolf Peter Melcher z Dánska a budoval vlastné siete, treba však povedať, že laxnejšie ako jeho „kolega“.

K odhaleniu tejto špionážnej siete prišlo v podstate oklukou. Prvý raz sa polícia dostala manželom Schwarzovcom na stopu 24. júna 1941, keď im v dome vybuchla podomácky vyrobená bomba. Na miesto výbuchu prišla polícia, obaja manželia však ešte pred jej príchodom odišli. Po oboch bolo vyhlásené pátranie, ktoré však ku konkrétnemu výsledku nevedlo.²⁹⁸

Stopa k odhaleniu prišla z neočakávanej strany. Už od druhej polovice roku 1941 sa v Hurbanových kasárňach v Bratislave strácali zbrane. Keďže vyšetrovanie tejto záležitosti vojenskými spravodajcami neprinášalo úspech, požiadali vojaci o spoluprácu ÚŠB. Za ÚŠB mal viesť z poverenia prednostu Starinského vyšetrovanie Beňuška. Vojenský spravodajcovia už mali prvých podozrivých a na potvrdenie podozrenia použili policajtov Viliama Naňu a Drahoša Martina, ktorí sa spojili s podozrivým Ferdinandom Nemčekom a naznačili mu, že by chceli kúpiť pištoľ. Nemček ju policajným agentom skutočne predal a skončil za mrežami. Vyšetrowaním následne odhalili aj distribučnú sieť kradnutých zbraní. Jedným zo zadržaných distribútorov bol trafikant Ignác Svitnič z Račišdorfu,²⁹⁹ ktorý sa pri výsluchu priznal. Postupne polícia pozatýkala celú skupinu, v rámci nej veľkú časť račianskych komunistov.

Tým však celá záležitosť nekončila. Svitnič bol v cele s Kurtom Ehrensteinom, čašníkom z hotela Luxor v Bratislave, ktorý aktívne pôsobil

296 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, odpis spisu ÚŠB č. j. 4391/4-1942 z 17.3.1942, Heinrich Karol Fomferra false Adolf Peter Melcher a spol. nebezpečná protištátna činnosť. Niektorí členovia skupiny, napríklad Eugen Guderna, František Číž a Ferdinand Kotrč boli v rámci skupiny Široký a spol. žalovaní okrem iného aj za to, že sa pri ceste do Račišdorfu (Rače) pokúsili podpáliť dva telegrafné stĺpy. ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo, 663/1942, žaloba na Viliama Širokého a spol..

297 ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava 312/1942.

298 Tamže, úradné hlásenie z 24. júna 1941.

299 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, výpoveď Imricha Suckého zo dňa 7. 3. 1958. Račišdorf je dnešná Rača.

v jednej z bratislavských buniek KSS.³⁰⁰ Polícia ho zatkla 7. januára 1942.³⁰¹ Počas rozhovorov sa Svitnič Ehrensteinovi ako ideologicky blízkeho človeku zdôveril, že je napojený na ilegálnu organizáciu KSS v Račišdorfe a že niekoľko dní pred jeho zatknutím si u neho jeden jeho spolupracovník, ktorý bol v ilegalite, odložil príručný kufrík. Svitnič do tohto kufríka nazrel a zistil, že sa v ňom nachádza vysielačka. O vysielačke sa Svitnič Ehrensteinovi zmienil preto, že Ehrenstein bol vo väzbe za menší delikt a mal šancu na skoršie prepustenie. Zároveň Ehrensteina žiadal, aby po odchode z väzenia vyhľadal jeho manželku a oznámil jej, že má vysielačku ukrytú u niekoho iného.

Ehrenstein to však neurobil, naopak, krátko nato sa prihlásil k výsluchu na kriminálne oddelenie Policajného riaditeľstva a referentovi uviedol všetko to, čo sa od svojho spoluväzňa dozvedel. Keďže bol Svitnič väzňom komunistického oddelenia, bol vyzozumený nový šéf 4. oddelenia Jozef Beňuška, ktorý poveril Suckého, aby Ehrensteina protokolárne vypočul.³⁰² Ten Suckému informácie potvrdil a aby ÚŠB bola schopná tieto informácie preveriť, požiadal Beňuška Dr. Garaya, prednostu Kriminálneho oddelenia Policajného riaditeľstva, aby Ehrensteina prepustili.³⁰³ Beňuška následne Ehrensteina inštruoval, ako si má počínať a v sprievode detektíva 4. odde-

300 Tamže, fotokópia úradného záznamu z 29. 1. 1942.

301 BYSTRICKÝ, V.: *Spolupráca antifacistického hnutia na Slovensku s generálom Zaimovom*, s. 229.

302 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 3. 1948.

303 Po skončení 2. svetovej vojny bol vypočúvaný aj Kurt Ehrenstein. Jeho verzia udalostí bola odlišná. Ehrenstein pochopiteľne vypovedal vo svoj prospech, jeho výpoveď uvediem na porovnanie: „...SUCKÝ ... mi zdůraznil, že nemám státní občanství v pořádku a že budu společně s otcem deportovaný do Polska. Z toho jsem měl velké obavy. SUCKÝ, když to upozoroval, naznačil mi celkem otevřeně, když budu pro něho zpravodajsky pracovat, jako agent, ... řekl, že se přimluví u svého šéfa, abych byl propuštěný na svobodu. ...Vzhledem k tomu jsem se SUCKÉMU zavázal, že budu pro něho zpravodajsky pracovat. ...“ Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 30. 5. 1958. Prípadne: „V roku 1942 bol som zatknutý byť. ÚŠB pre ilegálnu komunistickú činnosť. Po zistení, že nie som slovenským štátnym príslušníkom bol som zavolaný ku Dr. Beňuškoví v prítomnosti Suckého, kde mi Beňuška povedal, že nakoľko som rakúsky štátny občan, že budem vypovedaný do Nemecka, spolu i s otcom. Nakoľko otec bol žid hovoril som Beňuškoví, či vie, čo to znamená pre nás, keď budeme vypovedaní do Nemecka, a či by som tomu mohol nejak zabrániť. Beňuška mi povedal, že by od vypovedania upustil, keby som bol ochotný niečo urobiť pre ÚŠB a naznačil mi,

lenia ho poslal za Oršulou Svitničovou. U nej Ehrenstein zistil, že kufřík už nemá, ale že je uschovaný u Jozefa Svítku, tiež v Račišdorfe. U Svítkovcov však nepochodili, Svítek nebol doma a jeho manželka neznámemu mužovi neverila. Muž, ktorý si pre kufřík prišiel, ale u Svitničovcov nechal svoj pas a Svitničová ho odovzdala Ehrensteinovi, ktorý ho zase odovzdal na ÚŠB. Pas bol vystavený na meno Franz Schreck, švajčiarsky občan.

Keď sa overila pravdivosť Ehrensteinových informácií, začal Sucký na Beňuškov pokyn výsluch Svitniča k otázke vysielačky.³⁰⁴ Pri výsluchu sa Svitnič priznal, označil viacerých svojich spolupracovníkov. Priznal styky so Schwarzom a jeho manželkou a tiež to, že Schwarz „pracuje pro Moskvu“.³⁰⁵ Pri Ignácovi Svitničovi je dôležité uvedomiť si jeho kľúčovú pozíciu v celej račianskej skupine, jeho trafika (resp. trafika jeho nevesty) bola styčným bodom pre členov skupiny. ÚŠB však spravodajskú hru s Kurtom Ehrensteinom dohrala do konca. S jeho pomocou odhalili nielen členov račianskej skupiny, ale aj pozadie celej akcie. Ehrenstein sa pomocou Svitniča dokázal napojiť na račiansku skupinu a vďaka nim sa prepracoval aj do Piešťan, kde žil Heinrich Fomferra. Schwarzova skupina totiž prestávala veriť a potrebovali zlepšiť morálku. Schwarz teda porušil konšpiračné zásady a niekoľko vybraných spolupracovníkov zoznamil s Fomferrom.

Začiatkom februára 1942 už ÚŠB Schwarzovi aj Fomferrovi, dá sa povedať, „dýchala na krk“. ÚŠB zistila, že Fomferra žije v Piešťanoch a Sucký za ním vyslal Ehrensteina, ktorý ho tu našiel pomocou svojho známeho z židovského pracovného tábora vo Svätom Jure Tibora Ábelesa.³⁰⁶ Schwarzovcov, ktorí sa od výbuchu v Manderláku museli schovávať, vystopovali v Piešťanoch, Fomferu s manželkou v Hlohovci a po koordinovanej akcii ich zatkli. Po Schwarzovom priznaní našli aj vysielačku, ktorú si Schwarz pomocou Fomferrovho známeho, krajčírka Krištofa Veselého,

že by chcel správy o ilegálnej komunistickej činnosti.“ A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1 protokol o výpovedi Kurta Ehrensteina zo dňa 1. 12. 1947.

304 Pod protokolom z 12. 3. 1942 však Sucký podpísaný nie je. Pozri: ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, zápisnica o výpovedi Ignáca Svitniča z 12. 3. 1942. Je však nepochybné, že výsluchy z titulu funkcie vedúceho detektívov koordinoval.

305 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 3. 1958.

306 ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, zápisnica o výpovedi Tibora Ábelesa z 10. 3. 1942.

uschoval u cukrára Jozefa Sitku v Piešťanoch, kde ju neskôr pracovníci ÚŠB aj zabavili.³⁰⁷

Po zadržení začal Sucký s výsluchom Schwarza³⁰⁸ a jeho manželky, ktorú zatkli spolu s jej životným druhom. Výsluch bol zameraný na jeho špionážnu činnosť, Schwarz spočiatku odmietal čokoľvek priznať. Urobil tak až po bitke a konfrontácii so Svitničom. Schwarz následne priznal, že na Slovensku konal podľa pokynov, ktoré dostával od Heinricha Fomferru. Objasnil činnosť račianskej skupiny, do ktorej patril aj Svitnič, ktorý spolu s ďalšími členmi zaobstarával Schwarzovi chemikálie od zamestnancov bratislavskej Dynamitky, z ktorých zhotovoval výbušniny.³⁰⁹

Výsluch Hansa Schwarza sa zameriaval na jeho činnosť na Slovensku. Podľa Suckého Schwarz po počiatočnom odolávaní vypovedal dobrovoľne a bez použitia násilia sa k svojim činom priznal.³¹⁰ Dôvod, ktorý Schwarz k obsiahlemu priznaniu viedol, spočíval v obave, aby ho nevydali do Nemecka. Schwarz mal záujem o vyšší trest preto, lebo si bol istý, že po jeho vydaní do Nemecka by ho popravili. V roku 1933 pri pouličnej potyčke totiž smrteľne zranil jedného príslušníka SA.³¹¹ Pred stíhaním Schwarz utiekol do Sovietskeho zväzu, kde absolvoval špionážno-diverzný kurz. V roku 1936 odišiel bojovať do občianskej vojny v Španielsku, po víťazstve falangistov sa vrátil späť do ZSSR. Neskôr bol spolu s Fomferrom nasadený ako rezident do Maďarska, odkiaľ však pred pozornosťou maďarskej polície obaja špióni odišli na Slovensko. Do vypuknutia vojny medzi Nemeckom a ZSSR podával správy priamo na sovietske veľvyslanectvo. Po odchode sovietskych diplomatických zástupcov zo Slovenska v júni 1941 dostal od

307 Tamže, zápisnica o výpovedi Jozefa Sitku z 25. 2. 1942.

308 Zápisnica o výsluchu Hansa Schwarza ani Heinricha Fomferru na ÚŠB sa v obsiahlom spise, ktorý je uložený v Štátnom archíve v Bratislave nenachádzajú, zápisnice o výsluchu zvyšných členov skupiny áno. Sú tam len ich výpovede zo súdneho konania, ktoré sú však nepomerne stručnejšie. Pozri: ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942. Odpis Fomferrovej zápisnice sa však nachádza v Národnom archíve ČR medzi Suckého materiálmi, takže sa dá posúdiť rozsah priznania na polícii aspoň u neho.

309 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 11. 3. 1958.

310 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 3. 1958.

311 Sturmabteilungen, nacistické polovojenské oddiely.

nich ešte vysielacku, pomocou ktorej posielal informácie do Bulharska.³¹² Schwarz podľa Suckého dokonca presvedčil svoju manželku, ktorá odmietala vypovedať, aby si to rozmyslela a priznala sa. Jej 50-stranová zápisnica sa už nesie v duchu obširneho priznania. Schwarzová ďalej vypovedala, že po návrate z Prahy, asi v roku 1939, si nevedela nájsť zamestnanie a snažila sa vycestovať buď do USA alebo Francúzska. V roku 1940 sa dozvedela o tom, že *„sa môže prihlásiť na ruskom vyslanectve a vyslanectvo dopomôže tomu, že sa môžem dostať do Ruska.“*³¹³ Skutočne aj zastupiteľský úrad ZSSR navštívila, nepochodila však. V apríli Schwarzová navštívila vyslanectvo po druhý raz a tu sa opäť stretla s úradníčkou, ktorá jej pri predchádzajúcej návšteve povedala, že v Rusku neprijímajú. Schwarzová sa jej podľa vlastnej výpovede následne spýtala, čo by sa stalo, ak by odcestovala na čierno. *„... táto mi odpovedala, že keď ma tam chytiť, že ma zastrelia, alebo sa dostanem do emigrantského tábora. V tomto kročil do tejto kancelárii jeden mne neznámy pán ..., ktorý sa ihneď spýtal písárky, ktorá práve hovorila so mňou, že o čo sa jedná, táto slečna povedala tomuto pánovi to samé, ako som jej to ja povedala, že by som chcela sa dostať na čierno do Ruska. Tento mne neznámy pán sa na mňa pozrel a zavolať ma do vedľajšej miestnosti, pravdepodobne to bola jeho kancelária. Tohoto neznámeho z vyslanectva ruského budem v mojej zápisnici volať F r i t z, lebo som ho potom poznala pod týmto menom...“*³¹⁴ „Fritz“ jej následne ponúkol asi 300 korún na prilepšenie, Schwarzová ich však neprijala. Nato jej povedal, aby sa vrátila o 2 týždne, že možno bude mať pre ňu prácu. Ona tam skutočne prišla a „Fritz“ jej povedal *„...že sa môžem dostať do Ruska až v takom prípade, keď sa vydám za jedného ruského štátneho občana, tým nadobudnem ruskú príslušnosť a potom sa môžem dostať do Ruska. Ja som odpovedala Fritzovi, že to nejde tak chytré, že si to najprv rozmyslím a musím tiež môjho nastávajúceho ženícha vidieť a poznať. Preto mi Fritz poznamenal, že mi s týmto mužom určí schôdzku, ale až v mesiaci auguste 1940 a až do tejto doby nesmiem navštíviť ruské vyslanectvo, lebo keby som ešte niekoľko razy prišla, tak ma iste polícia zatkne.“*³¹⁵

312 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 3. 1958.

313 ŠA BA, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942, zápisnica o výpovedi Štefanie Schreckovej zo dňa 26. 2. 1942.

314 Tamže.

315 Tamže.

Ako sme spomenuli vyššie, akcia na zatknutie Schwarza a Fomferru bola koordinovaná. Keď sa už obaja špióni nachádzali za mrežami, mohli pracovníci ÚŠB ľahšie koordinovať výsluchy a prípadne nezrovnalosti vysvetliť konfrontáciami. Fomferra sa však tiež obšírne priznal. V svojej 35 stranovej zápisnici vysvetlil vstup do Komunistickej strany Nemecka, svoje aktivity v nej, ako aj svoje školenia v ZSSR: „*Tento kurz (v roku 1930, pozn. M. M.) trval 4 mesiace a ako vedúci tohoto kurzu bol jeden Rus, ktorého som poznal pod menom „Alex“. Bola nám prednesená Teória učenia Marxa a Lenina, Dejiny KS, leninská teológia, vojenská geografia, topografia, stratégia a taktika, stopovacia a pozorovacia služba, prednáška o zbraniach, o výbušných látkach, o pouličných a partizánskych bojoch. ... Hlavný cieľ tohoto kurzu bol, aby frekventanti tohoto kurzu po skončení zas odcestovali domov a tam dľa príkazu umožnili s ich vedomosťami, za pomoci miestnej komunistickej strany svetovú revolúciu v širšom zmysle, prípadne aj ozbrojeným povstaním. Dľa mojej mienky ako u mňa tak aj u ostatných frekventantov bol tento cieľ docielený týmto kurzom.*“³¹⁶ Fomferra sa do Moskvy opäť vrátil a neskôr pri kurzoch pôsobil aj ako pomocný učiteľ. Krátko pracoval na Kominterne a v roku 1936 sa prihlásil ako dobrovoľník do Španielska, kam odcestoval s falošným československým pasom. Fomferra (neskôr aj Schwarz) tu pôsobil ako inštruktor ženistov a spravodajských skupín. V apríli 1939 boli obaja muži vyslaní ako špióni do strednej Európy. Pôsobiť mali najmä v severnom a strednom Nemecku, ale aj v Maďarsku a na Balkáne; za sídlo im vybrali Budapešť a Schwarz bol Fomferrovi podriadený. V Maďarsku sa im však nepodarilo získať spojenia a navyše maďarské pečiatky v ich falošných pasoch boli zle urobené, a tak obaja odcestovali do Paríža. Odtiaľ do Belgicka, kde mali získať nové pasy. Tam dostali aj nové inštrukcie: „*Tiež mi Herman povedal, že teraz pre pakt o neútočení medzi Nemeckom a ZSSR musíme v Nemecku veľmi opatrne pracovať a hlavne pracovať v Belgicku a aj Maďarsku a keď by sa stala nejaká zmena medzi Nemeckom a ZSSR, že budem informovaný cestou vyslanectva ZSSR v Budapešti alebo cestou kuriéra z Moskvy, alebo cestou vysielacky, ktorú som si mal v Budapešti postaviť.*“³¹⁷ Po návrate do Maďarska sa im dlhšie vysielacku zostaviť nepodarilo, napokon uspeli až vo februári 1940, ale spojenie s Moskvou nezískali. Schwarz sa neskôr zoznámil s is-

316 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, odpis zápisnice o výpovedi s Heinrichom Fomferrom z 12. marca 1942.

317 Tamže.

tým rádioinžinierom, ktorý im mal so stavbou vysielačky pomôcť, ale to sa im už dostávala na stopu maďarská polícia. Na základe toho následne dostali inštrukciu presunúť sa buď do Juhoslávie alebo na Slovensko. A keďže slovenské vyslanectvo v Budapešti robilo menšie obštrukcie, rozhodli sa obaja rezidenti presťahovať sa sem, čo aj uskutočnili, začiatkom jari 1940. Po vypuknutí vojny medzi Nemeckom a Sovietskym zväzom bolo sovietske vyslanectvo v Bratislave zavreté a obaja muži ostali bez spojenia a prísunu finančných prostriedkov. Fomferra však žil pomerne nákladným spôsobom života a začal si od svojich slovenských známych požičiavať peniaze. Keď koncom roka 1941 minul aj posledné, zvažoval ďalšie možnosti. Nakoniec sa so Schwarzom rozhodli poslať jeho manželku Štefániu do Sofie, odkiaľ mala priniesť inštrukcie a peniaze. Z bulharskej metropoly sa Schwarzová vrátila začiatkom januára 1942. Ako sme už spomínali vyššie, Schwarz medzitým požiadal Fomferru, aby povzbudil jeho spolupracovníkov, s ktorými podpaľovali slamu a robili sabotáže na železnici, pretože strácajú chuť ďalej sa angažovať. Postupne sa Schwarzovi známi (Svitnič, Adolf Hurbanič, Štefan David) s Fomferrom postretávali v Piešťanoch.

V januári 1942 sa aj Schwarz presťahoval do Piešťan. Fomferra ďalej vypovedal: „... bol som upozornený istým mladíkom Kurtom, ktorý pricestoval do Piešťan a povedal mi, že on spolu sedel so Svitničom a že tento ho požiadal, aby ma vyrozumel, abych si zmenil byt, že je nám polícia na stope.“³¹⁸ Ehrenstein Fomferru spojil s Tiborom Ábelesom, ktorý mu mal zaobstaráť nový byt. Ábeles mal tiež pôsobiť ako spojka medzi Fomferrom a Schwarzom, Fomferrovi však povedal, že ho komunisti podozrievajú zo spojenia s policiou. Nakoniec však nový byt pre Fomferru našiel v Hlohovci. O tomto byte však nepochybne vedel aj Ehrenstein a práve tu Fomferru o niekoľko dní zatkla polícia.

Po zadržaní oboch špiónov ÚŠB informovala pomocou policajného atašé v Bratislave Franza Goltza nemecké bezpečnostné zložky. Takmer obratom sa do Bratislavy dostavil Otto Koslowski spolu s ďalšími dvoma pracovníkmi Gestapa Leopoldom Eiblom a Johannom Zehetmayerom. Tí Fomferru aj Schwarz zbili a začali informatívny výsluch. Po krátkom čase odišli späť do Brna, krátko nato sa však vrátili späť a oboch väzňov si od ÚŠB vyžiadali na vypočutie do Brna. Fomferra aj Schwarz sa na Slovensko vrátili až po urgenciách, po niekoľkotýždňovom pobyte v Brne.³¹⁹

318 Tamže.

319 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 3. 1958.

Po ich návrate na Slovensko ÚŠB pokračovala vo výsluchoch. Schwarz počas nich viackrát vyjadril svoju nespokojnosť s Fomferrom, ktorý mu dával zlé inštrukcie. Tiež tvrdil, že bolo chybou, keď mu Fomferra nakázal zapojiť sa na ilegálnu KSS a v neposlednom rade sa na Fomferru hneval preto, že si veľkú časť financií, ktoré dostávali na spravodajskú činnosť, nechával na vlastné potreby.³²⁰

Na základe výpovedí zadržaných rezidentov bolo však Gestapo schopné rozbehnúť akciu s medzinárodným dopadom. Podľa povojnovej výpovede Otta Koslowského: „Z výsledku (Schwarza, pozn. M. M.) *bylo jasno, že sovětské vyslanectví v Sofii mělo zásobovat jednotlivé sabotážní skupiny, pokud byly činny v Evropě. Bylo patrné zejména z toho, že sovětský vojenský attaché přikázal Schwarzovi, prostřednictvím jeho manželky, aby navázal kurýrní spojení mezi Sofií a Bratislavou. Na přímlovu Schwarzovu mi jeho manželka řekla bez nátlaku místo setkání v Sofii a heslo. ... Po odhalení spojení sovětského vyslanectví v Sofii jsem navrhl SS-Oberführerovi Panzingerovi, že pošlu krim. asistenta Floriana 1.3.1942 do Sofie, aby učinil útok. Můj návrh schválil šéf úřadu IV – SS-Gruppenführer Müller. Byl jsem pověřen, abych se domluvil předem s policejním attaché u německého vyslanectví v Sofii, krim. ředitelem Wipperem, aby tento zařídil další u bulharské státní policie. Poněvadž již nebylo času k vystavení náležitých visa, bylo mi dovoleno, abych si libovolně získal nějakou možnost k přechodu hranic. Po návratu z Berlína jsem se ihned spojil s velitelem SS-Wachtbatalionu Böhmen/Mähren SS-Obersturmbannführerem Kneisslem a dal si od něho vystavit pro krim. asistenta Floriana a sebe vojenskou knížku SS, rozkazy k pochodu a jízdenky II. třídy do Sofie. ... Služebním autem jsme potom jeli z Brna do Bratislavy, kde jsem policejního attaché u německého vyslanectví krim. radu Goltze z rozkazu RSHA ústně informoval, příštího dne jsme cestovali balkánským rychlíkem dále, před čímž jsem také informoval přednostu ÚŠB dr. Starinského.“³²¹ Už počas výsluchov Fomferru a Schwarza v Brne sa na ÚŠB dostavil Goltz a požiadal Starinského, aby Schwarzovú eskortovali do Sofie, kde mala svedčiť. Po príchode Floriana a Koslowského do Sofie (18. marca 1942) sa obaja stretli s policajným riaditeľom Dragonovom, ktorý im povedal, že bulharská polícia si je vedomá faktu, že ZSSR na bulharské územie vysadil približne 40*

320 Tamže.

321 Tamže, výpis z prekladu z protokolu o výpovedi Otta Koslowského zo dňa 1. 4. 1947.

agentov z lietadiel a raz taký počet z ponoriek. Následne sa rozhodlo, že na druhý deň mal Florian uskutočniť prvý „útok“. Keďže nemal vhodné doklady, dal Dragonov príkaz, aby pohraničná stanica v Niši stiahla pasy všetkých bulharských cestujúcich z balkánskeho rýchlika, z ktorých vybrali jeden pre Floriana. Ten potom prerobili a dali tam Florianovu fotografiu. Florianov „útok“ začal stretnutím s istým mužom, ktorému sa predstavil ako spojka zo Slovenska. K nadviazaniu kuriérneho spojenia so Slovenskom vyzval Zaimov Schwarzovú pri jej návšteve v Sofii, dal jej aj heslo, čas a miesto spojenia.³²² Ten po približne hodinovom rozhovore prizval ďalšieho muža, staršieho, ktorý sa predstavil ako generál Zaimov. S ním sa potom Florian dohodol na ďalšej schôdzke, ktorá sa uskutočnila nasledujúci deň večer. Táto nebola na Koslowského žiadosť bulharskou políciou sledovaná. Po tom, čo sa Florian na dohodnutú adresu dostavil, čakali ho tam asi 4 – 5 ľudí. Floriana usadili, zhasli svetlo, zamkli dvere a odišli. Keď sa približne po hodinovom čakaní začal obávať, že padol do pasce, dostavili sa opäť Zaimov so svojim synovcom a ešte jedným mladším mužom. Zaimovov synovec na tomto stretnutí tmočil. Tretí bol „pomocníkom“ sovietskeho vojenského atašé v Sofii a Floriana podrobil dlhému výsluchu. Po jeho skončení vyhlásil, že Florianova situácia je ťažká, „*poněvadž jeho cestovní pas má zjevné nedostatky. Přerazítkování vyměněné fotografie bylo úmyslně povrchně provedeno, aby tak pas neměl vzhled legálního průkazu.*“³²³ Florian potom ostal so Zaimovovým synovcom v stálom styku, ktorý mu tiež za asistencie „pomocníka“ vojenského atašé ZSSR zaobstaral nový pas. Situácia sa však začínala zamotávať: „*Při příští schůzce s pomocníkem na místě určení, učinil tento Florianovi poklonu, že je obratný ilegální pracovník, a že má v úmyslu zaměstnat ho jako kurýra. Z toho důvodu a pro vlastní bezpečnost se měl Florian v příštích dnech přestěhovat na sovětské vyslanectví. Florian mi prohlásil, že je ochoten tak učinit a tím vyzvědět ilegální spojení v evropském měřítku. Policejní ředitel Dragonov si však dělal starosti, poněvadž by pak nemohl ručit za osobní bezpečnost Florianovu a práce Florianova by již nebyla tajnou. Zatčení pomocníka vojenského attaché nepřicházelo samozřejmě v úvahu, poněvadž by to mělo za následek obtížnou diplomatickou zápletku. Dragonov se proto rozhodl,*

322 BYSTRICKÝ, V.: *Spolupráca antifasistického hnutia na Slovensku s generálom Zaimovom*, s. 231 – 232.

323 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, výpis z prekladu z protokolu o výpovedi Otta Koslowského zo dňa 1. 4. 1947.

že zatkne Zajmova, jeho synovce a jiné osoby, zjištěné pozorováním ...³²⁴ Koslowski sa zúčastnil len jedného výsluchu, pretože išlo o vnútorné veci Bulharska. Zaujímavá je ešte jedna okolnosť: „Dôležité je ešte to, že se synovec Zajmova ihned nabídl, že bude pracovat jako konfident pro Gestapo. Tento návrh jsem ignoroval, poněvadž jsem stejně neměl vliv na další vývoj šetření.“³²⁵ V rámci akcie bulharská polícia rozložila dve sabotážne organizácie vo vnútri bulharskej armády – jednu v Sofii a druhú vo Varne. Obe boli zásobované výbušninami zo ZSSR, odkiaľ sa prenášali v diplomatickej pošte. Obaja pracovníci Gestapa obdržali za svoje aktivity bulharské policajné vyznamenanie. Dragonov ešte požadoval konfrontáciu Zaimova s manželkou Hansa Schwarzara, zadržaného na Slovensku.

Slovenské úrady tejto požiadavke vyhovelí a Sucký Schwarzovú eskortoval autom do Viedne, kde ich už čakalo poštové lietadlo. To ich dopravilo do Sofie. Cestou v lietadle ich sprevádzal jeden príslušník viedenského Gestapa a v Sofii ich na letisku čakal Koslowski. Sucký bol ubytovaný v hoteli, Schwarzovú držali v policajnej väznici. Ešte po ceste Schwarzová Suckého nahovárala, aby spolu utiekli, že by bola schopná zaistiť úkryt a prechod do ZSSR. Sucký jej na to odvetil, že si to premyslí, ale neurobil nič.³²⁶ V Sofii sa Sucký zúčastnil výsluchu Schwarzovej bulharskými detektívmi, na ktorom tlmočil ich požiadavku, aby pre ich potreby napísala o jej rokovaníach s členmi bulharskej komunistickej strany.³²⁷ Na druhý deň bola Schwarzová predvedená na výsluch a konfrontovaná s mužom, ktorý jej predtým odovzdal peniaze pre Schwarzara a Fomferru: „Po příletu do Sofie očekával nás na letišti KOSLOWSKI s autem a odjeli jsme do policejní věznice. Autem jel i SUCKÝ. Když mne dali do cely, přišel za mnou myslím druhý den bulharský policejní orgán a vysvětloval mi, co od mé osoby požadují. Já jsem mu nerozuměla a za nějakou dobu přišel za mnou na celu tento orgán ještě se SUCKÝM, který mi překládal z němčiny, co Bulhaři požadují. Chtěli abych sama rukou popsala podrobně celé mé jednání v Sofii, což jsem učinila. V Sofii jsem vyslýchána nebyla a za několik dnů jsem byla předvedena do jedné kanceláře a zde mi byl ukázán generál s nímž jsem jednala a později i jeho zeť. Oba jsem nepoznala, což jsem i prohlásila, protože oba byli ve značně zuboženém stavu. Generál

324 Tamže.

325 Tamže.

326 Tamže, protokol o výpovedi Štefanie Schwarzovej zo dňa 15. 5. 1958.

327 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 6. 1958.

*i jeho zeť mne poznali. Protokol se o konfrontaci nesepisoval.*³²⁸ Na druhý deň Bulhari Suckého so Schwarzovou odviezli späť na letisko a cestou si Koslowski pochvaľoval, že Schwarzová svedčila dobre. Leteli späť do Viedne a odtiaľ ich vyzdvihlo služobné auto ÚŠB.³²⁹

Celý tento prípad patrí k jedným z významných úspechov pracovníkov Ústredne štátnej bezpečnosti v Bratislave. Je to prípad, v ktorom slovenskí spravodajcovia zasiahli do vysokej spravodajskej politiky svetových mocností.³³⁰

3.2.2. II. ilegálne ÚV

Ján Osoha, ktorý ostal spomedzi najvyšších funkcionárov strany na slobode sám, na organizovanie komunistickej ilegality po zatknutí I. ÚV nerezignoval. Preto prikročil k vybudovaniu nového vedenia. Ako ďalších členov si vybral Ota Kleina-Krajňáka³³¹ a Vincenta Škrabalu. Nové vedenie Komunistickej strany Slovenska sa sformovalo v septembri 1941.³³² Od jesene 1941 do jari 1942 sa ÚŠB podarilo pozatýkať mnoho nižších fun-

328 Tamže, protokol o výpovedi Štefánie Schwarzovej zo dňa 15. 5. 1958.

329 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 12. 3. 1958.

330 Na margo Fomferru a Schwarzova dodávam ešte jednu Suckého osobnú spomienku: „*Někdy v r. 1947, když jsem byl propuštěn na svobodu, setkal jsem se náhodou v Bratislavě na ulici se SCHWARZOVOU. Když jsem se jí dotazoval jak se jí daří, odpověděla mi, že je vdova. Uvedla, že její manžel s FOMFERROU byl v době Slovenského národního povstání osvobozen partizány a aktivně se zapojil do boje proti německé armádě a v boji též padl. Rozhorčeně mluvila o FOMFERROVI, který se po osvobození z vězení ukrýval, boje se neúčastnil a po skončení války odjel i se svojí manželkou do Německa, kde má být údajně ve vyšší funkci.*“ Tamže. Dodávam, že Fomferra pôsobil na Ministerstve pre štátnu bezpečnosť, neskôr ho pre jeho výpovede na Gestape suspendovali a nakoniec sa do štátnych služieb vrátil vo funkcii podplukovníka pohraničnej polície, od roku 1961 bol na dôchodku a o rok neskôr ho povýšili na plukovníka.

331 O ňom mala ÚŠB informácie už dlhšiu dobu, Suckému ich poskytol Jozef Leer, ktorý pre políciu pracoval približne už od roku 1932. Tamtiež, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 14. 12. 1957. Oto Klein si neskôr zmenil meno na Krajňáka. Používame ho však v dvojtvare Klein – Krajňák, aby bolo jasné, že ide o tú istú osobu a tiež preto, že sa to v historickej literatúre už zaužívalo.

332 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 475.

kcionárov KS.³³³ Komunistická strana pokračovala, aj napriek niektorým zmenám v taktike, v nastúpenom kurze. Tou zmenou je myslená ochota dohodnúť sa na spolupráci s partnermi z tzv. občianskeho odboja. To bolo samozrejme len dočasné stanovisko, a ako na základe dobového programu KS napísala Anna Štvrtecká, cieľom Osohom vedených komunistov bolo využiť porážku Nemecka na nastolenie vlády komunistov. Nie je to žiadna zmena oproti predchádzajúcim, ale v podstate ani neskorším programom Komunistickej strany Slovenska (resp. Československa). V tom čase však dávali svoje ciele najavo ešte príliš okato, a to je dôvodom, prečo snahy o zjednotenie proti režimu opozičných skupín pod komunistickou taktovkou boli odsúdené na neúspech.

Po úspechoch proti sovietskej špionážnej sieti zo začiatku roku bol rok 1942 pre komunistické oddelenie ÚŠB mimoriadne bohatý na úspešné policajné zásahy. Už 23. apríla 1942 sa podarilo inšpektorovi Vojtechovi Zavillovi pri náhodnom stretnutí na ulici v Bratislave zadržať Vincenta Škrabalu, člena nového ilegálneho ÚV KSS.³³⁴ Zavilla Škrabalu spoznal a vyzval ho, aby ho nasledoval na policajné riaditeľstvo. Škrabala naoko poslúchol, cestou však chcel utiecť. Keď si však počas cesty uvedomil, že sa mu to nepodarí, vytiahol pištoľ a začal na Zavillu strieľať. Podarilo sa mu však len Zavillovi prestreliť kabát, avšak Zavilla Škrabalu po krátkom zápase odzbrojil a eskortoval na políciu. Škrabala nebol pre ÚŠB neznámou postavou. A nielen preto, že už z výpovedí Širokého vedeli, že je to muž, ktorý bývalého poslanca sprevádzal na ceste z Moskvy.

Počas výsluchu Škrabala objasnil svoju činnosť. Detektívom vysvetlil, ako sa okamžite po vzniku Slovenského štátu zapojil do ilegálnej činnosti (vydávanie letákov a pod.) a ako bol už v roku 1939 za túto činnosť zadržaný. Po prepustení vo svojej činnosti pokračoval. Po zadržaní svojho spolupracovníka Karola Černockého ho na pokyn vedenia KSS v Banskej Bystrici pomohol oslobodiť z väzenia, a potom spoločne utiekli do ZSSR.³³⁵ Škrabala v Moskve absolvoval technický kurz zameraný na výrobu letákov. Počas výsluchu tiež objasnil, ako sa so Širokým dostali späť na Slovensko a ako Širokému pomáhal. Ďalej detektívom vysvetlil, ako neskôr, keď odišiel

333 Pozri: Tamže, s. 475 – 479.

334 Pripomeňme, že Škrabala sa v roku 1941 vrátil z Moskvy spolu s Viliamom Širokým. Škrabala z Moskvy priniesol inštrukcie na výrobu komunistických letákov.

335 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 14. 3. 1958.

na Širokého príkaz do Bratislavy, sa spojil s Rosenbaumom, Otom Kleinom-Krajňákom a Jánom Osohom. Vypovedal, že po zatknutí Širokého a Ďuriša prizval Osoha do ilegálneho ÚV práve Ota Kleina-Krajňáka a Škrabalu a po zatknutom Vojtechovi Kohnovi sa vedúcim technického aparátu stal Ernest Rosenthal. Aby sa medzi komunistami nerozšírila správa o Škrabalovom zatknutí, do cely ho umiestnili pod falošným menom. Na základe jeho výpovedí boli Klein-Krajňák a Rosenthal takmer okamžite zatknutí. Osoha zatiaľ nie, pretože sa nachádzal na neznámom mieste mimo Bratislavy. Časť Škrabalovej výpovede nebola protokolovaná, aby nebol pred súdom odhalený ako zdroj úniku informácií. ÚŠB tiež posunula deň jeho zatknutia z 23. apríla na 24. apríla 1942. Posunutím dátumu zatknutia ÚŠB chcela dosiahnuť znemožnenie odhalenia zdroja svojich informácií. V tento deň totiž zatkli Kleina-Krajňáka, Jána Vaňu a ďalších.³³⁶ Ďalej Škrabala podrobne vypovedal o inštrukciách, ktoré priniesli so Širokým z Moskvy.

Tým sa však pre Škrabalu celá záležitosť neskončila. Po umiestnení do policajnej väznice, kam ÚŠB zapísalo (s jeho súhlasom) Škrabalu pod menom Zámečník³³⁷, vyšetrovanie pokračovalo. Škrabala sa ešte niekoľkokrát sám prihlásil k výpovedi. „*Již v průběhu vyšetřování, choval se ŠKRABALA k vyšetřujícím orgánům velice přátelsky a vyprávěl různé příběhy z jeho života, což nemělo s vyšetřováním nic společného. Víím, že ŠKRABALA často vyprávěl o svém pobytu v Moskvě, jak se tam žije, jejich zvyky, o své stranické práci za I. republiky a ještě další, na podrobnosti se již nepamatují.*“³³⁸ Škrabalu aj napriek tomu neskôr postavili pred súd a odsúdili.³³⁹ Napriek jeho obsiahlym výpovediam sa ÚŠB nerozhodla zverbovať a využívať ho ako svojho konfidenta: „*Pokud se ŠKRABALA přihlásil k výsledku a sdělil některé poznatky o ilegální práci funkcionářů KSS ve věznicí na policii i u Krajského soudu a o jejich spojení pomocí motáků na vedoucí funkcionáře na svobodu, vždy tak dělal z vlastní iniciativy. Z jakého důvodu to ŠKRABALA dělal, to nevíím. Domnívám se, že ŠKRABALA byl zatrpklý vůči Jánovi OSOHOVI, protože mu OSOHA dával za vinu, že nepostupoval dost operativně a opatrně při umístování Viliama ŠIROKÉHO do ilegálního*

336 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 198.

337 Umiestnenie pod falošným menom malo zásadný význam. Vo väznici sa nachádzalo veľa väzňov a mnohých z nich postupne prepúšťali. ÚŠB však nechcela, aby sa o Škrabalovom zatknutí komunisti dozvedeli. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaraďené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 17. 3. 1958.

338 Tamže.

339 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3182/1942.

bytu a že tím také došlo k jeho (Širokého, pozn. M. M.) zatčení.³⁴⁰ Neskôr pomocou dozorcov vo väznici a prostredníctvom motákov nadviazal so Škrabalom styk Široký. Široký Škrabalovi oznámil rozsah svojej výpovede a žiadal ho, aby vypovedal podobne. U Škrabalu si tiež zatknutí funkcionári pomocou dozorcov overovali, či neprezradil ďalších funkcionárov (v čase, keď už Škrabala sedel vo väznici Krajského súdu). Škrabala však svoju výpoveď spísanú na ÚŠB pred vyšetrojúcim sudcom neodvolal ani napriek tomu, že mu to iní zatknutí funkcionári (Široký, Ďuriš, Benada atď.) radili.³⁴¹ Preto s ním prerušili spojenie.

Oto Klein-Krajňák spočiatku popieral ilegálnu činnosť. Keď ho však ostatní zatknutí svojimi výpoveďami usvedčili, vypovedal obsiahlo a podrobne. Vypovedal nielen o svojej činnosti, ale aj o aktivitách ďalších komunistov, napr. Gustáva Husáka. Jeho zatknutie prišlo na rad tiež: „*O ilegálnej činnosti Dr. Gustava HUSÁKA jsme věděli již ze správ agenta ÚŠB KOPENICHA a z výpovědi Jozefa IVANIČE, Júlia ĎURIŠE, Otto KLEINA a dalších. Dr. HUSÁK styky s vedoucími funkcionáři KS doznal, ale popíral aktivní činnost. Byl vyšetřován jen několik dní, když krátce po zatčení přišel intervenovat advokát Dr. BUGÁR, který byl v příbuzenských svazcích s ministrem spravedlnosti. Dostal jsem od Dr. BEŇUŠKY příkaz propustit Dr. HUSÁKA na svobodu a zastavit trestní stíhání. Dr. HUSÁK se s Dr. BEŇUŠKOU velmi dobře znal a před propuštěním měli spolu delší rozhovor, jehož obsah neznám. Po tomto propuštění navštívil Dr. HUSÁK Dr. BEŇUŠKU ještě několikrát, ale o čem spolu jednali nevím.*“³⁴²

V tomto období zatkli po druhý raz aj Pavla Stahla. Na ulici v Žiline ho spoznal a zadržal inšpektor Mišovič. Odtiaľ ho previezli do Bratislavy na ÚŠB. Počas výsluchu ho detektívi z ÚŠB zbili a potom začal objasňovať svoju činnosť. Vypovedal o svojich aktivitách v ilegálnej strane už od roku 1939 a spolupracoval s Ludovítom Benadom. Stahl v rámci svojich aktivít niekoľkokrát cestoval do Prahy, kde rokoval s Júliusom Ďurišom a prinášal na Slovensko inštrukcie. Pokyny odovzdával Vojtechovi Kohnovi a ten ich doručoval Osohovi. Kohn tiež vybavil Stahlovi fingované zamestnanie a povolenie k pobytu (Stahl bol českej národnosti). Ďuriš mal tiež údajne poveriť Stahla vedením technického aparátu a našiel tlačiareň, kde tlačili ilegálne

340 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 3. 1958.

341 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 3. 1958.

342 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 9. 1959.

letáky.³⁴³ Ďalej: „*Při výsleších byl bit [Stahl, pozn. M. M.] a potom vysvětloval útek z lavy společně s TONHAUSEREM. Vypovídal též o spojení na žilinskou oblast a ústřední vedení, ale já se jeho výslechů nezúčastnil a proto podrobnosti neznám. Pamatuji se však, že právě výpovědi Pavla STAHLA byla zjištěna další podrobnost o ilegální činnosti Štefana DUBČEKA.*“³⁴⁴

Na záver tejto podkapitoly môžeme teda konštatovať, že ÚŠB získala informácie o členoch III. ilegálneho vedenia KSS ešte skôr, ako vzniklo. Aj to bol dôvod, prečo jeho odhalenie trvalo ešte kratší čas, ako odhalenie predchádzajúceho.

3.3. Falošné peniaze

Na tomto mieste si dovoľíme krátku odbočku od aktivít komunistickej ilegality a od zásahov ÚŠB proti nej. Počas svojich výsluchov koncom 50. rokov 20. storočia Sucký vypovedal okrem iného o tom, ako pracovníci Gestapa chodili na Slovensko nakupovať.

Podľa Suckého spočiatku mali Koslowski a jeho spolupracovníci na nákupy slovenské koruny. Neskôr si na čierno vymieňali zlaté franky, tie však tiež čoskoro minuli. A potom začali chodiť s americkými dolármi. Koslowski s nimi prišiel na ÚŠB a požiadal Suckého, aby mu išiel zameniť niekoľko 100 dolárových bankoviek: „*V tú dobu bol náhodou v úrade t.j. na ÚŠB tiež agent Jozef Leer. Ja som sa ho spýtal či by nemohol zameniť doláre, keďže tohoto agenta osobne poznal aj Koslowski. Leer prisľúbil, že doláre zamení. Preto si Koslowski s Leerom ushovorili v meste schôdzku kde mu má Leer odovzdať slovenské peniaze, ktoré za doláre dostane. Keď som sa s Leerom o niekoľko dní zas stretol, povedal mne tento, že s dolárami od Koslowského bol na niekoľko miestach ale, že ich nemohol zameniť, lebo boli falošné (padelané). Leer však toto Koslowskému nepovedal lebo sa obával, ale len povedal, že ich nemohol zameniť. Ja som doláre od Koslowského mal v rukách a viem, že boli celkom nové bankovky.*“³⁴⁵ Pri inej návšteve to skúsili znovu, opäť neúspešne. Beňuška sa už nezdržal a na margo týchto peňazí sa vyjadril, že ešte smrdia farbou.

343 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 4. 5. 1958.

344 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 9. 1959.

345 Tamže, rukopisné spomienky Imricha Suckého.

Pracovníci Gestapa teda pochopili, že si na výmenu peňazí musia nájsť niekoho iného. Okolo polovice roku 1942 zbadal Sucký pred obchodom na dnešnej Heydukovej ulici pred Charitasom auto, ktoré používali pracovníci brnenského Gestapa. Sucký auto nenápadne pozoroval a zaregistroval, že v ňom sedí Otto Koslowski a ešte jeden muž a po krátkom čase prišiel k autu Florian, nasadol do neho a auto odišlo. Keďže však na ten deň nebola dohodnutá návšteva Gestapa na ÚŠB, išiel sa Sucký prezvedieť do obchodu čo tam robili. V obchode stretol Samuela Sterna s istým šťastným a ďalším mužom, ktorého nepoznal. Sucký sa na to Sterna pýtal, čo robil v obchode ten pán (Florian), ktorý pred chvíľou vyšiel. Stern odpovedal otázkou, či ho Sucký pozná. Po pritakaní Stern uviedol, že je to pracovník Gestapa z Brna a že títo páni za ním často jazdia a obchodujú s valutami (t.j. vymieňali valuty za slovenské koruny). Počas rozhovoru Stern Suckého žiadal, aby na nich nepodávali trestné oznámenie za čierny obchod s valutami, lebo ako Židia by mohli mať zo strany Gestapa nepríjemnosti. Sucký o tom informoval Beňušku: „... tento však mi povedal abych sa nemiešal do tejto záležitosti, lebo by boli z toho zbytočné nepríjemnosti zo strany nem. Gestapa.“³⁴⁶

Kvôli objektivite treba ešte dodať, že datovanie celej tejto záležitosti je nejasné, sám Sucký raz tvrdil, že sa odohrala v roku 1942 a raz, že až v roku 1943. Ide však o mimoriadne zaujímavé poznatky, a preto sme sa rozhodli, že to spomenieme.

3.4. Zatknutie III. ilegálneho ÚV

Po zatýkaniach na jar 1942 ostal podľa vlastného vyjadrenia Ján Osoha z okruhu funkcionárov, ktorými sa obklopil, sám. Pristúpil preto k vytvoreniu nového vedenia z ľudí, ktorých až tak dobre nepoznal.³⁴⁷ Nové ilegálne vedenie sa mu však zorganizovať podarilo, povolal do neho Jozefa Lietavca a Štefana Dubčeka. Lietavec podľa Osohu nebol ideálny kandidát, lepšieho však po ruke nemal. Ani Štefan Dubček podľa Osohu nebol najvhodnejší, Osoha ho podľa svojej výpovede nepovažoval za veľmi schopného. Obaja sa však dlhšie poznali a Dubček bol, podobne ako

346 Tamže.

347 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

Osoha, účastníkom INTERHELPA. Je tiež pravdepodobné, že Dubček mal aj jednu „škvvrnu“ z minulosti, ktorú však počas svojho výsluchu na ÚŠB len naznačil: „Pri tejto návšteve sa ma Osoha spytoval, prečo som vlastne pricestoval späť na Slovensko a ja som mu aj povedal, že som bol vykázaný zo SSSR a tiež som mu udal dôvod.“³⁴⁸

Na vavrínoch však nezaspali ani pracovníci komunistického oddelenia ÚŠB. V prvej polovici roku 1942 pokračovali zatýkania nižších funkcionárskych kádrov.³⁴⁹ V júli 1942 zavolať Suckému Beňuška a oznámil mu, že vo vojenských kasárňach v Piešťanoch došlo ku krádeži zbraní. Spravodajský dôstojník major Jozef Schenko³⁵⁰ požiadal ÚŠB o spoluprácu pri vyšetrovaní. Sucký sa mal hlásiť v Piešťanoch a pomáhať vojenským spravodajcom vo vyšetrovaní. Išiel tam spolu s inšpektorom Jánom Zajacom. V Piešťanoch zmizli štyri ľahké guľomety, dvanásť pištolí, jedna puška a munícia. Detektívom z ÚŠB sa podarilo získať svedectvo jednej ženy, ktorá videla v noci z 18. na 19. júla 1942 niekoľko vojakov vynášať z kasárni nejaké debničky. Žena tiež udala popis jedného čatára, ktorý bol so skupinou. Na základe tohto opisu bol vypočutý čatár Ladislav Hanzel, na ktorého sa popis hodil. Po tom, ako Zajac zistil, že Hanzel má falošné alibi, sa čatár ku krádeži zbraní priznal.³⁵¹ Hanzel bol napojený na ilegálnu KSS a zbrane ukradol na popud Jaroslava Hlinenského. Skupine mal dodať 25 pušiek, 3000 nábojov a jeden guľomet.³⁵² V máji 1942 totiž Hlinenský na schôdzke Hanzela inštruoval v tom zmysle, že založil partizánsku skupinu,³⁵³ ktorá sa zdržiava v blízkosti Piešťan a že partizáni potrebujú zbrane

348 Tamže, zápisnica o výpovedi Štefana Dubčeka z 21. 7. 1942.

349 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 500 – 501.

350 Jozef Schenko pôsobil na 2. oddelení MNO, od júna 1942 bol vedúcim tohto oddelenia. V roku 1943 ho vo funkcii vystriedal Ján Stanek.

351 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 26. 3. 1958.

352 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 236. Porovnaj vyššie uvedený údaj, že sa Hanzelovi zo skladu podarilo ukradnúť 12 pištolí, 1 pušku a 4 guľomety. A MV ČR, S-53-9, preklad Situačnej správy č. 5 o komunistickej činnosti na Slovensku a v Maďarsku z 18. 9. 1943.

353 To však nebola nová idea, komunisti sa na zakladanie takýchto skupín pripravovali (resp. o tom uvažovali) už od roku 1940. ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 176.

a strelivo. Pištoly sa dostali k adresátom, guľomety polícia našla na mieste, kde ich Hanzel uschoval.³⁵⁴

O vytvorení partizánskych skupín sa vo vedení KSS uvažovalo už od začiatku roku 1942. Osoha s Hlinenským sa o tom radili už vo februári 1942.³⁵⁵ Podľa výpovede Hlinenského na ÚŠB ho Osoha poveril vedením západnej oblasti (po zatknutom Otovi Kleinovi-Krajňákovi), o partizánoch sa dozvedel až od šéfa ilegálnej KSS,³⁵⁶ ktorý ho organizovaním skupiny poveril. Hlinenský sa skutočne dohodol s viacerými komunistami, že založia partizánsku skupinu a odídu spolu do hôr.

Dňa 30. mája sa desiatich partizánov vybrali z Bratislavy turistickými chodníkmi do lesa. Neskôr sa presunuli k Častej. Táborili v lesoch, živili sa konzervami, zberom lesných plodov a pytliactvom. Dvaja z nich neskôr skupinu opustili, namiesto nich sa k nej však neskôr pridalo niekoľko ďalších ľudí. Za necelé tri týždne svojho pôsobenia však skupina nepodnikla žiadnu akciu, celý čas sa v podstate len cvičili, presúvali po lesoch a neustále chodili do Bratislavy, či už pre inštrukcie, ale aj navštevovať rodiny a nakupovať. Do Bratislavy často chodil aj samotný Jaroslav Hlinenský. Sucký o tom tvrdil: „*Při jedné schůzce HLINENSKÉHO s Jánom OSOHOU, vytýkal mu OSOHA, že odešli jako partizáni do lesa a že on ví o tom, že se stále někdo z partyzánské skupiny zdržuje v Bratislavě.*“³⁵⁷ Preto Osoha prikázal Hlinenskému, aby skupina odišla k zrúcaninám hradu Tematín a nadviazali tam spojenie s Jozefom Lietavcom. Hlinenský sa však medzičasom vzdal velenia a partizáni sa rozhodli, že skupinu by mal viesť vojak. K tomu už však nedošlo, pretože sa členovia počas táborenia pri obci Chtelnica otrávil hubami a zadržali ich žandári.³⁵⁸ Problémom však bolo aj to, že už pred odchodom do lesov niektorí stranícki funkcionári Hlinenského

354 A MV ČR, S-53-9, preklad Situačnej správy č. 5 o komunistickej činnosti na Slovensku a v Maďarsku z 18. 9. 1943.

355 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jána Osohu zo dňa 30. 7. 1942. Podľa Jozefa Jablonického však Osoha so založením partizánskej skupiny váhal. JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 500.

356 Tamže, zápisnica o výpovedi Jaroslava Hlinenského z 22. 7. 1942.

357 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 28. 3. 1958.

358 Za tento prípad ocenil minister Mach celé komunistické oddelenie odmenou 10 000 korún, ktoré Jozef Beňuška prevzal 25. 7. 1942. A deň predtým Beňuška prevzal pre celé oddelenie „za prácu konanú v prospech Slov. štátu“ sumu 20 000 KS. A ÚPN, f. KS ZNB Bratislava S ŠtB, T-578.

podozrievali, že je konfidentom ÚŠB a tieto podozrenia prenikli aj do samotnej skupiny. Podľa Štvrteckej o tom vedel Alexander Markuš a Ľudovít Beer.³⁵⁹ Hlinenský naopak nedôveroval inému členovi skupiny Eugenovi Neumannovi-Novákovi. Skupinu navyše postretli viaceré nehody, ako napríklad náhodné (smrteľné) postrelenie jedného člena druhým. Dá sa teda konštatovať, že táto partizánska skupina nepredstavovala pre režim nijakú veľkú hrozbu. Aj ukradnuté zbrane sa na mieste, kde ich Hanzel uschoval, nachádzali stále preto, lebo ich partizáni ani nestihli odnieť.³⁶⁰

Spomínané odhalenie čatára Hanzela a aj zatknutie partizánskej skupiny Jaroslava Hlinenského priviedli pracovníkov ÚŠB k zatknutiu celého 3. ilegálneho ÚV, tentokrát však už aj s Osohom.

O Jánovi Osohovi vedelo komunistické oddelenie už od roku 1940, a to z výpovedí vtedy zatknutých funkcionárov – Tonhauzera,³⁶¹ Vavru, Benadu, Duriša a ďalších, pričom poslední traja menovaní o ňom vypovedali obširnejšie a označovali ho pravým menom. Časť funkcionárov však poznala len jeho krycie meno. Osoha bol v podstate úspešným organizátorom ilegálnej komunistickej strany, predovšetkým jemu sa neustále darilo vytvárať nové organizácie po zatknutí predchádzajúcich. Tiež zlepšil stranícku finančnú situáciu, vybudoval technický aparát a kontroloval finančné toky. Neskôr Osohu bližšie identifikoval aj konfident Kopenich, ktorý však vedel udať len približnú adresu, na ktorej sa Osoha zdržoval. Sucký v jednej zo svojich výpovedí tvrdí, že k zatknutiu Osohu viedlo až priznanie Vincenta Škrabalu, ktorý udal presnú adresu, na ktorej sa vedúci ilegálnej KSS zdržuje a ktorú odvtedy detektívi ÚŠB pozorovali. Najpravdepodobnejšie je, že ÚŠB získala viacero nezávislých zdrojov informácií. Jedným z nich bol aj veliteľ partizánov Jaroslav Hlinenský. O ňom ako o konfidentovi vypovedal aj inšpektor Mikuláš Švrček: „*V r. 1942 bol (Hlinenský, pozn. M. M.) zaistený ÚŠB pre ilegálnu činnosť a bol vypočúvaný na riaditeľstve ÚŠB Imrichom SUCKÝM. Pri tomto som niekedy bol aj ja do tých vecí som bol zasvä-*

359 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 232.

360 Podľa Alexandra Markuša ich zatkli 16. 7. 1942. ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Alexandra Markuša z 21. 7. 1942. O Markušovi pozri napr.: ZAVACKÁ, M.: *Alexander Markuš. Osudný transport do Mauthausenu*. In: MICHÁLEK, S., KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia*. Bratislava 2003, s. 387 – 390.

361 Sucký tvrdí, že pravé meno Jána Osohu sa prvýkrát dozvedel práve od Tonhauzera. NA ČR, f. ÚV KSČ, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 3.4.1958.

tený ako orgán ÚŠB, takže viem, že pri výsluchu všetko zradil a povedal do detailov čo len vedel. Počas vyšetrovania boli mu dávanej rôzne úľavy, manželka k nemu chodila, kde mu nosila jedlo, dostával cigarety a pritom ho už SUCKÝ pripravoval pre spoluprácu. Viem dobre, že HLINENSKÝ prezradil mnoho ľudí a boli všetci likvidovaní, ale po mene tých ľudí nepoznám. Bola to skupina ilegálnych pracovníkov z Bratislavy a pokiaľ si pamätám sám HLINENSKÝ bol vo vyššom vedení tejto ilegálnej organizácie, poznal mnoho ilegálnych pracovníkov, takže aj veľa ich zradil. Po výsluchu asi za 14 alebo 21 dní bol HLINENSKÝ prepustený na slobodu už zaviazaný pre spoluprácu ako konfident SUCKÉHO. Kde potom bol zapojený do ilegality už ako agent ÚŠB to neviem, ani neviem čo robil. O tom, čo som vyššie vypovedal som sa dozvedel priamo na ÚŠB ako orgán, pretože som bol v styku s orgánmi aj s ním pri výsluchu. Bol to veľmi smiešny chlap, orgáni ÚŠB sa len tak smiali, ako všetko hovoril, ako vyrádzal ilegality.³⁶² Hlinenského skutočne vypočúval inšpektor Mikuláš Švrček a zápisnica nesie dátum 22. júla 1942. Po získaní adresy dostal Sucký od Beňušku pokyn, aby spolu s Ondrejom Nemčekom išli na uvedenú adresu, Osoha zatkli a vykonali domovú prehliadku.³⁶³ Keď Sucký s Nemčekom na uvedenú adresu prišli, spýtali sa majiteľky domu, či je Osoha tam (poznali aj jeho krycie meno). Tá im pomerne dôverčivo oznámila, že Osoha odcestoval mimo Bratislavy. Domovú prehliadku nevykonali, byt však pracovníci ÚŠB nepretržite pozorovali. Zatkutie sa uskutočnilo 19. júla 1942. Detektívi z ÚŠB tiež sledovali majiteľku domu v Slávičom údolí, kde Osoha býval. Osoha sa krátko pred svojím zadržaním stretol s Teréziou Szabóovou, ktorá neskôr vypovedala, že si neďaleko miesta stretnutia všimla orgánov ÚŠB. Osoha absolvoval ešte ďalšie schôdzky, zatkutie prišlo na poslednej, s Helenou Markušovou, ktorá bola manželkou Alexandra Markuša, politického komisára (politruka) v Hlinenského partizánskej jednotke. Markušová stihla ešte pár minút pred zatknutím odovzdať Osohovi moták z väzenia, v ktorom bol Hlinenský označený za zradcu. Neskôr tiež tvrdila, že ju ešte koncom roku 1942 Osoha varoval pred Štefanom Handerom, s ktorým sa stretávala a od ktorého preberala vyzbierané členské príspevky.³⁶⁴ Toto tvrdenie je

362 Tamže, odpis protokolu o výpovedi na KS MV Košice s Mikulášom Švrčkom zo dňa 15. 12. 1954. Pretože sa však táto výpoveď nedá považovať za úplne spoľahlivú, porovnaj: JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 504.

363 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 3. 4. 1958.

364 Tamže, záznam o pohovore s Helenou Markušovou zo dňa 6. 4. 1959.

však pravdepodobne vymyslené. O Osohovom zatknutí Sucký v roku 1958 vypovedal: „*Při zatknutí Jána OSOHY jsem nebyl přítomný. Domnívám se, že Ján OSOHA byl zatčen orgánem ÚŠB Michalem LINDNEREM a myslím ještě jedním orgánem ve Slavičím údolí.*“³⁶⁵ Na zatknutie Osohu spomínal aj Karol Madluška, ktorý sa ho zúčastnil: „*Od SUCKÉHO som sa dozvedel, že sa zúčastním zatknutia Jána OSOHU a dal mi pokyn, aby som odišiel do Slavičieho údolia a určil mi miesto, kde mám dávať pozor a v prípade, že by tam šla nejaká osoba, aby som ju legitimoval a v prípade, že by sa jednalo o podozrivú osobu, aby som ju zadržal. Hliadkoval som poblíž potoka Vydřica při lúce. Tu som bol do večera, nikto za mnou neprišiel a preto som sa vrátil späť na úradovňu. Tu som sa dozvedel, že Osoha bol zadržaný.*“³⁶⁶ Treba dodať, že v Slavičom údolí sa zdržoval aj Štefan Dubček, ktorého spolu s ďalšími komunistami ÚŠB tiež zatkla.³⁶⁷ Tým sa za mrežami ocitli dvaja z trojčlenného vedenia KSS.

V tom čase však ešte nevedeli o zakopanom archíve ilegálnej KSS, ktorý podľa Suckého prezradil Hlinenský.³⁶⁸ Ten pri informatívnom výsluchu tiež prezradil, že Osohovi pomáhal zakopať stranícky archív a miesto, kde sa tak stalo. V archíve sa nachádzalo veľa straníckeho materiálu, ktorý si Osoha odkladal už od roku 1940, okrem letákov, teoretických prác a štúdií, finančných dokladov a rôznych zoznamov, v ňom ÚŠB našla aj informácie o Revolučných národných výboroch a o rokovaníach, ktoré komunisti viedli s bývalými agrárnikmi.³⁶⁹ Po prevezení materiálu na ÚŠB začali jej pracovníci nájdený materiál triediť. Triedenia sa zúčastnil aj Jozef Beňuška, ktorý ho riadil a dával pokyny, určoval, čo má byť odfotografované, čo a kolkokrát má byť opísané.³⁷⁰ Na základe toho sa dá považovať tvrdenie o tom, že archív svojím neodobným zásahom pomohla odhaliť Osohova manželka Magda Freireichová, za neopodstatnené. Tej navyše šéf ÚŠB povolil nosiť

365 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 3. 4. 1958.

366 Tamže, protokol o výpovedi Karola Madlušku zo dňa 1. 8. 1958.

367 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2*, s. 505.

368 Podľa Suckého to mohol byť Jaroslav Hlinenský, NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 5. 1958.

369 Pozri viac: JABLONICKÝ, J.: *Národný front bez frontových bojovníkov. Historický časopis*, roč. 40, 1992, č. 1 s. 94 – 104.

370 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 8. 1958.

Osohovi do väznice jedlo, čo by skutočne mohlo naznačiť ochotu Osohu vypovedať a „spolupracovať“ s vyšetrovateľmi (pozri nižšie).³⁷¹

Zatknutého Jána Osohu vypočúval Imrich Sucký a výsluchov sa zo začiatku zúčastňoval aj Jozef Beňuška alebo tajomník ÚŠB Ondrej Nemček.³⁷² Keďže Osoha pred svojím zatknutím udržoval prostredníctvom dozorcov spojenie so zatknutými komunistami, mal celkom dobrú predstavu o tom, čo všetko je ÚŠB známe. Pri svojich výsluchoch sa aj v takomto rozsahu priznal. Sucký podľa vlastných slov zamerlal vyšetrovanie na zisťovanie toho, ako Osoha po vytvorení Slovenského štátu pracoval vo funkcii oblastného vedúceho v Bratislave, neskôr, keď sa stal členom ÚV, ako pracoval na poli agitácie a propagandy. Osoha vypovedal aj o stretnutiach so slovenskými a moravskými funkcionármi KS, objasnil finančnú stránku komunistickej ilegálnej práce, budovanie technického aparátu a mechanizmy, ktoré KS používala po zatknutí funkcionárov na obnovenie svojich aktivít. Vyšetrovanie samozrejme neobišlo zabavený archív. V ňom sa nachádzalo množstvo motákov, ktoré posielali uväznení komunisti z väzenia pomocou dozorcov. Sucký zanechal vo svojich výpovediach nasledovný opis Osohovho výsluchu: *„Jana OSOHU jsem vyslychal sám a z počátku ilegální činnost popíral. Při domovní prohlídce nebyl u něho nalezen žádný ilegální materiál kromě pistole. OSOHU jsem po jeho zatčení vyslychal jen krátce a to spíše informativně, neboť v té době probíhalo ještě několik jiných akcí, kterých jsem se musel zúčastnit a s normálním výslechem jsem začal až v době, kdy byl již nalezen ústřední archiv KS. Po předložení materiálu z archivu počal Jan OSOHA bez jakéhokoli násilí svoji ilegální činnost podrobně vysvětlovat. Tak nám vysvětlil způsob přechodu strany z legality do illegality a počátky budování ilegálních organizací KS na Slovensku, tvoření jednotlivých ústředních vedení, způsob organizování skupin v obvodech, místech i oblastech, což jsme si všechno porovnávali podle našich schémat. OSOHA vypovídal i o způsobu řízení jednotlivých organizací, celkovou činnost technických aparátů, způsob získávání finančních prostředků a jejich rozdělování na organizace, uvedl, že pracovníci technického aparátu při ústředním vedení a vedoucí funkcionáři oblastí i členové ústředního vedení dostávali pravidelný měsíční plat i roční jízdenky na vlak. Plat vedoucích funkcionářů že se pohyboval od 1.000.-Kčs do 2.000.-Kčs slovenských*

371 Nosenie „všakovakých vecí“ spomína vo svojej knihe o Osohovi na strane 246 aj Anna Štvrtecká.

372 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 4. 4. 1958.

korun, podle toho o jakou funkci šlo a potvrdil, že Július ĎURIŠ, Pavel STAHL a Vojtěch KOHN udržovali spojení do tehdejšího Protektorátu ... Doznal, že on sám dostával od ústředního vedení KSČ zprávy prostřednictvím jednoho železničáře české národnosti... OSOHA vysvětloval všechny mu předkladané materiály získané z ústředního archivu a někdy i požádal, aby určitá část výpovědi protokolována nebyla a nehovořilo se o ní před soudem. Takto nám vysvětlil i svoji spolupráci s BAŠTOVANSKÝM, HRUŠOVSKÝM, HUSÁKEM, Dr. PÚLLEM, Dr. VAŠEČKOU a dalšími, jejichž správy a dopisy měl uschovány v nalezeném archivu.³⁷³

Zaujímavé je tvrdenie, že počas svojich výsluchov Osoha podrobnejšie informoval políciu aj o Štefanovi Baštovanskom. Sucký mu predložil články, ktoré písal Baštovanský a Osoha vysvetlil, ako ich získal a v čom spočívala ich vzájomná spolupráca. Osoha tiež priznal, že Baštovanského pre prípad svojho zatknutia poveril vedením strany. Súčasne požiadal, aby sa jeho výpoveď neprotokolovala, s čím Sucký súhlasil, keďže: „*V tomto smere byla ustálená praxe již z doby I. republiky.*“³⁷⁴ Celkom zaujímavú spomienku na Osohov výsluch zanechala aj zapisovateľka Mária Gajarská, ktorá sa ho zúčastnila: „*Stalo sa asi dva razy, že vyšetrujúci orgán na moment odbehol do inej izby a vtedy mi s. Osoha povedal, že toto jemu a ostatným budú raz Rusi velmi zazlievat, že sa popriznávali.*“³⁷⁵

Z celého vedenia na slobode ostal len Jozef Lietavec. Polícii neznámy nebol, prvý raz ho zatkli už začiatkom roku 1940, keď pôsobil ako tajomník pre otázky mládeže. Z vyšetrovačky ho pre nedostatok dôkazov nakoniec prepustili, ale ako politicky nespoľahlivý skončil v llave. Tam sa zoznámil s Pavlom Tonhauzerom.³⁷⁶ Tonhauzer Lietavca odporučil na Irenu Blühovú, ktorú Lietavec po svojom prepustení z llavy skutočne navštívil a nechal jej na seba kontakt. Po nejakom čase ho Osoha kontaktoval a pozval do Bratislavy. Lietavec od Osohu obdržal inštrukcie k činnosti a stal sa pro-

373 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 9. 1959.

374 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 5. 1958.

375 Tamže, záznam Márie Gajarskej zo dňa 16. 5. 1958. Gajarská sa dievčenským menom volala Osuská, pod týmto menom je pod zápisnicou ako zapisovateľka aj podpísaná.

376 Osoha počas svojho vyšetrovania tvrdil: „*V tomto liste mi Pavol Tonhäuser sdeľoval, že sa spoznal v llave s nejakým Lietavcom, mladým Slovákom, Gardistom, ktorý vraj by bol ochotný pre nás pracovať a podľa jeho názoru hodil by sa na spojenie oblastí...*“ ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, protokol o výpovedi Jána Osohu zo dňa 30. 7. 1942.

fesionálnym funkcionárom. Sám Osoha na margo Lietavca, ktorého z poverenia Tonhauzera určil za vedúceho bystrickej oblasti, vypovedal: „... od zatknutia Otu Kleina a Vincenta Škrabalu sme sa schádzali mesačne, vždy koncom mesiaca. Naše schôdzky bývali na ceste od Patrónky ku Karlovej Vsi a asi posledné tri schôdzky boli na ceste za vysokoškolským internátom Lafranconi pri Dunaji. Na schôdzkach Lietavec ma informoval o svojej práci, čo vykonal v rayonoch jemu zverených a ja som jeho zase informoval o situácii politickej, ako som ju videl z tlače, rozhlasu a informácií, ktoré som dostal od ľudí, s ktorými som bol zapojený, ako napríklad „Gregora“, „Ruženky“ a pani Čechovej. Pri tom musím zdôrazniť, že informácie, ktoré mi podával Lietavec, boli vždy veľmi neurčité. Hovoril vždy, že tu a tam nadviazal spojenie, ale nikdy nehovoril o konkrétnych veciach, vyhýbal sa určiť miesta, kde má volajaké spojenie, taktiež nehovoril nič o ľuďoch, s ktorými vošiel do styku, takže som pomaly došiel k názoru, že buď ten človek nič nerobí, alebo z veľkej opatrnosti nechce odhaliť ľudí, ktorí by snád pri prípadnom zatknutí mohli prísť do nebezpečenstva. Finančné prostriedky, keď aj mal možnosť vyberať nikdy počas poverenia jeho prácou si nevyúčtoval, hoci niekoľkokrát, najmä keď sa končil polrok 1942, som mu zdôrazňoval nutnosť tohto vyúčtovania, čo on prisľúbil, avšak na budúcu schôdzku zase vyúčtovanie nespravil. I keď sa u nás toto nepraktizovalo, predsa s týmto účelom zapojil som ho koncom apríla s „Gregorom“ a koncom mája s „Ruženkou“, ktorých som chcel použiť neskoršie pre kontrolu a snád i eventuelne dodatočné spojenie Lietavca a ústredného vedenia.“³⁷⁷

Lietavec však dlho na slobode neostal. Počas výsluchu jeden z parťazánov, Eugen Neumann-Novák (zabezpečoval aj spojenie medzi Osohom a Hlinenským), uviedol, že sa má stretnúť v Novom Meste nad Váhom s Lietavcom a súhlasil, že na miesto stretnutia privedie detektívov z ÚŠB. Pri stretnutí aj Lietavca označil a polícia ho zatkla.³⁷⁸ Lietavec pri výsluchu Osohovu výpoveď potvrdil. Do zápisnice vypovedal, že Osohove inštrukcie ignoroval a len od neho bral peniaze. Rovnako tvrdil, že spojenia a mená zapojených ľudí Osohovi nepovedal. Vravel o nich len preto, aby u Osohu vzbudil dojem, že pracuje a aby od neho získal ďalšie finančné prostriedky. Neskôr sa na niektoré dohovorené schôdzky ani nedostavil, čo vyšetrovateľovi ÚŠB Jánovi Zajacovi vysvetlil tým, že bol chorý, a tiež že sa obával

377 Tamže.

378 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 5. 1958.

následkov za nespĺnenie úloh. A v neposlednom rade: „*Tiež keď mne bol Osoha rozprával pri poslednej schôdzke, že keď vystúpim z električky na dojednanom mieste, aby som hneď za ním nešiel, ale aby som sa najprv obhliadol, či je sám. Z tohoto som si uvážil, že Osoha môže byť pozorovaný, takže som mal veľkú obavu do Bratislavy chodiť na schôdzky.*“³⁷⁹ Približne v máji 1942 ho Osoha poveril, aby sa angažoval vo vytváraní partizánskeho hnutia. Lietavec dostal za úlohu získať pre partizánsku skupinu zbrane.³⁸⁰ Osoha ho zapojil na Eugena Neumanna-Nováka, ktorý potom Lietavca identifikoval a pomohol ÚŠB pri jeho zatýkaní.

V prípade výpovedí Jána Osohu a Jozefa Lietavca však treba vziať do úvahy aj to, že výpovede oboch zatknutých funkcionárov môžu byť ovplyvnené ich dohodou prostredníctvom motákov. Možná je buď naznačená eventualita, ktorá sa zdá byť pravdepodobná aj preto, že Lietavec sa dostal v ilegálnej straníckej hierarchii pomerne vysoko. Za úvahu stojí však aj to, že ilegálna KSS skutočne mohla v dôsledku zatýkaní trpieť nedostatkom kádrov, a preto mohol byť postup v ilegálnych štruktúrach pre niektorých ľudí ľahší, ako by sa dalo čakať. Najmä z toho dôvodu, že pre KSS bolo skutočne nevyhnutné vykazovať činnosť, keďže od toho závisel ich príjem a jej vedúci predstavitelia sa museli spoľahnúť aj na menej preverené kádre. Otázka však ostáva otvorená.

3.5. Zatknutie IV. ilegálneho ÚV

Ján Osoha krátko pred svojím zatknutím určil za svojho nástupcu (pre prípad zatknutia) Štefana Baštovanského. Ten si za ďalšieho člena vedenia vybral Miloša Hrušovského. Baštovanský koncom augusta 1942 zmizol v ilegalite, Hrušovský aj naďalej pracoval v Slovenskej banke. Hrušovského však Osoha neidentifikoval a keď chceli pracovníci komunistického oddelenia ÚŠB zatknúť Baštovanského (viac ako mesiac po zatknutí Osohu) zistili, že medzičasom zmizol v ilegalite.

Po Osohovom zatknutí komunistické oddelenie ÚŠB nepoľavilo vo svojom úsilí o rozmotávanie kĺbiek komunistickej ilegality. Vo väznici Policajného riaditeľstva a bratislavského Krajského súdu totiž komunisti me-

379 ŠA BA, f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 3788/1942, zápisnica o výpovedi Jozefa Lietavca z 24. 7. 1942.

380 Tamže, zápisnica o výpovedi Jána Osohu z 30. 7. 1942.

dzi sebou intenzívne motákovali. Do toho samozrejme zahrnuli aj Vincenta Škrabalu. Ten sa neskôr prihlásil k výsluchu a oznámil, že ho kontaktoval strážnik, ktorý vykonával úlohu spojky medzi zatknutými funkcionármi. Po získaní tejto informácie Sucký vyzdvihol na Policajnom riaditeľstve fotografické portréty policajných strážnikov a Škrabala na jednej z nich identifikoval strážnika, ktorý ho kontaktoval – Augustína Michalíka.³⁸¹ ÚŠB túto stopu sledovala a neskôr boli zatknutí aj ďalší dozorcovia z väznice Krajského súdu Štefan Gažík a Oto Parížek.³⁸²

Škrabala bol pre ÚŠB zaujímavým zdrojom informácií aj v inom smere. Uviedol totiž, že Široký a Ďuriš majú spojenie na pracovníkov prokuratúry a Krajského súdu a že zamestnanci oboch inštitúcií si spomínaných väzňov volávajú do úradov. Tu im umožňujú rozhovory s osobami na slobode. Pracovníci ÚŠB sa tiež dozvedeli, že sa pripravujú podmienky, aby vo vhodnom čase mohli väzni utiecť. Úradný záznam Sucký predložil prednostovi Beňuškovi a ten ministrovi Machovi, ktorý dal pokyn na vyšetrovanie celej záležitosti. A nielen to, minister sa osobne vybral na inšpekciu na štátne zastupiteľstvo, závady však nezistil.³⁸³ Potvrdiť tieto informácie sa nepodarilo, pretože obaja väzni to popreli. ÚŠB (Beňuška) vypracovala obsiahly prípis o pomeroch na Krajskom súde a vo väznici a na Machov popud Beňuška prejednával celú záležitosť s hlavným prokurátorom Luckým.³⁸⁴ K celej záležitosti Sucký dodáva: „*Při tomto vyšetřování se nám neprokázalo, že by byly provedeny ve věznicí Krajského soudu a na soudu samém nějaké přípravy k útěku politických vězňů. Sám jsem byl přesvědčen, že taková*

381 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 20. 2. 1959.

382 Tamže. Podotýkam, že úradný záznam, ktorý Sucký so Škrabalom spísal dňa 7. 8. 1942, mal v čase výsluchu Suckého k dispozícii vyšetrovateľ npor. Josef Šmíd: „*Otázka: Vyšetřování vám předkládá úřední záznam, který jste sepisoval s Vincentem ŠKRABALOU dne 7.8.1942. Poznáváte tento záznam? Odpověď: Ano. Tento záznam, který má tři listy jsem sepisoval s Vincentem ŠKRABALOU dne 7.8.1942, oba jsme ho podepsali a souhlasí obsahově s mojí výpovědí, jak jsem o záznamu protokolárně vypovídal.*“ Tamže. Medzi spismi v NA ČR sa však nenachádza.

383 ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*, s. 264 – 265.

384 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 20. 2. 1959.

*domluva existovala, ale nepodařilo se nám to při vyšetřování jednotlivých osob prokázat.*³⁸⁵

Pomocou Osohovho a Škrabalovho priznania sa o motákovani komunistické oddelenie ÚŠB identifikovalo a zatkl troch spomenutých dozorcov. Z ich výpovedí sa ÚŠB dostala nebezpečne blízko na stopu ďalšiemu komunistovi – Štefanovi Handerovi, o ktorom vypovedal Michalík. Ten mal Handeru prostredníctvom Juraja Humeňanského varovať, aby nepodnikal žiadne akcie.³⁸⁶

Začala sa akcia proti Handerovi.³⁸⁷ Polícii nebol úplne neznámy, vo väzení si istý čas odsedel už za I. republiky. Zatkli ho aj v roku 1941, skôr ako sa Sucký stal vedúcim detektívov na komunistickom oddelení.³⁸⁸ V roku 1942 ho ÚŠB zatkla dokonca dva razy.³⁸⁹ Sucký, na pokyn Jozefa Beňušku, poslal za Handerom osvedčeného konfidenta Kurta Ehrensteina, ktorý mu odovzdal modifikovaný odkaz od Humeňanského. Namiesto rady, aby nevykonával žiadne aktivity, mal Ehrenstein od Handeru žiadať, aby sa do ilegálnych aktivít zapojil. Ehrenstein mal tiež zistiť, kde má Handera schovaný písací a rozmnožovací stroj. Ehrenstein sa Handeru už na tomto stretnutí pýtal na oba stroje, a tak vzbudil v Handerovi nedôveru. Neskôr mu to Beňuška vyčítal, ale ÚŠB si už bola istá, že ide o komunistu, ktorého doposiaľ poznali len pod krycím menom.³⁹⁰ Mohlo sa pristúpiť k zatknutiu.

Handeru vypočúval Sucký a výsluchy zo začiatku zameral na ukryté veci a spoluprácu s Jurajom Humeňanským. Handera svoju činnosť popieral, keď mu však Sucký oznámil, že ho bude konfrontovať s Humeňanským, priznal, že písací a rozmnožovací stroj, letáky a papiere schoval v pivnici svojej susedky. Vyslaní detektívi ÚŠB tam dôkazy aj našli. Počas výsluchov sa Handera priznal, že je vedúcim viacerých komunistických skupín

385 Tamže.

386 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 5. 1958.

387 O Štefanovi Handerovi, resp. ním vedenom „paralelnom vedení“ KSS pozri aj: JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 241 – 245.

388 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 408/48, zápisnica o výpovedi Imricha Suckého z 27. 1. 1948.

389 Mikuláš Švrček, ktorý Handeru vypočúval v roku 1942 tvrdil, že Handera ho uprosil a prepustili ho bez podania trestného oznámenia. Keď bol zadržaný opäť, Švrček sa dočkal výčitky za to, že sa k Handerovi správal tak mierne. Tamže, zápisnica o výpovedi Mikuláša Švrčka z 1. 12. 1947.

390 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 22. 5. 1958.

v Bratislave a okolí. Objasnil svoju činnosť a vypovedal aj o svojich spolupracovníkoch – Jozefovi Večerovi, Jánovi Lágerovi, Imrichovi Šarišskom a ďalších. Pri ďalších výsluchoch začal podľa Suckého Handera prejavovať obavy z väznenia, čo vyvrcholilo tým, že sa ponúkol, že je ochotný stať sa konfidentom. Sucký sa pre toto riešenie prihovoral u Beňušku, pričom obom sa Handerov návrh pozdával, lebo „...jiz při vyšetřování se HANDERA projevoval jako bystrý a schopný, čímž měl i předpoklady pro ÚŠB dobře pracovat. Dále jsme hodnotili kladně u HANDERY to, že byl jedním z vedoucích ilegálních pracovníků KS a že by se pomocí svých spolupracovníků mohl napojit na ilegální vedení KS, které se v Bratislavě formovalo a jeho pomocí bychom pak odhalili činnost a členy tohoto vedení.“³⁹¹ Ďalším dôležitým faktorom bolo, že Handera pracoval v komunistickej ilegalite už od roku 1939, a to na východnom Slovensku, kde sa poznal s mnohými funkcionármi. ÚŠB síce najprv na Handeru podala trestné oznámenie, po začatí spolupráce ho však stiahla.³⁹²

Hlavným cieľom Handerových aktivít malo byť napojenie sa na FEDORA (Miloš Hrušovský) a ŠIMONA (Štefan Bašťovanský). Handera bol prepustený s legendou, že ho na ÚŠB zbili, ale pre nedostatok dôkazov prepustili. Komunisti, o ktorých Handera vypovedal, zatiaľ zatýkaní neboli.³⁹³ Tieto skupiny boli pod dozorom a prostredníctvom Handeru mohlo ÚŠB dokonca ovplyvňovať ich činnosť.

Nový konfident Beňušku a Suckého nesklamal. Podarilo sa mu napojiť sa na ilegálne vedenie, a to prostredníctvom Jakuba Danečka. Daneček sa náhodne stretol s Jozefom Hojčom,³⁹⁴ ktorého poznal z mladosti. Keďže Daneček Hojčovi na otázku odpovedal, že už je členom KS a platí členské príspevky, žiadal ho Hojč, aby ho zoznámil so svojim vedúcim, ktorým bol práve Handera. Spojenie úspešne nadviazali a Hojč neskôr sprostredkoval aj stretnutie Handeru s Bašťovanským. Súčasne chceli Handeru vyzvať, aby sa podriadil ÚV. Na stretnutí s Bašťovanským mu Handera objasnil činnosť svojich skupín a na základe toho sa Bašťovanský s Hrušovským rozhodli

391 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 8. 1958.

392 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 408/48, zápisnica o výpovedi Imricha Suckého z 27. 1. 1948.

393 Resp. niektorých ÚŠB zatkla, napríklad Wilhelma Hubeneho. JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 244.

394 Hojč mal v štruktúrach ilegálnej strany pomerne vysoké postavenie – bol s Martinom Valachovičom a Felixom Vašečkom členom bratislavského oblastného vedenia.

prijat' ho do ilegálneho ÚV.³⁹⁵ Handera sa členom vedenia stal v decembri 1942 a hneď to ohlásil ÚŠB, odkiaľ dostal nové pokyny. Keďže sa so všetkými menovanými stretával, ale poznal len ich krycie mená, dostal za úlohu zistiť ich pravé mená. Ďalej mal pre ÚŠB zachycovať, o čom sa na schôdkach jedná, aké akcie sa pripravujú, ako je na tom KSS finančne a podobne. V tom čase sa Handera stretával najmä s prednostom ÚŠB Jozefom Beňuškom, ktorý mu tiež vyplácal finančné odmeny.³⁹⁶ Podľa Handerových správ ÚŠB vedela, aká silná rana sa jej podarila zasadiť komunistickej ilegálite zatknutím Osohu a ďalších funkcionárov. Komunisti museli narychlo vymenovať nových vrcholných funkcionárov, najmä pre bratislavskú oblasť, o ktorých sa ÚŠB okamžite dozvedela. Mimoriadne zaujímavý je aj fakt, že Handera ako konfident ÚŠB v ilegálnom ÚV KSS ovplyvňoval aj vydávanie letákov. V praxi to vyzeralo tak, že Handera doniesol návrhy letákov Beňuškovi a ten následne dával súhlas na vydanie letákov.³⁹⁷

Nový ilegálny ÚV často na svojich schôdkach riešil možnosti spojenia s jednotlivými oblasťami. Takto sa napríklad Handera dozvedel, že Hrušovskému a Baštovanskému sa podarilo nadviazať spojenie s bansko-bystrickou a ružomerskou oblasťou a že ich vedúcimi sú Jozef Hagara a Ernest Otto. Ich činnosť mal riadiť Robert Donáth, ktorý býval v Banskej Bystrici, kde sa všetci stretávali. Spojenie udržiavali prostredníctvom Antona Rašlu.

V tomto momente na scénu nastúpil ďalší konfident, Teodor Willmon. Polícia ho zatkla a našli u neho falošné doklady. Požiadal o rozhovor s niekým z ÚŠB a Suckému ponúkol, že bude pracovať ako konfident. Povedal, že vie o ilegálnej skupine v Banskej Bystrici a za prepustenie na slobodu by mohol pomôcť pri jej odhalení. Sucký ponuku nahlásil prednostovi ÚŠB s tým, že Willmon je starý konfident, ešte z čias I. ČSR. Krátko na to sa do Suckého kancelárie dostavil Beňuška spolu s prednostom komunistického oddelenia ÚŠB Pavlom Príkopom. Willmon im prezradil, že u neho v pod-

395 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezariadené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 9. 1958. Podľa Štefana Baštovanského: „*Ústredný výbor kom. strany skladal sa zo mňa, Hrušovského a – Kankova -, t. j. Štefana Handeru, ktorého sme však v poslednom čase bez jeho vedomia z tejto funkcie odstránili, a to až do času, než sa vyšetrí jeho politická spoľahlivosť.*“ Citované podľa JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 247.

396 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 9. 1958.

397 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 23. 2. 1959.

nájme býva istý „Poles“,³⁹⁸ ktorý je vedúcim ilegálnej skupiny pre Bystricu aj celé okolie. Ďalej tvrdil, že u „Polesa“ sa schádzajú komunisti, nejakí profesori a jeden prokurátor. On sám vraj v niektorých prípadoch fungoval ako spojka. Na základe týchto informácií sa Beňuška rozhodol Willmona prepustiť na slobodu a dohodol s ním aj spôsob odmeňovania za podané správy. Willmon mal v prvom rade hlásiť, ak by sa „Poles“ chcel odsťahovať a správy mal podávať buď Suckému, Príkopovi alebo aj priamo Beňuškovi. Pre prípad podávania neseriózných správ Beňuška Willmonovi povedal, že ak bude dávať dobré správy, zariadi mu, aby si trest z Prešova nemusel odpykať.

Na tomto mieste je tiež vhodné spomenúť, ako sa vlastne Donáth k Willmonovi dostal. Po odchode z nebezpečnej Bratislavy, kde mu bola ÚŠB už na stope, Donáth býval u pani Horváthovej, s ktorej synom Júliusom Horváthom sa poznal. V Banskej Bystrici Donáth pracoval u truhlárskeho majstra Jozefa Hanusku. Ten mu po tom, ako polícia urobila u Horváthovej domovú prehliadku poradil, aby sa nastahoval k Willmonovi. Sucký k tomu podotýka: „... že Jozef HANUŠKA [správne Hanuska, pozn. M. M.] *byl policejní konfident zvolenské policie a pracoval v ilegálním komunistickém hnutí a vím, že oznámil skupinu Pavla TONHAUZERA a BLAŽOVSKÉHO v r. 1940 – 1941. ... Do kdy se zvolenskou policií Hanuška pracoval nevím, v r. 1943 však již jako policejní konfident nepracoval, protože v té době byl již zvolenský policejní úřad zrušený. U tohoto HANUŠKY bydlil až do svého zatčení prof. HAGARA. Jakým způsobem si byt u něho obstaral nevím. Ve Zvolenu HANUŠKA spolupracoval s přednostou úřadu UHROVČÍKEM a inspektorem SKLÁDANÝM. Sám jsem se s HANUŠKOU setkal jako s konfidentem asi dvakrát v r. 1941.*“³⁹⁹ Neskôr Sucký svoju výpoveď zmenil a tvrdil, že zdrojom odhalenia bol Juraj Kohút zo Zvolena.⁴⁰⁰ A zaujímavé svedectvo k tomu dodáva Rašla, ktorý tvrdil, že u Hanusku neskôr býval Hagara: „K tomu ešte dodávam, že prof. Josef HAGARA bydlil v Báňské Bystrici u jistého truhláře HANUSKY. Když se odstěhoval DONÁTH k VILMONOVI,

398 Krycie meno Róberta Donátha, čo však Willmon v tom čase ešte nevedel. Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 9. 1958.

399 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 26. 9. 1958. Hanuska vo svojej výpovedi z roku 1941 skutočne policii dosvedčil pobyt Bacílka u Blažovských koncom roku 1940. ŠA Banská Bystrica, f. OLS Zvolen, 35/45.

400 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 14. 5. 1959.

řikal mi HAGARA, že tento byt obstaral HAGARA pomocí HANUSKY, který mu dal na VILMONA doporučení. Přesně si již nepamatuji, zda to bylo v povstání a nebo až po osvobození, kdy jsem se dozvěděl, že HANUSKA byl homosexuální a policie ho používala ku konfidentství.⁴⁰¹ Z toho Rašla vydedukoval, že tip na umístění Donátha k Willmonovi dala policia, aby takto mala celú skupinu pod kontrolou. Sucký to však nepotvrzuje.

Prvú správu Willmon podal už o niekoľko týždňov. „Poles“ od neho žiadal nové falošné doklady. Willmon tiež menoval viacerých členov krúžku, ktorí sa u neho stretávali. Na tejto schôdzke oznámil, že sa mu podarilo identifikovať prof. Hagaru a tiež, že napriek tomu, že sa schôdzok nemohol zúčastňovať, niekoľkokrát počúval za dverami a zachytil, ako sa predjednáva situácia na frontoch a Revolučné národné výbory. Willmon dostal od Príkopu za úlohu zistiť identitu ďalších osôb, predovšetkým samotného „Polesa“. Na ďalšej schôdzke podal Willmon ďalšie informácie. Najmä sa mu podarilo zistiť totožnosť spomínaného prokurátora – išlo o Antona Rašlu.⁴⁰² Údajne sa na Rašlove odporúčanie mal zamestnať ako obchodný cestujúci u továrnik Tvarožka. Keďže Tvarožek mal miesto obchodného cestujúceho už obsadené, Willmon prácu nedostal. Na ďalších schôdzkach oznamoval však už len slabé informácie.⁴⁰³ Príkopovi aj Suckému sa to zdalo podozrivé a domysleli si, že asi Willmon stráca dôveru, a preto sa na základe pokynu Beňušku Sucký spolu s inšpektorom Zajacom rozhodli „Polesa“ – Donátha zatknúť. Willmon sa však počas cesty do Bystrice priznal, že Donáth u neho už istý čas nebyva. Sucký dal potom vodičovi pokyn vrátiť sa do Bratislavy a Willmon išiel rovno do väzenia. Pri následnom výsluchu sa Willmon priznal, že „Poles“ sa od neho odšťahoval bez jeho vedomia, čo Willmon na ÚŠB nehlásil, pretože chcel aj naďalej dostávať peniaze za staršie správy.⁴⁰⁴ Táto bystrická skupina však nebola ÚŠB neznáma. Správy o nej podal už Štefan Handera, ktorý sa o nej dozvedel od Štefana Baššovanského a Miloša Hrušovského. Aj na základe už predtým získaných poznatkov dospeli pracovníci ÚŠB k záveru, že Willmonove

401 Tamže, protokol o výpovedi Antona Rašlu 14. 8. 1958. Toto však Rašla vo svojej spomienkovej knihe neuviedol. Pozri: RAŠLA, A.: *Civilista v armáde. Spomienky na roky 1938 – 1945*. Bratislava 1967, s. 104 – 111.

402 Podľa Rašlu ho Willmon sledoval a v apríli 1943 ho zatklí práve „vdaka“ nemu. Tamže, s. 109 – 111.

403 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 9. 1958.

404 Tamže.

správy sú povrchné. Beňuška, Príkopa a Sucký sa preto dohodli, že treba pristúpiť k zatknutiu Jozefa Hagaru a Ernesta Ottu. Beňuška dal podklady na Rašlovo zatknutie vojenskému prokurátorovi v Bratislave majorovi Vojtechovi Hajduovi. K takémuto postupu pri zatýkaní sa pristúpilo najmä preto, aby bolo organizované na základe správ od Willmona a ÚŠB sa snažila, aby nebol prezradený konfident Handera. Na začiatku apríla 1943 teda začala ďalšia vlna zatýkania. Na základe výpovedí Hagaru a Ottu sa ÚŠB dozvedela, že Donáth sa skrýva na statku Ing. Pavla Nemca a mnoho ďalších skutočností. Výpovede zatknutých Hagaru, Ottu, Rašlu, Michala Faltana, Felixa Vašečku, Hemelku, kryli zdroj prezradenia a na ich základe za mrežami skončili Pavol Nemeč a Róbert Donáth, Miloš Hrušovský, Ján Púll, Ondrej Pavlík, Jozef Hojč, František Komzala a ďalší.⁴⁰⁵

Róberta Donátha zatýkal v Oslanoch priamo Imrich Sucký spolu s Michalom Linderom. Po príchode do Oslan sa Sucký Nemca pýtal, či má podnájomníka. Nemeč to poprel a keďže detektívi mali povolenie na domovú prehliadku, okamžite sa do nej pustili. Pri prehliadke najprv našli rôzne komunistické písomnosti. Po skončení prehliadky vo vile začali obaja detektívi prehľadávať okolie a na povale nad kôľňou našli hromadu sena. Sucký predniesol hlasnú výzvu, že ak sa niekto schováva v sene, aby hneď vyliezol. Zo sena vyšiel Donáth.⁴⁰⁶ Počas informatívneho výsluchu na mieste Donáth priznal, že v blízkom lese má ukryté výbušniny, ktoré zabavili a spolu s Nemcom a Donáthom odviezli do Bratislavy. Podľa Suckého Donáth počas výsluchov objasnil nasledujúce: stýkal sa samozrejme s mnohými komunistickými funkcionármi. Donáth, ktorý v roku 1941 býval u Gustáva Husáka, sa pravidelne zúčastňoval schôdzok Husákovho krúžku (Vašečka, Faltan, Púll, Rašla a i.). Prostredníctvom Heleny Markušovej získali kontakt na Štefana Dubčeka a jeho prostredníctvom na Osohu. S Osohom Donáth hovoril o celkovej politickej línii KSS v ilegalite, ale tiež mu navrhoval vytvoriť Červené Gardy. Donáth dokonca vypracoval ich štatút. Osohovi tiež navrhoval, aby sa finančné prostriedky pre stranu získavali takým spôsobom, že sa členovia strany a jej sympatizanti, ktorí pracujú ako úradníci, nechajú podplácať a takto získané financie budú odovzdávať do straníckej pokladnice. Donáth s Osohom podľa Suckého tiež kritizovali vtedy už uväzneného Širokého a jeho motáky, ktorými sa snažil určovať komunistom politickú

405 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 30. 9. 1958.

406 Podľa Jozefa Jablonického sa Donáth neúspešne pokúsil utiecť. JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 261.

líniu. Tak napríklad ho kritizovali za to, že anglickú a americkú účasť na vojne proti Nemecku označuje za imperialistickú. So Štefanom Baššovským Donáth prejednával otázku Revolučných národných výborov. Tiež objasnil zdroje, z ktorých získal spomínané výbušniny.⁴⁰⁷ Sucký svojim vyšetrovateľom o 15 rokov neskôr charakterizoval Donáthovo správanie na výsluchu nasledovne: „... *Protože DONÁTH ochotně a spontánně vypovídal, měl jsem dojem, že vyšším rozsudkem chce DONÁTH docílit, aby nebyl dán jako osoba židovského vyznání do soustředovacího tábora a aby nebyl vyvezen do Polska, případně jako osoba české národnosti, aby nebyl vydán Gestapu. Z jednání a chování DONÁTHA jsem měl dojem, že by byl ochotný spolupracovat s ÚŠB v případě, že bych mu takovou nabídku učinil, s tím, že bude propuštěn na svobodu. V té době však spolehlivě pro ÚŠB pracoval HANDERA a proto jsem ani v tomto směru s DONÁTHEM nehovořil. ... Při vyšetřování mi též DONÁTH vypovídal, že zná řadu funkcionářů KS z řad inteligencie jako Dr. HUSÁKA, Júlia ĎURIŠE, Dr. PÚLLA a ještě další a v rozhovoru o jeho spolupráci s nimi mi DONÁTH říkal, že každý z nich je dobře zabezpečený a mají dobrá místa, při tom, že mnoho mluví a sami do ilegality nechťejí a práci skutečných ilegálních pracovníků kritizují. Žádný z nich, že se s dělníky nestýká, za tyto se stydí a jsou salonní komunisti a při tom se chovají jako slovenští nacionalisti. Z jakých důvodů DONÁTH o jmenovaných takto hovořil mi blíže nevysvětlil, hlavně to však odůvodňoval tím, že jen chodí pěkně oblečení a vasedávají v kavárnách a mají pěkná místa a platy. Myslím, že DONÁTH k těmto závěrům byl vedený osobními a zištnými zájmy. Sám jsem byl přesvědčený, že DONÁTH byl velký mluvka a do ilegality vstoupil jen proto, že musel opustit zaměstnání v Kabelové továrně. Z vyšetřování Ing. NĚMCE, HAGARY, OTTY i ze správ od VILMONA vím, že DONÁTH v ilegalitě se nechoval podle konspiračních zásad, často chodil v Báňské Bystrici do kaváren, na plovárnu, a vyhledával i další zábavní podniky a vždy si pohodlně a dobře žil.*“⁴⁰⁸ V podobnom duchu o Donáthovi vypovedal aj Anton Rašla, ktorý pre nekonšpiratívne správanie Donátha na jednej z ich spoločných schôdzok ostro kritizoval.⁴⁰⁹

Ján Púll sa po počiatočnom zapieraní tiež začal priznávať k svojej komunistickej činnosti. Vypovedal o svojich kontaktoch s Hrušovským

407 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 10. 1958.

408 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 7. 10. 1958.

409 Tamže, protokol o výpovedi Antona Rašlu zo dňa 14. 8. 1958

a Osohom, o tom, ako vypracúval pre komunistickú stranu rozboru poľnohospodárskej problematiky a že tiež pracoval po línii Revolučných národných výborov. Podľa Suckého Púll tiež vypovedal o tom, že on varoval Hrušovského pred konfidentom Handerom.

Začiatkom roku 1943 doniesol Handera na ÚŠB väčšie množstvo materiálu, ktorý si u neho schoval Baššovanský, pre prípad zatknutia.⁴¹⁰ V marci tohto istého roku však Baššovanský kontakty s Handerom prerušil, pretože sa o ňom začalo v komunistických kruhoch šíriť, že spolupracuje s ÚŠB. Z tohto dôvodu tiež opustil Bratislavu a až do zatknutia sa ukrýval. Keďže Handerovo nasadenie strácalo efektívitu s tým, ako on sám strácal dôveru svojich spolusúdrhov, pristúpilo ÚŠB k zatýkaniu.

Ako prvý zo IV. ilegálneho ÚV KSS sa za mrežami ocitol Miloš Hrušovský, ktorého polícia zatkla 10. apríla 1943. Výsluch Miloša Hrušovského, oficiálne zatknutého na základe výpovedí Ottu, Hagaru, Rašlu a najmä Donátha, vykonával zo začiatku Sucký osobne, neskôr v ňom pokračoval Július Leštách. Po tom, čo ÚŠB sústredila a analyzovala zhabaný materiál, Hrušovský pod ťarchou dôkazov vyčerpávajúco objasnil svoju činnosť. Pri tom pracovníkom ÚŠB objasnil aj fakty, ktoré im dovtedy neboli známe, ako napríklad rozsah svojich aktivít z roku 1939, keď v Žiline spolupracoval s Ľudovítom Benadom a Pavlom Stahlom, ktorý ho napojil na Osohu. Ten Hrušovského zoznámil s Baššovanským a dal im za úlohu pracovať na vytváraní Revolučných národných výborov.⁴¹¹ Rovnako ako Hrušovský bol ešte v apríli zadržaný Jozef Hojč, a to na základe výpovedí Vašečku a Komzalu. Ďalej na základe výpovedí Faltana, Hrušovského a Treskoňa bol zadržaný aj Igor Daxner z Najvyššieho správneho súdu v Bratislave (3. mája 1943). Daxner výpovede menovaných poprel a pomocou svojich kontaktov si vybavil preloženie z väzby do nemocnice, odkiaľ po krátkom čase utiekol.⁴¹² Vašečka ďalej počas svojich výsluchov prezradil žilinskú studentku Žabkayovú, ktorá bola tiež zatknutá, a tá potom prezradila, že

410 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 4. 9. 1958..

411 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 9. 10. 1958. Pre zaujímavosť podotýkam, že Sucký tvrdí, že niekoľkých Hojčových výsluchov sa zúčastnil aj prednosta ÚŠB Beňuška osobne, a to z toho dôvodu, že sa poznali zo študentských čias.

412 Podľa Macha za Daxnerovo umiestnenie v nemocnici u neho najviac intervenovali Mária Halamová a Peter Zaťko, Štarinský ich intervencie podporoval. SNA, f. Národný súd, 49/45, svedecká výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

Baššovanskému zaobstarala úkryt u chatára Bohúňa. Tam ho detektívi z ÚŠB 11. mája 1943 aj zatkli.⁴¹³

Rovnako Baššovanský, po tom, ako sa dozvedel aký veľký je rozsah vedomostí ÚŠB o ilegálnych komunistických sieťach, podrobne svoju činnosť objasnil. Treba dodať, že ÚŠB 13. mája 1943 formálne zatkla aj Štefana Handeru.⁴¹⁴ Čoskoro bol však opäť na slobode. Napriek spolupráci sa jeho prípad zamotal, Július Leštách a Pavel Príkopa totiž poslali trestné oznámenie aj na neho.⁴¹⁵ Tým, podľa Príkopa, chceli naznačiť príslušníkom odboja na bratislavskom Štátnom zastupiteľstve a súde, kto je zdrojom prezradenia. Činnosť Štefana Handeru v KSS však pracovníkom ÚŠB veľmi podrobne objasnil Miloš Hrušovský, takže v protokole museli zmeniť dátum jej spísania na 14. mája 1943. Tým chceli pred súdom zabezpečiť Handerovi beztrestnosť. Handeru tiež konfrontovali so zadržanými komunistami, aby všetci vedeli, že aj on je vo väzbe a nie je zdrojom prezradenia.⁴¹⁶

Sám Handera na margo svojho zatknutia a spolupráce napísal: „V roku 1943 asi v máji stavil sa Miloš Hrušovský v sprievode dvoch detektívov na moje prac. pôsobíšte v hotelu ‚CARLTON‘ /detektíva Malocha – Cipricha som už poznal z predošlého môjho zatknutia/. Keďže mi bolo jasné, že Hrušovský detektívov priniesol na mňa, zadným vchodom som ušiel z miestnosti v pracovných šatách. ... Jedného dňa s. M. Martinko radil mi vrátiť sa do zamestnania, lebo osobne zistil, že detektívi o mňa nemali záujmu, len toho pána pomedzi nich viedli k holičovi sa oholiť?!!!“⁴¹⁷ Handera vo svojich spomienkach tvrdí, že sa konfidentom stal až po zatknutí v roku 1943, keď ho prezradili jeho spolustraníci. O svojom výsluchu tvrdil: „Nechcel som o ničom vedieť, na to bol ukázaný jednému ich konfidentovi Gärtner alias Mikšík z Prievozu, ktorý svojho času zradil, len nevedel moje meno.“⁴¹⁸ Handera na záver dodáva, že on síce zradil, ale pri výsluchu len potvrdil to, čo už udali Hojč a Hrušovský. List však písal v záujme svojej rehabilitácie po skončení vojny Karolovi Bacílkovi, dôveryhodnosť prameňa je otázna.

413 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 264.

414 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 408/48.

415 Tamže, zápisnica o výsluchu Júliusa Leštácha z 27. 11. 1947.

415 NA ČR, s. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 13. 10. 1958.

417 Tamže, Moja činnosť a pád v KSS (spomienky Štefana Handeru).

418 Tamže.

V každom prípade môžeme Štefana Handeru považovať za eso medzi konfidentmi ÚŠB – zdroj informácií priamo vo vedení ilegálnej KSS mal mimoriadnu hodnotu. Pre samotnú KSS to však bolo úplne neprijateľné a Handera sa z dejín tejto strany úplne stratil. Dokonca tak, že podľa už citovaných oficiálnych dejín komunistickej strany malo IV. vedenie strany len dvoch členov – Baššovanského a Hrušovského. Handera mal upadnúť do zabudnutia.

V tom čase už začínala pokrívkať spolupráca medzi ÚŠB a brnenským Gestapom. Nemci, na čele s Ottom Koslowskim, pravidelne dochádzali na Slovensko ešte v roku 1942, v čase zatknutia Osohu a ostatných. Zatknutých vypočúvali na prepojenia do Protektorátu, ale aj do Poľska, Rakúska a inde. Frekvencia návštev pracovníkov brnenského Gestapa sa rapidne zvýšila pred Vianocami roku 1942, výsledkom týchto služobných ciest však neboli výsluchové protokoly či spravodajské informácie, ale vianočné darčeky. Keďže však niektorí z nich potom s nakúpeným tovarom kšeftovali, berlínske ústredie im cesty obmedzilo. Do Bratislavy potom chodili výhradne na pozvanie Franza Goltza.⁴¹⁹ Pravdepodobne z týchto dôvodov sa vyšetrovania Baššovanského a členov jeho vedenia už žiaden príslušník Gestapa nezúčastnil. Ďalším dôvodom mohli byť úspechy komunistického oddelenia a aj fakt, že Jozef Beňuška mal Goltzovi v jednom rozhovore naznačiť, že na spracovanie prípadov si ÚŠB stačí sama.

3.6. Aktivity komunistického oddelenia na východnom Slovensku 1943 – 1944

V období od februára do apríla 1943 sa Handerovi podarilo vybudovať spojenie aj s komunistami z východného Slovenska. Ako kuriéri slúžili František Miko a Imrich Šarišský. Tí tiež udržiavali spojenie s Komunistickou stranou Maďarska⁴²⁰ (ďalej KSM), ktoré sa však neskôr prerušilo. ÚŠB Handeru požiadala, aby svoje kontakty s komunistami z východu čo najviac rozšíril a po obnovení spojenia s Maďarskom ho v máji 1943 vyslali na východ. Handera, ako konfident ÚŠB, komunistom z východného Slovenska tvrdil, že má možnosť vyslobodiť Širokého z väzenia a že

419 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 10. 1958.

420 Aj keď v tom čase vystupovala pod menom Mierová strana, budeme sa pridržiavať označenia Komunistická strana Maďarska.

pre neho potrebuje získať niekde úkryt. Ten by sa mal nachádzať buď na východnom Slovensku alebo v Maďarsku. Spomínanú legendu použil bez dohovoru s ÚŠB s tým, že sa takto snažil získať dôveru. Legenda pomohla v tom, že skutočne úkryt hľadali a Handera nadviazal kontakt s ďalšími komunistami, ktorí sa schovávali v ilegálite. Tak mohol Handera podať ÚŠB vyčerpávajúcu správu. Dozvedel sa o spojení s Pavlom Tonhauzerom a neskôr sa stretol s kuriérkou, ktorá zabezpečovala kontakt medzi Maďarskom a Slovenskom. Beňuška o prípade informoval aj ministra a dostal od neho pokyn, aby Handerove správy overili. Na základe toho padlo rozhodnutie, aby sa nasledujúcej schôdzky spolu s Handerom zúčastnil aj Sucký. Spolu teda odcestovali na východné Slovensko a Sucký vystupoval pod krycím menom „Karol“ (čo bolo pôvodne krycie meno Baštovanského, ktoré prijal po Osohovom zatknutí) ako vedúci KSS. Suckému na Beňuškov a Machov príkaz išlo najmä o vylákание Tonhauzera na slovenské územie, kde ho chcel zatknúť.⁴²¹ Súčasne však na Handerov návrh chcela ÚŠB zorganizovať stranícku konferenciu okresných vedúcich z východného Slovenska, pretože dovtedy boli informácie Ústredne o tomto regióne slabé.⁴²²

Pavol Tonhauzer mal dokonca ambície do istej miery riadiť prácu KSS, pretože strana po opätovnom pozatýkaní vedúcich funkcionárov dlhší čas nebola schopná skonsolidovať sa. Ešte ako vedúci košickej oblasti KSM vystupoval pod menom „Pavol Takáč“. Po príchode do Budapešti sa zmenil na „Ferenca Klucha“. Handera, ako predstaviteľ KSS, kuriérku pôvodne žiadal, aby na Slovensko priviedla Tonhauzera osobne (podľa inštrukcií od Suckého), vedenie KSM ho však nepustilo. Handera teda dohodol schôdzku v Maďarsku, mala sa uskutočniť 5. - 6. septembra 1943 v Košiciach. ÚŠB o celom prípade samozrejme informovala aj Goltza, ktorý upovedomil Berlín. Na základe toho „... a z príkazu Berlína a na základe rozhodnutia maďarskej vlády bol poslaný na odhalenie celého prípadu do Maďarska kriminálny radca brnenského Gestapa [Otto Koslowski, pozn. M. M.] a tunajší úrad tiež vyslal jedného orgána [Suckého, pozn. M. M.], ktorý vystupoval u maďarského vedenia ileg. kom. strany pod menom „Karol“.“⁴²³

421 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 24. 10. 1958.

422 Jozef Jablonický tvrdí, že zorganizovanie konferencie navrhol Michalovi Krajiňákov Sucký pri stretnutí v Poprade. JABLONICKÝ, J.: *Samizdat v odboji*, s. 268.

422 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, Ilegálna komunistická strana v Maďarsku – odhalenie. Hlásnie ÚŠB č.j. 31.194/4-1943 zo dňa 15. 9. 1943 (fotokópia).

Dňa 5. septembra 1943 sa Handera stretol v Poprade so spojkou a straníckou „linkou“ bol potom odovzdávaný ďalej: „... 5. 9. 1943 dostal som z Kežmarku na meno fy. Bata, ktorej krycie meno sme mali ileg. pracovníci KSS. V telegrame sme vedeli o čo ide. Do Mníšku n./ Hnilcom, kde sme mali previesť kuriéra a dvoch ileg. pracovníkov a to: Viliama Širokého a ešte jedného neznámym menom mali sme od kuriéra prevziať a my ďalej predať zase do Maďarska, t.j. maďarskej ileg. komunistickej strane. V Mníšku sme aj prebrali od kuriéra, menom Helena Pitnerová jedného chlapa, Štefana Handeru. Nie však ako som hore spomenul Širokého a ešte jedného. Ja pri prevzatí som ani nevedel meno chlapa, ktorého sme prebrali, len sme ho doviedli do Vyšného Medzeva a ja som ho odovzdal ďalej Žofii Lelákovej za účelom, aby ho previezla do Maďarska ... a na to o 2 týždne nechal aj mňa a Müllera zavrieť ÚŠB.“⁴²⁴ Handera teda úspešne prešiel do Maďarska ilegálnou linkou a napojil sa na tamojších komunistov.

Medzitým Koslowski so Suckým informovali maďarskú políciu. Tu im ako styčného dôstojníka poskytli kapitána Schweinitzera – Sombora. Dňa 5. septembra 1943 odišiel Sucký s Koslowskim a štyrmi maďarskými policajtmi na schôdzku do Košíc, kde sa mal stretnúť s Handerom a kuriérkou Máriou Baloghovou. Keďže ani jeden z nich neprišiel, maďarskí detektívi sa vybrali na hranice, aby zistili, či náhodou neboli zatknutí, nič však nezistili. Handera prišiel do Košíc až na druhý deň a hlásil, že kuriérka bola zatknutá cestou. Zášahom maďarskej polície potom kuriérku nenápadne prepustili, pretože bez nej by sa schôdzka s Tonhauzerom nemohla uskutočniť. Toho istého dňa krátko pred tri štvrte na osem večer pricestovala do Košíc aj ona a spojila sa s Handerom, ktorý ju zaviedol za Suckým (s ktorým sa už poznala zo schôdzok na Slovensku). Obaja muži potom s kuriérkou odcestovali do Budapešti, kde im mala sprostredkovať stretnutie s Tonhauzerom. Ten však práve nebol doma. V tejto situácii Sucký na stretnutí nástojil a Baloghová teda slúbila schôdzku sprostredkovať. Dohodli sa, že sa každé tri hodiny stretnú na určenom mieste, kde ich kuriérka bude informovať. Toto čakanie sa nakoniec pretiahlo až na tri dni. Maďarskí policajti medzitým začali Tonhauzerov byť sledovať a keď sa dňa 9. septembra 1943 okolo

Dokument bol publikovaný aj CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám komunistickej strany na Slovensku (1938 – 1944)* 2, Dokument 200, s. 921 – 928.

- 424 Tamže, f. MV ČSR/ČR – A MV 316, 316-137-2/9, Protokol o výpovedi Michala Schmotzera zo dňa 7. 2. 1946. Zášah proti ľuďom zabezpečujúcim spojenia cez hranice sa uskutočnil samozrejme aj v Maďarsku. Žofiu Lelákovú tiež v krátkom čase zatkli. Tamže, protokol o výpovedi Žofie Lelákovej zo dňa 5. 2. 1946.

desiatej hodiny vracal domov, zatkli ho. Následne maďarská štátna polícia za pomoci Koslowského a Suckého zatkla mnohých komunistov, za mrežami skončili viacerí členovia ÚV KSM a technický aparát.⁴²⁵ Tieto zatknutia sa realizovali na základe Tonhauzerovho čiastočného priznania, keď podľa fotografií identifikoval ďalších troch členov ústredného vedenia maďarskej komunistickej strany.

Vďaka konferencii okresných vedúcich, ktorá sa uskutočnila v auguste 1943, a Handerovej agilnosti sa komunistické oddelenie dozvedelo veľa aj o činnosti KSS na východnom Slovensku. Získali mená a adresy. Beňuška, šéf oddelenia Pavel Príkopa a Sucký spolu vypracovali plán ďalšieho postupu a detektívna skupina oddelenia pod Príkopovým dohľadom odcestovala na východné Slovensko. V septembri 1943 skupina pricestovala do Popradu a zatkla Michala Krajňáka, od ktorého chceli získať informácie o ďalších komunistoch z oblasti. Detektívi sa tu rozdelili na dvojčlenné skupinky a každá dostala na starosť jeden okres, tzn. mali za úlohu zatknúť vedúceho a s jeho pomocou objasniť celú štruktúru strany v okrese.⁴²⁶ Táto taktika sa osvedčila a ÚŠB v priebehu krátkeho času organizáciu KSS na východnom Slovensku skutočne rozložila.⁴²⁷

Tým sa však Handerove pôsobenie na východnom Slovensku neskončilo. V zime 1943/1944 sa za Handerom dostavila spojka z východu so žiadosťou o sprostredkovanie spojenia na vedenie KSS. Spojka Handerovi na jeho otázku, o čo ide, oznámila, že na východnom Slovensku sa vytvorili partizánske jednotky. Handera si so spojkou dohodol ďalšie stretnutie o štrnásť dní a informoval Suckého, ktorý spísal úradný záznam a predložil ho prednostovi Beňuškovi. Pri ďalšej schôdzke konfidenta so spojkou ich už Sucký nenápadne pozoroval. Handera sa tu dozvedel, že partizánske jednotky na východnom Slovensku organizuje Dr. Cyril Daxner, advokát z Vranova. Daxner spojku vyslal, aby si zabezpečil spoluprácu s komunistickým ústredím. Následne spojka odovzdala Handerovi heslo, ktorým sa mohli u Daxnera hlásiť ilegálni pracovníci, ale aj potencionálni partizáni, prípadne osoby, ktoré sa obávali zatknutia. Handera spojke povedal, že do Vranova odcestuje, nech o tom informuje Daxnera. Na tento účel dostal aj Daxnerovu adresu. Po podaní hlásenia Beňuška rozhodol, že je nevyhnutné,

425 Tamže, f. ÚV KSC, nezaradené spisy, MV, ilegálna komunistická strana v Maďarsku – odhalenie. Hlásnie ÚŠB č.j. 31.194/4-1943 zo dňa 15. 9. 1943 (fotokópia).

426 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého z 5. 9. 1958.

427 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 270.

aby Handera do Vranova išiel a vyzvedel podrobnosti o Daxnerových aktivitách. Po návrate z východného Slovenska podal konfident ÚŠB obširné hlásenie. Potvrdil, že Daxner má kontakt s partizánmi z okolitých lesov a že v týchto skupinách je aj niekoľko sovietskych vojakov. Existuje niekoľko partizánskych skupín – v okolí Humenného, Hanušoviec a Michaloviec. Daxner od Handera žiadal, aby vedenie KSS pomohlo partizánom s financiami, zásobami a ďalšími potrebnými vecami. Keďže sa na Daxnera obracalo so žiadosťami o pomoc viacero skupín, pýtal sa Handera, či má aj ilegálne ÚV spojenie so skupinami na východnom Slovensku. Handera žiadne podobné spojenie nemal a vyhovoriť sa, že vedenie KSS má spojenie na partizánske skupiny na strednom Slovensku. Daxner následne informoval Handera o tom, že jednotka, ktorá sa zdržuje v okolí Vranova, má približne 30 mužov a je pomerne dobre vyzbrojená. Daxnerovi sa totiž podarilo získať spojenie na jednu z tamojších vojenských posádok a od nej získali zbrane. O tomto spojení sa však Handera viac nedozvedel. V marci 1944 dostal konfident od Beňušku pokyn, aby išiel do Vranova ešte raz a zistil mená Daxnerových spolupracovníkov a dislokáciu partizánskych jednotiek. Ohľadom žiadanej pomoci dostal konfident inštrukcie v tom zmysle, aby Daxnerovi vysvetlil, že KSS sa spamätáva zo zatýkaní, ale zorganizuje zbierku, ktorú mu odovzdajú. Pri tejto schôdzke Daxner pomenoval viacerých veliteľov partizánskych jednotiek, ale keďže Handerove sľuby považoval za málo presvedčivé, žiadal od konfidenta čo najrýchlejšiu pomoc a dodanie potrebného materiálu. Daxner tiež Handera požiadal, aby v Bratislave vyhľadal Michala Barbariča, ktorý mal byť schopný zaobstarať pre partizánov potrebné veci. Handera však najdôležitejšie inštrukcie od Beňušku nesplnil – nepodarilo sa mu zistiť nič o partizánoch a ani o Daxnerových spojkách k nim. Suckému to vysvetľoval tým, že mu Daxner prestával dôverovať, pretože ilegálne vedenie KSS k nemu za ten čas neposlalo ani jedného komunistu, ktorý by bol na úteku pred políciou. Tiež zavážilo to, že Handera nemohol v mene ilegálneho ÚV prisľúbiť nič konkrétne. Spolu s odovzdaním záznamu Sucký Beňušku upozornil, že Handera už do Vranova nebude môcť ísť s prázdnyimi rukami. ÚŠB o Barbaričových aktivitách v ilegalite nevedela, a preto bolo rozhodnuté, že Handera pôjde za ním. Schôdzka sa uskutočnila a ÚŠB si týmto spôsobom overila, že Barbarič je zapojený do ilegality. Handera sa však už druhýkrát s Barbaričom nestretol. Medzitým totiž na východnom Slovensku začali partizáni podnikáť otvorené akcie a minister

Mach dal Beňuškovi príkaz, aby začala ÚŠB v tejto veci okamžite konať.⁴²⁸ Mach poslal na východ tiež zvláštny žandársky pohotovostný oddiel, ktorý mal spolu s vojskom proti partizánom rázne zakročiť.

Handera už nemohol ďalej v danej veci ÚŠB pomáhať. Náhoda však pomohla k tomu, aby získali konfidenta, ktorý v tomto prípade zohral kľúčovú úlohu. Začiatkom apríla 1944 zadržala hotelová kontrola Pavla Srncu, ktorý sa v hoteli zdržoval na falošné doklady. Spoznal ho strážnik, ktorý vedel jeho pravé meno.⁴²⁹ Srnec sa prihlásil k výsluchu na ÚŠB s tým, že by mohol objasniť niektoré politické otázky. Pri výsluchu priznal, že mal získať pre Moškoviča falošné doklady. Podľa praxe, ktorá bola na ÚŠB zaužívaná, sa dá predpokladať, že v zápisnici zo 14. apríla 1944 text „*Menovaný sa dostavil k tunajšiemu úradu a dobrovoľne udáva nasledovné*“⁴³⁰ mal slúžiť na jeho beztrestnosť pred súdom. Je veľmi pravdepodobné, že Srnec už počas spisovania zápisnice súhlasil so spoluprácou. Nasvedčovala by tomu aj dikcia zápisnice, v ktorej Srnec vysvetľuje, že do Bratislavy cestoval len preto, aby oznámil združovanie partizánov. Daxner po ňom tiež poslal šifrovaný list istej svojej známej (malo by ísť o Zdenku Fenclovú, tá sa však začiatkom apríla 1944 prestala angažovať v odboji a odšahovala sa z Bratislavy na vidiek),⁴³¹ v ktorom ju vyzýval, aby za ním posielala čo najviac ľudí ochotných pridať sa k partizánom.

Po prečítaní spísaného protokolu šéf ÚŠB Jozef Beňuška rozhodol, že Srnec by mal odcestovať späť do Vranova a zistiť viac podrobností. Tohto rozhovoru sa zúčastnil už aj Pavol Príkopa ako prednosta komunistického oddelenia. Potom sa Sucký s Beňuškom vrátili do Suckého kancelárie a Beňuška Srncovi vysvetlil, aké informácie by mal pre ÚŠB získať a naznačil mu, že za získanie požadovaných informácií by mohol dostať finančnú odmenu. Srnec s tým súhlasil a Beňuška potom Príkopovi rozkázal, aby vec zariadil, a tiež dohodol so Srncom ďalšie podrobnosti. Na zvýšenie dôveryhodnosti od polície dokonca získal aj falošné doklady pre Moškoviča a jeho rodinu. Potom odcestoval a u Daxnera sa zdržal približne týždeň. Za ten čas sa zoznámil s viacerými ľuďmi, ktorí k nemu chodili. Boli to okrem

428 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 18. 3. 1959.

429 Počas procesu so Srncom pred Ludovým súdom Sucký tvrdil, že Srnca zadržala kriminálka pre spreneveru. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 110/47, zápisnica o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 27. 22. 1946.

430 Tamže, zápisnica o výpovedi Pavla Srncu z 14. 4. 1944.

431 MEDVECKÝ, M.: *Spomienky sudkyne a odbojárky Dr. Zdenky Fenclovej*, s. 204.

Moškoviča napríklad desiatnik Milan Barták, Ing. Bílek, a tiež viaceré spojky, ktoré odvádzali záujemcov k partizánom.

Deň po Srncovi do Vranova odišla aj skupina detektívov komunistickeho oddelenia. Konfident sa vo Vranove na stanici mal na druhý deň stretnúť so Suckým a podať hlásenie. Skupina ÚŠB sa ubytovala v Prešove v hoteli „Koruna“, kde ich mohol Srnec v prípade neočakávaných udalostí vyhľadať. Do Vranova mali odcestovať až na ďalší deň, keď mal mať Sucký so Srncom schôdzku a v rovnaký deň večer mal doraziť aj Príkopa, ktorého úlohou bolo koordinovať zatýkanie. Srnec však deň po príchode detektívov vyhľadal Suckého a oznámil mu, že bol za Daxnerom, ale partizáni ho začali podozrievať, vypočúvať a po tom, čo sa dal na útek, po ňom strielali (pri vyšetrovaní Daxnera sa to však nepotvrdilo). Čím vzbudil ich podozrenie, to nevedel. Na základe toho Sucký rozhodol, že skupina odcestuje ráno do Vranova, vypýta si žandársku asistenciu a začne zatýkanie. V priebehu dňa boli zatknutí Daxner s manželkou Xéniou, Dr. Moškovič s manželkou, Ing. Bílek, Milan Barták, traja sovietski občania a ďalší. Po zatýkaní nasledovali domové prehliadky, pričom sa skupine podarilo zhabať väčšie množstvo zbraní, sabotážneho materiálu a proviantu. Zadržaných eskortovali do policajnej väznice v Prešove. Sucký potom podal hlásenie na ÚŠB a vyžiadal tiež dodatočný súhlas so zatknutím Bartáka od spravodajského oddelenia MNO v Prešove. Po telefonáte sa na prešovské Policajné riaditeľstvo dostavil npor. Ferdinand Schmidt, ktorého tu Sucký s prípadom oboznámil. Bartáka vypočúvali spoločne. Barták, ktorý s Daxnerom udržoval úzky kontakt a častejšie u neho aj býval, poznal veľa Daxnerových spolupracovníkov a počas výsluchu obom spravodajcom objasnil mnoho detailov. Vysvetlil, že on sám fungoval ako spojka medzi Daxnerom a npor. Jozefom Šimkom z posádky v Spišskej Novej Vsi, a tiež identifikoval Daxnerovu spojku na partizánov – Michala Baču. Barták sa počas výsluchu ponúkol, že bude robiť konfidenta pre vojenských spravodajcov a Schmidt Bartákovi sľúbil, že mu v tomto pomôže, a nakoniec mu aj skutočne zariadil prepustenie na slobodu.⁴³² Časť zatknutých (vedenie) eskortovali do Bratislavy, zvy-

432 Sucký tvrdil, že MNO nemalo na východnom Slovensku žiadneho konfidenta, ktorý by mal spojenie na partizánov. Barták im v tomto ohľade prišiel vhod. Okrem neho mal Schmidt ešte konfidenta Dedkovského. Bol to syn ruského emigranta, bývalého cárskeho plukovníka, ktorý po porážke armády baróna Wrangela odišiel do ČSR. Dedkovský podľa Suckého pracoval pre MNO z presvedčenia a nedostával za dodané správy finančnú odmenu. Tiež tvrdí, že npor. Schmidtovi sa podarilo zverbovať aj ďalšieho agenta des. Lipu, ktorý pracoval na tej istej

šok ostal v Prešove. Po podaní hlásenia Beňuška s Príkopom rozhodli, že Sucký má ostať v Bratislave a vypočúvať Daxnera, do Prešova odcestovala vyšetrovacia skupina pod vedením Júliusa Leštácha (Michal Lindner, Emil Drgoň, Karol Madluška, Ján Zajac, Rudolf Muranský). Spolu s touto skupinou odišla na východ aj skupina zo spravodajského oddelenia ÚŠB (viedol ju Dr. Jozef Hojstrič), pretože partizáni a parašutisti patrili do kompetencie tohto oddelenia. V Bratislave boli tiež pozatýkani ľudia, ktorí s Daxnerom spolupracovali (Barbarič, Kvasnička).⁴³³ Počas výsluchov Daxner vypovedal, že spolupracoval s československým odbojom (Ursíny, Styk, Šrobár), s aktivistami ktorého sa stýkal počas svojich služobných ciest. Konkrétnu činnosť začal koncom roku 1943, keď sa na východnom Slovensku začalo objavovať mnoho sovietskych zajatcov. Daxner sa poznal s Ing. Ivanom Koržom z Bardejova, ktorý týmto vojakom pomáhal dostať sa späť k Červenej armáde a tam sa Daxner s jedným z týchto vojakov aj zoznámil. Ten za ním neskôr prišiel aj s viacerými ďalšími utečencami a požiadal ho o pomoc. Títo utečenci z nemeckých zajateckých táborov potom so súhlasom Daxnera zorganizovali partizánsku jednotku, Daxner ich zásoboval jedlom a sprostredkúval im kontakt s rôznymi odbojovými skupinami. Barbarič počas výsluchu Suckému vysvetlil, že jeho aktivity boli zamerané najmä na získavanie liekov, šiat a potravín pre partizánov. Na východnom Slovensku pozatýkala skupina, vedená Júliusom Leštáchom, aj ďalšie osoby, najmä na základe výpovedí Daxnera a ostatných zatknutých v prvej fáze. Po ukončení vyšetrovania bola väčšina z nich až do súdneho pojednávania prepustená na slobodu. Samozrejme, okrem Daxnera, Moškoviča a sovietskych partizánov. Medzitým sa z východu vrátila aj vyšetrovacia skupina, na východe na príkaz ministra Macha ostal len komisár Jozef Hojstrič s niekoľkými detektívmi, ktorí mali za úlohu monitorovať rozsah ilegálnej a partizánskej činnosti, spolupracovať so žandárskym pohotovostným oddielom a vojenskými spravodajcami a v neposlednom rade za pomoci prešovskej polície viesť ďalšie vyšetrovania.

problematike. A v neposlednom rade, že sa vojenským spravodajcom podarilo odhaliť skupinu dôstojníkov, ktorí chceli odovzdať zbrane partizánom. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 16. 4. 1959.

433 Pozri tiež: JABLONICKÝ, Jozef: *Z ilegality do povstania*, s. 232 – 233.

3. 7. Niektoré aspekty vyšetrovania členov V. ilegálneho ÚV KSS

Posledné, V. ilegálne Ústredné vedenie Komunistickej strany Slovenska je jediné, ktoré pracovníci ÚŠB neodhalili a nepozatýkali. Vytvoril ho po svojom príchode z Moskvy Karol Šmidke.

Šmidke pricestoval na Slovensko spolu s Karolom Bacílkom začiatkom augusta 1943. Z Moskvy priniesol nové inštrukcie na organizovanie komunistickej ilegality a krátko po svojom príchode vytvoril nové ilegálne vedenie KSS. Prizval do neho Gustáva Husáka a Ladislava Novomeského, ktorí predtým ostávali v podstate na okraji dovtedajších aktivít KSS. Situácia sa však zmenila. Ladislav Novomeský bol známym ministra vnútra Alexandra Macha, ktorý ho chránil. Ďalšou jeho výhodou nepochybne bol aj fakt, že Pavol Príkopa, šéf komunistickeho oddelenia ÚŠB, bol jeho vzdialenejší príbuzný, poznali sa však od detstva. Obe spomenuté konexie mu nepochybne uľahčili úlohu komunistu a neskôr člena vedenia ilegálnej KSS. Iná bola situácia Gustáva Husáka, ktorý sa za mrežami ocitol niekoľkokrát. Zakaždým však len na krátky čas. Istým vodítkom k vysvetleniu skorého prepustenia v tomto prípade by mohli byť Suckého spomienky (viď vyššie). Husáka zatkli aj v roku 1942, keď Jozef Beňuška po krátkej vyšetrovacej väzbe súhlasil s jeho prepustením.⁴³⁴ Poslednýkrát v období Slovenskej republiky 1939 – 1945 sa za mrežami policajnej cely ocitol v roku 1944: „*Vím, že někdy koncem března 1944 zatkli orgáni ÚŠB na příkaz MACHA Dr. Gustava HUSÁKA, kterého jsem na příkaz Dr. BEŇUŠKY vyslychal. K zatčení Dr. HUSÁKA došlo proto, že policejní atašé německého vyslanectví František GOLTZ zaslal MACHOVI přípis, ve kterém podal zprávu, že HUSÁK je zapojený do rozsáhlé ilegální práce a připravuje na Slovensku převrat. Tento přípis jsem dostal od Dr. BEŇUŠKY, nebylo v něm však uvedeno, kdo zprávu GOLTZOVI podal. Ze zprávy od GOLTZE nebylo zřejmé, s kým je HUSÁK ve spojení a s kým převrat připravuje a nebylo zde uvedeno ani jedno jméno.*“⁴³⁵ V tom čase však na ÚŠB mali isté informácie o niektorých organizátoroch Slovenského národného povstania (viď. podkapitola 3.8). Pracovníkov 4. oddelenia ÚŠB teda zaujímalo, akým smerom výsluch s Husákom viesť. „*Proto jsem se dotazoval, zda mám dr. HUSÁKA*

434 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 499.

435 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 23. 4. 1959.

vyslychat k celému rozsahu jeho práce v ilegalitě jak jsme o tom byli informováni. Dr. BEŇUŠKA mi řekl, že HUSÁKA nesmím k celé ilegalitě vyslychat, ale jen k přípisu a to tak, že budu od něho požadovat vysvětlení jeho ilegální práce a o přípravách převratu a přitom se nebude k výpovědi nutit, nesmím mu předestřít ani jedno jméno jeho spolupracovníků a ani místa schůzek případně problémů, které zde projednávali. Z tohoto pokynu jsem si udělal závěr, že je zájem, aby Dr. HUSÁK nebyl z jeho ilegality usvědčený, ale byl propuštěný na svobodu, jak již dříve dostal Dr. BEŇUŠKA pokyn od Dr. TISO a MACHA. Zatčení a výslech Dr. HUSÁKA však bylo třeba provést, aby německé úřady viděly, že bylo proti Dr. HUSÁKOVÍ zakročeno a též, aby se jim na jejich přípis mohla podat zpráva o výsledku vyšetřování. Když jsem mluvil o výsluchu HUSÁKA s Dr. PRÍKOPOU, ten již byl o postupu výslechu informovaný a dohodli jsme se, že Dr. HUSÁKA budu vyslychat na steré věci, které jsme o Husákovi zjistili při vyšetřování spolupracovníků Dr. VAŠEČKY, Dr. PŮLLA a dalších. Jednalo se hlavně o organizování ilegality mezi studenty. Při výsluchu mi Dr. HUSÁK popíral jakékoliv vědomosti o ilegalitě a svoje styky s VAŠEČKOU, FALĀNEM a dalšími uváděl Dr. HUSÁK jako styky ze známosti, se kterými ilegálně nepracoval. Také při výsluchu odmítal jakékoliv vědomosti o přípravách převratu. V tomto smyslu jsem také sepsal s Dr. HUSÁKEM negativní protokol, který jsem předal Dr. PRÍKOPOVI, který na jeho základě podal písemnou zprávu MACHOVI. Dr. HUSÁK byl ve vazbě několik dnů a po té byl na příkaz MACHA propuštěný na svobodu.⁴³⁶ O Karolovi Šmidkem ÚŠB pravdepodobne spočiatku nemala žiadne informácie. O činnosti V. ilegálneho ÚV existuje pomerne obšiahla literatúra⁴³⁷ a práve preto, že Ústredňou štátnej bezpečnosti nebolo (resp. nechcelo byť) odhalené, nie je potrebné sa mu detailnejšie venovať.

Na záver tejto krátkej kapitoly a pre pochopenie ďalších udalostí ešte jedno krátke vysvetlenie, prečo dovtedy aktívne komunistické oddelenie ÚŠB zrazu zmenilo dovtedajšiu prax a prestalo byť najagilnejším oddelením Ústredne a prečo „motor“ tohto oddelenia, Imrich Sucký, prestal pracovať

436 Tamže. Ohľadom „bezproblémového“ zatknutia a vypočúvania Gustava Husáka v roku 1944 vypovedal napr. aj Július Leštách: „Pamätám sa, že v roku 1944 keď terajší pán poverenik dr. Husák bol z príkazu Macha zaistený a keď som sa tomu omlúval, že my nemôžeme za to, sám uznal to a povedal, že my robíme len to, čo nám kážu a že niekto to musí robiť.“ ŠA BA, f. OLS Bratislava, 212/1946, protokol o výpovedi Júliusa Leštácha zo dňa 9. 4. 1946.

437 Pozri napríklad: *Prehľad dejín KSČ na Slovensku*. Bratislava 1971, s. 241 – 320. HUSÁK, G.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1975.

tak agilne, ako predtým. Tento obrat v činnosti vysvetlil v roku 1951 bývalý šéf oddelenia Pavel Prikopa: „*Jedného dňa na podzim v roku 1943 prišiel za mnou do kancelárie okresný inšpektor SUCKÝ, ktorý sa ma pýtal, že čo sa robí, že páni prepúšťajú všetkých ilegálnych pracovníkov z väzenia, ktorých on dal pozatvárať. Ja som na to odpovedal, že aspoň vidí líniu, po ktorej má kráčať už vzhľadom k medzinárodnej situácii. On mi prisvedčil a povedal, že sa v budúcnosti aj on bude podľa toho riadiť. Tento rozhovor so SUCKÝM mal odozvu v tom smysle, že v roku 1944 úplne prestal s odhaľovaním činnosti Komunistickej strany.*“⁴³⁸

Od tohto obdobia Sucký, ale aj celé oddelenie či celá ÚŠB žili akým-si podvojným životom. Navonok všetko fungovalo ako dovtedy, náhle sa však menili informačné toky, postupy. Svoju úlohu tu zohrali rôzne faktory, pričom alibizmus - zabezpečovanie vlastnej budúcnosti, bol jedným z najdôležitejších. Tento stav, ako dokumentuje predchádzajúci odstavec, nepochybne vystihol aj Sucký a začal sa podľa toho čiastočne správať. Na druhej strane si bol vedomý svojich kvalít, ale aj vedomostí a žil v presvedčení, že ľudí, ako je on, bude potrebovať každý režim.

3.8. Komunistické oddelenie ÚŠB a SNP

Začiatkom roku 1944 Štefan Handera oznámil Imrichovi Suckému, že je v kontakte s istým človekom, ktorý by chcel pre ÚŠB pracovať ako konfident. Po otázke, či je dotýčným komunista, Handera odpovedal, že nie, ale že má kontakt so skupinou, ktorá je napojená na československú exilovú vládu v Londýne. Tento muž sa volal Jozef Klčo.⁴³⁹ Na otázku, kedy by sa Sucký mohol s Klčom stretnúť, Handera odpovedal, že by mohli spoločne prísť až večer, pretože Klčo nechce, aby ho niekto videl chodiť na ÚŠB. Klčo sa o spolupráci Handeru s ÚŠB dozvedel priamo od konfidenta. Po

438 A MV ČR, ZV-349, operatívny podzvázok, zápis o výpovedi (svedeckej) s Pavlom Prikopom zo dňa 17. 4. 1951.

439 Zistiť totožnosť agenta sa autorovi tejto práce nepodarilo. Sucký o ňom vypovedal: „... HANDERA mi řekl, že je to Jozef a myslím, že příjmením KLČO, HRČO a nebo podobne, přesně si to již nepamatuji. O KLČOVI mi HANDERA dále řekl, že pracuje jako obchodní cestující buď v Ústředním nebo Dobytkářském družstvu v Bratislavě a byl to rohový dům na Náměstí Republiky a býv. Špitálské ulice.“ NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaranené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 3. 1959. Na základe toho budeme v práci tohto človeka volať Jozef Klčo.

Handerovom odchode informoval Sucký prednostu Beňušku, ktorý slúbil, že sa schôdzky zúčastní.⁴⁴⁰

Vo večerných hodinách sa obaja muži dostavili na ÚŠB. Hneď na úvod Klčo požiadal, aby jeho meno nebolo nikde uvádzané, pretože by tým stratil možnosť ziskávať ďalšie správy. Možná dekonšpirácia bola tiež dôvodom, prečo nechcel so svojimi správami dochádzať do budovy ÚŠB. Keď sa mu Sucký ponúkol, že sa s ním bude stýkať mimo úradných miestností, Klčo to omietol s poznámkou, že Sucký je ako pracovník ÚŠB v Bratislave príliš známy. Ponúkol však, že svoje správy môže posilať po Handerovi, podľa ich závažnosti buď písomne, alebo ústne. Beňuška tento spôsob informovania odobril. Nasledovalo ujasnenie si, aké správy môže Klčo podávať. Ten vyhlásil, že vie o tom, že na Slovensku bola založená ilegálna vláda a pracujú tu ilegálne Revolučné národné výbory, a teda že by mohol podávať správy o tom, kde ilegálna „slovenská vláda“ zasadá, o čom rokuje, kto sa zúčastňuje jej zasadnutí a aké pokyny dostáva z Londýna.⁴⁴¹ Keďže sa Beňuška k celej záležitosti postavil veľmi skepticky, dohodli sa s Klčom na istom hesle (vymyslel ho Beňuška), ktoré odvysielala londýnsky rozhlas o niekoľko dní a na ďalší deň ho bude opakovať. Šéfovi ÚŠB tiež oznámil presný čas, kedy má byť heslo z Londýna odvysielané. Na to Sucký s Beňuškom ešte Klča požiadali, aby podal podrobnú správu o ilegálnej činnosti na Slovensku a Klčo slúbil, že ju vypracuje a podá, ale až po odvysielaní dohodnutého hesla londýnskym rozhlasom. Klčo tiež žiadal od Beňušku sľub, aby dočasne nikoho zo skupiny nezatkli, pretože potom by už správy nemohol podávať. Beňuška súhlasil, že v prípade zatýkania ho bude informovať a dohodnú spolu priebeh zatýkania tak, aby na Klča nepadlo podozrenie. Ďalšiu schôdzku si mali dohodnúť telefonicky, a to buď priamo s Klčom, alebo prostredníctvom Handeru.⁴⁴²

V stanovenom čase londýnsky rozhlas dohodnuté heslo skutočne odvysielal, čím si Beňuška overil spoľahlivosť nového konfidenta. Na ďalšej schôdzke, na ktorú sa do budovy ÚŠB dostavil Klčo spolu s Handerom (ten sa však jednania nezúčastnil), podal nový konfident obsiahlu správu. Podľa Suckého: „*KLČO nám* (Beňuškovu a Suckému, pozn. M. M.) *o ilegálnej činnosti na Slovensku řekl, že se v Bratislavě schází ilegální slovenská*

440 Tamže.

441 Klčo bol podľa Suckého v spojení s Rudolfom Fraštackým.

442 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 3. 1959.

vláda jakož i jednotliví vedoucí ilegálných Revolučných národných výborů. Schůzky, že se konají v bytě Dr. Matěje JOSKO, dále v jeho domku na zahradě a v místnostech Slovenské banky, býv. Štefánikovo náměstí v Bratislavě a nevím přesně, zda KLČO neuvedl ještě další místo, kde ilegální pracovníci se scházejí. ... Jako vedoucí ilegální slovenské vlády KLČO uvedl Dr. Vávro ŠROBÁRA, který se hlavně zdržoval v Trenčanských Teplicích a do Bratislavy na schůzky docházel. Členy ilegální vlády byli URSÍNY Ján, Dr. Matěj JOSKO, Dr. LETTRICH, Dr. HUSÁK, Ladislav NOVOMESKÝ, Karol ŠMIDKE, Dr. Imrich KARVAŠ, Dr. ŠOLTEŽ a zda uvedl ještě některého dalšího člena již nevím. Těchto schůzek se dále zúčastňovali nepravidelně další ilegální pracovníci z řad Revolučných národných výborů jako Ing. STYK, Ing. VIEST, Dr. MAKOVICKÝ, Dr. Igor DAXNER, FRAŠTACKÝ, Dr. ZAŤKO a za vojenskou skupinu plk. GOLIÁN, generál MALÁR a snad ještě další, na jejichž jména si přesně již nepamatuji. O této skupině ilegálních pracovníků KLČO řekl, že se začala scházet již od podzimu 1943 a jako iniciátory této skupiny označil URSÍNYHO, LETTRICHA a ŠROBÁRA, kteří reprezentovali agrární skupinu politiků. K nim sa postupně přidali ilegální pracovníci dalších politických stran a to komunistické a sociálně demokratické strany. Který tam byl zástupce čsl. strany národně socialistické již nevím.⁴⁴³ Sucký z hlášení spísal niekoľkostranový úradný záznam, v ktorom však Klčovo meno nebolo uvedené, obišiel ho formulkou, že správa bola získaná dôverným oznámením. Pred dokončením spisovania záznamu zavolał Beňuška Klča do svojej kancelárie a vyplatil mu finančnú odmenu. Po návrate do Suckého kancelárie si Beňuška úradný záznam prečítal a vyhlásil, že vzhľadom na dôležitosť informácií musí okamžite informovať ministra Macha. Sucký k tomu dodáva: „S názorem Dr. BEŇUŠKY jsem nesouhlasil a navrhl jsem mu, aby MACHA o této záležitosti neinformoval, vzhledem k jeho úzkým stykům s Němci, hlavně s vyslancem LUDINEM, se kterým se i soukromě stýkal a mohl by tuto věc prozradit, došlo by k velkému zatýkání i prominentních osob a Němci by se tím v každém případě zabývali. Při tom jsem BEŇUŠKOVI řekl, aby se šel nejdříve poradit a celou věc hlásit Dr. Jozefu TISOVI a s tím projednat, zda by měl zprávu předat i MACHOVI.

443 Tamže. V podobnom duchu Sucký vypovedal už aj v roku 1946, vtedy však vyšetrovateľom poskytol výrazne menej informácií, prípadne sami vyšetrovatelia nemali záujem túto vec skúmať príliš do hĺbky (minimálne nie v protokole). Porovnaj: A ÚPN, f. KS MV BA, V – 1233, zápisnica s Imrichom Suckým zo dňa 17. 10. 1946. Tiež treba uviesť, že Sucký uvádza niektoré veci nepresne, o tom však ešte v tejto kapitole bude reč.

*S mým názorom Dr. BEŇUŠKA souhlasil, telefonicky se ohlásil u Dr. TISO a okamžitě odjel do jeho kanceláře. Při tom mi dal pokyn, abych na něho počkal v kanceláři na ÚŠB. Asi za dvě hodiny se Dr. BEŇUŠKA vrátil a sdělil, že TISO byl zprávou velmi překvapen a dostal od něho pokyn, aby o celém případě nikoho neinformoval, tedy ani MACHA, a celá záležitost, aby byla přísně utajena. Dále BEŇUŠKOVI řekl, že mu nemůže dát ihned rozhodnutí, jak záležitost řešit, aby mu záznam ponechal, že si to promyslí a později mu sdělí jeho názor.*⁴⁴⁴ Na druhý deň si Tiso zavolaľ Beňušku, záznam mu vrátil a dal pokyn, aby sa celá záležitosť starostlivo pozorovala. Beňuška mu mal osobne podávať správy o vývoji situácie. Šéf ÚŠB potom rozhodol, že označených ľudí nebudú sledovať detektívi z ÚŠB (aby sa vec neprezradila) a Suckému rozkázal, že spis sa nesmie protokolovať (zaveidovať v podateľni). Správy o činnosti tejto skupiny (písomné aj ústne) dodával Klčo prostredníctvom Handeru približne do konca júla 1944, Sucký z nich spisoval úradné záznamy a Beňuška s nimi chodil referovať Tisovi.⁴⁴⁵ Správy od Klča sa týkali rôznych vecí. Podľa Suckého napríklad na jednej zo schôdzok Golian vysvetľoval, že má sieť spoľahlivých dôstojníkov, pomocou ktorých v príhodnom čase vystúpi armáda spolu s partizánmi proti režimu, ďalej ako Karvaš vysvetľoval, že nechal pod krytím evakuácie sústrediť potrebné zásoby na strednom Slovensku a že na jednej schôdzke Karvaš vysvetľoval, že spolupracuje s umiernenými ľudákmi (Ján Klinovský, Martin Sokol, František Galan). Tieto správy si na základe Beňuškovho rozkazu schovával Sucký u seba doma, ale po vypuknutí SNP ich na Beňuškovu žiadosť odovzdal práve prednostovi ÚŠB.

Predstavitelia tejto akcie sa, ako je uvedené vyššie, stretávali v byte Mateja Josku na Gajovej ulici, prípadne na Joskovej chate pri Bratislave, ale aj na iných miestach.⁴⁴⁶ Členovia tzv. ilegálnej Slovenskej národnej rady⁴⁴⁷

444 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, M, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 3. 1959.

445 Tamže.

446 Porovnaj: URSÍNÝ, J.: *Spomienky na Slovenské národné povstanie*. Liptovský Mikuláš 1994, s. 48 – 57.

447 O ilegálnej Slovenskej národnej rade ako o jednom z odbojových prúdov pozri napr. krátku, ale zaujímavú štúdiu Márie Ševčíkovej: ŠEVČÍKOVÁ, M.: *Ilegálna a Povstalecká Slovenská národná rada*. In: STANISLAV, J., TÓTH, D. (zost.): *Zborník Múzea Slovenského národného povstania 2005. Zjednocovanie antifašistických síl na Slovensku v roku 1943. Vznik a činnosť ilegálnej SNR*. Banská Bystrica 2006, s. 131 – 136.

sa však stretávali so širokým okruhom ľudí a ÚŠB nebola schopná rozlíšiť, kto je priamo spolupracovník, kto potencionálny a s kým sa neráta. Prehľadnosť (aj keď je ťažké v prípade slovenských odbojových skupín v roku 1944 o prehľadnosti vôbec hovoriť) však ešte viac skomplikoval ďalší priebeh udalostí.

Dňa 17. mája 1944 ÚŠB zatkla Ferdinanda Hofmana–Dvorína⁴⁴⁸ a v ten istý deň ÚŠB zatkla aj jeho brata – dvojča Samuela Hofmana. S Ferdinandom Hofmanom udržoval styky osvedčený konfident Štefan Handera,⁴⁴⁹ ktorý od neho získaval informácie o jeho odbojových aktivitách. Ferdinand Hofman–Dvorín vypovedal o svojej činnosti a v podstate prezradil aktivity, v ktorých sa angažoval Vavro Šrobár (zakladanie národných výborov) v roku 1943 a ÚŠB, podľa Samuela Hofmana–Dvorína, polícia oboch bratov vypočúvala na memorandum, ktoré bolo zaslané do Londýna.⁴⁵⁰ Počas výsluchov sa teda Ferdinand Hofman–Dvorín obšírne priznal⁴⁵¹ a vypovedal medziným o tom, že o činnosti československej ilegality má vedomosť predsedu Slovenského snemu Dr. Martin Sokol, a dokonca aj minister vnútra Alexander Mach. Táto pasáž však nebola so súhlasom Beňušku zachytená v protokole. Po skončení výsluchu a dopísaní protokolu odovzdal šéf 4. oddelenia Príkopa protokol Jozefovi Beňuškovi a dohodli sa, že so súhlasom ministra Macha utaja celú vec pred Nemcami, Hofmana–Dvorína neodovzdajú pred súd, ale izolujú v llave, aby o celej záležitosti nemohol s nikým hovoriť. Mach s navrhnutým riešením súhlasil a proti Hofmanovým spoločníkom ÚŠB nezakročila. Protokol si uschoval u seba v kancelárii vedúci komunistického oddelenia ÚŠB Pavel Príkopa.⁴⁵² Oboch bratov vypočúval

448 Ferdinand Hofman–Dvorín bol prvý krát zatknutý na základe udania, ktoré zaslal Franz Goltz pod č.j. Go.B.Nr. 1562/40 počúvanie zahraničného rozhlasu a šírenie propagandy. Zo zaisťovacieho tábora v llave ho prepustili dňa 5. 9. 1941. Druhý raz bol zatknutý 17.5.1944 (viď nižšie) a dodaný do llavy dňa 23.5.1944. 2. augusta toho roku ho na príkaz ÚŠB zaradili do pracovného tábora pre Židov v Krupine. SNA, f. Národný súd, 45/1946.

449 Prítom je zaujímavé, že pred Handerom varoval rozhlas z Londýna. Do britskej metropoly prišla správa o ňom ako o konfidentovi policie 4. marca 1944. JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 267 – 168.

450 O Ferdinandovi Dvorínovi a Šrobárovom memorande pozri: JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*, s. 176 – 194 a s. 254 – 259.

451 Zápisnicu spísanú s Ferdinandom Hofmanom – Dvorínom na ÚŠB autor tejto práce, bohužiaľ, doposiaľ nenašiel.

452 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 5. 1959.

najmä inšpektor Emil Drgoň, ktorý ich aj zatýkal.⁴⁵³ Hofmanovu–Dvorínovu výpoveď na rozdiel od správ od vyššie spomenutého konfidenta nemohol Beňuška utajiť, pretože o celej záležitosti vedeli aj Július Leštách, Pavel Príkopa, Imrich Sucký, Emil Drgoň a aj ďalší detektív komunistického oddelenia Karol Madluška: „Pamätám sa, že jedného dňa sme išli do llavy, kde sme mali vypočúvať zaistených. Medzi vypočúvanými bol aj istý Ferdinand Hoffman – Dvorín, ktorého vypočúval Sucký. Pravdepodobne tento človek sa nechcel ku všetkému priznať a preto zavolali Drgoňa a mňa, opravujem, my sme boli prítomní pri výsluchu a na základe tohoto bol menovaný zbitý. Ja som menovaného bil brezovou metlou. Po tomto bití sa menovaný doznan, že mal spojenie s podzemným hnutím, ktoré organizovalo slovenské povstanie, ako napríklad Dr. Šrobárom, s Dr. Pietorom, s Dr. Karvašom a inými. Po tomto doznaní som sa z miestnosti výsluchu vzdialil. Nakolko mi bolo povedané, aby som bol ticho a abych sa výsluchu vzdialil.“⁴⁵⁴ V rámci procesov pred ľudovými súdmi, prípadne aj neskôr, vypovedali ohľadom príprav viacerí bývalí pracovníci 4. oddelenia ÚŠB. Konkrétne vedúci oddelenia Pavel Príkopa, úradník Július Leštách, vedúci detektívnej skupiny Imrich Sucký a detektívi Emil Drgoň a Karol Madluška. Každý z nich však podal inú verziu. Vyššie načrtnutú teóriu by mohli podporovať aj tvrdenia šéfa 4. oddelenia Pavla Príkopy, ktorý v roku 1947 pri pojednávaní pred ľudovým súdom vypovedal: „Začiatkom roku 1944 (17. mája 1944, pozn. M. M.), keď bol zatknutý istý Ferdinand Hofman, prezradil tento zápisnič- ne u vypočúvajúceho kanc[elárskeho] oficiála Leštácha, že vedúcu úlohu v občianskom bloku zastáva dr. Vavro Šrobár a že spolu s ním spolupracu- jú dr. Ivan Pietor, dr. Jozef Šoltész, dr. Imrich Karvaš a iné vojenské vyššie osoby. Hofman podrobne objasnil celkovú činnosť tohto hnutia a uviedol, že sa jedná o občiansky blok, v ktorom sú zastúpené všetky bývalé politic- ké strany až na komunistov, a že tento občiansky blok má priame spojenie s Londýnom. Presne sa pamätám, že Hofman na dôkaz svojej ilegálnej činnosti a zapojenia na týchto ľudí dal aj nejaké heslo, ktoré v určitý deň a čas malo byť opakované vysielateľom z Londýna.“⁴⁵⁵ Na inom mieste však

453 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 223/1946, zápisnica o výpovedi Ferdinanda Dvorína zo dňa 23. 10. 1945; Tamže, zápisnica o výpovedi Samuela Dvorína zo dňa 24. 10. 1945.

454 ŠA BA, f. OLS Bratislava 175/1945, zápisnica o výsluchu Karola Madlušku zo dňa 16. 8. 1945.

455 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 447/1948, zápisnica z výsluchu Pavla Príkopy zo dňa 16. 10. 1947.

už Príkopa nebol taký striktný: „Neviem, či v tejto veci vyšetroval, alebo aj či mal vedomosť práve obžalovaný (Karol Madluška, pozn. M. M.). Pokiaľ viem, len traja ľudia o tomto prípade vedeli a o týchto by som nepredpokladal, že by to vyzradili Nemcom a beriem za pravde nepodobné, že by Nemci na toto boli prišli bez akéhokolvek udania. Ľudia, ktorí o tomto vedeli, takže som ja vedel, že o tom vedia, boli: Sucký, Leštách a Gajarský.“⁴⁵⁶

Naproti tomu spomínaný kancelársky oficiál Július Leštách, ktorý podľa Príkopa zápisnicu s Hofmanom spisoval, však pred ľudovým súdom o žiadnom hesle z Londýna nevypovedal: „Keď v roku 1944 v máji bol zatknutý nejaký Hofman, teraz Dvorín, tento vyzradil do zápisnice celé prípravy Slovenského národného povstania. Menovite udal, že v ilegálnom hnutí je dr. Šrobár s ktorým sa niekoľkokrát aj on v ilegálnej práci stretol... Ďalej udal meno dr. Pietora, dr. Šoltéza. Poznamenávam, že Dvorín toto vôbec nemusel vypovedať, mohol celkom iným smerom viesť výpoveď, pretože my sme o týchto okolnostiach nemali ani poňatia a priviedol nás na stopu celkom neznámych vecí. Nebol k tomu vôbec nútený. Ja som tieto zápisnice po porade s Príkopom vôbec nedal do pokračovania, ale zamkol som ich do svojho stola a až 15. decembra 1944, kedy som bol preložený do Žiliny, som ich odovzdal Príkopovi.“⁴⁵⁷ Šéf ÚŠB Beňuška totiž každému osobitne zakázal o celej záležitosti s kýmkoľvek hovoriť, sám ale s obsahom Hofmanovej zápisnice oboznámil ministra Macha: „Aby Dr. BEŇUŠKA informoval MACHA o poznatkách z protokolu HOFMANA – DVORÍNA jsme mu doporučovali též proto, že někdy v březnu a nebo dubnu 1944 nám dal k připsu od Němců pro výsluch HUSÁKA pokyn, aby se s ním jeho činnost hloubkově neprobírala a při výslechu se zapsalo jen to, co sám vypoví. Přepis totiž též pojednával o tom, že HUSÁK je zapojený do ilegality a že připravuje na Slovensku převrat. Z toho jsme došli k závěru, že MACH nemá zájem, aby se otázka příprav převratu vysvětlila a tak, aby se o tom Němci nedověděli. Když v květnu 1944 vypovídal HOFMAN – DVORÍN o jeho ilegální činnosti, byli jsme přesvědčeni, že MACH o této činnosti ví a má sám zájem, aby se o ní Němci nedověděli. Tuto verzi nám potvrdil i jeho příkaz, aby HOFMAN – DVORÍN nebyl předán s trestním oznámením soudu, ale aby byl internován v Ilavě. Nevím, jaký pro to měl MACH důvod a zda

456 Tamže, 175/1945, zápisnica o hlavnom pojednávaní proti Karolovi Madluškoví.

457 Tamže, 212/1946, zápisnica o hlavnom pojednávaní proti Júliusovi Leštáchovi zo dňa 6. 3. 1947.

o tom s BEŇUŠKOU hovoril, BEŇUŠKA mi o tom nic neřekl.⁴⁴⁵⁸ Podobne (aj keď treba vziať do úvahy, že to písal v žiadosti o milosť po vynesení rozsudku smrti) sa zachoval aj vtedajší prednosta XV. oddelenia MV Peter Starinský, ktorý si svojím postojom k prípravám SNP chcel získať v procese pred Národným súdom poľahčujúcu okolnosť: „*Prepustenie z väzby na vlastnú päsť terajšieho p. podpredsedu vlády Ursínyho, pplk. Polláka, Dr. Josku, Štefánika a tak umožnenie im pokračovať na obnovení ČSR je tiež mojou zásluhou, čo bolo aj svedeckými výpoveďami dokázané. Keď mi boli predložené správy o prípravách na Slov. nár. povstanie urobil som opatrenia, aby táto vec nebola prezradená a osoby na schôdzkach zúčastnené neboli event. zákrokom prezradené.*“⁴⁴⁵⁹ Peter Starinský po vojne dokonca vypovedal, že sa na zatajení zápisnice dohodli s Beňuškom.⁴⁶⁰ Aj Alexander Mach pred Národným súdom tvrdil, že okrem Hofmanovej zápisnice dostal aj ďalšie prípisy týkajúce sa oboch záležitostí.⁴⁶¹ Zaujímavým faktom tiež je, že pri výsluchu Hofmana–Dvorína bol prítomný aj správca väznice v Ilave Pavol Krchňák, ktorý chcel na základe toho, že sa nič vo veci nepodniklo, na stretnutí gardistov na Hlavnom veliteľstve HG krátko po obsadení Bratislavy Nemcami Macha zastreliť.⁴⁶²

Treba však ešte objasniť jeden veľký rozpor - ÚŠB o výpovediach Hofmana–Dvorína podala hlásenie Machovi, o správach od Klča nie. Sucký k tomu podal nasledovné vysvetlenie: „... poznatky od KLČO jsme získali již koncem r. 1943 a nebo začátkem r. 1944 a byly to prvé poznatky o této činnosti. Celou věc jsme provedli naprosto tajně a bylo o ní informováno jen několik osob. Když pak měl HANDERA schůzky s HOFMANEM – DVORÍNEM, mimo mne a Dr. BEŇUŠKY o podaných zprávách věděl Dr. PRÍKOPA i Júlíus LEŠTÁCH a pokud vím, k zatčení HOFMANA – DVORÍNA se přistoupilo též proto, aby nám vše vysvětlil z ilegální činnosti a když jsme spoznali značný rozsah jeho vědomostí o ilegální činnosti, ve které je zapojeno mnoho významných vedoucích činitelů ze Slovenska, měli jsme obavy, aby HOFMAN – DVORÍN jako osoba německé národnosti a židov-

458 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 5. 1959.

459 SNA, f. Národný súd, 49/1945.

460 Tamže.

461 Tamže, výpoveď Alexandra Macha na hlavnom pojednávaní.

462 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V – 1233, zápisnica s Imrichom Suckým zo dňa 17.10.1946.

ského vyznání někde něco neprozradila a nedověděli se o tom Němci.⁴⁶³ Hofman–Dvorín skončil za mrežami v máji 1944, keď podľa Suckého o pripravách na povstanie vedelo už mnoho ľudí, okrem iného aj spravodajské oddelenie ÚŠB a jeho šéf František Jurčo.

Dá sa teda konštatovať, že pracovníci ÚŠB (resp. 4. oddelenia) sa o pripravách SNP dozvedeli pomerne skoro. Zdá sa však pravdepodobné, že pracovníci komunistického oddelenia ÚŠB (či to bol Pavel Príkopa, Július Leštách alebo Imrich Sucký, a asi ani prednosta ÚŠB Jozef Beňuška) si nevedomovali rozdiel medzi Šrobárovými národnými výbormi a aktivitami Ursínyho,⁴⁶⁴ Husáka a ostatných, čo nepochybne boli rozdielne prúdy. To, že Šrobára na ÚŠB považovali za popredného predstaviteľa odboja je pochopiteľné, a to nielen pre jeho činnosť v období medzivojnového Československa: „Zišiel som sa tak asi dvakrát v Slovenskej banke s dr. Šrobárom roku 1943, nezasvätil som ho však do našich vecí, hoci túžil za obnovu republiky. Naposledy som sa s ním stretol asi v júni 1944 v Trenčianskych Tepliciach. ... poznamenávam ešte, že som Šrobára navrhoval prijať do ilegálnej Slovenskej národnej rady.“⁴⁶⁵ O čom sa Ursíny so Šrobárom rozprávali, však pracovníci ÚŠB nevedeli a tiež nevedeli, že sa nestal členom tzv. ilegálnej SNR len vďaka odporu komunistov. Navyše, keď sa po vypuknutí SNP Vavro Šrobár stal spolupredsedom povstaleckej Slovenskej národnej rady, utvrdilo to pracovníkov ÚŠB v omyle, že ide o tú istú akciu a tieto vedomosti sa v povojnových výpovediach bývalých pracovníkov ÚŠB nepochybne odrážajú. Tomu sa netreba čudovať, pretože situácia v odbojových kruhoch bola neprehľadná. Preto nemôže prekvapiť, že ÚŠB nedokázala správne interpretovať a rozmotáť poriadne zamotané kľbká odboja. Tiež treba upozorniť na to, že pri pripravách SNP sa angažovalo viacero skupín, ktoré sa síce po vypuknutí SNP viac-menej spojili, ale pri jeho pripravách sledovali aj vlastné ciele a naplnenie svojich ambícií a nie so všetkým sa zverovali svojim partnerom (napr. Komunistická strana Slovenska, ktorá sa síce angažovala v pripravách SNP v rámci SNR od začiatku, ale ich spolupráca s demokratickými partnermi bola limitovaná tým,

463 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 5. 5. 1959.

464 Prítom je typické, že aj Ursíny plánoval v roku 1943 zakladanie národných výborov „vo vhodnom čase“. URSÍNÝ, J.: *Spomienky na Slovenské národné povstanie*, s. 62. Národné výbory totiž zakladal aj Šrobár, národné výbory fungovali aj za povstania aj po skončení vojny.

465 Tamže, s. 56.

že pre KSS to bol len taktický krok, po ktorom malo samozrejme nasledovať prevzatie moci pod sovietskym patronátom⁴⁶⁶).

K neprehľadnosti povojnových výpovedí pracovníkov ÚŠB prispelo aj to, že každý jeden z nich vedel len časť príbehu, jediný, pričom všetky nitky sa zbíhali u Jozefa Beňušku, ktorého Nemci koncom vojny popravili v koncentračnom tábore Mauthausen. Tu je však pravdepodobne najspornejší bod celej, v tejto kapitole načrtnutej teórie. Suckého výpovede aj z obdobia 1945 – 1948 a z výsluchov po únose z Viedne sa v podstate zhodujú (aj keď tie z obdobia po únose sú výrazne obširnejšie), citovaná Príkopova výpoveď a tiež jeho spomienky sú k Suckého tvrdeniam v protiklade. Existuje však aj svedecká výpoveď Pavla Príkopa z roku 1951, keď heslo z Londýna nespomína, naopak, väčšia časť jeho tvrdení je totožná s protokolom o výpovedi Suckého (ide konkrétne o spojenie Handera – Hofman).⁴⁶⁷ Môžeme teda, vezmúc do úvahy relatívnu presnosť veľkej časti Suckého výpovedí z obdobia 1957 – 1960, predpokladať, že jeho verzia s konfidentom Klčom je pravdivá (navyše podľa Suckého Príkopa o Klčovi nevedel).

Rovnako rozporné a zaujímavé sú aj osudy zápisnice s Ferdinandom Hofmanom–Dvorínom a hlásení konfidenta Klča. Viacerí pracovníci ÚŠB o spise tvrdili rôzne veci. Sucký vypovedal, že mal spis u seba: „*Keďže ja celý spis koncom dec[embra 1944] odovzdal som dr. Príkopovi, neviem akým spôsobom sa istý spis, ktorý Nemci – Gestapo pri domovej prehliadke i našli.*“⁴⁶⁸ Rovnako aj Leštách tvrdil, že zápisnice schoval u seba on, podobne ako Príkopa: „*Musím pripomenúť, že celú zápisnicu Hoffmana som držal pod uzáverom v mojom stole a po presvedčení dr. Beňušku, že sa jedná o tak vážne politické veci, že sa nesmie v týchto veciach nič v neprospech podnikať, nikdy by sa nebol o týchto veciach nikto dozvedel, keby nebolo došlo k zatknutiu prednostu ÚŠB dr. Beňušku vo februári 1945, ktorého aj Gestapo preto, že s celou touto vecou sa nič nerobilo, zavraž-*

466 Známe je tiež memorandum V. ilegálneho vedenia KSS zo 7. 7. 1944, s ktorým išiel Karol Šmidke žiadať do Moskvy pripojenie Slovenska k ZSSR.

467 A MV ČR, ZV-349, operatívny podzväzok, zápis o výpovedi (svedeckej) s Pavlom Príkopom zo dňa 17. 4. 1951.

468 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V – 1233, zápisnica z výsluchu Imricha Suckého zo dňa 17. 10. 1946. Aj keď treba dodať, že Sucký vo svojom protokole zo dňa 5. 3. 1958 poprel túto svoju výpoveď s tvrdením, že sa mohlo jednáť o iný spis, pravdepodobne výpovede Hofmana.

*dilo, nakoľko u neho v stole sa našiel jeden opis zápisnice.*⁴⁶⁹ Hofmanovu – Dvorínovu výpoveď mal vo svojom stole zamknutú Július Leštách, ktorý ju 15. decembra 1944, po svojom preložení na Štátny policajný úrad do Žiliny, odovzdal Príkopovi. Pravdepodobne vtedy dostal Príkopa aj druhú časť informácie (o konfidentovi) od Suckého (zdá sa pravdepodobné, že Leštách a Sucký schovávali u seba každý niečo iné): „Až neskoršie, keď bolo dôverne oznámené ÚŠB, že je istá skupina ľudí organizovaná z bývalého občianskeho bloku a keď pomocou dôverníka bolo zistené, že akú činnosť skupina prevádza, dozvedel som sa aj to, že skupina Dr. Vavru Šrobára hraje veľmi dôležitú úlohu v podzemnom hnutí.“⁴⁷⁰ Po Beňuškovom zatknutí v Žiline začiatkom februára 1945 odišiel Július Leštách späť do Bratislavy, kde sa dozvedel, že Gestapo sa chystá zatknúť prednostu spravodajského oddelenia ÚŠB Františka Jurču a Pavla Príkopu. Leštách sa ráno pred raziou Gestapa vlámal Príkopovi do stola a spis ukradol. Po razii, keď Nemci u Príkopu nič nenašli, odviekli na výsluch aj Leštácha. Po vypočutí ho na intervenciu Suckého prepustili. Leštách potom celý spis podhodil prednostovi ÚŠB Pavlovi Denkovi.⁴⁷¹

Vyššie spomínané dokumenty teda viedli k zatknutiu Jozefa Beňušku, Pavla Príkopu a niektorých pracovníkov 2. oddelenia ÚŠB.

Krátko po vypuknutí SNP prišlo spolu s nemeckou armádou do Bratislavy aj Gestapo. Jeho pracovníci najprv urobili na ÚŠB raziu. Neskôr uskutočnili domovú prehliadku u Beňušku a spis u neho našli. Vznikli z toho samozrejme problémy a bol potrebné Beňušku niekde „upratať“. Šéf ÚŠB preto prišiel o funkciu a vymenovali ho za šéfa štátnej polície v Žiline. To mu však nepomohlo, Nemci ho začiatkom februára 1945 zatkli. Sucký spomína, že sa v rozhovore od Pappého⁴⁷² dozvedel, že Beňuška bol zatknutý

469 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 447/1948, zápisnica z výsluchu Pavla Príkopu zo dňa 16. 10. 1947.

470 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, Moja odbojová činnosť (spomienky Pavla Príkopu).

471 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 212/1946, zápisnica z výsluchu Júliusa Leštácha z 9. 4. 1946.

472 Zaujímavé svetlo do tohto prípadu vrhá výpoveď Otta Koslowského. Ten tvrdí, že Sucký mu po jeho príchode do Bratislavy a zriadení Einsatzkommanda ponúkol svoje služby, dostal dokonca aj 5000 korún ako preddavok. Suckého riadiacim agentom bol však práve Pappé. Ďalším zaujímavým poznatkom je to, že koncom vojny s Koslowským rokoval aj spomínaný Ondrej Nemček, ktorý chcel jeho prostredníctvom dohodnúť schôdzku Alexandra Macha s Witiskom. Mach sa vraj cítil dotknutý stratou pozície a chcel si znova získať dôveru Nemcov. A MV

preto, lebo vedel o prípravách SNP, ale nezakročil. A Nemcov v prvom rade zaujímalo, či o veci informoval ministra Macha alebo prezidenta. Pritom mu Nemci sľubovali, že ak prizná, že podal o svojich zisteniach hlásenie Tisovi, okamžite ho prepustia. Beňuška sa odvolal na služobné tajomstvo a nič neprezradil.

V tejto súvislosti treba dodať, že prezident Tiso za zachoval pomerne prekvapujúco. Od najvyššieho funkcionára nedemokratického režimu by sa skôr dal čakať príkaz na okamžitý zásah. Nie je známe nič o tom, čo si o celej záležitosti v čase, keď bola aktuálna, myslel. Môžeme si teda azda dovoliť istú špekuláciu. Podľa nášho názoru totiž z nepresných správ ÚŠB prezident nebol schopný jasne pochopiť situáciu. V tejto súvislosti sa autor tejto práce nazdáva, že Jozef Tiso nezaujal rozhodné stanovisko a jednoducho pasívne čakal na to, ako sa situácia vyvinie. Tomu by nasvedčovali aj jeho postoje k povolaniu nemeckej brannej moci na Slovensko, ktoré sa koncom augusta 1944 menili zo dňa na deň. V konečnom dôsledku to nie je jediný príklad jeho nerozhodnosti v zlomových okamihoch. Rovnako málo vieme o Tisových úvahách či plánoch, ktoré sa v tomto období zaoberali vývojom situácie po skončení vojny. Považujeme však za pravdepodobné, že sa v tom čase zaoberal myšlienkou, ako prejsť do povojnových pomerov a uvažoval nad využitím svojho (ne)konania v budúcnosti. Žiadny konkrétny plán s reálnou šancou na úspech však Tiso pravdepodobne nemal.

Po vypuknutí SNP a príchode nemeckých vojsk a polície do Bratislavy nemecké bezpečnostné zložky začali (do značnej miery) vykonávať policajné aktivity samostatne. Začiatkom septembra 1944 pricestoval Otto Koslowski, ktorého hlavnou úlohou bolo pripraviť podmienky pre oficiálne úradovanie Gestapa na Slovensku. V Bratislave tiež úradovala skupina Pappého,⁴⁷³ ktorá mala zvláštne úlohy, Pappé sa totiž podieľal aj na výsluchoch zaistených prominentov – Beňušku, Jurča, ale aj generálov Rudolfa Viesta, Jána Goliana a ďalších.

Počas a po skončení Slovenského národného povstania nebola už ÚŠB schopná plniť svoje úlohy tak, ako to bolo v predchádzajúcich rokoch. To bolo spôsobené najmä prítomnosťou nemeckých bezpečnostných zlo-

ČR, S/2-130-15, výpis z protokolu Otta Koslowského. Josef Witiska bol 1. septembra 1944 menovaný šéfom Einsatzgruppe Slowakei. A MV ČR, S/2-130-15, odpis menovacieho dekrétu. Josef Witiska zomrel v roku 1946 cestou do ČSR, pravdepodobne spáchal samovraždu.

473 Pappé vykonával na Slovensku rôznorodné aktivity. Z osobných spomienok pozri napr. VICEN, Jozef: *Vo víre rokov 1938 – 1988*. Bratislava 1999, s. 53 – 73.

žiek na Slovensku, tým, že časť štátnobezpečnostných úloh prebrala do svojich rúk HG. Ďalším dôležitým faktorom nepochybne bol aj vnútorný rozklad režimu a nezaujem časti štátneho aparátu o jeho udržanie. Faktické obmedzenie jej kompetencií spôsobilo predovšetkým to, že ÚŠB prestala byť dôveryhodná nielen v očiach Nemcov, ale aj tých aktivistov režimu Slovenskej republiky, ktorí sa dostali po vypuknutí SNP k moci. Táto nedôvera mala jeden spoločný bod – všetci predpokladali, že ÚŠB musela vedieť o prípravách Slovenského národného povstania, ale buď nedokázala, alebo sa mu ani nesnažila zabrániť.

K celej kapitole treba dodať ešte jeden zaujímavý aspekt. Ako sme spomínali vyššie, Jozefa Beňušku zatkli nemecké bezpečnostné zložky. To na ÚŠB pochopiteľne vyvolalo veľký rozruch, pracovníci Ústredne nevedeli, z akého dôvodu k tomu došlo. Sucký navrhol, aby sa na to spýtali Goltza. Bývalý Beňuškov zástupca Peter Komendák na to však odpovedal, že Goltz o celej záležitosti nič nevie. Sucký sa rozhodol navštíviť Pappeho, „...*ktorý prišiel po povstaní do Bratislavy, kde vždy robil väčšie nákupy potravín a pijatíky. Cestou Pappeho som vtedy oslobodil, t.j. na moju intervenciu u menovaného bolo prepustených viac osôb, ktoré boli vtedy Gestapom zadržané, medzi nimi i brat generála Viesta.*“⁴⁷⁴ Od neho získal informáciu, že sa Beňuška nachádzal vo väznici Krajského súdu v Bratislave a dodal, že Nemci majú dôkaz o tom, že vedel o prípravách SNP a neurobil žiadny zákrok, ani to nikomu nehlásil. Pappé vtedy údajne tvrdil, že Beňušku by mohli prepustiť na slobodu, keby priznal, že o prípade informoval vládu či prezidenta. „*Ale Beňuška že toto nechce priznať a keďže i Pappé poznal už dlhšiu dobu Beňušku poznamenal, že ho ľutuje, lebo je to veľmi vážna vec a keď sa neprizná, že Dr. Beňuška nemôže byť prepustený. Tiež na moju intervenciu zariadil Pappé, aby manželka Dr. Beňušku dostala povolenie na návštevu manžela (...)* Viem, že Pappé mi vtedy povedal, že on sám niekoľko krát dohovárať Beňuškov, že sa hraje so svojím životom a aby sa priznal a že mu dal aj čestné slovo Pappé, že ak sa prizná ihneď bude prepustený na slobodu, ale Dr. Beňuška sa priznať nechcel a vždy sa odvolával na svoje úradné tajomstvo.“⁴⁷⁵ Z toho Sucký vydedukoval, že Nemcom išlo o odstránenie vlády, podobne, ako sa to uskutočnilo v Maďarsku, kde Horthyho garnitúru nahradili ľudia Ferenc Szalasiho. Zaujímavý je však dodatok, ktorý Sucký v tejto súvislosti spomína: „...*Vtedy som sa pokúsil aj o únos*

474 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaranené spisy, MV, rukopisné spomienky I. Suckého.

475 Tamže.

*Dr. Beňušku, lebo som mal dobrého známeho rodáka z Bratislavy, ktorý vtedy konal službu u nemeckého Gestapa, istý Anton Dvorák a tento vždy predvádzal Dr. Beňušku autom z Krajského súdu v Bratislave k výsluchu na Gestapo, ktoré bolo vtedy umiestnené na Palisádoch a tiež ho obyčajne zas odviezol späť do väznice. Prípád s Dvorákom bol už dohovorený, ale [na] poslednú chvíľu si to pravdepodobne rozmyslel, lebo mi nechal odkázať, že ochorel. Keď som o niekoľko dní sa s ním stretol mi povedal, že už má iné služobné zadelenie, čo však ako som zistil nezakladalo sa na pravde, lebo konal tam službu až [kým] Nemci evakuovali. Moje presvedčenie však je, že keď malo prísť k prevedeniu únosu dostal z toho strach, ačkoľvek mi predtým prisľúbil jeho pomoc.*⁴⁷⁶

Odhalovanie príprav povstania bolo pravdepodobne poslednou veľkou spravodajskou akciou, na ktorej sa Imrich Sucký podieľal ako pracovník štátnej bezpečnosti. Do konca 2. svetovej vojny participoval ešte na vyšetrovaní úteku komunistických funkcionárov Viliama Širokého a Júliusa Ďuriša, ktoré sa však rozsahom už nedali porovnať s predchádzajúcimi zásahmi.

3.9. Útek Širokého a Ďuriša z väzenia

Ústredňa štátnej bezpečnosti, a samozrejme aj jej 4. oddelenie, stratili po príchode nemeckých bezpečnostných zložiek na Slovensko ich dôveru. Nemci si začali „štátnu bezpečnosť“ organizovať sami, do tejto sféry si prizvali aj Hlinkovu gardu, ktorá získala nové kompetencie a mala v podstate ÚŠB (aspoň do istej miery) nahradiť. Komunistické oddelenie v období od vypuknutia povstania do zániku Slovenskej republiky 1939 – 1945 vykonalo už len jednu akciu hodnú spomenutia. Bolo ňou neúspešné pátranie po Viliamovi Širokom a Júliusovi Ďurišovi, ktorí začiatkom februára utiekli z väzenia Krajského súdu v Bratislave.

V roku 1944 bol pre podozrenie z vyzvedačstva v prospech Maďarska zadržaný úradník z Trenčína Štefan Pagáč.⁴⁷⁷ Pagáča po krátkom čase z väz-

476 Tamže.

477 Štefan Pagáč bol počas súdneho pojednávania vo väznici Krajského súdu v Bratislave. Bol však oslobodený. Druhýkrát bol súdený Okresným ľudovým súdom v Bratislave v roku 1947. Tretikrát bol odsúdený v roku 1958 v rámci veľkého procesu s bývalými gardistami. Počas väznenia spolupracoval so Štátnou bezpečnosťou ako agent na cele: „Od náčelníka vyšetrovacieho odboru KS MV

by prepustili a on sa aktivizoval v Hlinkovej garde.⁴⁷⁸ Niekedy začiatkom roka 1945 napísal správu o pomeroch vo väznici Krajského súdu v Bratislave, kde bol v spoločnej celi s Róbertom Donáthom. V tejto správe opísal styky pracovníkov Štátneho zastupiteľstva Jozefa Ilčíka, Júliusa Viktorého a Karola Vagača s Ďurišom, Širokým a ďalšími komunistami, osvetlil odbojovú činnosť dozorcov Štefana Malého, Jozefa Cynegyho a ďalšieho dozorca Dezidera Lengyela, a Štefana Poláka z Trenčína. O Jánovi Osohovi

Bratislava jsem zjistil, že Pagáče používají jako agenta na cele a že dobře pracuje. Dále, že s Pagáčem jednali orgáni 2. správy MV, kteří ještě před jeho propuštěním chtěli provést ve věznici na Pankráci kombinaci a napojit Pagáče na jednoho potrestaného s tím, aby se po propuštění na svobodu napojil na jeho ženu. ... Při začátku výslechu jsem s pplk. Sedláčkem Pagáčovi řekl co bude obsahem výslechu a Pagáč projevil uspokojení, že prý se s konečnou platností vyřeší otázka okupace a tím i jeho konfidentská činnost. O své činnosti vypovídal Pagáč souvisle až do r. 1944, kdy byl propuštěn z vazby Krajského soudu. Když však měl vysvětlit jeho činnost u PO HG a spolupráci s ÚŠB, vysvětloval věci už jen úryvkovitě a jen některé, nepodstatné věci. Na zásadní otázky jeho činnosti odmítl vypovídat vůbec a tak s ním ani nebylo možno sepsat protokol. Konkrétně odmítl vypovídat k činnosti Júlia Viktorého za tzv. Slovenského státu, o názorech a závěrech k činnosti některých ilegálních funkcionářů KSS jako Širokému a Ďurišovi i dalším a vysvětloval to tím, že prý by se dopustil trestného činu urážky veřejných činitelů. Dále uváděl, že zná práci bezpečnosti /spolupracuje již od r. 1953/ a že je zřejmé, že celá věc je namířena proti jeho osobě, aby se nedostal z vězení, že o jeho osobu mají zájem někteří funkcionáři, proti kterým prý byl jako Viktorý. I když mu bylo zděleno, že jeho výpověď má pomoci při objasnění celé činnosti Imricha Suckého nechtěl tomu věřit a z celého jednání bylo zřejmé, že ho výslech značně rozrušil. ... Pagáč též uvedl, že byl již za udavačství a za spolupráci s ÚŠB v r. 1947 odsouzen na jeden a půl roku a odvolával se, že tam je protokol, kde podrobně o své činnosti vypovídal. Prostřednictvím náčelníka vyšetřovacího odboru jsem získal soudní spis Pagáče z r. 1947, zde se však nenacházela jeho protokolární výpověď i když byla evidována a taktéž jako dokument zde byla přiložena výpověď Pagáče ze 7.2.1945, kterou s ním sepisoval na ÚŠB Sucký a Leštách a tato se v spisech též nenacházela. V spisech též není uvedeno kdy a kdo tyto dokumenty vyzvedl.“ NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaražené spisy, MV, Úřední záznam z 18. 2. 1958. Pagáč však je zaujímavou postavou, neskôr zdieľal jednu celu s uneseným šéfom československých sociálnych demokratov Bohumilom Laušmanom, o ktorom po svojej emigrácii napísal knihu. PAGÁČ, Š.: Svědek z cely číslo 13. New York 1979. Vlastnú minulosť, ktorá rozhodne nie je nezaujímavá, v nej bohužiaľ nespomína.

478 Neskôr dokonca Pagáč tvrdil, že ho Hlavný veliteľ Hlinkovej gardy Otomar Kubala prehováral, aby so skupinou „záškodníkov“ odišiel do Košíc a tam spáchali atentát na prezidenta Edvarda Beneša; Pagáč to odmietol. NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaražené spisy, MV, Štefan Pagáč (nedatovaný dokument).

v správe tvrdil, že mal možnosť získať podobné výhody ako Široký, ale ich odmietol s tým, že ich prijme až vtedy, keď ich budú mať všetci väzni. Ďalej sa mal Osoha po úteku Širokého a Ďuriša vyjadriť, že mohlo ujsť viacero väzňov, lebo to bolo možné. Pagáč sa tieto informácie mal dozvedieť od Roberta Donátha.⁴⁷⁹ Kubala správu odovzdal vtedajšiemu prednostovi ÚŠB Pavlovi Denkovi, ktorý prikázal vec vyšetriť. Sucký si od Denka vyžiadal vypočutie Pagáča, ktorý túto požiadavku tlmočil Kubalovi. Kubala súhlasil a Sucký mohol rozohrať ďalšiu hru. Pagáč, ktorý od januára 1945 pracoval ako spravodajský dôstojník na HV HG, sa stal konfidentom ÚŠB. Po spísaní protokolu totiž Pagáč súhlasil so Suckého návrhom, aby sa napojil na niektorého z väzenských dozorcov, prípadne priamo na Ilčíka.

Po spísaní zápisnice ju Sucký odovzdal Denkovi, ktorý rozhodol o tom, že Donátha musia bezpodmienečne vypočuť. Keďže sa však Donáth nachádzal vo väzbe Gestapa, ÚŠB ich požiadalo o možnosť vypočutia zaisťenca, s čím vedúci bratislavského Gestapa Pfanner, po uvedení dôvodov, súhlasil.⁴⁸⁰ Tento výsluch sa odohral až po zmiznutí Vagača, Širokého, Ďuriša a Baštovanského.

Nasledoval Donáthov výsluch, ktorý previedli Sucký spolu s Júliusom Leštáchom. Podľa Suckého: „*Na základe souhlasu jsem provedl příští den výslech Donátha s Leštáchem a Donáth v protokolu bez použití násilí plně potvrdil výpověď Pagáče. Myslím, že Donáth byl osobně zaujat proti vedoucím ilegálním pracovníkům KSS, přesné důvody mi nejsou známy, při výslechu se však o nich nepřiznává vyjadřoval.*“⁴⁸¹ Donáth tiež údajne objasnil spôsob úteku Širokého a Ďuriša.⁴⁸² Podľa Suckého sa Donáth osobne hneval na Ďuriša a mal k tomu jednoduchý dôvod – prvý šéf ilegálnej KSS mu „prebral“ manželku.

Po tom, ako Pagáč súhlasil so spoluprácou, ho Sucký, ktorý Pagáča považoval za „*mluvku*“, inštruoval v tom zmysle, že informácie musia byť presné. Tiež mu navrhol, aby spomínaných dozorcov väznice bratislavského súdu zoznámil s osvedčeným konfidentom Štefanom Handerom. Handera

479 Tamže.

480 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 29. 12. 1957.

481 Tamže.

482 Tamže, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 2. 1. 1958.

už vtedy síce pre ÚŠB ako platený agent nepracoval,⁴⁸³ stále ho však príležitostne využívali na parciálne úlohy. Pagáč potom chodil po Bratislave pod dozorom orgánov ÚŠB, ktorí mali za úlohu líčika pri schôdzke s ním zatknúť.

Pagáč ešte v januári 1945 vyhľadal vo väznici Krajského súdu v Bratislave dozorcú Jozefa Cynegyho, ktorého oslovil s tým, že treba politickým väzňom pomôcť pri úteku. Tvrdil, že jedná na pokyn dozorcú Štefana Poláka. Obaja muži si dohodli schôdzku, ktorej sa mal zúčastniť aj dozorca Štefan Malý. Malý sa s Pagáčom spoznal ešte v čase, keď Pagáč, ako väzeň, pracoval v písárni väznice Krajského súdu v Bratislave. Malý sa však schôdzky nezúčastnil, prišiel až na druhú, ktorú si Pagáč s Cynegym dohodli. Na túto schôdzku, ktorá sa uskutočnila pred Justičným palácom, prišiel Pagáč v ženských šatách⁴⁸⁴ a Malého sa pýtal, či vie o nejakom sudcovi alebo zamestnancovi Ministerstva spravodlivosti, ktorý by bol zapojený do ilegality, pomocou ktorého by mohli vyslobodiť Širokého, Ďuriša a ďalších politických väzňov. Malý, podľa vlastných slov, Pagáčovi nedôveroval a nič mu nepovedal. Nedôvera mu však nebránila v tom, aby sa zúčastnil aj tretej schôdzky s Pagáčom, ktorá sa konala u Pagáča doma, kde im Pagáč ukazoval rôzne zbrane (tie mali byť podľa Pagáčovho tvrdenia z roku 1958 zapožičané Suckým) a zoznámil ich s človekom, ktorý sa predstavil ako letec Mazanec. Po tom, čo sa Širokému a Ďurišovi podaril útek, si Pagáč s Cynegym a Malým dohodli ďalšiu schôdzku na 18. februára 1945. Mali prerokovať oslobodenie ďalších väzňov. Táto sa uskutočnila opäť v Pagáčovom byte, na vtedajšom Kmeťovom námestí č. 1, kde oboch dozorcov Pagáč zoznámil so Štefanom Handerom, ktorý sa vydával za kuriéra KSS z východného Slovenska. Pagáč chcel zistiť, kde sa Široký s Ďurišom ukrývajú. Podľa úradného záznamu, ktorý Sucký spísal po Handerovom hlásení, sa dôverník „H“ (Handera) dlhšie rozprával s Malým; v druhej miestnosti se-

483 Inšpektor Mikuláš Švrček neskôr tvrdil, že Handerovu spoluprácu oznámil Maxiánovi a ten túto informáciu „posunul“ do londýnskeho rozhlasu, odkiaľ pred Handerom varovali odbojárrov. „*Kedže vyhlásením Handeru ako konfidenta z Londýna stala sa jeho činnosť v Bratislave nemožnou, presídlil sa preto do Trnavy, kde mal byť zamestnaný v službách HG.*“ ŠA BA, f. OLS Bratislava, 408/48, zápisnica o výsluchu Mikuláša Švrčka z 1. 12. 1947. Dr. Andrej Maxián spolupracoval so skupinou Flóra. Z činnosti ÚŠB (resp. pravdepodobne aj iných inštitúcií a ľudí) zhromažďovali archív, ktorý bol ukrytý v Lamači.

484 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, záznam o pohovore so Štefanom Malým zo dňa 8. 4. 1959.

del dôverník „P“ (Pagáč) s Cynegym. Handera sa snažil vyzvedieť, ako by sa dali vyslobodiť politickí väzni: „*Malý na toto dožiadanie dôverníka „H“ mu vysvetľoval, že politickí väzni boli síce už odovzdaní nemeckým bezpečnostným orgánom, ktorí u týchto konajú aj dozor, ale je možné týchto nemeckých orgánov odzbrojiť, zmocniť sa kľúčov a takto politických väzňov vyvieť zadným vchodom na ulicu. Poznamenal, že je treba, len aby na ulici zariadil dôverník „H“ nejakú posílu, prípadne nejaké autá, ktorými by potom týchto väzňov odviezli do bezpečia. Dôverník „H“ prisľúbil ... Keď sa ho [Malého, pozn. M. M.] dôverník spýtal na podrobnejší plán útoku, hovoril mu Malý, že on bude o tomto prípade ešte hovoriť s Ilčíkom a spol. a že dňa 22. februára 1945 sa opätovne stretnú s dôverníkom „H“ a to od 18.30 hod. do 19.hod. pred budovou „Avion“, kde sa dohovoria definitívne vyslobodenie politických väzňov a všetky podrobnosti. Dôverník „H“ požiadal Malého, aby na túto schôdzku priviedol aj Ilčíka alebo niektorého vyššieho pána, ktorý je tiež v tejto veci zasvätený, ktorý z pánov vedia o tejto veci, ale Malý mu prisľúbil, že privedie Ilčíka, prípadne aj niekoho druhého, meno však nepovedal.*⁴⁸⁵ Stretnutie dohovorené na 22. februára sa však neuskutočnilo, Handera a detektívi z ÚŠB na mieste čakali zbytočne. O deň neskôr sa Pagáč stretol s Handerom, ktorému slúbil, že dohodne schôdzku s Malým na ten deň, na pol dvanásť dopoludnia. Malý neprišiel, ale náhodou išiel okolo Cynegy a Handera po ňom Malému odkázal, aby prišiel večer. Handera na mieste čakal asi 40 minút a Malý tentokrát skutočne prišiel, avšak bez Ilčíka: „*Keď sa tento [Handera, pozn. M. M.] spýtal Malého, prečo neprišiel Ilčík alebo niekto druhý, sa tento vyhovára, a keďže bol poplach, bol Malý aj s dôverníkom „H“ zadržaný a predvedený k tunajšiemu úradu [ÚŠB, pozn. M. M.], kde bol ponechaný vo väzbe*⁴⁸⁶

Prednosta ÚŠB Denk následne vydal príkaz na zatknutie všetkých štyroch dozorcov a na sledovanie Dr. Viktoryho a Ilčíka, ktorých sa krátko nato rozhodol nechať zatknúť. Zatknutý však bol len Viktory, Ilčík sa stihol ukryť. Na Viktoryho výsluch si Sucký spomínal nasledovne: „*Při výslechu jsem proti VIKTORYMU nepoužil žádného násilí. VIKTORY v průběhu vyšetřování často plakal a účast a vědomost o připravovaných útocích VIKTORY popíral. I když jsem byl přesvědčen a věděl, že VIKTORY činnost popírá, nepoužil jsem proti němu výpovědi ani PAGÁČE a DONÁTHA, což jsem mu*

485 Tamže, úradný záznam z 18. 2. 1945 podpísaný Imrichom Suckým (fotokópia).

486 Tamže, úradný záznam z 23. 2. 1945 podpísaný Imrichom Suckým (fotokópia). Tiež: ŠA BA, OLS Bratislava, 408/48, protokol o výpovedi Štefana Malého zo dňa 17. 12. 1947.

síce řekl ale neprotokoloval a zapsal jsem výpověď VIKTORYHO tak, jak a co sám řekl. VIKTORY byl rozezlen na VAGÁČE, že ho zanechal v takové situaci, že ještě na vánoce dostal dvojitou renumeraci a VIKTORY nic a že též obdržel pochvalu od ministra spravedlnosti.⁴⁸⁷ Na vyšetření celej veci však mal eminentný záujem šéf ÚŠB Pavel Denk. Sám však k tomu neurobil žiadne kroky. Viktory sa ešte pri výsluchu prihlásil ako chorý a po sprostredkovaní stretnutia s väzenským lekárom ho previezli do nemocnice. Tu ho však pracovníci ÚŠB nemohli strážiť celý čas, a tak už mesiac po zatknutí utiekol.

Na záver treba spomenúť ešte jednu zaujímavosť – osudy väzenských spisov, ktoré boli vedené na Širokého a Ďuriša: „Všetchny spisy politických vězňů z Krajského soudu v Bratislavě byly v r. 1944 evakuovány do Trenčína. Po válce v r. 1945 se vrátili spět do Bratislavy a obhospodařoval je soudní rada Talčík. Asi v r. 1946 jsem [Zdenka Fenclová, pozn. M. M.] se od něho dozvěděla, že si vypůjčil tyto spisy – Širokého a Ďuriše Dr. Viktory a říkal mi, že prý je od něho nemůže spět obdržet. Při urgenci se prý Dr. Viktory vymlouval, že spisy zapůjčil pro NKVD.⁴⁸⁸ Čo sa s týmito dokumentmi stalo ďalej, nie je známe. Ale v podstate existujú len dve alternatívy – buď ich Viktory NKVD skutočne odovzdal a v tom prípade sa možno mohli stať efektívnym nástrojom dozoru Moskvy nad ďalšími komunistickými politikmi; rovnako je však možné, že ich Viktory odovzdal obom zmieneným funkcionárom KSS, či v prípade, ak obsahovali kompromitujúce materiály (prítom to, čo človek vychovaný v demokratickej spoločnosti by za kompromitujúce nepovažoval mohlo byť kompromitujúcim počas komunistickej totality) zničil.

Po prechode frontu a skončení 2. svetovej vojny sa z úspešného spravodajcu Imricha Suckého nakrátko stal väzeň. Jeho povojnové osudy však s pribúdajúcim vekom nesmerovali k pokojnej starobe, naopak, z úspešného pracovníka bezpečnosti a lovca komunistov sa stala obeť iných spravodajcov a pracovníkov bezpečnosti.

487 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 21. 2. 1958.

488 Tamže, protokol o výpovedi Zdenky Fenclovej zo dňa 10. 6. 1958.

4. Povojnové osudy

4. 1. Pred Ludovým súdom

Imrich Sucký už počas vojny pomáhal (počas procesov pred ľudovými súdmi sa ukázalo, že takmer každý pracovník ÚŠB mal aspoň niekoľko „svojich“ odbojárov, ktorých chránil) niektorým ilegálnym pracovníkom.⁴⁸⁹ Neskôr, keď sa 2. svetová vojna chýlila ku koncu, začal tiež zahladzovať stopy svojich aktivít.⁴⁹⁰ Po prechode frontu sa o neho začala zaujímať NKVD a Sucký podľa vlastnej výpovede pomáhal sovietskej politickej polícii (konkrétne mjr. Sokolovskému) zaistiť bývalých príslušníkov Deutsche Partei na Slovensku a iné osoby.⁴⁹¹ Dňa 15. mája 1945 ho zatkla československá polícia: *„Dňa 15. mája zadržali sme na príkaz Dr. Krajmera Imricha Suckého, polic. inšpektora I. tr., ... o ktorom je všeobecne známe, že pracoval s Gestapom. Menovaný sa nachádzal v aute NKVD pred budovou polic. riaditeľstva, kde bol nami zadržaný. Bol daný do polic. väzby.“*⁴⁹² Nasledujúci rok Sucký strávil vo väzení vtedajšieho VI. odboru Povereníctva vnútra.⁴⁹³

489 Tak napríklad Jozef Sitka, ktorý bol v roku 1942 zatknutý za schovávanie sovietskej vysielачky (pozri vyššie prípad Fomferra – Schwarz), zaslal dobrozdanie o tom, ako mu Sucký pomáhal dostať sa z väzenia a zachránil jeho rodinu pred vyhostením a vydaním Gestapu. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-1233, odpis prehlásenia Jozefa Sitka.

490 Inšpektor Štefan Toller, bývalý vedúci detektívnej skupiny III. odd. ÚŠB, počas jedného výsluchu na NB vypovedal, že Sucký mal dvoch konfidentov židovského pôvodu, pre ktorých od Gestapa (bolo to koncom roku 1944) vybavil akúsi „ochrannú“ legitimáciu. Neskôr sa však dopyčul, že Sucký bol s gestapákmi dohodnutý tak, že čoskoro šiel na služobnú cestu do Banskej Bystrice. Počas jeho neprítomnosti boli obaja konfidenti zatknutí a odvezení do koncentračného tábora. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-1233, zápisnica so Štefanom Tollerom zo dňa 20. 8. 1945.

491 ŠA BA, f. OLS Bratislava, 357/48, Imrich Sucký, žiadosť o obnovu konania. Podľa inej verzie NKVD Suckého vypočúvalo práve na spomínaného Schwarza a neskôr ho odovzdali do rúk Národnej bezpečnosti. A MV ČR, H-528/1. V každom prípade bol Sucký už v roku 1945 odovzdaný zo súdnej väzby do väzby Oblastného veliteľstva NB Bratislava 1. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-1233.

492 Tamže, odpis úradného záznamu.

493 Suckého vypočúval obžalobca pri LS Dr. Telek, ale výsluch sa uskutočnil až 26. 2. 1946, t.j. 9 mesiacov po zatknutí. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-

K jeho činnosti na ÚŠB ho však vypočúvali pomerne krátko. Vyšetřovali ho dr. Jozef Hojstrič, Imrich Rozbora, dr. Andrej Velgos a Teodor Baláž, pričom je zaujímavé, že prví traja menovaní pracovali za Slovenskej republiky na ÚŠB. Informatívne, bez spisania protokolov, ho tiež vypočul vtedy už vysoký funkcionár Štátnej bezpečnosti Jozef Ilčík. Oveľa viac sa výsluchy týkali rôznych osôb, ktoré boli za Slovenského štátu aktívne, či už išlo o Slovákov alebo Nemcov.

Množstvo, častokrát len informatívnych výsluchov sa týkalo komunistickej ilegality, pričom najviac otázok v tomto smere mal podľa Suckého Rašla. Ten dokonca pre Suckého spísal otázky, na ktoré mal odpovedať na priložené hárky papiera: „*Na otázky Dr. Rašly ve věcech týkajících se ilegálních pracovníků KS jsem ve své vlastnoruční výpovědi odpověděl jen zhruba, neboť jsem Dr. Rašlu nepovažoval za kompetentní osobu, když jsem věděl, že většina těchto býv. ilegálních pracovníků zastává vedoucí místa ve státě.*“⁴⁹⁴

Proces so Suckým viedol ako predseda senátu OLS Bratislava sudca Alojz Baraník a v roku 1947 vyniesol prekvapivo nízky trest na 20 mesiacov väzenia.⁴⁹⁵ Celý proces bol pravdepodobne zmanipulovaný.⁴⁹⁶ Kto sa o to pričínil najviac, je ťažko povedať. Podľa Štátnej bezpečnosti to mal byť Anton Rašla; ovplyvňovateľov procesu však bolo nepochybne viac. Napríklad Baraníkova kolegyňa z OLS Bratislava Zdenka Fenclová neskôr vypovedala: „*Ještě před soudem jsem hovořila s dr. Baránikem v tom smyslu, aby rozsudek proti Imrichu Suckému nebyl vysoký, že je to schopný policejní úředník, který by mohl po odpykání trestu vykonat pro čsl. bezpečnost cenné služby tím, že by dal k dispozici svoje vědomosti a svoje styky. Dr. Baraník mi řekl, že žádosti vyhoví podle situace v případě, že u něho budou polehčující okolnosti. Sucký byl odsouzen asi na dva roky, po rozsudku jsem hovořila s Baránikem, který mi řekl, že nebyl proti Suckému dostačující materiál a proto mohl být odsouzen k nízkému trestu. ... několikrát u mne*

1233, Rozkaz na predvedenie.

- 494 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 8. 1959.
- 495 Sucký už spomínanému Štefanovi Pagáčovi v čase, keď spolu v roku 1946 sedeli vo väzení, na margo svojho súdu údajne povedal: „*Skôr obesia Dr. Viktoryho, který ako štátny zástupca má na svědomí smrt Mirka Nešpora a veľa, veľa komunistov.*“ A MV ČR, H-528, správa č. 79.
- 496 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, správa o Imrichovi Suckom z 13. 11. 1954.

intervenovali ve prospěch Suckého jeho bývalí spolupracovníci z ÚŠB, konkrétně si pamatují Ondreje Němčeka, se kterým jsem v této věci několikrát jednala. Z tohoto hlediska jsem také provedla intervenci u Dr. Baraníka a také z vlastního popudu, protože jsem věděla a znala jeho policejní i odborné schopnosti a chtěla jsem, aby tyto mohli být využity ve prospěch čsl. státu. Proto jsem také jednala v r. 1946 s důstojníkem zpravodajského oddělení MNO v Praze Fitzem, jemuž jsem dala veškeré nacionále a data o Suckém s tím, zda by ho mohl zpravodajsky využít.⁴⁹⁷ Isté je však to, že Zdenka Fenclová nebola jediná intervenujúca; Sucký bol nepochybne človekom, ktorý „v tom vedel chodiť“. Výška trestu takmer s určitostou dokazuje, že nebol záujem, aby bol Sucký príliš trestaný,⁴⁹⁸ aj keď v jeho prípade nemohli byť o kolaborácii (resp. o spolupráci s Gestapom) žiadne pochybnosti. Podľa tvrdenia jeho bývalých kolegov proti nemu viacerí svedkovia dokonca odmietali vypovedať, pretože vedel o nich kompromitujúce informácie z ich minulosti. Suckého vo väzení napríklad navštívil aj Štefan Baštovanský.⁴⁹⁹ Bývalý šéf detektívov protikomunistického oddelenia ÚŠB opustil brány väzenia veľmi krátko po vynesení rozsudku, už 1. apríla 1947. Nízky trest vyvolal kritiku tlače, najmä komunistickej.⁵⁰⁰ Počas vyšetrovania, ale aj po

497 NA ČR, f. ÚSV KSČ, nezaraďené spisy, MV, protokol o výpovedi Zdenky Fenclovej zo dňa 10. 6. 1958.

498 Podľa úradného záznamu z roku 1951: „V r. 1946 v súvislosti so zaistením Imricha Suckého, ktorý ako orgán ÚŠB bol spojkou medzi Gestapom a ÚŠB a prakticky ovládal vedenie protikomunistického odd. ÚŠB, prehlásil pplk. Baláž, že Sucký je dôležitá osoba, ktorú hodlá použiť pre prácu za hranicami. Toto Baláž povedal pred s. Hrušovskou a býv. orgánom ŠtB Bělom.“ A MV ČR, H-528/2, úradný záznam zo dňa 8. 2. 1951. Hrušovská bola v tom čase Balážovou sekretárkou a Matej Běl veliteľom spravodajského oddelenia Povereníctva vnútra. A MV ČR, H-528/2 záznam referátu 2013.

499 Podľa správy, ktorú podala Mária Šutrichová (agent SYLVIA), Baštovanský navštívil Suckého vo väzení a dal mu 100 cigariet s otázkou, prečo ho ešte za Slovenského štátu pri zatýkaní nezastreli. Sucký na to odpovedal, že to nebolo jeho povinnosťou. Počas toho istého stretnutia so svojim riadiacim orgánom Šutrichová vypovedala o rozhovore medzi Suckým a Rašlom. Na Rašlovu otázku, prečo na neho neustále útočí Ing. Pavol Stahl, vtedajší popredný komunistický činiteľ, Sucký odpovedal, že je to preto, lebo počas väzby Stahla na ÚŠB zbili a on potom prezradil asi 40 odbojárrov, najmä komunistov. A MV ČR, H-528/2. správa č. 8 zo dňa 14. 5. 1954.

500 Napr. denník PRAVDA z 4. 4. 1947 sa pozastavil nad tým, že inšpektor Ján Zajac, Suckého podriadený na ÚŠB, bol odsúdený na 20 rokov a Sucký len na 20 mesiacov. Zaujímavá je však aj úvaha nasledujúca po kritike nízkeho trestu: „*Tento*

odpykaní trestu svedčil Sucký v mnohých retribučních súdnych procesoch, ktoré boli vedené proti jeho bývalým kolegom z ÚŠB alebo bývalým konfidentom.⁵⁰¹

Po prepustení z väzenia absolvoval Sucký ešte jeden pohovor s bezpečnosťou: „*Po propuštění z vazby jsem byl zavolán k tehdejšímu veliteli státní bezpečnosti v Bratislavě Ilčíkovi. V kanceláři Ilčíka seděl také Dr. Antonín Rašla, Baláz a ještě jeden, mne neznámý muž. V rozhovoru o tom, co bych chtěl po propuštění dělat mi řekli, zda bych byl ochoten spolupracovat s bezpečností, neboť z činnosti na ÚŠB mám celou řadu známých. S návrhem na spolupráci jsem souhlasil a tehdy mi Ilčík řekl, že o dalším budu včas vyrozuměn. Nikdo za mnou ale již nepřišel.*“⁵⁰² Rašla tiež považoval za vhodné Suckého zamestnať priamo na Štátnej bezpečnosti (teda nie ako agenta) a otvorene mu to ponúkol.⁵⁰³

rozsudok je sám v sebe komentárom a pri najlepšej vôli, pri všetkej šetrnosti voči zásade sudcovskej neodvislosti, veľmi výrazne hovorí o všetkom inšom, len nie o spravodlivosti“. Táto veta ani nepotrebuje komentár, neskorší vývoj jasne ukázal, ako si komunisti predstavujú spravodlivosť.

501 Sucký svedčil na súde v Bratislave ešte 26. 10. 1948, t.j. necelé 2 týždne pred svojim útekom. ŠA BA, f. OLS Bratislava, 64/48.

502 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 10. 8. 1959. Sucký sám o tom rozprával kpt. Pařčovi pri verbovke v apríli 1955, keď vyhlásil, že ešte pred svojim odchodom jednal s bližšie nešpecifikovaným vyšším funkcionárom o tom, že by v Rakúsku po svojej emigrácii pôsobil ako československý agent, za čo požadoval anulovanie prípadného rozsudku v procese z roku 1948. Tohto funkcionára však odmietol menovať. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, správa z verbovky z 10. 5. 1955.

503 Využitie tohto faktu sa prejavilo už počas prvého procesu proti Rašlovi v roku 1954: „... (Rašla, pozn. M. M.) *bral v ochranu fašistické a kolaborantské živly, ačkoľiv z jeho povinností, zejména jako žalobce národního soudu vyplýval pro něho úkol, tyto živly potírat. ... Není proto náhodou, že Sucký byl odsouzen k velmi mírnému trestu v trvání 22 měsíců, zatím co jeho podřízení, jako například Ján Zajac byl odsouzen na 20 roků. Proto také Sucký ihned po svém propuštění navštívil, aby mu poděkoval za prokázané služby. ... V tomto směru šel ve své drzosti tak daleko, že usiloval o přijetí tohoto zrádce (Suckého, pozn. M. M.) do bezpečnostních služeb přes Františka Hagaru, přes tehdejšího přednostu státní bezpečnosti v Bratislavě. Nedal se odradit tím, že mu zmíněný Hagara na jeho žádost přímo odpověděl, že Sucký patří na šibenici a ne do bezpečnostních služeb. I poté obviněný na jmenovaného naléhal, odvolává se na to, že Suckého zná dlouhou dobu, že nebyl tak špatný a že by se ve službách bezpečnosti dobře uplatnil. ...“ Pozri: RAŠLA, A.: *Spomienky spoza mreží*. Banská Bystrica 1998, s. 207. Samotný Anton Rašla pri rozhovore dňa 9. 5. 2005 autorovi tejto práce*

Po prepustení z väznice sa Sucký snažil začať nový život.⁵⁰⁴ Minulosť sa však nedala zabudnúť. Chodili za ním rôzni ľudia a chceli získať všelijaké informácie, podľa vlastného vyjadrenia však tieto návštevy považoval za provokácie ŠtB a zakaždým to ohlásil Jozefovi Ilčíkovi z bratislavskej ŠtB.

V búrlivej atmosfére, ktorá v tom čase v Československu panovala, si Sucký nemohol byť svojou slobodou príliš dlho istý. Jedným z krokov, ktoré po februárovom prevrate v roku 1948 uskutočnila vládna komunistickej strany, bolo obnovenie retribučného súdnictva, ktoré ukončilo svoju činnosť koncom roku 1947. Na Slovensku to komunisti zdôvodňovali nevyhnutnosťou preskúmania nízkych trestov, ktoré tribunály vynášali v dôsledku politiky Demokratickej strany. Začala sa pripravovať aj obnova procesu proti Imrichovi Suckému. Štátna bezpečnosť začala proti Suckému s veľkou pravdepodobnosťou zhromažďovať materiály okamžite po vynesení rozsudku a najneskôr v novembri 1947 už jej pracovníci uvažovali o podaní mimoriadneho opravného prostriedku pred Národným súdom.⁵⁰⁵

V roku 1948 sa Sucký náhodou stretol s poslancom za Demokratickú stranu Michalom Zibrínom. Ten mu poradil, aby odišiel, pretože sa pripravuje obnova jeho procesu. Sucký potom vyhľadal Antona Rašlu, ktorého sa pýtal, či sa skutočne pripravuje obnova trestného riadenia. Rašla mu túto

potvrdil, že sa o Suckom rozprával s pplk. Balážom a navrhol mu, aby Suckého zobrali do ŠtB. Podľa vlastných slov bol presvedčený, že Sucký by bol úspešný vo vyhľadávaní kolaborantov a ľudáckeho podzemia. Chýry o stykoch Suckého s Rašlom sa šírili už v povojnovom období. Ilustruje ich príhoda, ktorú ŠtB zistila od člena KSS Pavla Tonhausera, v tom čase funkcionára ROH. Podľa úradného záznamu z 8. februára 1951 asi v roku 1946 šiel Tonhauser s Rašlom po ulici a stretli Suckého. Tonhauzera to pochopiteľne prekvapilo a čudoval sa, že Sucký je na slobode. Rašla mu údajne vtedy odpovedal, že je to v poriadku, že Sucký chodí k nemu do kancelárie, z čoho Tonhauser usúdil, že Sucký je spolupracovníkom československej vojenskej spravodajskej služby. A MV ČR, H-528/2, záznam referátu 2013. Tonhauzera to však nevzdal, išiel na ŠtB a žiadal, aby s ním spisali protokol o Suckého činnosti. Sľuboval si od toho, že príde k Suckého zatknutiu, prípadne bude predvolaný na výsluch, čo sa však nestalo.

504 Na margo ponuky, ktorú mu urobil Anton Rašla, Suckého sestra Helena Seidlová tvrdila, že Imrich Sucký ju nechcel prijať a sťažoval sa jej, že by chcel robiť niečo úplne iné. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V – 1283. Za informáciu o tomto zväzku autor ďakuje Radoslavovi Ragačovi.

505 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-1233, prípis z 29. 11. 1947 adresovaný Oblastnej úradovni Štátnej bezpečnosti v Brne.

informáciu o niekoľko dní potvrdil s tým, že pre neho nemôže nič urobiť.⁵⁰⁶ Sucký sa teda rozhodol utiecť do Viedne a ako krytie pre útek oznámil známym, že ide navštíviť svojho bývalého nadriadeného dr. Paláta do Prahy. Útek z Československa uskutočnil začiatkom novembra 1948, necelé dva týždne pred vynesením rozsudku v obnovenom procese s ním.⁵⁰⁷ Pri úteku mu pomáhal jeho bývalý konfident Kurt Ehrenstein.⁵⁰⁸ Dňa 12. novembra 1948 vyniesol Okresný ľudový súd v Bratislave rozsudok, ktorým bol Sucký odsúdený v neprítomnosti na 25 rokov väzenia. V roku 1949 bolo na Imricha Suckého podané trestné oznámenie aj za neoprávnené opustenie republiky.⁵⁰⁹

Na tomto mieste je tiež vhodné spomenúť aj povojnové osudy jedného z najúspešnejších konfidentov komunistického oddelenia ÚŠB Štefana Handeru. Ten pred skončením vojny zo Slovenska odišiel a usadil sa v Rakúsku. Tam ho sedem mesiacov vyšetrovali ako sovietskeho špióna, nakoniec sa však dostal na slobodu. V období po jeho prepustení sa zrodilo niekoľko zaujímavých dokumentov – listov, ktoré Handera posielal svojim známym na Slovensko a v ktorých sa snažil vysvetliť svoju minulosť. Okrem toho spísal aj spomienky. List, ktorý poslal Karolovi Bacílkovi prostredníctvom Komunistickej strany Rakúska, je mnohovravný: *„Veľavážený Karol Bacílek! Prekvapí Ťa, že ja práve ku Tebe sa obraciam s mojím listom? Ja Ti to verím! Ale ja v Tebe vidím nestranníka a pokiaľ ja Ťa poznám nebol si nikdy proti nikomu zaujatý a moja vec, moja prosba práve preto ku Tebe je adresovaná. V priložených vzpomienkach v skratke môžeš vidieť môj život, môj životný cieľ, moje utrpenie za komunistickú ideu, moju horlivosť v práci drobnej. Až na nešťastné stretnutie v r. 1943 so súdruhmi z takzvaného druhého vedenia [je myslené IV., vedené Štefanom Baštovanským, pozn. M. M.], ktorí ma dokonale „položili“! Z ktorého položenia už vymotať sa nebol som v stave. Vedel som a cítil som v tom momente veľavážený Karol, že som hotový akonáhle po druhý krát ma dostali na ÚŠB. Z polic. spisov*

506 Len podotýkam, že Sucký vypovedal, že ešte počas svojej prvej väzby (1945 – 1947) pre Rašlu písal rôzne informácie o predstaviteľoch vojnovnej Slovenskej republiky. To bol dôvod, prečo Rašlu navštívil. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/012, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 17. 9. 1957. ŠtB bola pevne presvedčená o Rašlových nadštandardných vzťahoch so Suckým.

507 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V – 1233, trestné oznámenie zo dňa 24. 8. 1949.

508 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam referátu 41.

509 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-1233, trestné oznámenie.

by si mohol zistiť, že mne bolo len jedno na výber žiť alebo dať sa celkom učiť ÚŠB-ovským beštiám Drgoň – Gajarský – ovcom! ... Velavážený Karol! Ja tu doteraz z práce žijem a môžem hovoriť že dosť dobre žijem. Ale duševného pokoja nemám. Umožnite nájsť mi ho. Nenechajte ma na ceste straty. Sú možnosti napraviť všetko! A ja chcem! ⁵¹⁰ Handera sa však do Československa už nevrátil, po jeho pobyte ŠtB pátrala pomocou svojich agentov (aj v súvislosti s prípravami na Suckého únos),⁵¹¹ ten sa však stratil niekde v Južnej Amerike.⁵¹²

4.2. Život v exile

Vo Viedni sa Sucký takmer okamžite začlenil do spoločenského života tamojšej slovenskej komunity. Tá bola pomerne silná, starousedlíci sa miesili s neustále prichádzajúcimi emigrantmi. Stretávali sa tu predstavitelia rôznych smerov slovenského exilového života a politiky, po kaviarňach a vináňach vysedávali agenti ŠtB aj protikomunistickí aktivisti rôzneho razenia.⁵¹³ Sucký sa v Rakúsku najprv živil príležitostnými prácami, neskôr získal prácu u Counter Intelligence Corps, pre ktorú sledoval osoby a po istom čase získaval informácie o rôznych osobách aj aktívnejšie. Od Američanov získal špeciálnu preukážku, ktorá mu umožňovala aj prístup do spisov rakúskych úradov, z ktorých si robil výpisky pre ich potreby.⁵¹⁴ Vo Viedni Imrich Sucký spolupracoval s Ivanom Rennerom a Karolom Nerádom, spoločne sledovali osoby, ktoré Američanov zaujímali (napríklad

510 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, fotokópia rukopisného listu Štefana Handera Karolovi Bacílkovi z roku 1947.

511 A MV ČR, 52-79-5.

512 Za túto informáciu ďakujem PhDr. Jozefovi Jablonickému, DrSc.

513 Len pre zaujímavosť spomeniem jedného Suckého známeho z Viedne, Karola Zúbka, ktorý bol bratom spisovateľa Luda. Ich tretí brat, františkán Theodorik, tiež emigrant, vypovedal neskôr pred americkým prezidentom J. F. Kennedym o zločinoch komunizmu. Obaja bratia Zúbkovci emigrovali v roku 1951. Pozri: Rozhovor s Vilmou Zúbekovou. *Pohlady*, roč. XVIII, 2003, č. 4, s. 6. Zúbka spomínam hlavne preto, že na stretnutiach, ktoré Karol Zúbek organizoval, sa v roku 1956 agent československej rozviedky Jozef Bobek, krycím menom „SOJKA“ (viď nižšie), zoznámil so Suckým.

514 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/012, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 15. 9. 1957.

tých, čo sa chceli vysťahovať do USA). Zaujímavý je prípad Karola Neráda, ktorý sa poznal s Bohuslavom Hronekom, bývalým zamestnancom československej ambasády vo Viedni, ktorý emigroval a neskôr udržoval spojenie s upratovačkami československého veľvyslanectva, ktoré mu prinášali rôzne zaujímavé dokumenty, napríklad útržky korešpondencie z odpadkového koša.

Treba poznamenať, že časť emigrantov žijúcich vo Viedni Suckého aj vďaka nízkemu trestu a ďalším okolnostiam podozrievala, že ho za hranice vyslala Štátna bezpečnosť.⁵¹⁵ To však nezodpovedá pravde.

Záujem Štátnej bezpečnosti o Suckého neochabol. Naopak, už v druhej polovici roku 1949 vyslalo bratislavské veliteľstvo ŠtB svojho agenta Gabriela Kukorelliho (pod krytím Dunajplavby), aby sa na neho napojil. Kukorelliho riadiacim orgánom (ďalej RO) bol František Mišeje.⁵¹⁶ Napojenie sa nepodarilo, naopak, Sucký pred Kukorellim varoval viacerých svojich známych.⁵¹⁷ Neskôr mu však ponúkol, že za väčší finančný obnos v dolároch vyzradí svoje staré siete v komunistickej strane. Mišejeho nadriadení však návrh odmietli a nariadili viac vo veci nekonať. Mišejeho neskôr zo služieb Ministerstva vnútra prepustili a ani únos, už vtedy pripravovaný bratislavskou ŠtB, sa nepodarilo zrealizovať. Mišeje to kládol za vinu svojim nadriadeným z pražského Ministerstva vnútra a funkcionárom KSS.⁵¹⁸

V roku 1951 pripravoval ďalší únos Suckého prostredníctvom svojej agentky Kataríny Lazarovej⁵¹⁹ špkt. Šimon Čermák, v tom čase zástupca

515 VICEN, J.: *Vo víre rokov 1938 – 1988*, s. 362.

516 František Mišeje bol komunistom z povstaleckej garnitúry KSS. Pozri PEŠEK, J.: František Mišeje. In: PEŠEK, J. a kol.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948:1989*. Prešov 2003, s. 233 – 234. Ešte podotýkam na margo Kukorelliho, že v čase, keď už bol Sucký v čs. väzení vypovedal, že Kukorelliho osobne nepozná. Údajne poznal len meno a vedel, že Kukorelli bol vedúcim Dunajplavby vo Viedni. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/012, protokol o výpovedi obvineného zo dňa 20. 11. 1957. Mišeje sa podľa vlastných spomienok so Suckým stretol aj osobne v apríli 1943. Pozri: MIŠEJE, F.: *Revolučnou cestou*. Bratislava 1989, s. 46 – 47.

517 Počas neskoršieho vyťaženia agenta Kukorelliho tento vypovedal, že Sucký pred ním varoval svojich známych v tom zmysle, aby sa s ním nestýkali, že vraj ich unesie. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, poznatky z vyťaženia Gabriela Kukorelliho, bez uvedenia dátumu (rok 1953).

518 Tamže, úradný záznam o vyťažení Františka Mišejeho zo dňa 26. 6. 1953.

519 Zápisnice, spísané so Šimonom Čermákom po jeho zatknutí, autor tejto práce k dispozícii nemal, podľa jeho tvrdenia však situácia bola nasledovná: „... [Katarína, pozn. M. M.] Lazarová sa v r. 1950 – 51 podujala, že Suckého by

krajského veliteľa ŠtB v Bratislave.⁵²⁰ Veliteľ ŠtB žiadal od Čermáka správu o stykoch agenta so Suckým a aby Čermák „*podal návrh jakým spôsobom by mohol uskutočniť návrat Suckého do ČSR*“.⁵²¹ Na základe tejto iniciatívy dostalo Krajské veliteľstvo ŠtB v Bratislave za úlohu zaslať veliteľovi Štátnej bezpečnosti všetky poznatky o Suckom. Samozrejme, aj s charakteristikou agentúrnych stykov a plánom na „dopravenie“ Suckého do Československa spolu s finančným rozpočtom na túto akciu.⁵²² Únos sa nakoniec neuskutočnil, pretože za mrežami väzenia Štátnej bezpečnosti skončil aj samotný Čermák. Sucký bol „rozpracovávaný“ aj naďalej. V rokoch 1953 – 1954 pracovali na prípade Suckého pracovníci 9. oddelenia 1. odboru Krajskej správy (ďalej KS) ŠtB Bratislava.⁵²³

Intenzívny záujem o Suckého v tomto období úzko súvisí s prípravou procesu proti buržoáznym nacionalistom (Gustáv Husák a spol.). V úradnej korešpondencii ŠtB sa neustále vyskytujú narážky na to, čo Sucký vie na funkcionárov KSS a je nepochybné, že ŠtB zamýšľala použiť Suckého a jeho bývalé siete aj v tomto procese.

4.3. Akcia „BARAN“

V júli 1954 Krajská správa Ministerstva vnútra (ďalej KS MV) Bratislava so súhlasom nadriadených kontaktovala Suckého pomocou

*z Viedne doniesla...“ NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, rukopisné poznámky Šimona Čermáka. Podľa Čermáka začal na prípade pracovať až tesne pred svojím zatknutím. Na druhej strane už mal s podobnými akciami skúsenosť, aj na Čermákov vrub ide únos napr. Michala Štefulu. Pozri viac: JABLONICKÝ, J.: *Podoby násillia*. Bratislava 2000, s. 58. K tomu ešte treba dodať, že Lazarová sa so Suckým osobne poznala už z obdobia Slovenskej republiky.*

520 A MV ČR, H-528/2, záznam referátu 2013.

521 Tamže.

522 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, žiadosť o zaslanie poznatkov a návrhu z 7. 3. 1951. Úlohu vypracovať do 14 dní plán na únos dostal príslušník ŠtB škpt. Čermák dňa 7. 3. 1951 od veliteľa II. sektoru. A ÚPN, mikrofiš 40894/011, písomné vyhodnotenie osôb nachádzajúcich sa v spise Sucký Imrich.

523 Pre zaujímavosť dodávam, že ŠtB sa v tom čase zaujímal aj o holiča Štefana Handeru. Miesto jeho pobytu mal odhaliť bývalý príslušník SS Július Kuropata. Návrh na jeho viazanie dal Ľudovít Pekár, referent referátu Nemci na 9 odd. 1. odb. KS MV Bratislava. ŠtB sa tiež snažila Kuropatu vylákať na územie ČSR. A MV ČR, 52-79-5.

agenta Alexandra Obertu, vedeného pod krycím menom „OROL“. Akciu, ktorá mala spočiatku krycí názov „SOFIA“, riadil náčelník 2. odboru bratislavskej Krajskej správy Ministerstva vnútra npor. Eduard Paľčo (čoskoro povýšený na kapitána). Samotný Sucký dostal krycie meno „BARAN“. Účel Obertovej návštevy bol krytý doručením listu od Suckého známej Márie Šutrichovej, v tom čase agentky bratislavskej Krajskej správy, vedenej pod krycím menom „SYLVIA“. ⁵²⁴ Aby si Oberta získal dôveru, bol jeho prostredníctvom pod kontrolou ŠtB umožnený útek Jurajovi Staškovi. ⁵²⁵ Oberta si Suckého dôveru získal a ten ho požiadal o prevážanie ďalších listov, ktoré Oberta, samozrejme pod kontrolou ŠtB, odovzdal. Vzájomná dôvera sa upevňovala. Sucký sa v tom čase živil aj pašovaním peňazí z Československa, s čím mu Oberta začal pomáhať, samozrejme pod pozornými očami bratislavskej ŠtB. ⁵²⁶

Príslušníci ŠtB v tom čase zvažovali vo vzťahu k Suckému dve alternatívy - únos alebo zverbovanie za agenta. Pritom druhá možnosť mohla byť len medzistupňom, podľa potrieb ŠtB. Po úspešnom kontakte pomocou Obertu sa práca príslušníkov Štátnej bezpečnosti koncom roku 1954 dostala do nových dimenzií. Prostredníctvom agenta „HORSTA“ ⁵²⁷ zistili Suckého adresu. Pomocou viedenskej rezidentúry vytipovali vhodné miesta na stretnutie (pre uskutočnenie únosu). Z tohto uhla pohľadu bol tiež preskúmaný objekt Dunajplavby a jeho ochrana rakúskymi bezpečnostnými zložkami. Bratislavská Krajská správa MV vypracovala návrh so štyrmi alternatívami únosu. ⁵²⁸ Pracovníci československej rezidentúry vo Viedni sledovali Obertu na jeho schôdkach so Suckým. ⁵²⁹ Súčasne s prípravami na únos vypracovali predpokladaný priebeh verbovacieho rozhovoru. Stretnutie sa malo odohrať v kaviarni, kde verbovateľ (z dokumentu nie je jasné, kto ním mal byť, je však pravdepodobné, že to bol kpt. Paľčo) mal vystupovať ako osobný priateľ Márie Šutrichovej. Táto poskytla ŠtB niektoré

524 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, návrh na verbovku. Listy od „SYLVIE“ boli pod kontrolou a boli schvaľované ŠtB. A MV ČR, H-528/2.

525 A MV ČR, H-528/2, návrh na prevedenie spravodajskej kombinácie zo dňa 1. 12. 1954.

526 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, Prípád Ústredňa, príloha č. 13.

527 Išlo o agenta rozvedky, jeho totožnosť sa autorovi nepodarilo zistiť.

528 A MV ČR, H-528/2.

529 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam z akcie SOFIA z 18. 12. 1954.

informácie zo svojho súkromného života, ktoré sa mali pri verbovke využiť. Šutrichová mala so Suckého spoluprácou s Bezpečnosťou súhlasiť a na zdôraznenie jej osobného priateľstva s kpt. Paččom mal tento Suckému pripomenúť niektoré osobné spomienky z konca vojny.⁵³⁰

V rámci príprav na verbovku Suckého odcestoval kpt. Eduard Paččo dňa 27. decembra 1954 do Viedne. Tu sa stretol s Alexandrom Obertom – agentom „ORLOM“⁵³¹, ktorému mal odovzdať aj prípadné inštrukcie. V tento večer mal totiž Oberta dohodnuté so Suckým posedenie v krčme blízko Gross Enzersdofského kostola, kde mal byť za pomoci sovietskych „priateľov“ unesený.⁵³² Únos sa však neuskutočnil.

Preto prišlo opäť na rad zverbovanie. Ktp. Paččo vypracoval návrh na verbovku a zaslal ho na schválenie 14. apríla 1955 na rozvedku - I. správu ZNB (do rúk kpt. Miroslava Nacvalača - „KUBEŠA“)⁵³³. K základným úlohám nového spolupracovníka malo patriť samozrejme odhaľovanie agentov tajných služieb západných štátov v Rakúsku, v neposlednom rade aj obsiahle informovanie o jeho bývalých sieťach na Slovensku (a zvlášť o konfidentoch, pomocou ktorých získaval úspechy v boji proti ilegálnym štruktúram KSS). Na konci návrhu kpt. Paččo konštatoval, že v prípade, ak by Sucký spoluprácu neprijal, bude zatknutý a dopravený do ČSR (rozumej unesený).⁵³⁴ Kpt. Nacvalač - „KUBEŠ“ predložil návrh na získanie Suckého Barákovi na schválenie s dátumom 19. apríla 1955.

Dňa 25. apríla 1955 sa napokon kpt. Eduard Paččo s pomocou Alexandra Obertu s Imrichom Suckým vo Viedni skutočne stretol. Stretnutie zaistovali dvaja pracovníci viedenskej rezidentúry. Kpt. Paččo sa podvečer stretol s Obertom a dohodli sa, že Oberta zavolá Suckého do istej reštaurácie, kam za nimi kpt. Paččo neskôr príde. Agent podľa dohody odviezol Suckého do podniku, kpt. Paččo si však po svojom príchode Obertu ani Suckého nevšimol. Keď vyšiel opäť von, tam ho iný pracovník rezidentúry

530 Tamže, priebeh rozhovoru pri verbovke Barana vo Viedni.

531 Obertovo krycie meno bolo aj „ANNA“.

532 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, rukou písaná správa z 27. 12. 1954, bez č.j., adresovaná kpt. Tomkovi.

533 Kpt. Nacvalač - „KUBEŠ“ bol v tom čase náčelníkom I. odboru I. správy Ministerstva vnútra.

534 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, návrh na verbovku.

(pravdepodobne v aute sediaci Molnár⁵³⁵) poslal späť. V reštaurácii už stretol Obertu, ale bez Suckého. Ten si totiž kpt. Pafča všimol a napriek upokojujúcim rečiam Obertu odišiel. Pafčo ho však na ulici dobehol a oslovil. Sucký bol počas rozhovoru silne rozrušený a vyhrážal sa mu, že ho nechá zatknúť rakúskou políciou. Počas jednaní Sucký niekoľkokrát prejavil nedôveru k ŠtB a bol ochotný jednať o ďalšej spolupráci len v tom prípade, ak Štrichovej (agent SYLVIA) umožnia vycestovať do americkej zóny vo Viedni. Napriek tomu, že sa Pafčovi podarilo Suckého upokojiť, stále ho podozrieval z prípravy únosu a z „nečestného jednaní“. Počas tohto rozhovoru sa Sucký kpt. Pafčovi sťažoval na nevďak mnohých komunistov, ktorým počas svojho pôsobenia na ÚŠB pomohol (napr. Viliama Širokého). Ku koncu si dohodli stretnutie na 21. mája 1955.⁵³⁶ Na základe Pafčových informácií podal kpt. Nacvalač - „KUBEŠ“ Barákovi návrh na ďalšie pokračovanie akcie. Spomenul v nej chyby, ktorých sa dopustil najmä Oberta, načrtol pre kpt. Pafča ďalší plán, na základe ktorého sa mal za pomoci Obertu stretnúť so Suckým už o štyri dni (t.j. 29. apríla 1955).⁵³⁷ Schôdzka sa uskutočnila, Sucký na nej sľúbil podať správu o svojej pašeráckej činnosti (išlo o pašovanie peňazí do ČSR, ktoré posielali československým občanom ich príbuzní zo Spojených štátov) a upozornil kpt. Pafča na niektorých emigrantov, o ktorých by Štátna bezpečnosť mohla mať záujem. Iné informácie predbežne odmietol dať, pretože ich podľa vlastných slov nemal overené. Naznačil však ochotu tieto poznatky overiť a odovzdať. Na záver si dohodli stretnutie na 3. mája 1955.⁵³⁸

Na tejto schôdzke Sucký pokračoval v stručnom výklade svojej minulosti. K svojmu záväzku k spolupráci sa vyjadril kladne. Správy bol ochotný podávať písomne, ale odmietol ich podpisovať, a tiež odmietol podpísať záväzok k spolupráci. Opäť nechcel prijať peniaze, ale z vlastnej iniciatívy sa ponúkol nad rámec požiadaviek ŠtB, že bude pracovať na osobách „židovskej národnosti“.⁵³⁹ Sucký tiež upozornil na viacerých svojich známych

535 Ide pravdepodobne o majora Bohumíra Molnára. Mjr. Molnár bol v roku 1954 rezidentom československej rozviedky vo Viedni.

536 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam nedatovaný.

537 Tamže, návrh na ďalší postup v akcii „Bača“ zo dňa 28. 4. 1955.

538 Tamže, záznam nedatovaný.

539 Tamže, záznam z 10. 5. 1955.

(napr. na dr. Michala Múdneho-Šebíka,⁵⁴⁰ bývalého predsedu imunitného výboru Dočasného národného zhromaždenia, prípadne bývalého poslanca za Demokratickú stranu Dr. Michala Zibrína či pátra Karola Šumichrasta). Sucký tiež prisľúbil v Rakúsku vybudovať rezidentúru a prípadne aj cestovať do ďalších západných krajín za účelom získavania poznatkov.⁵⁴¹ Avšak postavil pred kpt. Paľča niekoľko zásadných podmienok. Predovšetkým žiadal o kontakt s Máriou Šutrichovou, jej a jeho beztrestnosť v Československu a maximálnu konšpiráciu stykov. Kpt. Paľčo považoval stretnutie za úspech a v tomto duchu aj napísal o verbovke hlásenie. Dňa 11. mája 1955 náčelník I. správy MV plk. Jaroslav Miller navrhol ministrovi Barákovi za zverbovanie Suckého (aj keď na trikrát) udeliť kpt. Paľčovi pochvalu s finančnou odmenou 1000 Kčs.⁵⁴²

Sám Sucký k svojmu zverbovaniu vypovedal: „*Ve večerních hodinách v květnu 1955 jsem byl vyhledán lodním kapitánem Obertou a vyzván, abych přišel ven, protože venku na mě čeká v obchodní záležitosti jeden muž. (...) Když jsem se tedy na vyzvání Oberta ustrojil a vyšel s ním na ulici, představil mi tam Oberta jednoho muže o kterém prohlásil, že je orgánem československé bezpečnosti a ihned odešel. Muž se mi představil jako Otto z Bratislavy a rovnou řekl, že má zájem na mé spolupráci protože slyšel, že znám dobře poměry ve Vídni. Při tom jsem si všiml, že v povzdálí se pohybuje několik mužů a proto jsem se rozčilil a začal Ottovi vytýkat, proč k seznámení volí takovýto způsob když mě vytáhnou z postele a setkáváme se na ulici, při čemž mi nevěří a nechá se zajišťovat. Pamatuji se také, že tehdy jsem Ottovi řekl, že když mi on nevěří a nemohl najít vhodnější způsob k seznámení, že postačí když zavolám na strážníka pohybujícího se nedaleko od nás a ten je sebere všechny. Když mi začal Otto vyřizovat pozdrav od Marie Šutrichové tak jsem se uklidnil a Otto mi znovu řekl, že slyšel o mých znalostech situace ve Vídni a že všechny výlohy, které mi ze spolupráce s čl. bezpečností vyvstanou zaplatí a mimo toho že si budu moci za jeho pomoci doručovat do Československa peníze bez Lacknera a ponechat si jeho procenta. To jsem však musel odmítnout, protože jsem sám žádné spojení neměl a od koho Lackner peníze vlastně*

540 Aj keď treba povedať, že Múdry-Šebík pôsobil v tom čase už v New Yorku. Pozri: LIČKO, M.: *Ako chutí cudzina*. Bratislava 1999, s. 626.

541 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mirkofiš 40894/1, záznam z verbovky zo dňa 25. 4. 1955, napísaný 11. 5. 1955.

542 Tamže, návrh na udelenie pochvaly, bez č. j.

*získáva jsem nevěděl. Asi po půl hodinovém rozhovoru jsme se dohodli, že se sejdem na druhý den v určité kavárně. Při této druhé schůzce řekl mi již Otto konkrétně o jaké zprávy má zájem a to hlavně o činnosti a stycích emigrantů, i o jejich spojení do Československa. Ptal se také na mé požadavky a nabízel peníze, které jsem však odmítal, protože podle požadavků se jednalo o interní záležitosti z Vídně a žádné výlohy jsem neměl. Řekl jsem, že mám jedinou žádost a to aby mi byl v pozdější době umožněn návrat do Československa a zrušen rozsudek, kterým jsem byl odsouzen v nepřítomnosti, což mi Otto přislíbil.*⁵⁴³

Sucký dále vypovedal, že sa následne s Pačom stretával v kaviarňach a parkoch, plnil jeho príkazy a aj sám iniciatívne prichádzal so zaujímavými poznatkami. Jeho informácie sa týkali prevažne utečencov z ČSR, Gehlenovej organizácie a bývalých spolupracovníkov Gestapa, žijúcich na Slovensku.

Popri akcii BARAN však Krajská správa MV Bratislava, za pomoci svojich agentov Obertu (ORLA), „JOZEFA“⁵⁴⁴ a „PETERSONA“⁵⁴⁵ rozbehla ešte aj akciu „ÚSTREDŇA“. Jej cieľom bolo odhaliť Suckého kontakty na Slovensku, t.j. ľudí, ktorí sa podieľali na pašovaní peňazí, ktoré posielali občania Spojených štátov svojím blízkym do ČSR. Keďže časť peňazí bola posielaná po Obertovi, bolo to pre ŠtB pomerne jednoduché. Suckého spolupracovník, Žilavý, však Obertu podozrieval z toho, že pracuje pod kontrolou, príp. že sa na akcii obohacuje, pretože adresáti odosielateľom nepotvrďovali príjem. Pritom išlo o pomerne veľké sumy peňazí, zväčša

543 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 7. 1960.

544 Pod krycím menom JOZEF viedla bratislavská KS MV ako svojho agenta už spomínaného Štefana Pagáča.

545 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, prípad Ústredňa – správa. Agent „PETERSON“ bol Kurt Prepelica. Prepelica ako 17-ročný narukoval k Waffen SS, po skončení vojny mal byť ako Nemeц vyvezený z Československa. V roku 1947 emigroval do Rakúska, odkiaľ sa v roku 1950 vrátil späť do ČSR. Tu ho odsúdili za nedovolené prekročenie hraníc na 6 mesiacov väzenia. V roku 1953 ho na základe kompromateriálov zverbovala KS MV Bratislava, jeho riadiacim orgánom bol por. Ľudovít Pekár. Jeho spoluprácu Štátna bezpečnosť hodnotila veľmi kladne a začali ho vysielat aj na krátke cesty do Rakúska, v 60. rokoch 20. storočia dokonca aj do Nemeцkej spolkovej republiky. Napríklad roku 1965 navštívil bývalého šéfa Deutsche Partei Franza Karmasina. Jeho riadenie neskôr prevzala rozviedka a koncom 60. rokov minulého storočia ho vysadili do NSR. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 44875.

desaťtisíce československých korún. Do akcie bolo v Československu zapojených niekoľko desiatok ľudí, ktorí sa týmto spôsobom dostali pod drobnohľad a do kartoték ŠtB.

Nasledujúca schôdzka kpt. Pačča so Suckým sa nakoniec uskutočnila 27. mája 1955 a v priebehu piatich dní nasledovali ďalšie tri. Informácie, ktoré Sucký ŠtB dával, sa týkali prevažne obdobia vojnovnej Slovenskej republiky alebo slovenských emigrantov žijúcich v Rakúsku (napr. majora Alexandra Matúša, ktorý pracoval pre francúzsku spravodajskú službu) a boli československej spravodajskej službe už vtedy známe. Sucký aj napriek svojmu sľubu nepriniesol na schôdzky žiadne písomné záznamy.⁵⁴⁶ Štátna bezpečnosť vypracovala pre Suckého zoznam osôb, o ktorých mal zistiť viac⁵⁴⁷ a Sucký s úlohami súhlasil. Ďalšie stretnutie bolo dohodnuté na 20. júna 1955 (resp. náhradné na 21. a 22. júna).⁵⁴⁸

Na túto schôdzku sa už Sucký nedostavil a neprišiel ani na jeden z náhradných termínov, ani po písomnej výzve, ktorou bolo krycie pozvanie na obchodné jednanie. Paččo sa následne skontaktoval s „ORLOM“ a požiadal ho, aby Suckého vyhľadal a dohodol schôdzku. Oberta dňa 1. júla 1955 Suckého navštívil, ten sa následne stretol s Paččom a dohodli si schôdzku na druhý deň.

Keďže kpt. Paččo mal ísť na školenie, nastolil počas schôdzky dňa 2. júla 1955 otázku výmeny riadiaceho orgánu (rozumej dôstojníka ŠtB). Sucký trval na tom, aby to bol Slováč. Zároveň kpt. Paččovi vyčítal nereserioznosť, pretože už niekoľko dní o ňom Jozef Matejovič⁵⁴⁹ rozširoval,

546 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam zo schôdzky zo dňa 27. 5. 1955. Tamže, záznam zo schôdzky zo dňa 29. 5. 1955.

547 Za všetkých spomeniem len Róberta Valucha, s ktorým sa Sucký zoznámil v Rakúsku a údajne to bol švagor Jozefa Lietavca. V súvislosti s Valuchom Sucký na stretnutí s kpt. Paččom uviedol, že Lietavec bol jeho konfidentom vo vzťahu s aktivitami v partizánskom hnutí. Paččo sa ho však na podrobnosti z „taktických dôvodov“ nepýtal. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam o schôdzke zo dňa 1. 6. 1955. Na schôdzke 2. 7. 1955 sa k tejto téme Sucký vrátil a spomínal, že Lietavca zatkli v súvislosti s krádežou guľometov v Piešťanoch. Tie mali byť dodané partizánom (Hlinenského skupine, vid' vyššie). Počas výsluchu údajne Lietavec so spoluprácou súhlasil. Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 2. 7. 1955.

548 Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 1. 6. 1955.

549 Bývalý príslušník Zahraničnej Hlinkovej Gardy, Viedenchan slovenskej národnosti, blízky spolupracovník Karola Murgaša, Ladislava Mutňanského a Jozefa Klempu.

že pracuje pre československú spravodajskú službu.⁵⁵⁰ Na konci stretnutia opäť odmietol prijať peniaze s tým, že ich zoberie, až keď bude mať v súvislosti so svojou činnosťou nejaké výdavky, alebo keď prinesie serióznejšie informácie.⁵⁵¹ Ďalšie stretnutie sa uskutočnilo 4. júla 1955. Poznatky, ktoré kpt. Pafčo získal, sa týkali osôb, ktoré boli aktívne za Slovenskej republiky, a ich osudov po skončení vojny. Išlo v prevažnej väčšine o Nemcov (osôb nemeckej národnosti, žijúcich v čase II. svetovej vojny na Slovensku, ktoré spolupracovali s nemeckými úradmi - Sicherheitsdienst, Nemecká vojenská misia v Bratislave, nemecký policajný atašé v Bratislave Franz Goltz).⁵⁵² Aj tieto údaje boli veľmi vágne. V zázname sa však nespomína, že Sucký tiež poskytol informáciu o tom, že začiatkom júla 1955 by mali cez československo-rakúsku hranicu v priestore Břeclav prejsť dvaja emigranti. Podľa hlásenia boli zadržaní práve na základe informácie od Suckého.⁵⁵³ Zaujímavé na celej záležitosti je to, že keď mu za to jeho nový riadiaci orgán Jarmil Smetana - „ŠUSTR“ ďakoval, Sucký sa „zatváril udivene a povedal, že obaja emigranti skutočne prišli (do Rakúska, pozn. M. M.)“.⁵⁵⁴

Sucký stále odmietal prijať od československej bezpečnosti peniaze, sám to počas výsluchu komentoval nasledovne: „*Ku konci roku 1955 nabízeli mi Otto ještě jednou peníze, ale já opět odpověděl že peníze nepotřebuji, protože to co dosud pro Československo dělám jen malé drobky, ale připravuji si velkou věc za kterou budu muset odcestovat do NSR a potom, že budu peníze na výlohy potřebovat. Měl jsem na mysli návštěvu bratra mé družky Rottové Karla Stencla, který pracoval na hlavním velitelství americké armády ve Wiesbadenu jako tlumočnick českého, maďarského a německého jazyka. Chtěl jsem jej získat pro spolupráci, nebo alespoň jeho prostřednictvím zjišťovat zajímavé poznatky.*“⁵⁵⁵

Nasledujúca schôdzka sa uskutočnila podľa plánu 7. júla 1955. Na ňu kpt. Pafčo prišiel so svojím kolegom Josefom Čermákom - „LESNÍKOM“,

Klempa a Vávra boli známi viedenský slovenský radikáli. Pozri napr. MEDRICKÝ, G.: *Minister spomína*. Bratislava, 1993, s. 29.

550 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam, bez datovania a č. j.

551 Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 2. 7. 1955.

552 Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 4. 7. 1955.

553 Tamže, hlásenie ministrovi zo dňa 6. 7. 1955.

554 Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 10. 8. 1955.

555 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 7. 1960.

ktorý sa mal stať novým riadiacim orgánom Suckého. Ten sa však s Čermákom - „LESNÍKOM“ odmietol stretnúť s odôvodnením, že z československého vyslanectva vo Viedni unikajú informácie. Poznatky, ktoré Sucký povedal kpt. Pačovi, boli ešte vágnejšie ako zvyčajne. Ďalšie stretnutie bolo dohodnuté na 11., resp. 25. júla 1955.⁵⁵⁶

V auguste 1955 kpt. Pačo skutočne odišiel na školenie. Keďže Sucký s Čermákom - „LESNÍKOM“ nesúhlasil (lebo bol českej národnosti), rozhodla sa centrála zveriť túto úlohu pracovníkovi československej rezidentúry vo Viedni Smetanovi - „ŠUSTROVI“, ktorý bol síce tiež Čech, ale ovládal slovenčinu. Podľa hlásenia ministrovi prebehla ich prvá schôdzka 10. augusta 1955 bez komplikácií, aj keď na dvakrát.⁵⁵⁷ Ukázalo sa však, že Sucký splnil zadané úlohy len čiastočne. Mimoriadne zaujímavé bolo agentovo hodnotenie novým riadiacim orgánom, ktorý označil za chybu, že Sucký nepíše písomné správy, a keďže podáva správy ústne „...mluví páté přes deváté. Jeho vytěžování je těžké.“⁵⁵⁸ Smetana - „ŠUSTR“ sa sťažoval, že Sucký je príliš sebavedomý a neustále spomína na časy svojej aktívnej policajnej kariéry.⁵⁵⁹ Agentu hodnotil nasledovne: „*V súčasné době se nedá mluvit o řízení BARANA (Suckého, pozn. M. M.), jak soukromě, tak i při rozpracování osob, o které máme zájem. Odstranění tohoto nedostatku bude otázkou jeho výchovy.*“⁵⁶⁰ V rámci snahy o odstránenie „nedostatkov“ sa mali schôdzky konať každých 14 dní. Sucký sa mal v prvom rade snažiť plniť zadané úlohy, poznatky o ostatných emigrantoch zbierať len „pasívne“. V prvom rade si mal získať zamestnanie buď na Ministerstve

556 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/1, záznam o schôdzke zo dňa 7. 7. 1955.

557 Tamže, prípis A/1-001482/20-55.

558 Tamže, záznam o schôdzke zo dňa 10. 8. 1955.

559 Sucký sa tu opäť vrátil k prípadu Vojtecha Tuku. Ďalej sa chválil, že mal najlepšie agentúrne poznatky o šéfovi Deutsche Partei na Slovensku Franzovi Karmasinovi a o aktivitách karpatských Nemcov. Zbieral tiež materiály z Karmasinovho intimného života. Tamže, záznam zo schôdzky zo dňa 10. 8. 1955. Pre zaujímavosť k povojnovým osudom Franza Karmasina dodávame, že v roku 1956 ho za svojho spolupracovníka (krycie meno „GÉPESZ“) zverbovala maďarská rozviedka, o rok neskôr materiály odovzdali na využitie československej rozviedke, ktorá sa snažila docieľiť, aby Karmasin (vedený pod krycím menom „KARLA“) spolupracoval aj s ňou. Karmasin odmietol. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 41588.

560 Tamže, mikrofiš 40894/1, záznam o schôdzke zo dňa 10. 8. 1955.

vnútra Rakúska, Policajnom riaditeľstve (STAPO) alebo v novozriadenom vojenskom spravodajstve.⁵⁶¹

Nasledujúca schôdzka bola dohodnutá na 17. augusta 1955. Z tohto stretnutia si Smetana - „ŠUSTR“ odniesol ešte rozporupnejšie pocity. Sucký totiž z úloh splnil viac-menej len jednu. RO navyše postrehol, že Sucký upravuje mená, napr. na schôdzke 10. augusta sa rozprávali o Jozefovi Vicenovi, ale Sucký ho nazýval Víčanom. Okrem pravidelného stretnutia bolo dohodnuté ešte jedno na 7., resp. 8. septembra 1955.⁵⁶² Sucký však už neprišiel nielen na pravidelnú schôdzku, ale ani na stretnutie iniciované konšpiratívnym listom. Československá rozviedka sa potom snažila dohodnúť schôdzku pomocou osvedčeného agenta Obertu, ktorý Suckého navštívil a prehovárал ho, aby na stretnutie s RO prišiel. Sucký ako dôvod neúčasti na predchádzajúcich schôdzkach uviedol, že Smetana - „ŠUSTR“ podľa neho nie je Slovák, že nedostáva finančnú odmenu a v neposlednom rade, že už je starý, že sa bojí a chce mať pokoj. Zároveň sa začal o rezidenta Smetanu - „ŠUSTR“ zaujímať bližšie (pýtal sa Obertu, kde býva a ako ho kontaktoval). Nakoniec prisľúbil, že sa so Smetanom - „ŠUSTROM“ stretnie, svoj sľub však nedodržiал.⁵⁶³

Aj otázka ukončenia spolupráce prišla na pretras počas výsluchu na vyšetrovačke. Sucký tvrdil, pochopiteľne, niečo úplne iné. Podľa jeho verzie mal s Pafčom dohodnuté, že RO za ním bude dochádzať z Bratislavy, tvrdil, že dobre pozná pomery vo Viedni, a preto sa obával odhalenia v prípade, ak by bol v styku s RO z Viedne. Prvá schôdzka sa uskutočnila v istej viedenskej kaviarni a Oberta Suckému ukázal čakajúceho muža. Sucký si k nemu prisadol a predstavil sa mu. Nový RO mu však podľa výpovede nepovedal ani krstné meno a ani mu nepodal ruku. Počas polhodinového rozhovoru Sucký podľa vlastných slov spozoroval, že nový RO nepozná ani Bratislavu ani Šutrichovú. Jeho vystupovanie bolo podľa Suckého veľmi povýšenecké a nedal agentovi ani žiadnu konkrétnu úlohu. Pri ďalšej schôdzke Sucký tvrdí, že RO už nedošiel a o niekoľko dní priniesol Oberta Suckému výzvu na nové stretnutie. Sucký si však musel podľa vlastných slov vybaviť zastupovanie v kancelárii, a tak odkázal, aby na neho RO počkal. Oberta mu vtedy údajne povedal, aby nikam nechodil a dodal, že Sucký by sa mal na RO vykašľať, pretože je to český obchodník z Viedne. Sucký aj napriek

561 Tamže.

562 Tamže, záznam zo schôdzky zo dňa 17. 8. 1955.

563 Tamže, záznam – správa zo dňa 12. 11. 1955.

tomu na schôdzku s oneskorením prišiel, nikoho tam však nenašiel. Od tej doby sa už s nikým nestretol a ani ho nikto nekontaktoval: „*Takový spôsob rozchodu mě mrzel, protože z mé strany k přerušení nedošlo a chtěl jsem pracovat. Žádná další náhradní schůzka však stanovena nebyla a sám jsem přerušené spojení navázat nemohl.*“⁵⁶⁴

Dňa 6. apríla 1956 dal npor. Václav Pelant návrh na uloženie osobného zväzku na spolupracovníka BARANA do archívu I. správy s odôvodnením, že BARAN nechodí na schôdzky. Návrh konštatuje, že československá rozviedka agentúrnou cestou zistila, že Sucký chcel udať svojho RO rakúskej polícii.⁵⁶⁵ Tým sa Suckého činnosť ako spolupracovníka československej Štátnej bezpečnosti vo Viedni definitívne skončila. Ale jeho osobný spis neostal v archíve dlho. Už začiatkom júla 1956 bol zapožičaný pre potreby ministra vnútra Rudolfa Baráka.⁵⁶⁶

4.4. Únos

Po ukončení spolupráce začala československá rozviedka opäť pripravovať Suckého únos. Prvý plán akcie z roku 1957 predložil náčelník I. správy MV plk. Jaroslav Miller na schválenie ministromi Barákovi 5. júna. Podľa tohto návrhu mal byť na uskutočnenie únosu využitý osvedčený agent Alexander Oberta. Oficiálne mal byť Sucký v ČSR vyťažený na objasnenie bývalých sietí Gestapa.⁵⁶⁷ Po predbežnom schválení plánu vypracoval zástupca náčelníka II. odboru I. správy MV kpt. Jaroslav Třoska - „PTÁK“ podrobný plán akcie, ktorá dostala krycí názov „ÚDER“.

Medzitým sa Štátna bezpečnosť dozvedela, že Suckého navštívil aj Imrich Kružliak, redaktor Rádia Slobodná Európa, ktorý sa údajne snažil „... využiť jeho (Suckého, pozn. M. M.) znalostí nabytých službou v ÚŠB v době t. zv. Slovenského státu k pomlouvачné kampani proti vedoucím pracovníkům naší strany a vlády.“⁵⁶⁸

564 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, protokol o výpovedi Imricha Suckého zo dňa 6. 7. 1960.

565 A ÚPN, mikrofiš 40894/1, návrh na uloženie do archívu zo dňa 6. 4. 1956.

566 Tamže, žiadanka o vydanie spisu č.j. AS – 1893.

567 Tamže, mikrofiš 40894/012, návrh nedatovaný.

568 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, správa z vyšetrovania Jozefa Vicena k činnosti Imricha Suckého.

Neskôr sa československá rozviedka rozhodla využiť iného agenta – Jozefa Bobeka, vedeného pod krycím menom „SOJKA“.⁵⁶⁹ Bobek bol na Suckého nasadený už v prvej polovici roku 1957. Zo začiatku pasívne, neskôr vedenie I. správy rozhodlo, že sa má stať aktívnym účastníkom jeho únosu. Dňa 21. júna 1957 sa odohrala schôdzka Bobeka s jeho RO Vladislavom Kotekom - „KNAPOM“, ktorý mu predložil plán na Suckého únos. Bobek ho akceptoval. Dňa 23. júna 1957 mal agent Suckého navštíviť pod nejakou výhovorkou a mal si s ním dohodnúť stretnutie vo vybranej viedenskej vinárni. Bobek mal zaviesť rozhovor na vážnu tému. Počas toho mali obaja vypiť väčšie množstvo alkoholu. Okolo 11. hodiny večer, prípadne ešte neskôr, mal Bobek nasypať Suckému do vína preparát, ktorý mal schovaný v špeciálne upravenej cigaretovej špičke. Po tom, čo Sucký odpadne, mal zaplatiť a vyniesť ho von (prípadne za pomoci príslušníka, ktorý mal sedieť pri neďalekom stole). Bolo jasné, že po únose sa Bobek bude musieť vrátiť do Československa, ale Kotek - „KNAP“ ho ubezpečil, že *„tato úloha je tak vážná, že stojí pred jeho vycestovaním do USA a tiež tak, že bude její splnění bráno.“*⁵⁷⁰ Po uskutočnení akcie mal Bobek dostať patričnú odmenu: *„SOJKA by byl rád zaměstnán jako umělecký vedoucí u nějakého divadla. Aktivně jako zpěvák by vřaj již uplatnění nenašel. Řekl jsem mu, že se dle možností budeme snažit jeho přání splnit.“*⁵⁷¹ Akcia „ÚDER“ sa však neuskutočnila, bola presunutá na 19. júla, a nakoniec ju pražská centrála

569 Jozef Bobek bol bývalým vysokým funkcionárom Hlinkovej mládeže. Počas SNP bol členom jej spravodajských hlások, ako absolvent Vyššej vodcovskej školy HM pri ich aktivitách niekedy zastupoval Alojza Macka alebo Ladislava Jankoviča. Počas evakuácie koncom vojny odišiel so Slovenska, ale neskôr sa vrátil do ČSR. Istý čas pracoval ako spevák v Národnom divadle, odkiaľ ho však prepustili pre jeho minulosť. 23.9.1953 bol ŠtB zverbovaný a donášal správy z okruhu bývalých činiteľov HSLS. 27. 4. 1954 ho však na pokyn ŠtB z košického divadla prepustili a po krátkom výcviku bol 27. 5. 1954 vyslaný cez Devínsku Novú Ves (rieka Morava) do Rakúska. V Rakúsku nadviazal kontakty so svojimi bývalými známymi (napr. Jozefom Vícenom). Bobek bol pôvodne plánovaný na vysunutie do Spojených štátov, kde mal švagra (Jozef Paučo) a kde sa mal uchýtiť v emigrantských kruhoch najmä v Slovenskej Národnej Rade v zahraničí (ďalej SNRvZ). Podľa memoranda z 11. 7. 1957 Bobek poskytol ŠtB mnoho cenných správ najmä z prostredia SNRvZ a rádia Slobodná Európa. A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofíš 40894/012, memorandum. Treba ešte dodať, že Sucký dobre poznal Bobekovho otca.

570 Tamže, záznam zo schôdzky so SOJKOU zo dňa 21. 6. 1957.

571 Tamže, záznam, návrh na prevedenie akcie BARAN.

odložila na neurčito. Kotek - „KNAP“ to Bobekovi oznámil na schôdzke 17. júla 1957. Bobek však odporúčal realizovať únos čo najskôr.⁵⁷²

Dôvody tohto odkladu nie sú zatiaľ jasné, bolo to však len krátke zdržanie. Definitívne „áno“ únosu padlo na porade ministra Baráka s prvým mužom komunistického strany Antonínom Novotným, ktorá sa odohrala dňa 22. augusta 1957.⁵⁷³ Dátum akcie bol stanovený na 13. septembra 1957.

Keďže únos bol už viacmenej pripravený, bolo potrebné zabezpečiť posledné technické detaily. Rozvedka si od útvarov Pohraničnej stráže požičala na dobu od 3. - 16. septembra 1957 4 dôstojnícke uniformy. Dňa 10. septembra sa uskutočnil posledný prieskum terénu na hraniciach. Pre akciu boli vyhotovené dve cestovné doložky s falošnými rakúskymi pečiatkami. Únos sa nakoniec uskutočnil pod krycím názvom „ŘÍJEN“ dňa 13. septembra 1957. Deň predtým mal Bobek dve schôdzky s Kotekom - „KNAPOM“. Na tej druhej mu oznámil čas a miesto stretnutia so Suckým. V deň operácie sa stretli ešte raz o piatej večer. Na tomto stretnutí rozvedčík agenta presne inštruoval a odovzdal mu flaštičku s omamným prípravkom a upravenú cigaretovú špičku. Keďže sa mal na akcii podieľať aj Kotek - „KNAP“ (Bobekov RO), agent dostal príkaz, aby sa k nemu za žiadnu cenu nehlásil a v prípade akýchkoľvek komplikácií mal komunikovať len s vodičom auta (Bohumil Milfajt - „DANEŠ“). Bobek nakoniec ako zámienku stretnutia so Suckým použil to, že v rámci svojich známostí dostal ponuku na stabilné miesto, ktoré slúbil zabezpečiť Suckému. Na osudnom piatkovom stretnutí sa Sucký mal zoznámiť s predstaviteľom podniku (v materiáloch je uvádzaný ako Atomový úrad), kde by robil prekladateľa.⁵⁷⁴ Sucký sa s Bobekom stretol podľa plánu o 7. hodine večer, ale na veľké prekvapenie agenta mu Sucký oznámil, že musia stretnutie prerušiť, pretože o hodinu má dôležité jednanie. Ďalej povedal, aby o 9. hodine večer zavolať z podniku jeho známej a povedal jej, kde sa nachádza – kam má po skončení jednania Sucký prísť. Po príchode Koteka - „KNAPA“ na miesto realizácie únosu mu Bobek naznačil, že s ním potrebuje hovoriť. Sucký sa totiž na stretnutí zdržal a ohlásil svoj príchod až na 22. hodinu. Agent dostal inštrukciu, aby čakal a operáciu v každom prípade uskutočnil. Neskôr sa ku Kotekovi - „KNAPOVI“ pripojil aj ďalší pracovník československej reziden-

572 Tamže, odpis vlastnoručnej správy spolupracovníka SOJKU.

573 Tamže, návrh na prevedenie akcie ÚDER.

574 Tamže, správa o akcii Sucký, ktorú napísal Jozef Bobek (podpísaný krycím menom Dalibor).

túry vo Viedni Josef Kalina - „KARHAN“. Aby sa vo vinárni vytvorila hlučná atmosféra, obaja pracovníci rozviedky platili víno hudobníkom a zabávali sa s inými hosťami podniku. Sucký prišiel o štvrt na jedenást a Bobek mu dal omamný prostriedok do nápoja asi o hodinu neskôr. Približne po pol hodine sa na Suckom začali prejavovať následky požitia látky. Kotek - „KNAP“ to spozoroval a išiel upozorniť čakajúceho Milfajta - „DANEŠA“ v aute. Keď sa vracal, stretol Bobeka, ako nesie takmer nevládneho Suckého von, hlučne spievajúc, aby vyvolal dojem silnej opilosti. Bobek požiadal Koteka - „KNAPA“ o pomoc pri naložení Suckého do auta. K skupine sa potom pripojil aj Kalina - „KARHAN“, ktorý spolu s Kotekom - „KNAPOM“ sedeli vzadu pri Suckom. Kalina - „KARHAN“ neskôr vystúpil a Kotek - „KNAP“ zbral Suckému doklady, Bobek svoje odovzdal tiež a obaja dostali falošné doklady. Kotek - „KNAP“ potom pre efekt postriekal slivovicou vnútro auta aj Suckého. Z Viedne vyrazili k československým hraniciam tesne pred polnocou. Asi po 2 hodinách začali účinky omamnej látky vyprchávať, a tak Kotek - „KNAP“ omamoval Suckého Vinothenom na vate, ktorú mu dával čuchať. Na hraniciach sa Sucký prebral a začal sa brániť, ale práve včas prišli „naši soudruzi“ a odviekli Suckého do Československa. Bobek išiel s nimi. Kotek - „KNAP“ sa s Milfajtom - „DANEŠOM“ vrátili do Viedne približne o pol ôsmej ráno.⁵⁷⁵ Akciu pre prípad poruchy auta zaistovalo ešte aj druhé auto s ďalšími dvoma príslušníkmi rozviedky.⁵⁷⁶ V správe o realizácii únosu si Kotek - „KNAP“ pochvaloval Bobekove správanie: *„Chcel by som sa pri tejto príležitosti zmieniť ešte o chovaní SOJKU pri prevádzaní akcie: môžem povedať, že bolo bezvadné a že osoba so slabšími nervami by pravdepodobne akciu nedokázala uskutočniť. Odporúčam, aby SOJKOVI bola vyslovená vo forme nejakého oficiálneho uznania pochvala. SOJKA je totiž človek, ktorý nečaká len na efekt finančný, ale i efekt morálny. Je treba ho aj uistiť, že jeho úloha je splnená touto akciou bez ohľadu na to, že sa do USA nedostal.“*⁵⁷⁷

Za „obetavú“ spoluprácu navrhol 20. septembra 1957 náčelník I. správy MV plk. Miller pochvalu dvom členom brigády Pohraničnej stráže (ďalej PS) České Budějovice (v tomto priestore boli prekročené hranice),

575 Len pre zaujímavosť dodávam, že aj Kotek - „KNAP“ aj Milfajt - „DANEŠ“ sa cestou späť sami omámili rozliatym Vinothenom.

576 A ÚPN, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894/012, pripomienky k akcii zo dňa 20. 9. 1957.

577 Tamže, záznam o prevedení akcie ŘÍJEN zo dňa 20. 9. 1957.

a to npor. Josefovi Březinovi, veliteľovi roty (s odmenou 1000 Kčs) a kpt. Jaroslavovi Bumbálekovi, veliteľovi spravodajského odboru brigády PS České Budějovice (s odmenou 500 Kčs).

Podľa správy z októbra 1957 prišla po zmiznutí Suckého a Bobeka rakúska polícia k záveru, že boli obaja unesení československou motorovou loďou TURIEC, ktorá odplávala v noci z 13. na 14. septembra 1957 z Viedne do Bratislavy. V súvislosti s tým boli vydané špeciálne pokyny na kontrolovanie všetkých zahraničných lodí.⁵⁷⁸ Keďže únos Suckého z Rakúska nebol jediným podobným aktom československej ŠtB na rakúskom území,⁵⁷⁹ podala rakúska vláda oficiálny protest. Rakúske úrady si spočiatku mylne mysleli, že unesený bol aj Bobek. V októbri 1957 viaceré viedenské denníky uverejnili správy o Suckého a Vicenovom únose, v niektorých z nich sa dokonca spolková vláda Rakúska vyzývala k zákroku u československej vlády. Na hudobnom večere dňa 25. októbra 1957 oznámil zástupca Úradu spolkového kancelára (Bundeskanzleramt, ďalej BKA) dr. Schöner československému vyslancovi vo Viedni dr. Richardovi Ježekovi „... - *prý s velikým politováním* - ...“⁵⁸⁰, že bude podaná protestná nóta vo veci Vicena a Suckého. Podľa citovanej správy bol však rakúsky protest proti aktivitám Štátnej bezpečnosti pomerne bezzubý, Rakúšania československého vyslanca pritom neustále presviedčali, že vzťahy medzi oboma štátmi sa kvôli týmto prípadom nesmú zhoršiť. Ježekove odpovede pri jednaní sa, samozrejme, niesli v duchu komunistickej propagandy, keď vyslanec odpovedal, že naopak rakúska vláda trpí na svojom území Československu nepriateľskú činnosť „... *různých živlů, včetně našich emigrantů*“.⁵⁸¹ V podobnom duchu sa niesla aj oficiálna odpoveď, ktorá bola z československej strany spojená s kampaňou v tlači. Tá mala ukázať Rakúsko ako krajinu, kde špióni západných krajín „kujú pikle“ proti Československu.

Komunistický režim najprv plánoval, podobne ako Vicena, využiť na propagandistické ciele aj Suckého. Na tento účel mala slúžiť aj tlačová konferencia, usporiadaná v rézii ŠtB, ktorá sa mala uskutočniť tesne pred 14. marcom 1959. Dátum nebol zvolený náhodne, tlačová konferencia sa mala konať pri príležitosti 20. výročia vzniku Slovenského štátu. Na tlačovej kon-

578 Tamže, výpis zo správy z Viedne zo dňa 8. 10. 1957.

579 Krátko predtým bol z Viedne unesený už spomínaný Jozef Vicen. Pozri: VICEN, J.: *Vo víre rokov*, s. 221 – 233.

580 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, úradný záznam č. 019.976/57-NRO/2.

581 Tamže.

ferencii mal Sucký potvrdiť, že Československo bolo v roku 1938 rozbité za pomoci agentúry nemeckých spravodajských služieb, rozprávať o zákulisí slovenskej politiky, zločineckých praktikách Hlinkovej gardy.⁵⁸²

Na záver konferencie mal Sucký tvrdiť, že ku koncu vojny si vládnucci režim Slovenskej republiky pestoval obožiteľníkov „... v odbojových skupinách jako na příklad Ursínyho, Husáka, Bugára, Karvaše...“⁵⁸³, ktorí mali protagonistom režimu zabezpečiť ochranu po skončení vojny, čo, ako mal Sucký tvrdiť, sa im v rámci Demokratickej strany aj podarilo. Nakoniec mal ešte odsúdiť činnosť emigrantov – Ferdinanda Ďurčanského, mjr. Alexandra Matúša, Michala Zibrína, Jozefa Lettricha a ďalších, o ktorých mal tvrdiť, že sú to „novofašisti“ a v neposlednom rade potvrdiť, že Gehlenova organizácia⁵⁸⁴ je personálne len premenovaným Gestapom.

4.5. Politická aféra

Imrich Sucký bol po nútenom návrate do Československa odovzdaný do ruzyňskej väznice, kde bol vyše dvoch rokov takmer každodenne vypočúvaný npor. Jozef Šmídom a mjr. Jozefom Lédlom (náčelník Správy vyšetrovania). Výsluchy sa spočiatku týkali jeho pôsobenia v Rakúsku⁵⁸⁵ a rôznych skutočností života v emigrácii i aktivít západných spravodajských služieb. Neskôr prišlo na rad Suckého pôsobenie na ÚŠB.

Pracovníci Správy vyšetrovania MV postupovali pomerne systematicky, už 12. októbra 1957 pripravili prvý plán na Suckého vyšetrovanie. K dispozícii mali nasledovné materiály: Osobný agentúrno-operatívny zväzok (informoval najmä o činnosti Suckého v Rakúsku), materiály spravo-

582 Tamže, návrh na provedení tiskové konference s Imrichem Suckým.

583 Tamže.

584 Reinhard Gehlen (1902 – 1979) bol generálom Wehrmachtu, po skočení II. svetovej vojny začal spolupracovať s Američanmi, viedol tzv. Gehlenovu organizáciu, ktorá vykonávala spravodajstvo aj proti komunistickému Československu a bol prvým šéfom nemeckej spravodajskej služby. Pozri viac napr.: GEHLEN, R.: *Tajná služba v akci: vzpomínky z let 1942 – 1971*. Praha 1994.

585 ŠtB k tomu mala vypracované smernice – Čl. 176 Tajného rozkazu ministra vnútra č. 171 Výsluch zadržaných a zatknutých osôb, ktoré pochádzajú alebo sa zdržovali v kapitalistickej cudzine. Pozri: ZÁČEK, P. (zost.): *Menší sestra I. Vznik a vývoj První správy Ministerstva vnitra (1953-1959). Prameny a studie k dějinám čs. exilu 1948-1989*. Praha – Brno 2004.

dajského oddelenia MNO Slovenskej republiky 1939 – 1945, rôzne situačné správy z obdobia Slovenského štátu, písomnosti ÚŠB a v neposlednom rade približne tristostranový rukopis Suckého spomienok, ktoré napísal hneď po únose. Sucký mal počas výsluchov objasniť tieto otázky: svoju činnosť proti ČSR a svoju činnosť v Rakúsku v rokoch 1948 – 1957 všeobecne, svoju činnosť na 4. odd. ÚŠB v rokoch 1941 – 1945, svoju účasť na opatreniach namierených proti SNP, spoluprácu ÚŠB s Abwehrom, Gestapom, DP, SD, Goltzom, II. odd. MNO a HG. Popri tom mali zainteresovaní pracovníci Lédl, Sedláček a Josef Šmíd zabezpečiť niektoré ďalšie opatrenia – výsluchy svedkov a študovanie materiálov (či už z archívu ÚŠB, MNO, ale aj súdne spisy).

Minister vnútra Rudolf Barák a Antonín Novotný, ktorý bol vtedy už prezidentom ČSR, boli rozhodnutí Suckého výpovede využiť na odstránenie vtedajšieho predsedu vlády Viliama Širokého. Že práve toto bolo záujmom štátnej bezpečnosti, dosvedčujú napríklad aj spomienky Jozefa Vicena na konfrontáciu so Suckým: „*Vyzval ma [vyšetrovateľ, pozn. M. M.], aby som podrobne porozprával, čo mi tu prítomný spoluväzeň [Sucký, pozn. M. M.] na našich stretnutiach vo Viedni rozprával o Viliamovi Širokom.*“⁵⁸⁶ Sucký mal vo svojich výpovediach potvrdiť, že na základe Širokého výpovedí na ÚŠB a brnenskom Gestape malo Gestapo odhaliť množstvo spravodajských skupín a ilegálnych komunistických organizácií po celej Nemeckom okupovanej Európe. Barák v roku 1960 predložil ÚV KSČ správu ohľadom Viliama Širokého, ktorá vychádzala zo Suckého výpovedí, kde sa okrem iného píše: „*O výsledcích výslechů s. Širokého na Gestapu v Brně informoval dr. Beňušku, tehdejšího přednostu ÚŠB a J. [správne I., pozn. M. M.] Suckého sám Kozłowský. Uvedl, že s. V. Široký vypověděl podrobně o jednotlivých funkcionářích komunistických stran v Evropě a jejich spojení.*“⁵⁸⁷ Výsledkom jeho snáh o kompromitáciu vtedajšieho predsedu vlády Širokého bolo však len odsúdenie vlastného postupu. A keďže ho Novotný „nepodržal“, stala sa aj aféra okolo Suckého protokolov súčasťou jeho pádu. O dva roky neskôr predniesol podobnú správu aj nový minister Lubomír Štrougal, vtedy však už celá vec išla do stratena, Široký bol nakoniec zbavený funkcií z iných dôvodov.⁵⁸⁸

586 VICEN, J.: *Vo víroch rokov*, s. 364. Jozef Vicen spomínaného vyšetrovateľa označuje ako majora L., nepochybne ide o mjr. Josefa Lédlu.

587 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, Správa.

588 KAPLAN, K.: *Mocní a bezmocní*. Toronto 1989, s. 152 – 155.

Že však celá záležitosť zasiahla všemocnú komunistickú stranu na citlivom mieste dokazujú aj iné dokumenty. Ako jednoznačne plynie zo záznamu (síce nedatovaného, ale písaného až v súvislosti s Barákovým pádom), ktorý po prepuknutí aféry napísal jeden z únoscov, bývalý československý rezident vo Viedni (a v tom čase zástupca náčelníka KS MV Praha, v tejto funkcii od novembra 1961) Bohumír Molnár o príprave únosu: „...po prostudovaní materiálu jsem došel k závěru, že přítomnost Suckého v ČSR může značně zkomplikovat situaci, zejména ve straně na Slovensku, protože zvolí-li Sucký taktiku pošpinit kde koho, zamotá nám hlavu, protože není vedle něho v ČSR svědek, který by jeho výpovědi buď potvrdil nebo vyvrátil. ... Na okolnosti kolem Suckého jsem také upozornil poradce soudr. Černova v tom smyslu, jako s. Baráka. Soudr. Černov mi tehdy poradil, abych provedl akci tak, jak je schválená, ale abych nedopustil, aby rozvědka byla zatahována do výslechu Suckého až bude v ČSR...“ Celú správu Molnár zakončil úplne melodramaticky: „V závěru bych chtěl upozornit, že za provedení únosu Suckého jsem byl vyznamenan. Ukáže-li se v průběhu šetření, že únos Suckého sledoval cíl, který poškodil, anebo měl poškodit stranu, potom pochopitelně nemohu za takovou věc vyznamenání nosit a prosím, aby mi v této otázce bylo sděleno jasné stanovisko strany.“⁵⁸⁹ To aj dostal – vyznamenanie mu ostalo, pretože „byl správně vyznamenan za dobře provedenou věc, za ostatní již neodpovídá.“

Toto však bola len jedna rovina celej záležitosti. Druhou, nemenej významnou, bol fakt, že Sucký bol silným mementom celého komunistického hnutia na Slovensku, najmä nie celkom idylickej minulosti mnohých komunistov. Práce historikov vyzdvihovali predstaviteľov tejto strany a ich miesto v odboji proti nedemokratickému režimu Slovenskej republiky 1939 – 1945, v knihách sa prezentovalo dotvorené hrdinstvo, pamätníci spomínali na bezchybné charaktery ľudí. Ale boli aj pamätníci, ktorí nemali vypovedať a dokumenty, ktoré boli určené len pre úzky okruh očí. A práve komunistická štátna bezpečnosť mala takéto informácie. Za všetky stačí uviesť len akýsi epilóg za prípadom Fomferra – Schwarz, ktorý bol v tejto publikácii popísaný: „Čs. akademie věd vydala na konci minulého roku knihu Č. Amorta „KSSS a náš národní odboj“. V této knize je fotografie plukovníka Lidové policie NDR Heinricha Fomfery a je tam připsáno, že byl jeden z prvních organizátorů partyzánského hnutí na Slovensku. K osobě H. Fomfery se nachází v našich archivech celá řada materiálů, které jej prá-

589 NA ČR, f. ÚV KSČ, nezaradené spisy, MV, záznam k prípadu Emerich Sucký.

vě z doby jeho působení na Slovensku kompromitují. ... V polovině února 1942 byli Fomfera, Schwarz i všichni jejich společníci ÚŠB pozatýkáni. H. Fomfera i J. Schwarz ve svých výpovědích uvedli všechno co věděli a proto, když ÚŠB předala protokoly F. Goltzovi, byli oba jmenovaní odvezeni do Berlína, kde byli asi 6 měsíců vyslýcháni. Na základě jejich výpovědí Gestapo zlikvidovalo celou sovětskou residenturu v Bulharsku, kde byly všechny osoby popraveny.⁵⁹⁰ Celá záležitost dvoch sovietskych rezidentov mala však širšie, a dokonca medzinárodné pozadie. Generál Zaimov bol totiž bulharským hrdinom, ktorého si tamojšia komunistická elita vážila, písali sa o ňom knihy a mal múzeum. Fomfera zas zastával vysokú funkciu v Nemeckej demokratickej republike.

Problém nastal v roku 1960. Do Bulharska totiž prenikli informácie o tom, že v spriatelennom Československu sú dokumenty, objasňujúce okolnosti pádu tohto hrdinu bulharských komunistov. Bulhari teda písomne požiadali Československo o informácie, týkajúce sa odhalenia ich národného hrdinu. Odpoveď zo spriateleneho Československa však neprišla: „... pretože gen. ZAJMOV i skupina na Slovensku pracovali pro sovětskou rozvědku. Dále proto, že skupinu na Slovensku vedli dva němečtí soudruzi, kteří po zatčení na ÚŠB a Gestapu všechno vyzradili a tak se Gestapo mohlo dostat na gen. ZAJMOVA. Jeden z těchto soudruhů má v NDR zastávat vysokou funkci ve stranickém aparátě, druhý padl ve Slovenském národním povstání. Protože s. Barák informoval o těchto skutečnostech soudruha A. Novotného, na dopis XIII. odd. ÚV jsme neodpověděli.“⁵⁹¹ Do Československa sa teda vybrala vedúca domu generála Zaimova Sofia Mavlová, ktorá „vyzbrojená“ zmocnením Národného výboru v Sofii chcela zistiť podrobnosti o Zaimovovom páde. V Československu ju prijal najprv Viliam Široký, ktorý ju poslal za zástupcom riaditeľa Ústavu dejín KSS v Bratislave Otom Kleinom-Krajňákom. Ten ju odporúčal na ministra Rudolfa Baráka, za ktorým sa Mavlová dostavila na ministerstvo dňa 6. júna 1960 s požiadavkou, aby bol na Zaimovov prípad vypočutý Imrich Sucký a aby sa tohto výsluchu mohla zúčastniť. Pracovníci MV sa však rozhodli Baráka nevyrušovať a odkázať Mavlovú na vtedajšieho riaditeľa Ústavu dejín KSČ Jindřicha Veselého, ktorý jej poskytol informácie, ktoré ju zaujali. Mavlová sa neskôr opäť dožadovala stretnutia s Barákom či preštudovania materiá-

590 Tamže, MV, informace pro soudruha ministra z 3. 2. 1962.

591 Tamže, zpráva o projednání požadavku soudr. z Bulharska z 19. 7. 1961.

lov, no nepomohlo jej to. Barák reagoval jednoznačne: „Z rozhodnutí s. ministra není možno s. Malvové nic dávat.“⁵⁹²

Bulhari to však nevzdali a neskôr o materiál týkajúci sa tohto prípadu požiadali ÚV KSČ písomne: „V září minulého roku jsem obdržel dopis k vyřízení. Dne 21. 9. 1960 jsem s. Barákovi dal stručnou informaci, ve které byla popsána činnost celé skupiny na Slovensku, jež byla napojena na gen. Zajmova v Sofii. V informaci jsem nedoporučoval povolení výsledku Suckého ani předání ostatních materiálů ... Když nyní s. Kocour z XI. odd. ÚV urgoval vyřízení požadavku bulharských soudruhů, sdělil jsem mu dne 19.7.1961 všechny tyto věci a on rozhodl, že oni požadavek uloží a teprve když se soudruzi z Bulharska znovu ozvou, projednají s námi formu odpovědi.“⁵⁹³ K celému prípadu sa v tom čase vyjadrovali viaceré miesta, pričom žiadna zo zainteresovaných strán nepovažovala za vhodné bulharských súdruhov informovať o príčinách pádu ich národného hrdinu.

Ďalšou záležitosťou, ktorú sa ŠtB dozvedela z výsluchov Jozefa Vicena bolo, že Sucký vo Viedni pracoval pre Američanov a čo je azda ešte zaujímavejšie, že nadviazal styky so zamestnancami Rádia Slobodná Európa, konkrétne s Imrichom Kružliakom.⁵⁹⁴ Nemôže byť pochyb o tom, že svedectvom takého pracovníka, akým bol Imrich Sucký, by sa Slobodnej Európe podarilo vniesť mnohým čelným funkcionárom komunistického Československa nepríjemné mrazenie do chrbta.

4.6. Ďalšie osudy

Sucký bol po skončení vyšetrovania väznený na Pankráci, v Opave, Ilave a Valdiciach. Bezpečnosť sa snažila utajiť jeho totožnosť pred ostatnými väzňami, a tak bol evidovaný ako Kamil Koutný. Ako zaujímavú osobu ho Štátna bezpečnosť samozrejme nespustila z očí ani vo výkone trestu, pozorovací zväzok zaregistrovali v ilavskej väznici s dátumom 30. októbra 1965 pod krycím menom „UPRCHLÍK“.⁵⁹⁵ V máji 1965 Suckého umiestnili

592 Tamže, informace pro s. ministra Baráka.

593 Tamže, zpráva o projednání požadavku soudr. z Bulharska zo dňa 19. 7. 1961.

594 Túto informáciu autorovi Imrich Kružliak pri osobnom rozhovore dňa 13. 6. 2006 ani nepotvrdil ani nevyvrátil.

595 A MV ČR, f. KS ZNB S ŠtB Hradec Králové, a. č. 41137. Vo zväzku sa však nachádzajú aj staršie správy, resp. dokumenty s dátumom pred zaevidovaním tohto zväzku. Za poskytnutie zväzku autor ďakuje Pavlovi Žáčkovi.

do jednej cely s Nikoforom Horbanjukom, ktorého československá rozviedka uniesla z Nemecka v roku 1958. Obaja, samozrejme, boli „obsadení“ agentúrou. Od Suckého, podobne ako v iných prípadoch, pracovníci ŠtB očakávali získanie zaujímavých informácií. Napríklad v októbri 1964 ich zaujímali jeho vedomosti o stratenom zlatom poklade Slovenskej republiky 1939 – 1945. K tejto veci ho „vyťažoval“ kpt. Miroslav Ondruch, ktorému však Sucký dal najavo, že si nič nepamätá. Pred agentom na cele „ZIMA“ sa však vyjadril o niečo konkrétnejšie. „ZIMA“ hlásil, že Sucký by bol ochotný vypovedať, nie však vo väzení.⁵⁹⁶ Zdá sa, že Sucký o poklade príliš veľa nevedel, snažil sa len vylepšiť si pozíciu. Tvrdil totiž, že o poklade má vedomosť jeho známy z emigrácie Ivan Renner. Štátna bezpečnosť vyťažila aj Jozefa Vicena, podľa názoru ktorého Renner o poklade nič nevedel.

Aj samotný Sucký však v niektorých prípadoch podával orgánom Štátnej bezpečnosti informácie, ktoré ich zaujímali. Napríklad v novembri 1966 informoval kapitána Josefa Šindelára o exministrovi vnútra Machovi. Ten podľa záznamu intenzívne premýšľal o svojej budúcnosti po prepustení na slobodu. Obával sa vrátiť na Slovensko, pretože očakával, že by ho začalo navštevovať mnoho ľudí a že by sa opäť mohol dostať do problémov. Obaja mali v tom čase bližšie vzťahy, založené na tom, že Sucký Machovi pomáhal pri práci (navliekanie perál). Suckého, ako je uvedené vyššie, ŠtB monitorovala a zachovala sa nasledovná charakteristika: *„Jeho chování ve výkonu trestu jest možno označit jako vzorné, což vyplývá jednak z jeho zkušeností policejního inspektora. (...) Charakterově se jedná o osobu menší inteligence avšak chytrou (...) . Jeho chování jest vůči příslušníkům úlisné, podlízavé, dokáže si získat osobu, na které má zájem, (...) . Z několika rozhovorů jmenovaného s orgánem jest možno uvést, že SUCKÝ v současné době sděluje veškeré závady, které zjistí na II. oddělení a rovněž sděluje zprávy o jednání, chování a stycích ods. MACHA se kterým jest na ubytovně.“*⁵⁹⁷ O Machovi sa napríklad vďaka týmto správam môžeme dozvedieť, že v roku 1967 intenzívne sledoval dianie na Blízkom východe. Podľa Suckého Mach na margo vtedajšieho arabsko-izraelského konfliktu povedal, že *„...dojde nyní k tomu, oč usiloval Hitler – ke zničení Židů jako národnosti. MACH sám Židy neměl rád a nyní to, co nemohli dokončit oni, uskuteční Arabské země pod patronací socialistických zemí.“*⁵⁹⁸ Obaja muži

596 Tamže.

597 A MV ČR, f. KS ZNB S ŠtB Hradec Králové, a. č. 41137.

598 Tamže.

v tom čase však už boli pomerne starí a ich hlavným záujmom bolo dostať sa na slobodu.

Brány väzenia Imrich Sucký prekročil vďaka amnestii zo dňa 9. mája 1968. Krátky čas býval v Bratislave, ale ešte v tom istom roku opäť emigroval do Rakúska.⁵⁹⁹ Štátna bezpečnosť zaviedla proti nemu vyšetrovanie za nedovolené opustenie republiky a vyšetrovala jeho okolie. V roku 1971 mladý poručík Štátnej bezpečnosti Jaroslav Svěchota previedol fyzickú previerku a zistil, že Sucký sa vo svojom byte nezdržuje.⁶⁰⁰ Pokračovanie v tejto veci vyšetrovatel zastavil v novembri 1971.

Zväzok, ktorý na neho československá rozviedka viedla, prešiel skartačným konaním v roku 1980, t. j. 7 rokov po Suckého smrti. Ale posledné úradné akty, ktoré sa Suckého týkali, sa uskutočnili ešte neskôr. V roku 1971 začala Štátna bezpečnosť trestné stíhanie Imricha Suckého za nedovolené opustenie republiky, ktoré bolo definitívne zastavené až 29. marca 1989.⁶⁰¹

Imrich Sucký, „*strojca a napokon aj obeť famózných záťahov*“,⁶⁰² bol jedným z najúspešnejších slovenských spravodajcov. Na jeho jedinečnom životnom osude sa premietajú všetky historické epochy, ktoré sa prehnali územím Slovenska v 20. storočí. Komplikovanosť udalostí sa najlepšie ukazuje na služobných, ale aj súkromných osudoch ľudí, ktorí sú síce politiky indiferentní, ale sú vykonávateľmi politiky štátu. Osud Imricha Suckého je dôkazom toho, že prelínanie siločiar služobných a súkromných osudov zvlášť vyniká u tých, ktorí pracujú v spravodajských službách, navyše, ak žijú o období častých a hektických zmien politických režimov.

599 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, V-10449, uznesenie o začatí trestného stíhania zo dňa 12. 10. 1971.

600 Tamže, záznam zo dňa 30. 9. 1971.

601 Tamže, uznesenie zo dňa 29. 3. 1989.

602 JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji*, s. 252.

Summary

Imrich Sucký entered the Police Corps in 1919 and in 1924 started to work in the Intelligence Department of the Police Directorate in Bratislava. In late 1920s, Sucký with his other colleagues were collecting evidence against Vojtech Tuka (Prime Minister of the Slovak Republic 1939 - 1944), who was trialed as a spy for Hungary in 1929. Later Sucký claimed that his role in this particular case was very important and that it was him who stole the incriminating document from the Tuka's brief-case. However, as the corpora delicti were acquired illegally, the judge could not use them in a trial. He became "famous" as head of a group of detectives of "Communist" (3. C, later 4) Department of the then Slovak State Security Headquarters. Sucký was very „famous“ because of his very successful action against Communists.

In 1940, the State Security Headquarters (ÚŠB) was established. The ÚŠB's main aim was to inquire treasonous criminal acts and defensive intelligence. Sucký and many other policemen were transferred to work there. At first Sucký was Head of detectives of 2. Department (counter - intelligence). But at first ÚŠB was not very successful against the illegal communist networks. They were mainly arresting communists for minor crimes (e.g. sedition) and did not really disclose large communist underground groups.

As the Germans had their own agency networks and knew about illegal communist structures, later in the year 1940 they persuaded the Slovak government to wide out the "Communist" Department of the State Security Headquarters. This really happened and Sucký, as an experienced intelligence officer, become a head of a group of detectives of this Department. The Germans also organized classes for Slovak policemen. In this way the Slovaks should have learnt how to fight the illegal communist movement more efficiently.

The lesson was taken and in the next years the ÚŠB had many successes against the communist resistance movement. In summer 1941 Viliam Široký (the later Prime Minister of Czechoslovakia 1953 – 1963), an emissary from Moscow, was arrested. Just several days after his arrival to Slovakia. After this success the ÚŠB was able to trace down the whole District Committee in Banská Bystrica with its head František Vávra. And later on, with the help of František Vávra, who became a confidant of the ÚŠB, Sucký and his colleagues were able to show up leaders of the illegal Communist Party (Central Committee). Later on they showed up also 3 other Central Committees. Many communists were arrested, e.g. Július Ďuriš (1945 – 1951 Minister of Agriculture, 1953 – 1963 Minister of Finance), Gustav Husák (later President of Czechoslovak Socialist Republic) or Štefan Baštovanský (later General Secretary of the Slovak Communist Party). This means that Sucký knew many details from illegal Party life and also knew much about the behaviour of the top-communists during the War. Such successes were unthinkable without the broad use of confidants. These successes also brought suspicions between the communists themselves.

The "Communist" Department and Sucký himself had also other successes. As the communist underground was connected with the Soviet espionage Europe-wide, by disclosing communist illegal groups the ÚŠB was in 1942 able to track down two Soviet residents – Hans Schwartz and Heinrich Fomferra. They were originally sent to Hungary, but as the Hungarian police started to suspect and be after them, both men moved on to Slovakia. Their main aim was to obtain information about German military transports, but also to prepare sabotage actions. With the help of a confidant, Kurt Ehrenstein, the ÚŠB was able to arrest them and find also their transmitters. Sucký together with a famous communist hunter Otto Koslowski from Gestapo in Brno took an active part on disclosing General Zaimov, a Soviet resident in Sofia, or cooperated with Hungarian State Security against the communist movement in Hungary. The cooperation between the ÚŠB and Gestapo during when the Slovak Republic existed was very wide.

The 4th Department continued its fight against illegal communist structures. The 2nd illegal Leadership was uncovered and arrested very short by after it was formed, in the spring of 1942. Owing to an accident and redundant testimonies of the arrested communists. Ján Osoha stayed free again and later he formed the 3rd illegal Leadership, together with Štefan Dubček and Jozef Lietavec. However, time necessary to uncover

and arrest this Leadership was even shorter. In the summer of 1942 all 3 members of the Leadership were behind bars.

After the fall of the 3rd Leadership, the illegal Communist Party formed another one, which was lead by Štefan Baššovanský, together with Miloš Hrušovský and Štefan Handera. As Handera was an police informant, the Headquarters was monitoring the Leadership and later arrested all of them, Handera as an informant was set free.

Only a short time after the arrest of the 4th Leadership the 5th Leadership was formed by Karol Šmidke, Gustav Husák and Ladislav Novomeský. This was the only illegal Leadership of the communist party, which was not uncovered by the police. The main explanation for this situation may be, that the employees of the 4th department of the ÚŠB wanted to have alibi for the after-war period.

The Communist department of the ÚŠB also gained some information on the preparation of the Slovak National Uprising (hereinafter SNP). The informant Handera helped them to obtain a new informant Jozef Klčo, who provided the mentioned department with information on several preparational actions related to the SNP. However, the situation in resistance movement in Slovakia was so confusing that the ÚŠB was not able to interpret it correctly.

After the breakout of the Slovak National Uprising, the Headquarters lost most of its influence related to the state security issues, as the state security was performed mainly by Germans and members of the Hlinka's Guard. Several high-ranked employees of the ÚŠB were even arrested by the Sicherheitsdienst or Gestapo.

After the World War II Sucký was first found by the NKVD and he was interrogated on the Fommferra-Schwartz case, later on he collaborated for about one month with the Soviets, who wanted to arrest the former members of the Deutsche Partei. On May 15th 1945 Sucký was arrested in Bratislava (in a NKVD car) and was put to jail. After the war the so called "people's" (retribution) trials were established to trial the collaborators. Sucký was also trialed and he was sentenced to 20 months in prison, although his subordinated detectives (for example Ján Zajac or Karol Madluška) were sentenced to 20 or even more years in prison. Sucký was released soon after the verdict. His former colleagues from the ÚŠB later claimed that some people rejected to witness against him, because he had compromising information about them. During the after-war period (1945 – 1948) Sucký witnessed in many others retribution trials against his former

colleagues or confidants. And even more interesting is that as he was afraid of being sentenced to a heavy penalty, he kept spreading information about mighty people of that time. For example about Matej Běl, a high-ranked ŠtB officer, Sucký said that he was an Hungarian agent. Some members of that time State Security (e.g. Teodor Baláž) thought even about employing him in the after-war State security.

However, in the after-war atmosphere Sucký could not be sure about his freedom. And the situation changed rapidly in the year 1948. After the Coup in February when Communists persuaded President Beneš to re-engage the retribution codes (it was an initiative of Alexej Čepička, then Minister of Justice), Sucký's case was reopened. But he was warned early enough to escape to Vienna. He immediately joined the vivid emigration life in Austria's capitol. Sucký also for some time worked for the American military Counter Intelligence Corps.

Owing to his knowledge Sucký drew the attention of the communist State Security (ŠtB). At first the ŠtB thought about kidnapping him. In 1951 Sucký offered to Gabriel Kukorelli, an Czechoslovak agent who contacted him, that he could sell his "memoires" to the Czechoslovak intelligence service. This would disclose his war-time agents to the State Security. But there was not a real will from the Czechoslovak side. According to František Mišeje, a ŠtB officer, comrades in Prague and also Slovak communists did not really want to have such delicate information, because many of them were afraid that ŠtB could misuse it against them.

The attitude of the ŠtB changed a bit later, in 1955 the ŠtB even enrolled him as an agent. However, this was only one option, the kidnapping was still actual. The ŠtB contacted Sucký with the help of Alexander Oberta, agent "OROL", who worked as a sailor in Dunajplavba. Oberta succeeded in attaining Sucký's trust by helping him with the smuggling of money to Czechoslovakia. Later Oberta was to arrange a meeting between Sucký and cpt. Eduard Pafčo. This meeting took place in one of the Vienna's cafeterias on April 24th 1955, where Sucký was to be enrolled. But the meeting went not according to the plan, thanks to Pafčo's lapse it nearly ended with a failure. Pafčo did not notice Sucký and Oberta sitting in the cafeteria but Sucký noticed Pafčo looking for them. As Sucký was afraid of being kidnapped, he left the cafeteria and it took longer time before Oberta persuaded him to come back and talk to Pafčo. But at the end Pafčo and Sucký met and Sucký accepted the cooperation. However, as the ŠtB later realized, only pro-forma. He was afraid of kidnapping all the time. His ope-

rative officer cpt. Pařčo was in fact unable to make him to fulfil the given objectives. Sucký was mainly talking about his own police career.

By the same time the řtB realized also several other actions, connected to Sucký. One was the action "ÚSTREDŇA" (Headquarters) aimed to uncover all recipients of smuggled money. Those money were sent by the citizens of the United States of America to their kinsmen in Czechoslovakia. The other action, which was executed by the řtB at that time was an action aimed to uncover the old German networks in Czechoslovakia (agency networks of Gestapo, Abwehr or Sicherheitsdienst). The cooperation lasted only to the beginning of September 1955. At this time the řtB started to suspect that Sucký wanted to disclose the operative officer to the Austrian police.

In November 1955 Sucký's category was changed from agent to "informátor" (informer), because he was not fulfilling the tasks that the řtB officers gave him and the information he gave to the řtB was not really relevant. Similarly to the period between 1945 and 1948, he was only trying to make himself an important person and in this way he was trying to prevent his kidnapping.

In 1957 the řtB prepared its last plan to kidnap Sucký from Vienna to Czechoslovakia. This plan was finally realized on September 13th 1957. The Czechoslovak agent who realized it was Jozef Bobek, a former high-positioned member of the Hlinka's youth and a brother-in-law of a former Hlinka's Slovak People's Party politician Jozef Paučo, who lived in the United States of America and was an emigrant activist. Bobek was at first sent abroad to infiltrate the emigrant organizations (Slovak National Council in abroad). Later he was supposed to carry out only this task. Sucký trusted him also because he knew Bobek's parents.

With Bobek's help the action "ŘÍJEN" (October) could begin. On 12th September Bobek had two meetings with Knap, a Czechoslovak resident in Vienna. On those he was instructed in detail what to do and also how to put a drug to Sucký's wine. Bobek was also given a modified cigarette tip with a drug inside it. On September 13th 1957 Sucký had a meeting with Bobek in a wine-house. After the drug took effect Bobek took him out from the wine-house and, singing loudly, with the help of Czechoslovak residents in Vienna put him to car. Then the Czechoslovak intelligence officers sprinkled the car with "slivovica" (plum brandy) and gave false Czechoslovak warrants. The abductors and the victim crossed the borders in the area of České Budejovice. Bobek also stayed in Czechoslovakia.

At the end of 1950s, the then Interior minister Rudolf Barák and the Party leader Antonín Novotný planned to secure and improve their political positions by discriminating Viliam Široký, who was at that time the Prime Minister of Czechoslovakia. The kidnap was approved by Barák and also Novotný himself. The first pages of what later became known as "Sucký's protocols" originated soon after the war in the Internal Commissionary (Povereníctvo vnútra). In these protocols, according to Sucký, Viliam Široký told important information about communist movement, Kominterna etc. These protocols appeared again during the trial against Rudolf Slánský, when the Minister of National Security Karol Bacílek rejected them as false. And when Barák became a Minister he decided to use them against Široký. After being kidnapped Sucký was daily interrogated. This is how the "Sucký's protocols" came to existence.

These documents were meant to be used against Široký. According to Barák's report that he brought forward to the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia, Široký had helped the ÚŠB and Gestapo to disclose many illegal communist cells all around the Nazi-occupied Europe. Barák's report, however, was turned down by the Central Committee. The Committee rejected it as not fully reliable, because the information from Sucký's protocols could not be confirmed from other source. The report turned in fact against Barák, because many members of the Central Committee believed he could blackmail them in a similar way. The interrogation of Sucký was to no help for the communists as it compromised many of them. Therefore it should have been forgotten.

The life of Imrich Sucký is a unique story of a maker and also a victim of intelligence operations. And the Sucký's protocols, although not used in the way they were planned to be used, are a very important (but not completely trustworthy) source to the 20th Century Slovak history. They not only provide evidence on the Slovak Republic 1939-1945 history but also provide evidence to the history of struggles inside the Communist Party of Czechoslovakia at the end of 1950s.

Použité pramene a literatúra

Archívy a pramene:

Archiv Ministerstva vnitra ČR, 302-67-25, H-528, H – 751, S-53-9, S-293-3, S/2-130-15, ZV-349

Archív Ústavu pamäti národa, f. I. správa ZNB, mikrofiš 40894, 41588, 44875; f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti Bratislava, T-578, T – 1257, V – 1233, V-10449; f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti Košice, S – 7473

Národní archiv České republiky, 200-366-1, f. MV ČSR/ČR – A MV 316, 316-137-2/9, f. ÚV KSC, nezaradené spisy, MV, f. 100/24 (K. Gottwald), svazek 110, archivní jednotka 1432

Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes Berlin, R 100780

Štátny archív Banská Bystrica, f. OLS Zvolen, 35/1945

Štátny archív Bratislava, f. Krajský súd Bratislava, 312/1942; f. Okresný ľudový súd Bratislava, 195/1945, 221/1945, 230/1945, 212/1946, 223/1946, 224/1946, 667/1946, 110/1947, 35/1948, 50/1948, 72/1948, 165/1948, 357/1948, 408/1948, 447/1948, 455/1948; f. Štátne zastupiteľstvo Bratislava, 940/1942, 3182/1942, 3788/1942

Slovenský národný archív, f. 209; f. Národný súd, 49/1945, 53/1945, 6/1946, 8/1946, 45/1946, 50/1946

Slovenský zákonník, rok 1939, 1940

Publikované dokumenty:

HAUTOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám KSC na Slovensku*. Bratislava 1981.

CHREŇOVÁ, J.: *Dokumenty k dejinám Komunistickej strany na Slovensku 1938 – 1944*. Bratislava 1988.

NIŽŇANSKÝ, E., BAKA, I., KAMENEC, I. (zost.): *Holokaust na Slovensku 5. Židovské pracovné tábory a strediská na Slovensku 1938 – 1944*. Zvolen 2004.

NIŽŇANSKÝ, E. (zost.): *Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942*. Bratislava 2006.

SCHVARC, M.: *Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938 – 1944 (od autonómie po Povstanie)*. Bratislava 2006.

SYRNÝ, M., MEDVECKÝ, M.: *Zápisnica o výsluchu Viliama Širokého na Ústredni štátnej bezpečnosti*. (V tlači).

ŽÁČEK, P. (zost.): *Menší sestra I. Vznik a vývoj První správy Ministerstva vnitra (1953-1959). Prameny a studie k dějinám čs. exilu 1948-1989*. Praha – Brno 2004.

Monografie:

PLEVZA, V., VLADÁR, J., ŽIŠKOVÁ-MOROŇOVÁ, K. (zost.): *Dejiny Slovenského národného povstania 1944*. V. diel, Bratislava 1984.

GEHLEN, R.: *Tajná služba v akci: vzpomínky z let 1942 – 1971*. Praha 1994.

HRNKO, A.: *Politický vývoj a protifašistický odboj na Slovensku (1939 - 1941)*. Bratislava 1988.

HUSÁK, G.: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava 1975.

CHREŇOVÁ, J.: *Štruktúra ústredných orgánov na Slovensku v rokoch 1939-1945 (Prehľad)*. Bratislava 1977.

JABLONICKÝ, J.: *Podoby násilia*. Bratislava 2000.

JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji. Štúdie a články*. Bratislava 2004.

JABLONICKÝ, J.: *Samizdat o odboji 2. Štúdie a články*. Bratislava 2006.

JABLONICKÝ, J.: *Z ilegality do povstania*. Bratislava 1969.

JAMNICKÝ, A.: *Oprášené histórie*. Bratislava 2000.

KÁRNÍK, Z.: *České země v éře první republiky (1918 – 1938). Díl II. Československo a České země v krizi a ohrožení (1930 – 1935)*. Praha 2002.

KORČEK, J.: *Slovenská republika 1943 – 1945. K pôsobeniu mocensko-represívneho aparátu a režimu*. Bratislava 1999.

KRAJNÁK, O.: *Komunisti bratislavskej oblasti v boji proti fašizmu v rokoch 1938 – 1942*. Bratislava 1959.

MIŠEJE, F.: *Revolučnou cestou*. Bratislava 1989.

PAGÁČ, Š.: *Svědék z cely číslo 13*. New York 1979.

PEKÁR, M.: *Východné Slovensko 1939 – 1945*. Prešov 2007.

Prehľad dejín KSČ na Slovensku. Bratislava 1971.

Prehľad dejín KSČ. Bratislava 1978.

RAŠLA, A.: *Civilista v armáde. Spomienky na roky 1938 – 1945*. Bratislava 1967.

RAŠLA, A., ŽABKAY, E.: *Proces s dr. J. Tisom*. Bratislava 1990.

RAŠLA, A.: *Spomienky spoza mreží*. Banská Bystrica 1998.

STRÖBINGER, R.: *Rudá zrada. Archivy odhalujú pravdu o partizánském hnutí*. Olomouc 1998.

SUŠKO, L.: *Formy ovládania Slovenska nacizmom 1939 – 1945*. Habilitačná práca. Bratislava 1976.

ŠTVRTECKÁ, A.: *Ján Osoha*. Bratislava 1970.

TICHÝ, M.: *Z bojov komunistov banskobystrickej oblasti I. (6. október 1938 – 22. jún 1941)*. Bratislava 1962.

TICHÝ, M.: *Z bojov komunistov banskobystrickej oblasti II. (1941 – 1943)*. Bratislava 1966.

TÖNSMEYER, T.: *Das Dritte Reich und die Slowakei 1939 – 1945. Politischer Alltag zwischen Kooperation und Eigensinn*. Paderborn 2003.

URSÍNÝ, J.: *Spomienky na Slovenské národné povstanie*. Liptovský Mikuláš 1994.

VICEN, J.: *Vo víre rokov 1938 – 1988*. Bratislava 1999.

ZAJACOVÁ, V.: *Slováci v Mauthausene*. Bratislava 1970.

Štúdie:

BYSTRICKÝ, V.: Spolupráca antifašistického hnutia na Slovensku s generálom Zaimovom. In: *Slovanský prehľad*, roč. 73, 1987, s. 224 – 233.

BYSTRICKÝ, V.: Nacistické Nemecko a vznik Slovenského štátu. In: *Vojenská história*, roč. 5, 2001, č. 2, s. 41 – 60.

HRADSKÁ, K.: Nemeckí poradcovia na Slovensku a ich činnosť. *Historický časopis*, roč. 46, 1998, č. 4, s. 589 – 606.

JABLONICKÝ, J.: Národný front bez frontových bojovníkov. *Historický časopis*, roč. 40, 1992, č. 1, s. 94 – 104.

KAMENEC, I.: Koncentračné, pracovné a zajatecké tábory na Slovensku v rokoch 1938-1945. In: *Terezínske listy 6*. Sborník Památníku Terezín, 1976.

KÁRPÁTY, V.: Obnovenie Rodobrany a vývoj jej organizačnej štruktúry v rokoch 1938 – 1940. In: ŠMIGEL, M., MIČKO, P. (zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IV*. Banská Bystrica 2005, s. 89 – 100.

KIŠ, Š.: Vznik Ústredne štátnej bezpečnosti klérofašistického Slovenského štátu a jej protikomunistická činnosť do začatia agresie fašistického Nemecka proti Sovietskemu zväzu. In: *Historie ZNB 4*. Praha 1979, s. 46 – 66.

LUKEŠ, M.: Vojenská spravodajská služba v pozadí Tukova procesu. In: *Historie a vojenství*, roč. 46, 1997, č. 4, s. 33 – 46.

MEDVECKÝ, M.: Imrich Sucký – lovec v sieťach ŠtB. *Pamäť národa*, roč. 2, 2006, č. 1, s. 6 – 18.

MEDVECKÝ, M.: Vznik Ústredne štátnej bezpečnosti. *Pamäť národa*, roč. 2, 2006, č. 2, s. 24 – 35.

MEDVECKÝ, M.: Spomienky sudkyne a odbojárky Dr. Zdenky Fenclovej. In: MEDVECKÝ, M. (zost.): *Posledné a prvé slobodné (?) voľby 1946, 1990*. Bratislava 2006, s. 167 – 218.

PEŠEK, J. : František Mišeje. In: Pešek, J. a kol.: *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948:1989*. Prešov 2003, s. 233 – 235.

PODOLEC, O.: HSLŠ v pozícii štátnej strany (1938 – 1945). In: LETZ, R., MULÍK, P., BARTLOVÁ, A. (zost.): *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905 – 1945*. Bratislava 2006, s. 273 – 282.

SUŠKO, L.: Systém poradcov v nacistickom ovládaní Slovenska v rokoch 1939 – 1941. In: *Historické štúdie*, roč. 23, 1979, s. 5 – 23.

ŠEVČÍKOVÁ, M.: Ilegálne a Povstalecká Slovenská národná rada. In: STANISLAV, J., TÓTH, D. (zost.): *Zborník Múzea Slovenského národného povstania 2005. Zjednocovanie antifašistických síl na Slovensku v roku 1943. Vznik a činnosť ilegálnej SNR*. Banská Bystrica 2006, s. 131 – 136.

TIŠLIAR, P.: K otázke organizácie a fungovania štátnej správy na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. In: LACKO, M. (Zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov II*. Trnava 2003, s. 55 – 82.

VICEN, J.: K problematike zaistovacieho tábora Ilava v rokoch 1939 – 1945. (Perzekučno-represívny prostriedok). In: ŠMIGEL, M., MIČKO, P. (zost.): *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IV*. Banská Bystrica 2005, s. 135 – 143.

ZAVACKÁ, M.: Alexander Markuš. Osudný transport do Mauthausenu. In: MICHÁLEK, S., KRAJČOVIČOVÁ, N. a kol.: *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia*. Bratislava 2003, s. 387 – 390.

ZUDOVÁ–LEŠKOVÁ, Z.: Postavenie Čechov v Slovenskej republike 1939 – 1944. In: *Historie a vojenství*, roč. 40, 1991, č. 1, s. 48 – 76.

Menný register

A

ÁBELES, Tibor 109, 113
„ALEX“ 112
AMBRA, Ján 28, 38, 39, 47 - 51,
57, 59, 69, 97
AMORT, Ľestmír 196

B

BACÍLEK, Karol 11, 60, 67, 86, 87,
91, 141, 150, 176, 177
BAČA, Michal 148
BAKA, Igor 43
BALÁŽ, Teodor 11, 172 - 175
BALOGHOVÁ, Mária 144
BANEJ 85
BARÁK, Rudolf 181, 183, 189, 191,
195 - 198
BARANÍK, Alojz 172, 173
BARBARIČ, Michal 146, 149
BARTÁK, Milan 148
BARTLOVÁ, Alena 21
BAŠŤOVANSKÝ, Štefan 55, 56, 74,
129, 131, 134, 135, 137, 139 -
143, 167, 173, 176
BAUER, Otto 67
BAXA, Vavrinec 174
BEČICA, Jozef 89
BEDRNA, Karel 38, 63

BEER, Ľudovít 125
BÉL, Matej 173
BENADA, Ľudovít 60, 67, 74, 85,
88, 96 - 99, 101, 103, 104, 120,
125, 140
BENEŠ, Edvard 166
BEŇUŠKA, Jozef 23, 26 - 28, 37,
49 - 51, 53, 54, 62, 63, 66, 70, 75 -
77, 80, 85, 87, 91, 96, 97, 99, 101,
107 - 109, 120 - 124, 126 - 128,
132 - 138, 140, 142, 143, 145 -
147, 149 - 151, 153 - 165, 195
BERNARD, Hans 29
BÍLEK, Ján 148
BLAŽOVSKÝ, Rudolf 65, 66, 86, 94,
95, 136
BLÜHOVÁ, Irena 103, 129
BOBEK, Jozef 177, 190 - 193
BOHÚŇ 141
BÖRSCH, Herbert 81
BŘEZINA, Josef 193
BUGÁR, Miloš 120, 194
BUMBÁLEK, Jaroslav 193
BYSTRICKÝ, Valerián 13, 17, 105,
108, 115

C

CYNEGY, Jozef 166, 168, 169

-
- Č
ČARNOGURSKÝ, Pavol 71
ČATLOŠ, Ferdinand 57
ČECHOVÁ 130
ČERMÁK „LESNÍK“, Josef 186, 187
ČERMÁK, Šimon 178, 179
ČERNOCKÝ, Karol 103, 118
ČERNOV 196
ČÍŽ, František 107
- D
DANEČEK, Jakub 134
DANIHEL, Karol 42, 50
DAMIN, Dominik 47
DAVID, Štefan 105, 113
DAXNER, Cyril 65, 66, 144, 146 - 149
DAXNER, Igor 140, 154
DAXNEROVÁ, Xénia 148
DEDKOVSKÝ 148
DELKOV 79, 80
DENK, Pavol 54 - 56, 63, 162, 167, 169, 170
DICK, Wolfgang 62
DOHT, Richard 93
DONÁTH, Róbert 66, 74, 76, 135 - 140, 166, 167, 169
DOSTÁL – DOLLMAN, Ludwig 78
DRAGONOV 114 - 116
DRGOŇ, Emil 149, 157, 177
DUBČEK, Štefan 121 - 123, 127, 138
DVORÁK, Anton 165
DYCK, Wolfgang 62
- Ď
ĎURČANSKÝ, Ferdinand 24, 30, 46, 50, 105, 194
- ĎURIŠ, Július 55, 56, 60, 67, 84, 85, 99, 101 - 103, 119, 120, 125, 129, 132, 139, 165 - 168, 170
- E
EIBL, Leopold 62, 74, 90, 92, 98, 102, 113
EHRENSTEIN, Kurt 107 - 109, 113, 133, 176
ESTERHÁZY, Ján 26
EXNÁR, Ladislav 98, 99
- F
FALĽAN, Michal 67, 138, 140, 151
FEIG, Šalamon 90, 94, 95, 104
FENCLOVÁ, Zdenka 102, 147, 170, 172, 173
FENDT 65
FIDLER 80
FITZ 173
FLORIAN, Franz 62, 71, 72, 74, 88, 89, 92, 97, 98, 114, 115, 122
FRAŠTACKÝ, Rudolf 153, 154
FREIRAICHOVÁ, Magda 127
FRIŠ, Jakub 67
„FRITZ“ 111
FRITZ, Gejza 48
FOMFERRA, Heinrich Karl 11, 66, 74, 93, 104, 106, 107, 109 - 114, 116, 117, 171, 196, 197
- G
GAJARSKÁ, Mária 129
GAJARSKÝ, Pavol 8, 85, 158, 177
GALAN, František 23, 47, 155
GARAY 48, 108
GAVORA, Pavol 8
GAŽIK, Štefan 102, 132

GÄRTNER - MIKŠÍK 141
GEHLEN, Reinhard 194
GLINDA, Jozef 84
GOLTZ, Franz 23, 24, 29, 30, 38,
39, 49, 51, 53, 60, 63, 68 - 72, 74
- 82, 85, 87 - 90, 113, 114, 142,
143, 150, 156, 164, 186, 195, 197
GREINER, Ján 24
GOLIAN, Ján 76, 154, 155, 163
GOTTWALD, Klement 59, 60, 92,
94
GRÜNBAUM 89
GUDERNA, Eugen 107

H

HABAN, Jozef 91
HABERFELNER, František 79 - 81
HAGARA, František 174
HAGARA, Jozef 135 - 140
HAJDU, Vojtech 138
HALAMOVÁ, Máša 140
HAHN, Ludwig 30
HANDERA, Štefan 11, 37, 64 - 67,
126, 133 - 135, 137 - 147, 152,
153, 155, 156, 159, 161, 167 -
169, 176, 177, 179
HANUSKA, Jozef 85, 86, 136, 137
HANZEL, Ladislav 123 - 125
HAŠŠÍK, Štefan 54
HAUTOVÁ, Júlia 10
HEMELKA, Fridrich 138
HERTEL, Maroš 15, 16
HIMMLER, Heinrich 23, 29
HITLER, Adolf 71, 104, 199
HLINENSKÝ, Jaroslav 66, 106, 123
- 127, 130, 185
HOJČ, Jozef 134, 138, 140, 141
HOJSTRIC, Jozef 149, 172

HOFMAN – DVORÍN, Ferdinand 77,
156 - 162
HOFMAN, Samuel 156, 157
HORÁK, J. 94
HORBANJUK, Nikofor 199
„HORST“ 180
HORTHY, Miklós 17
HORVÁTH, Július 136
HORVÁTHOVÁ 136
HORYNKA, Václav – pozri WAGNER,
Günther
HÖFFLE, Herman 76
HRONEK, Bohuslav 178
HRUŠKA, Vojtech 97
HRUŠOVSKÁ 173
HRUŠOVSKÝ, Miloš 129, 131, 134,
135, 137, 138, 140 - 142
HUBENY, Wilhelm 134
HUMEŇANSKÝ, Juraj 133
HURBANIČ, Adolf 105, 113
HURBANIČOVÁ, Anna 105
HUSÁK, Gustav 67, 86, 87, 120,
129, 138, 139, 150, 151, 154, 158,
160, 194

CH

CHREŇOVÁ, Júlia 10, 24, 61, 66,
70, 90, 144

I

ILČÍK, Jozef 166 - 169, 172, 174,
175
IŠTÓK, Timotej 24
IVANIČ, Jozef 120

J

JABLONICKÝ, Jozef 9, 16, 29, 60,
98, 117, 123, 124, 126, 127, 133 -

135, 138, 141, 143, 145, 149, 150,
156, 177, 179, 200
JAMNICKÝ, Aristid 10
JANKOVIČ, Ladislav 55, 190
JEŽEK, Richard 193
JOSKO, Matej 154, 155, 159
JOSTIAK, Jozef 23, 41, 42, 45
JURČO, František 25, 34, 48, 49,
63, 70, 76, 160, 162, 163
JURKOVIČ, Ján 105
JUSKO, Ján 22 - 24, 81

K

KAISER 80
KALINA „KARHAN“, Josef 192
KAMENEC, Ivan 43
KAPLAN, Karel 195
KARBUS, Lorenz 17
KARDOŠ 48
KARMASIN, Franz 17, 24, 77, 184,
187
KÁRNÍK, Zdeněk 59
KÁRPÁTY, Vojtech 47
KARVAŠ, Imrich 154, 155, 157,
194
KENNEDY, John Fitzgerald 177
KILLINGER, Manfred von 70
KIRIPOLSKÝ, Štefan 11
KIŠ, Štefan 12
KLČO (?), Jozef 152 - 154, 159,
161
KLEIN – KRAJŇÁK, Oto 59, 65, 66,
74, 117, 119, 120, 124, 130, 197
KLEMPA, Jozef 185
KLIMEŠ 27
KLINOVSKÝ, Ján 155
KMÍNEK, Jaroslav 74, 89
KNEISSL 114

KOCOUR 198
KOHN, Vojtech 66, 96, 99 - 101,
103, 119, 120, 129
KOHÚT, Juraj 65, 66, 136
KOMENDÁK, Peter 27, 33, 164
KOMZALA, František 138, 140
KOPENICH 67, 120, 125
KORČEK, Ján 22, 27, 54, 55
KORŽA, Ivan 149
KOSLOWSKI, Otto 62, 70 - 75, 77,
85, 88 - 90, 92 - 94, 96 - 99, 103,
104, 113 - 117, 121, 122, 142 -
145, 162, 163, 195
KOSO, Izidor 23, 38, 69
KOSTKA, Jozef 48, 49, 51, 97, 102
KOTEK „KNAP“, Vladislav 190 -
192
KOTRČ, Ferdinand 107
KOVÁČ, Belo 81
KRAJČOVIČOVÁ, Natália 125
KRAJČÍROVIČ, Viktor 78, 79, 81
KRÁL, Štefan 22
KRAJMER 171
KRAJŇÁK, Michal 143, 145
KRCHŇÁK, Jozef 23, 159
KRISTÍN, Jozef 57
KRIŽAN, Kanut 105
KROHA, Hans 51, 69
KRÜGER – KRUPICA 79
KRÚTEL, Július 99
KRUŽLIAK, Imrich 189, 198
KUBALA, Otomar 55, 166, 167
KUKORELLI, Gabriel 178
KUN, Béla 80
KUNDÁK 79, 82
KUNKEL, Ferdinand 101
KUROPATA, Július 179
KVASNIČKA 149

L
LACKNER 183
LACKO, Martin 25
LÁGER, Ján 134
LANGER, Ladislav 99
LAUŠMAN Bohumil 166
LAZAROVÁ, Katarína 178, 179
LEER, Jozef 36, 66, 117, 121
LÉDL, Josef 194
LECHTA, Michal 48
LELÁKOVÁ, Žofia 144
LENGYEL, Dezider 166
LENIN, Vladimír Ilič 112
LEŠTÁCH, Július 76, 77, 140, 141,
149, 151, 157 - 162, 166, 167
LETTOW, Bruno von 70, 76, 88
LETTTRICH, Jozef 154, 194
LETZ, Róbert 21
LIBA, Ján 29
LIČKO, Miroslav 183
LICHTENSTEIN, Leopold 34
LIETAVEC, Jozef 65, 122, 124, 129
- 131, 185
LINDNER, Michal 8, 127, 138, 149
LIPA 148
LOKAY, Antonín 10
LOKŠÍK, Michal 49
LUCKÝ, Štefan 22, 132
LUDIN, Hans Elard 154
LUKEŠ, Michal 15
LUPTOVITS, Rudolf 63, 69, 70, 75,
88

M
MADLUŠKA, Karol 64, 127, 149,
157, 158
MAĐAR, Ján 29
MACEK, Alojz 190
MACH, Alexander 10, 23, 27, 28,
38 - 41, 47, 49 - 54, 62, 63, 65,
69 - 71, 73, 81, 84, 88, 92, 100,
103, 124, 132, 140, 143, 147, 149
- 151, 154 - 156, 158, 159, 162,
163, 199
MAKOVICKÝ 154
MAIBAUM, Július 60
MALÁR, Augustín 154
MALINOVSKÝ, Emil 26
MALOCH, František 74, 101, 102,
141
MALVOVÁ, Sofia 197, 198
MALÝ, Štefan 166, 168, 169
MARKUŠ, Alexander 125, 126
MARKUŠOVÁ, Helena 126, 138
MARTINKO, Matej 141
MARSINA, Andrej 49
MARTIN, Drahoš 107
MARX, Karol 112
MATEJOVIČ, Jozef 185
MATUŠ, Alexander 185, 194
MATTOVIČ 23, 49
MAXIÁN, Andrej 39, 40, 48, 49, 52,
63, 71, 168
MEDRICKÝ, Gejza 186
MEDVECKÝ, Matej 12, 102, 147
MELCHER, Adolf Peter (pozri)
FOMFERRA, Heinrich
MERSEN 57
MIČKO, Peter 22, 47
MIČUDÍK, Jozef 18, 19, 67
MIČUDÍKOVÁ 18, 67
MICHÁLEK, Slavomír 125
MICHALÍK, Augustín 132, 133
MIKO, František 142
MILFAJT „DANEŠ“, Bohumil 191, 192
MILLER, Jaroslav 183, 189, 192

MIŠEJE, František 178
MIŠÍK, Jozef 23, 24, 41, 44, 45, 49,
51, 57
MIŠOVIČ, Štefan 120
MIŠTINA, Štefan 27
MIŽÉRY, Ján 36
MOJŽIŠ, Ondrej 94, 95
MOLNÁR, Bohumír 182, 196
MOLNÁR – MALINOVSKÝ 36
MOŠKO, Koloman 60
MOŠKOVIČ 147, 148
MRÁZIK, Ján 90
MURANSKÝ, Rudolf 149
MÚDRY – ŠEBÍK, Michal 183
MULÍK, Peter 21
MURGAŠ, Karol 185
MUTŇANSKÝ, Ladislav 185
MÜLLER, Heinrich 114
MÜLLER 144

N

NACVALAČ „KUBEŠ“, Miroslav
181, 182
NAGEL 69
NEMČEK, Ferdinand 107
NEMČEK, Ondrej 33, 70, 71, 126,
128, 162, 173
NEMEC, Pavol 138, 139
NEMLAHA, Gejza 36
NERÁD, Karol 177, 178
NEŠPOR, Miroslav 172
NEUMANN 81
NEUMANN - NOVÁK, Eugen 125,
130, 131
NIŽŇANSKÝ, Eduard 34, 43
NOVOMESKÝ, Ladislav 67, 150
NOVOTNÝ, Antonín 191, 195, 197
NÖLLE, Wilhelm 39, 70 - 72, 88

NAŇA, Viliam 107

O

OBERTA, Alexander 180 - 185, 188,
189
ONDRUCH, Miroslav 199
OSOHA Ján 8, 60, 64, 67, 74, 84
- 87, 91, 96, 99, 101 - 104, 117
- 120, 122 - 133, 135, 138, 140,
142, 143, 166, 167
OTTO, Ernest 135, 138 - 140

P

PAFČO, Eduard 16, 91, 174, 180 -
188
PAGÁČ, Štefan 165 - 169, 172,
184
PALACKA, Štefan 8
PALÁT, Karol 18, 19, 176
PANZINGER 114
PAPEŽOVÁ, Jarmila 57
PAPPE 76, 77, 162 - 164
PARÍZEK, Oto 132
PAUČO, Jozef 190
PAVLÍK, Ondrej 67, 138
PEDAN, Teodor 52
PÉK, Štefan 36
PEKÁR, Ľudovít 179, 184
PEKÁR, Martin 28
PELANT, Václav 189
PEŠEK, Jan 178
PFANNER 167
PIETOR, Ivan 157, 158
PIPÁN 79, 82
PITNEROVÁ, Helena 144
PLACHÝ, Jozef 8, 33
PODOLEC, Ondrej 21
POHR 79 - 81

POLÁK, Štefan 166, 168
POLÁK, Milan 159
PORGES, Max 67
POVAŽAN, Ján 64
PREPELICA, Kurt 184
PRÍKOPA, Pavol 8, 32, 33, 37, 62,
63, 135 - 138, 141, 145, 147 - 152,
156 - 162
PROKOP 79, 82
PRUDKY, Franz 62
PŘECECHTĚL, Jarmil 27
PUSCHMANN, Gerbert 74
PÜLL, Ján 67, 129, 138 - 140
PÜTZ, Günter 23

R

RAGAČ, Radoslav 175
RAUCH, Ludovít 90
RAŠLA, Anton 10, 11, 19, 49, 55,
67, 69, 135 - 140, 172 - 176
REISER, Anton 38
REISMANN, Fridrich 82
REISMANNOVÁ 82
RENNER, Ivan 177, 199
RINGWALD 104
ROSENBAUM 91, 119
ROSENTHAL, Ernest 74, 119
ROSI 106
ROSSOVÁ, Anna 74, 102, 103
ROTT, Ela 186
ROZBORA, Imrich 172

S

SADLOŇ, Pavol 45
SÁZAVSKÝ 27
SEČKÁR, Alexius 18, 59, 91
SEDLÁČEK 166, 196
SEIDLOVÁ, Helena 175

SEKEREŠ, Štefan 90
SCHENKO, Jozef 123
SCHETKE, Richard 62, 75
SCHMIDT, Ferdinand 148
SCHMOTZER, Michal 144
SCHÖNER 193
SCHRECK, Franz pozri SCHWARZ,
Hans
SCHVARC, Michal 13, 29, 78
SCHWANTZNER, Fridrich 79, 81
SCHWARZ, Hans 11, 65, 74, 93,
104, 105, 106, 107, 109 - 114,
116, 117, 171, 196, 197
SCHWARZOVÁ, Štefánia 105, 106,
111, 113 - 117
SCHWEINITZER – SOMBOR 144
SIDOR, Karol 16, 17
SILBERSTEIN 34
SITKO, Jozef 110
SKAČÁNI, Koloman 24, 27, 39, 45,
47, 50, 51, 53, 62, 63, 69, 70, 84,
91, 99, 103
SKLADANÝ, Ján 85, 136
SLIVKA 50
SLIVKA, Ján 55
SLOTA, Emil 86
SMETANA „ŠUSTR“, Jarmil 186 -
188
SOKOL, Martin 155, 156
SOKOLOVSKÝ 171
SPIŠIAKOVÁ 45
SRNEC, Pavol 147, 148
STAHL, Pavel 65, 73, 85, 86, 90,
120, 121, 129, 140, 173
STANEK, Ján 123
STANISLAV, Ján 155
STARINSKÝ, Peter 22, 27, 28, 32,
33, 39, 40, 48, 52 - 54, 57, 62, 63,

69, 70, 72, 88, 89, 91, 103, 107, 114, 159
STAŠKO, Juraj 180
STENCL, Karl 186
STERN, Samuel 122
STRECHAY, Rudolf 99
STRÖBINGER, Rudolf 91
STYK, Jozef 149, 154
SUCKÝ, Imrich 7, - 13, 15 - 19, 26, 28, 34 - 37, 55, 62 - 69, 71, 72, 74 - 77, 79 - 82, 85 - 88, 90 - 93, 95 - 104, 107 - 111, 113, 116 - 118, 120 - 130, 132 - 162, 164 - 200
SULOVSKÝ 17
SUROVČÍK 91
SUŠKO, Ladislav 12, 23, 68, 74
SVĚCHOTA, Jaroslav 200
SVÍTEK, Jozef 109
SVITNÍČ, Ignác 105, 107 - 110, 113
SVITNÍČOVÁ, Oršula 109
SYRNÝ, Marek 60, 94
SZABÓ, Štefan 74, 85, 101, 102
SZABÓOVÁ, Terézia 101, 102, 126
SZALASI, Ferenc 164
SZÓBEL, Zoltán 65, 74, 101

Š

ŠARIŠSKÝ, Imrich 134, 142
ŠEVČÍKOVÁ, Mária 155
ŠIMÁNKOVÁ, Alena 13
ŠIMKO, Jozef 148
ŠINDELÁŘ, Josef 199
ŠIROKÝ, Ludovít 91
ŠIROKÝ, Rudolf 91
ŠIROKÝ, Viliam 55, 56, 60, 74, 86, 90 - 95, 102, 103, 106, 107, 118 - 120, 132, 138, 142, 144, 165 - 168, 170, 182, 195, 197

ŠKRABALA, Vincent 74, 90, 91, 117 - 120, 125, 130, 132, 133
ŠLECHTA 31
ŠMERAL, Bohumil 59
ŠMIDKE, Karol 150, 151, 154, 161
ŠMÍD, Josef 132, 194
ŠMIGEL, Michal 22, 47
ŠOLTÉSZ, Jozef 154, 157, 158
ŠROBÁR, Vavro 149, 154, 156 - 158, 160, 162
ŠTAUDINGER 94
ŠTEFÁNIK, Ivan 159
ŠTEFULA, Michal 179
ŠTEVONKA, Ladislav 29
ŠTROUGAL, Lubomír 195
ŠTVRTECKÁ, Anna 7, 60, 61, 86, 87, 102, 118, 119, 123, 125, 128, 132
ŠŤASTNÝ 122
ŠUMICHRASŤ, Karol 183
ŠUTRICOVÁ, Mária 173, 180 - 183
ŠVRČEK, Mikuláš 64, 98, 125, 126, 133, 168

T

TALČÍK 170
TANZMANN 23
TAUB 77
TAUDT, Ewald 62
TELEK, Vojtech 171
TEREBESSY, Ján 19
TICHÝ, Miloš 85, 95, 98
TISO, Jozef 24, 45, 47, 49, 50, 52, 62, 77, 151, 154, 155, 163
TIŠLIAR, Pavol 25
TOLLER, Štefan 171
TONHAUZER, Pavel 73, 74, 85, 86,

90, 95, 121, 125, 129, 130, 136,
143 - 145, 175
TÓTH, Dezider 155
TÓTH, Štefan 74
TÖNSMEYER, Tatjana 23, 49, 51, 69
TRESKOŇ, Imrich 140
TROJAN, Jozef 37
TŘOSKA „PTÁK“, Jaroslav 189
TUKA, Vojtech 15, 16, 22, 23, 40,
45, 48 - 52, 73, 187
TVAROŽEK 137

U

UHROVČÍK, Štefan 85, 136
URSÍNY, Ján 149, 154, 155, 159,
160, 194

V

VAGAČ, Karol 166, 167, 170
VACHO, Dominik 8, 22, 25, 26, 48,
49, 51, 53, 57, 69
VALACHOVIČ, Martin 134
VALUCH, Róbert 185
VANEK, Ľudovít 106
VAŇO, Ján 74, 102, 119
VÁVRA, Rudolf 44
VAVRO, František 36, 37, 65, 66,
74, 94 - 100, 104, 125
VAŠEČKA, Félix 67, 129, 134, 138,
140, 151
VAŠEK, Anton 27, 33
VEČERA, Jozef 134
VELGOS, Andrej 172
VESELÝ, Jindřich 197
VESELÝ, Kryštof 109
VICEN, Jozef 163, 178, 188 - 190,
193, 195, 198
VICEN, Jozef 22

VIEST, Dušan 154
VIEST, Rudolf 76, 163, 164
VIKTORY, Július 166, 169, 170,
172
VRCHOTA, Vincent 105
VOGT, Josef 23, 24
VOZÁR, Ján 55, 56, 64

W

WAGNER, Günther 89
WEISÄCKER, Ernest von 17
WEISZ, Gejza 74
WEISZ, Karol 17, 67
WERNER 67
WETZLER 66, 104
WILDMOSER 79, 80
WILLMON, Teodor 36, 65, 66, 135
- 139
WIPPER 114
WITISKA, Josef 68, 162, 163
WOZNER 104
WRANGEL, Peter Nikolajevič 148

Z

ZÁBRECKÁ, Rozália 52
ZAJAC, Ján 123, 130, 137, 149,
173, 174
ZAJACOVÁ, Viera 25
ZAIMOV, Vladimír 115, 116, 197, 198
ZAP 79
ZAŤKO, Peter 140, 154
ZAVACKÁ, Marína 125
ZAVILLA, Vojtech 118
ZEHETMAYER, Johann 62, 71, 85,
90, 92, 98, 113
ZELENÁK, Peter 13
ZIBRIŇ, Michal 175, 183, 194
ZÚBEK, Karol 177

ZÚBEK, Ludovít 177
ZÚBEK, Theodorik 177
ZÚBEKOVÁ, Vilma 177
ZUDOVÁ – LEŠKOVÁ, Zlatica 40
ZUPKA, František 60
ZWEIGELHOFFER 102

Ž

ŽABKAY, Ernest 49
ŽABKAYOVÁ, Štefánia 140
ŽÁČEK, Pavel 13, 194, 198
ŽILAVÝ 184

Prílohy

Imrich SUCKÝ

Konfident Kurt EHRENSTEIN

10

3, 172

ú r o d a y s á s o b a .

Prá úhovorenia mal sa dôverník "H" stretnúť pred Avionom dňa 22. februára 1945 medzi 18.30 hod. až 19. hod. a dozorca väznov Malý, ktorý mal príviesť so sebou na túto schôdzku aj liečika, prípadne ešte jedného pána.

Dôverník na úhovorenia miesto čakal až do 18.45 hod. a keďže vtedy trubili poplach, vyšiel tam ešte asi 10 minút, na čo odišiel, keďže nikto neprišiel. Dôverník boltedy pozorovaný nezápadne tunajšími orgánmi. Po poplachu asi o 20. hod. dôverník zas išiel na miesto schôdzky, kde čakal do 21. hod. a keďže nikto neprišiel, odišiel domov.

Dňa 23. februára 1945 v dopoludňajších hodinách stretol sa dôverník "H" s dôverníkom "F", ktorý bol ako spojka medzi Malým a dôverníkom "H" a toho sa spýtal, prečo nikto na schôdzku dňa 22. II. 1945 neprišiel. Dôverník "F" poznamenal, že dňa 22. II. 1945 o 18. hod. stretol sa náhodou s dozercou väznov Činegom, ktorý mu pri tejto príležitosti povedal, že mu Malý nechá odkázať, že na schôdzku prísť nemôže, keďže má službu, ale že príde dňa 23. II. 1945 o 19. hod. na to samé miesto, kde bola určená schôdzka predchádzajúceho dňa. Dôverník "H" sa vyhovárať, že toto dôverníkovi "H" nemohol odovzdať dňa 22. II. 1945, keďže bol v tú dobu poplach.

Na základe toho požiadal dôverník "H" dôverníka "F", aby mu umožnil ešte dnes, t. j. dňa 23. II. 1945, schôdzku s Malým. "F" mu to aj prisľúbil, na čo odišiel a asi za pol hodiny sa vrátil a mu povedal, že Malý nechá odkázať, že príde na schôdzku v ten samý deň o 11.30 hod. pred Avion.

Dôverník "H" čakal v úhovorenia dobu pred Avionom a to do 12. hod. 30 minút. Malý však neprišiel, ale náhodou videl dozorca Činegu, ktorý z mesta práve išiel na Krajský súd, tohoto oslovil a požiadal ho, aby odkázal Malému, aby večer na schôdzku určite prišiel, čo mu tento aj prisľúbil.

Toho večera dňa čakal soň dôverník o 19. hod. na úhovore-

nia miesto a to do 19.40 hod. Kedy skutočne Malý prišiel a čo

Prvá strana úradného záznamu z jednej z posledných spravodajských akcií ÚSB

Veľaväčkový Karol Bacilek!"

Carlsbunster 1947.

Pochváľ sa že ja práve ku Tebe sa obraciam
a mojím listom? Ja ti to erim! Ale ja v Tebe
vidím nestráchnika, a pokiaľ ja ťa poznám nebol si
nikdy proti nikomu záujaty, a moja vec, moja prosba
práve preto ku Tebe je adresovaná. V príložených vspomienkach v skratke môžeš vidieť moj život, moj životný cieľ, moje utopenie v komunistickej ideu, moju harštosť v práci drobnej. Keď na nešťastie stretávkou v r. 1943. so sudruhmi a takzvaného druhého vedema ktorú mňa dokonale položily! z ktorého polohenia už vyjsť sa nebol som vstare. Vedel som, a robil som v tom momente veľaväčkový Karol, že som totový akonáhle podruhy krát ma dostaly na úst. k polit. spisov by si mohol rozotit že mne bolo len jedno na výber žiť alebo dať sa celkom umrieť nábožným bostiaž. Džon Gajarsky-ovcom! Ja som chcel žiť, žiť pre moje tri nespokojné deti, žiť, aby som došiel sa vhodnej škvále na pomstu proti tým, ktorí zápujú na tisícke takýchto prípadov, ako bol moj. Ja za mládenok podobných pokusil som sa manevrovať dostať sa na slobodu. Ale zrada za zradou ma stýchla, až som sam padol do nej. Ale nikdy zo svojej iniciatívy! Klumné vlnkové fašistické spôsoby ma prinútily potvrdiť. A, čo predobly už dokonale uradily.

Prvá strana listu konfidenta Štefana HANDERU Karolovi Bacilkovi

V Praze dne 5. března 1958.

PROTOKOL O VÝSLUŠENÍ OSOBNOSTI.

s M. C. K. ř. Imrich, nar. 24. listopadu 1899 v Bratislavě, vdovec, slovenské národnosti, čal. státní příslušností, posl. bytem Vídeň VIII, Kochgasse 8.22.

Výslech započat v 9.50 hod.

Otázka : V čem spočívala vaše činnost na protokomunistickém oddělení ÚŠB v r. 1944 ?

Odpověď : Na začátku roku 1944 a nevím přesně, zda to bylo v lednu a nebo začátkem února, když přišel ze mnou do kape-láče na ÚŠB náš agent Štefan HANDERA a mimo jiné mi oznámil, že mně jednoho mladého Slováka, který by chtěl pro ÚŠB pracovat. Jak se s tímto Slovákem Štefan HANDERA seznámil nevím a nepamatuji si, zda mi to řekl. Když jsem se Štefana HANDERY dotazoval co je to ze Slováka, zda je to komunista a jaké má ke mně podat zprávy, HANDERA mi řekl, že tento Slováček je zapojený na skupinu, která má spojení pomocí vysílačky na londýnskou vládu. Myslím, že jsem se HANDERY dotazoval, jak se ten Slováček jmenuje a vím, že HANDERA mi řekl, že je to Josef a myslím, že příjmením KLČO, HRČO a nebo podobně, že jsem si to již nepamatuji. O KLČOVI mi HANDERA dále řekl, že pracuje jako obchodní cestující buď v útředním a nebo Dobytkářském družstvu v Bratislavě a byl to rohový dům na náměstí republiky a bý. Špitálské ulice. Toto mi HANDERA řekl po té, když jsem se ho dotazoval, zda je to spolehlivý Slováček, zda je mu možno věřit a kdy bych mohl a třeba ježnat. HANDERA mi řekl, že by se s ním na ÚŠB mohl dostavit až ve večerních hodinách a jako důvod uváděl, že KLČO chce, aby ho někdo viděl přicházet na ÚŠB. HANDERA se zvala

útal a zrušil

J. Klčová

Protokol z výsluchu Imricha SUCKÉHO zo dňa 5. marca 1958,
v ktorom vypovedal o konfidentovi Jozefovi Klčovi
a pripravách Slovenského národného povstania

- 2 -

strana protokolu a obsahůnda Terizienka zprávy.

s KLČO na ÚSB dostával týž den asi po 18 hodině, jak jsme se na to dohodli.

O svém setkání s HANDEROU jsem informoval Dr. BEMŠEKA. Přednostovi ÚSB Dr. BEMŠEKOVI se jevily moje informace velmi zajímavé a ptal se mě, že se těš schůzky s HANDEROU a KLČEM zúčastní v mé kanceláři.

HANDERY jsem se ještě na schůzce v mé kanceláři dotazoval, zda KLČO ví, že on /HANDERA/ pracuje pro ÚSB. HANDERA mi kladnou odpověď nedal, ueměl se a z toho jsem si ušiel závěr, že KLČO je o spolupráci HANDERY s ÚSB informovaný. Tato moji domněnka mi potvrdila i skutečnost, když mi HANDERA řekl, že KLČO by chtěl za jeho zprávy dostat peněžitou odměnu. Dotazoval jsem se totiž HANDERY, jaké má KLČO důvody k podání zprávy. Myslel, že HANDERA mi i při této příležitosti řekl, že KLČO je členem NO.

Když přišel HANDERA a KLČEM do mé kanceláře, byl zde přítomný i Dr. BEMŠEKA a dotazovali jsme se Josefa KLČO, jaké by nám mohl podat zprávy, a kdy v ilegální spolupráce a jak si představuje spolupráci s ÚSB. KLČO nám nejdříve řekl, že by v první řadě nechtěl, aby jeho jméno bylo někde uváděno, že by tím namsto stratil možnost další spolupráce v případě, že by bylo jeho jméno prozrazeno a z těchto důvodů ani nechtěl docházet na ÚSB rodávat zprávy. Proto si jen Dr. BEMŠEKA poznačil jeho jméno na útržek papíru a ujistil KLČO, že toto jméno bude mít sám a nikdo se o tom z dalších osob určitě nedoví. Pokud jde o schůzky, navrhl jsem KLČOVI, že bych se s ním stýkal mimo budovu ÚSB na různých místech podle předchozího ujednání. KLČO s tímto neschválil a uváděl, že jsem v Bratislavě velmi známý jako příslušník ÚSB a vzhledem k tomu, že HANDERA často na ÚSB dochází, že by mu vždy získané zprávy předal k odevzdání na ÚSB. KLČO říkal, že by zprávy HANDEROVI podle závažnosti předal buď ústně a nebo písemně. S tímto návrhem jsme s Dr. BEMŠEKOU souhlasili.

Dr. BEMŠEKA se Josefa KLČO dotazoval, jaké by mohl předat pro ÚSB zprávy. KLČO řekl, že je spojený s ilegální skupinou, která má spojení s londýnskou vládou pomocí vyslaček, kam tato skupina zasílá zprávy a odkud dostává peníze pro svoji ilegální činnost. KLČO nechtěl nás prozradit, a kdy konkrétně je se skupinou

ústně a písemně

Jurkovič,

spolupracuje s námi nebo má spojení s od jeho zprávy získává. Až pokračují se v rozhovoru pokračoval a řekl, že spolupracuje a předáním slovenských kulturních PRÁŠTACŮ. KLČO o sobě řekl, že pochází z "rodiláků a nováků", kde řekl, že tam jsou byli a že má předchůdce JUDYŠTĚ v Bratislavě. Tyto údaje si psal Dr. BENUŠKA a proto přesně napíš, jaké údaje KLČO uvedl.

O ilegální činnosti v Bratislavě KLČO řekl, že ví o tom, že byla na Slovensku založena ilegální vláda, že na Slovensku pracují ilegální Revoluční národní výbory, které jsou složeny ze zastupitelů stran, které pracovaly na Slovensku v době I. ČSR a že by mohl podávat zprávy o tom, kde ilegální slovenská vláda má zasedání, co se tam projednává, kde se jednání zúčastňuje a jaké dostávají pokyny a Londýna. Dále pak o tom, jak pracují ilegální Revoluční národní výbory, kde v nich pracuje a kde jejich práci řídí.

Dr. BENUŠKA projevil nám touto zprávou pochybnosti a domníval se, že KLČO by nemohl mít takové spojení a nemohl by ani takové zprávy, jak o nich mluvil zjistit. Proto se Dr. BENUŠKA dotazoval Josefa KLČO, jak by chtěl dokázat, že spojení do Londýna existuje a že by nám mohl podávat zprávy takového charakteru, jak o tom říkal. KLČO proto sdělil Dr. BENUŠKOVĚ na londýnský rozhlas heslo, myslím, že se to jednalo o nějaký pozdrav a řekl, že toto heslo bude londýnský rozhlas po večerních zprávách v čes. vysílání hlásit. KLČO prohlásil, že heslo bude londýnský rozhlas vysílat asi za tři dny a po jeho vysílání, že se bude heslo z Londýna opakovat ještě příští den. K tomu uvádím, že KLČO žádal Dr. BENUŠKU, aby sám určil heslo, které má být v londýnském rozhlasu uvedeno a BENUŠKA toto heslo určil. Jednalo se o pozdrav z některého slovenského města, přesně znění si již nepamatuji. Dr. BENUŠKA i KLČO si heslo poznávali a KLČO BENUŠKOVĚ řekl, kdy má přesně vysílání hesla poslouchat.

O Josefa KLČO jsme s Dr. BENUŠKOU šetřili, aby nám již sdělil jména osob ilegální vlády a podal podrobnou zprávu o tom, co je mu vše o ilegální činnosti na Slovensku známo. KLČO nám prohodil, že si to nejdříve musí připravit a že podá zprávu až po vysílání hesla z Londýna. Kdy se schůzka přesně uskutečnila, že buď nás a nebo HANDBERA telefonicky oznámí datum a dobu schůzky.

účet a vnitřní

J. Benuška

Nevia mi píše, zda to bylo se tři a nebo pät dní po tejto schôzke s HANDEKOU a Josefom KLČO, kedy ja so spolu s Dr. HANDEKOU poslouchali vo večerných šal. vyhlásení legionárskeho ročníka a skutočne po aprélových bytoch vyhlásení, ktoré Dr. HANDEKA určil Josefu KLČO. Týmto ja sa si prvýkrát, že KLČO má spojenie a sa má bude voči priedat záležitosť aprávy.

V tej chvíli s Josefom KLČO by som chcel ešte dobiť, že si u Dr. HANDEKY vyhlásil, že nikto z mňa PRÁSTACKÝ nebude na základe jeho aprávy zatčen, že by nemohl ja ďalej spolupracovať. Toto mu Dr. HANDEKA priľobil a řekl mu, v prípade, že by niekto mal byť zatčen, že on /KLČO/ bude o tom prvým informovaný a celý záležitosť bude odobrána tak, aby sa jeho osoba nepadla ani v najmenšom podozrení. S týmto zdávaním KLČO souhlasil.

Asi do desiat dní po prvej schôzke, prišiel opäť vo večerných hodinách na túto Josef KLČO vo spoločnosti HANDEKY, čo bolo telefonicky domluveno a žiadali ja se spoločne s Dr. HANDEKOU. HANDEKA se však v krátkej dobe vzdánil, kam odešiel neviem, ďalšieho jedného se mi nedôstnil.

KLČO mňa o ilegálnu činnosť na Slovensku řekl, že v Bratislave schádzajú ilegálnu slovenskú vládu jakož i jednotliví vedúci ilegálnych Revolučných národných výborů. Schádzajú, že se konajú v bytí Dr. Matěje JOŠKO, ďalej v jeho domku na zahradě a v miestnostiach Slovenskej banky, býv. Štefánikovo námestí v Bratislave a nevia píše, zda KLČO nevedel ešte ďalšie miesto, kde ilegálni pracovníci se schádzajú. Kde mal píše Dr. JOŠKO zahradu s domkom, to ja neviem, domnívam se, že to bylo v okolí Bratislavy. Jeho vedúcu ilegálnu slovenskú vládu KLČO uvedl Dr. Vávro ŠROBÁRA, ktorý se hlavně udržoval v Trenčianskych Teplicach a do Bratislavy na schôzky dochádzal. Členy ilegálnu vládu byli HURBY JÁN, Dr. Matěj JOŠKO, Dr. LETTRICH, Dr. HUSÁK, Ladislav NOVOMESKÝ, Karel ŠMIDKE, Dr. Jarich KARVAŠ, Dr. ŠOLTÉŠ a uvedl ešte niektoré z ďalšieho člena ja neviem. Týchto schôzok se ja se zúčastňovali spravivšielne ďalší ilegálni pracovníci z rad Revolučných národných výborů jako Ing. ŠTÍK, Ing. VIEŠT, Dr. MAKOVICKÝ, Dr. Igor DACHNER, PRÁSTACKÝ, Dr. ZATKEL a za vojenskú skupinu plk. JOLLIÁN, generál VÁŽEK a mnoh ďalší, na jejich ja se píše mi nepamätám a mnoh ďalší.

ital a uvávil

Juchyáre

strana protokolu a shledání Levische SURŮ.

stali. O této skupině ilegálních pracovníků KLČO řekl, že se začala sestávat již od počátku 1943 a jako iniciátory této skupiny označil VERNÍČKO, LETRUCHA a ŠTĚPÁNEK, kteří reprezentovali agrární skupinu politiků. K nim se pak postupně přidali ilegální pracovníci dalších politických stran a to komunistické a socialistické demokratické strany. Který tam byl zástupce Čel.strany národní socialistické již nevím. I když KLČO nám řekl, kdo a jakým způsobem navrhoval spojení a jak bylo prováděno postupné získávání ke spolupráci v ilegality, dnes si to již nepamatuji. KLČO podrobnosti neznal, uvádím však, že se nechtělo o nějakou gloriózní otázku, protože tyto činitelé se vzájemně dobře znali z politické činnosti v době I.republiky.

Pamatují si, že KLČO o činnosti této ilegální organizace uvedl, že se na schůzkách těm zabývali otázkou převzatí moci na Slovensku, což chtěli uskutečnit pomocí Revolučních národních výborů. Proto se rozhodli, že každé křeno z vašení organizace vyhledá a navštíví funkcionáře těchto stran a všude je pro vytvoření Revolučních národních výborů na celém území Slovenska. Dodávám ještě, že jednání ilegální slovenské vlády se za lidovou stranu na Slovensku, účetoval Dr.BURÁK a nevím určitě, zda tam nedocházelo i evangelický biskup z Bratislavy CSUSKÝ. K převzatí moci na Slovensku mělo dojít v přechodné době, až Sovětská armáda vstoupí na území Slovenska. Myslím, že KLČO nám uvedl ještě další podrobnosti o činnosti této ilegální organizace, což jsem vás pochytil do důvěrného záznamu, který jsem s Josefem KLČO o jeho řízení sepsal, pro odstup času si však na podrobnosti nepamatuji. Úřední záznam jsem sepsal asi na pět stran, jméno Josefa KLČO jsem však tam neuvedl a sepsal jsem tam, že zpráva byla získána důvěrným sdělením.

Ještě před dokončením důvěrného záznamu, vyzval Dr.BEN-
TŠKA KLČO, aby s ním šel do jeho kanceláře a jak jsem se později od BEN-
TŠKY dověděl, přešel mu peněžitou odměnu, v jaké částce mi však neřekl. Potom se BEN-
TŠKA vrátil již sám zpět do své kanceláře, když KLČO mezi tím odešel a přešel jsem mu sepsaný důvěrný záznam. Když si ho BEN-
TŠKA znovu přečetl, vzhledem k závažnosti obsahu řekl, že musí neprodleně o tom informovat ministra MACHA. S ním-

úřad a vrátil

Štěpánek

pan Dr. HENŠKYT jsem seznámil a řekl jsem mu, aby začal s te-
léfonií a vyslechnout LUDSKÉ, vyhledat k jeho dceři styčka a říkat,
by tuto věc proměřit, takže by k velkému setkání i prostřednictvím
osob a třeba by se třeba v budoucím případě uschovali. Při tom jsem Ho-
josefu TISOVI a a všim projevovat, zda by měl zprávu předat i Ma-
novi. Soudě podle Dr. HENŠKYTA souhlasil, telefonicky se ohlásil
kyn, stvach na něho počkal v kanceláři na ÚSB. Při tom mi řekl po-
se Dr. HENŠKYTA vrátil a sdělil, že TISO byl zprávu velmi přeiva-
ně a dostal od něho pokyn, aby o celém případě nikoho neinformo-
val tedy ani WACHA a celá zléstnost, aby byla přísně utajena.
Dále HENŠKYT řekl, že mu nemůže být ihned rozhodnutí, jak zlé-
stnost řešit, aby mu záměrem ponechal, že si to promyslí a později
mu sdělí jeho názor.

Druhý den dopoledne mi TISO zavolał Dr. HENŠKYTA, vrátil
mu záměrem a dal mi pokyn, aby ÚSB celý případ bezvláď sledovala
a HENŠKYTA, aby mu podával každé zprávy o celém jednání této sku-
piny. Dotazoval jsem se HENŠKYTA, když mi sděloval rozhodnutí Dr.
TISO, zda by se neměly pozorovat jednotlivé osoby a nebo místa je-
nich schůzek. Dr. HENŠKYTA mi řekl, že to není potřebné, že by se
o tom mohl některý z ilegálních pracovníků dovědět a takto by vě-
děli, že již ÚSB o jejich činnosti v ilegalitě je informována. Dá-
le řekl, že se o celém případě nikdo nesmí dovědět a když by byl
dán pokyn k pozorování, museli by se o tom dovědět orgány ÚSB,
kteří by pozorování prováděli. Dr. HENŠKYTA mi vrátil spis, abych si
ho uschoval a dal mi příkaz, že se úřední záměrem nesmí ani proto-
kolovat. Myslel, že záměrem jsem si uschoval doma ve své bytě.

Od té doby jsem dostával od Štefana HANDEKTA další zprá-
vy o činnosti této ilegální skupiny. Pamatuji si, že mi HANDEKTA
od Josefa KLČO předal asi dvě písemné zprávy a myslím, že dalších
pět šest. Takto jsem dostával zprávy asi do konce června 1944.

Zprávy, které mi předával HANDEKTA od Josefa KLČO jsem
přepisoval na úřední záměrem a předával jsem je potom Dr. HENŠKYTOVI,
který je předkládal Dr. TISOVI.

četl a složil

J. H. H. H.

Přestane zprávy má KAMARÁK vracel a schůzky jsem si
je k první zprávy od Josefa KČO. Tak KČO dostal od Dr. KČO
že si asi v dubnu 1944 peníze přeměňoval. Přeměňoval si,
od KČO, svých KAMARÁKů, že se přijde KAMARÁK se zprávy
KČO Novotný a druhý den, že by KAMARÁK požadoval a Josefa
nikdy volal. Že se to uskutečnilo na KAMARÁK nevědí a těm si
neuvědomují důvody, proč chce a KČO Novotný. Domníval jsem se, že se
chce předat peněžitou částkou ze zprávy, případně vysvětlit některé
podrobnosti zprávek zprávy a nebo pokyny k změně jeho další
činnosti.

KČO v zprávkách uváděl, kdy a kde se schůzky
ilegální slovenské vlády konaly, kdo se jich osobitě účastnil
a co se na nich projednávalo. Pro otázku času si již jednotlivé
podrobnosti nepamatují. Vím, že v jedné zprávě KČO uváděl, že
na schůzce ilegální slovenské vlády projednávala otázku převzetí
moci ze spolupráce armády a GOLJÁK zde vysvětloval, že má apela-
tivně důstojníky a tito, že jeho politickou linií podporují a že
se zasvětil do svých plánů a jsou připraveni plnit jeho pokyny.
Převzetí moci málo být provedeno povstáním proti stávajícímu re-
žimu slovenskou armádou, ke které se měly připojit partyzánské
jednotky a další obyvatelstvo.

Ze této schůzky bylo i jednání se členem ilegálního
vezení Dr. Jaro KAMARÁK, který dostal příkaz, aby byly zásoby po-
travin včetně tabáku, převezeny na střední Slovensko, hlavně do
Béňské Bystrice a jejího okolí. Dále, aby tam přemístil zlaté zá-
soby Slovenské národní banky. Toto se také uskutečnilo a jako dů-
vod se pro obyvatelstvo uvedlo, že evakuace byla provedena z bez-
pečnostních důvodů a z obav před bombardováním.

KČO podal též zprávu o tom, že Dr. KAMARÁK na jedné ille-
gální schůzce uvedl, že spolupracuje s umírněnými členy HSLB,
kteří jsou ve vedoucích funkcích jako Dr. KLÍNOVSKÝ, Dr. Martin SO-
KOL, Dr. MALAN a snad ještě další, na jejichž jména si již nepama-
tují. Dr. KAMARÁK tyto postupně o své ilegální činnosti informoval
a řekl je ke spolupráci. Co konkrétně pro Dr. KAMARÁK dělali a co
s nimi projednával, to již neví.

účet a výplata

J. KAMARÁK

Právě od Jozefa Mlča jsem měl u sebe až do Slovenského národního povstání, když se mnou točil Dr. HEMUŠKA a řádal, abych mu zprávy odevzdával. Toto jsem učinil a co se ze zprávy stalo, už mi již není známo.

Odpověď : V protokole k této zasedlosti je též dne 17. října 1945 na str. 8 vypověděl, že spíše jste předal druhý den po obsazení Bratislavy Gestapem Dr. FRIEDKOVÍ. Vyvázíte tento rozpor !

Odpověď : Tato moje výpověď z r. 1945 neodpovídá skutečnosti a důležitá zánamny se zprávami jsem Dr. FRIEDKOVÍ nikdy neodovzdával a také FRIEDKA o tomto spíše neměl vědomost. Z jakého důvodu tehdy vypověděl, že jsem spíše předal vědomost. Z jakého důvodu je možné, že se jednalo o nějaký jiný spis, snad se jednalo o spis KOFMANA-VVORENA, který také v této věci částečně po zatčení někdy na začátku 1944 vypověděl.

Někdy začátkem ledna 1945 byl zatčen Gestapem v Čilíně Dr. HEMUŠKA a jak jsem se později po jeho zatčení od kapitána Gestapa PAPPEHO, který HEMUŠKY též vyšetřoval, dověděl, že HEMUŠKA je zatčený proto, že věděl o přípravách Slovenského národního povstání a nechtěl v této věci žádné opatření. Při tom chtěli od HEMUŠKY vědět, kde o tom podal zprávu svému nadřízenému t. j. MACHOVÍ na nebo Dr. TISOVI. Jak mi PAPPE řekl, Gestapo mělo bezpečně zjištěno, že HEMUŠKA o přípravách Slovenského národního povstání věděl. Když jsem PAPPEMU říkal, kde by to mohl HEMUŠKA zjistit, PAPPE řekl, že i u Dr. HEMUŠKY při domovní prohlídce o tom získali důležitý materiál. Zde však získali moje dřevní zánamny, které jsem sepsával s Mlčem, to mi PAPPE neřikal. Při tom se mne dotazoval, zda vím, že by Dr. HEMUŠKA o přípravě povstání podal zprávu TISOVI nebo MACHOVÍ. Řekl jsem mu, že o tom nemám vědomost. PAPPE mi říkal, kdyby HEMUŠKA přiznal, že o přípravě povstání podal zprávu Dr. TISOVI nebo MACHOVÍ, že by byl okamžitě propuštěn na svobodu. HEMUŠKA to však nechtěl přiznat a odvolával se na služební tajemství, kterého nebyl sprostěn.

Těhotu rozhovoru s PAPPEM byl v té kanceláři na ÚSA přítomen i Julius LESTACH. Řykal, že LESTACH i v této věci Dr. HEMUŠKY si předvolalo k výslechu Gestapo do jejich budovy v Bratislavě

úřad a uvěřit

J. H. K.

levě, ulice Na Peliškách a směřovali vyšších 1 k Dr. PRINČOVÍ, který nechočil do práce. Přesně to již nevím, i když mi o tom PRINČOVÍ říkal.

Dotaz : Jak zjistilo Gestapo, že Dr. BENUŠKA měl vztahy k přípravě Slovenského národního povstání ?

Odpověď : To mi přesně není známo a od TAPPERA jsem to nechtěl. Domnívám se, že Gestapo přistoupilo k zatčení Dr. BENUŠKY pod vlivem národního úřadu HG, které obviňovalo všechny vedoucí činitele na Slovensku včetně MACHA, který byl dosud hlavním velitelem HG a ministrem vnitra, že věděli o přípravách Slovenského národního povstání a proti přípravě nesakročili. MACH byl jeho funkcí zbaven a podobně tomu bylo u Dr. BENUŠKY, který byl slubně přehrazen na podřadnější funkci do Čiliny na policejní úřad. Z toho bylo zřejmé, že Dr. BENUŠKA ztratil v vedoucích činitelů na Slovensku důvěru, hlavně u HG, které se po povstání stala rozhodující složkou.

Dále pak Gestapo po částečném potlačení povstání zatkl více vedoucích činitelů z povstání a i členů ÚŠB jako Dr. JURČO, kteří mohli něco na Dr. BENUŠKY vypovídat a z toho pak došlo i k jeho zatčení.

Vzhledem k tomu, že KLČO i HANDELA byli po povstání a ještě před ním členy HG, je možné, že některý z nich Dr. BENUŠKY udal na zpravodajském oddělení HG a nebo na Gestapo, že věděl o přípravách Slovenského národního povstání. Toto jsou mé domněnky a jak přesně došlo k zatčení Dr. BENUŠKY, to nevím.

Dotaz : Kdo byl orgány ÚŠB zatčen na základě zpráv od Josefa KLČO ?

Odpověď : Vím, že po celou dobu, kdy jsme o činnosti ilegální slovenské vlády a Revolučních národních výborů věděli, nikdo z ilegálních pracovníků nebyl zatčen, ani k jeho činnosti v ilegální věci vyslýchán. V tomto jsme s Dr. BENUŠKOU postupovali podle pokynů Dr. FUSO.

Dotaz : Kto měl u sebe vysilačku, která byla zapojena na lokální a kto ji obsluhoval ?

ústa a náčelník

Jurisica

Odpověď : Kdo vyšetřku měl u sebe a kdo ji obalňoval, to nikdy KLČO neřekl. V rozhovoru s ním jsem zjišťoval, že správy zvláště od PRAŠTACHO a že s ním usaz spolupracuje a prostřednictvím PRAŠTACHŮ také předešl besed od Dr. HEDVÍKY k odešláni do Londýna. Jakou šou měl KLČO čekat v ilegalitě to nářekl a neví, co galitě dobré postavení. Byl jsem přesvědčen, že má v ilegalitě dobré postavení.

Domnívám se, že v jedné zprávě též KLČO uvádí, jaké ilegalní skupiny odešlaly do Londýna správy a jaké dostali pokyny pro činnost z Londýna, o co se konkrétně jednalo, to již neví.

Čládek : Popiště Josefa KLČO :

Odpověď : Josefu KLČO bylo asi 24 let, byl střední postavy, vysoký asi 165 cm, měl tmavé, kaštanové, dozadu česané hladké vlasy, byl svobodný a celkově byl slabě postavy. Chodil široce oblečený a bylo na něm vidět, že je z venkova. V Bratislavě jsem ho viděl několikrát ještě po povstání a jednou i ve společnosti HANDELY, nikdy jsem s ním však nehovořil a neví, co se s ním stalo. V zahraničí jsem o něm nevyšel.

Z jakého důvodu přesně přestal dodávat na KLČO zprávy již neví. Myslí, že jsem se dotazoval HANDELY, kdo je KLČO, což bylo někdy v červenci 1944. HANDELA mi řekl, že je slušebně mimo Bratislavu a v srpnu pak odešel na dovolenou a proto jsem s ním od června 1944 nepřišel slušebně do styku. V době povstání a po povstání již nebylo třeba, aby zprávy o ilegalitě podával, protože všichni vedoucí činitelé, o kterých KLČO podal zprávy, odešli do povstání. Z jakého důvodu neodešel KLČO, to neví.

Protokol přečten, schválen, podepsán a skončen dne 6. března 1959 a přerušeni polebních přestávek a v noci, v 14.15 hod.

Při čtení a podpisu protokolu přítomný :

Ved. útvar :
kpt. Jaroslav
kpt. Josef Šuf

Vyšetřovaný :
Jaroslav Štroukal

Matej Medvecký

Spravodajské eso slovenského štátu:
Kauza Imrich Sucký

Edícia MONOGRAFIE

Vydal
Ústav pamäti národa
Nám. SNP 28
810 00 Bratislava
www.upn.gov.sk

1. vydanie

Recenzenti
PhDr. Valerián Bystrický, DrSc.
PhDr. Jozef Jablonický, DrSc.

Jazyková redaktorka Zora Vanovičová
Návrh obálky Peter Rendek
Sadzba a grafická úprava Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov

Tlač Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov

ISBN 978-80-969296-7-2

Mgr. Matej MEDVECKÝ, PhD. (1977)

Vyštudoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor história – anglický jazyk a literatúra. Roku 2007 absolvoval doktorandské štúdium na Katedre slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Pracuje v Sekcii vedeckého výskumu Ústavu pamäti národa. Je autorom viacerých vedeckých štúdií a odborných článkov. Zostavil zborník *Posledné a prvé slobodné (?) voľby 1946, 1990 (2006)*. V súčasnosti je šéfredaktorom časopisu *Pamäť národa*. Vo svojej práci sa zameriava predovšetkým na pôsobenie bezpečnostných zložiek na území Slovenska počas doby neslobody.